

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

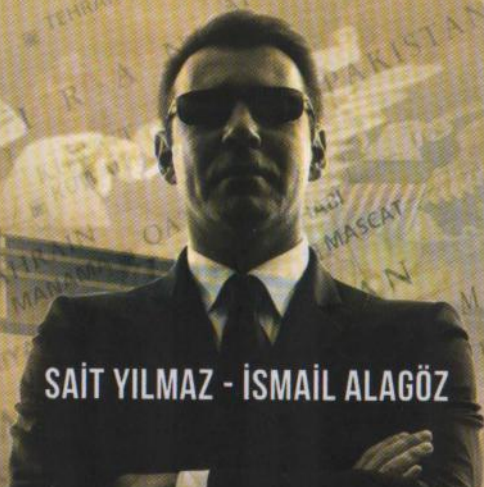
Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

CIA VE ORTA DOĞU

SAİT YILMAZ - İSMAİL ALAGÖZ

kripto

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

CIA VE ORTA DOĞU, Sait Yılmaz & İsmail Alagöz, Kripto Kitaplar®

Genel Yayın No: 146

Araştırma & İnceleme: 120

Yazan: Sait Yılmaz & İsmail Alagöz

Kapak Tasarım: Kripto Tasarım Ekibi

Düzeltilti: Pınar Öztaş

Baskı: Bizim Büro Matbaa Dağ.Yay.San.

Tic.Ltd.Şti./Ankara (Matbaa Sertifika no:26649)

1.Baskı: Haziran 2017

ISBN: 978-605-4991-57-0

Yayıncı Sertifika no: 11826

*Her hakkı saklıdır. Bu yapının aynen ya da
özet olarak hiçbir bölümü, telif hakkı sahibinin
yazılı izni alınmadan kullanılmaz.*

Copyright © 2008-2017, KRİPTO KİTAPLAR Publishing House

Yayımlayan:

krypto

Kripto Basım Yayın Dağıtım Ltd. Şti.

Kültür Mahallesi, Ataç 2 Sokak, Çankaya/Ankara

Tel: 0312 432 1923 Faks: 432 1933

e-posta: kripto@kriptokitaplar.com

www.kriptokitaplar.com

Satış Direktörü: Murat Alaca

Pazarlama Sorumlusu: Ahmet Mert Öztuğ

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ (Sait Yılmaz)	7
ÖN SÖZ (İsmail Alagöz)	10
GİRİŞ	13

BİRİNCİ BÖLÜM

ORTA DOĞU'NUN RESMİ	21
Orta Doğu'nun Kısa Geçmişi	22
İngilizler ve Orta Doğu	28
İngilizler ve Suudi Arabistan	31
Syces-Picot ve Orta Doğu	34
Orta Doğu ve Yabancı Güçler	37

İKİNCİ BÖLÜM

ABD STRATEJİSİNDE ORTA DOĞU	43
ABD Hegemonya Kurgusu	43
ABD'nin Orta Doğu'daki Başlıca Askerî Üsleri	46
ABD Ulusal Güvenlik Sistemi ve İstihbarat Toplumu	50
CIA'nın Geçmişi ve Çalışma Sistemi	54
ABD Güvenlik Stratejileri ve CIA	59
CIA ve Demokrasi Geliştirme	65
CIA ve Terörle Mücadele	70
CIA 2017	73

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ABD STRATEJİSİNDE ORTA DOĞU VE CIA	77
ABD ve Orta Doğu	77
CIA ve Orta Doğu, 70 Yılın Bilançosu	85
Soğuk Savaş Dönemi CIA Ajanları	91
CIA Ajanlarının Çalışma Yöntemleri	96
CIA Ajanları	99

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

AFGANİSTAN-İRAN-PAKİSTAN ÜÇGENİ.....	107
İran ve CIA.....	107
Devrim Sonrası ABD-İran İlişkileri	111
İran ile Nükleer Anlaşma Sonrası Orta Doğu.. ..	115
1980 Öncesi Afganistan ve CIA	119
Afganistan’da İslamcıların Desteklenmesi	123
El Kaide ve Taliban’ın Doğuşu	127
Afganistan’a ABD Müdahalesi ve CIA	130
Usame Bin Ladin Sonrası Afganistan	134
El Kaide Teröründe Son Durum	136
Pakistan.....	140

BEŞİNCİ BÖLÜM

İSLAMCILIK, KÜRESEL TERÖR VE CIA.....	143
İngilizler ve İslamcı Kurgunun Kökleri	143
ABD ve İslamcılık.....	145
11 Eylül 2001 Sonrası ABD’nin İlimli İslam Stratejisi.....	148
ABD ve Küresel Terör	152
ABD, Orta Doğu Ülkeleri ve IŞİD	155
CIA ve IŞİD.....	162
Yeni Orta Doğu Planı	169

ALTINCI BÖLÜM

SURİYE-IRAK-S.ARABİSTAN ÜÇGENİ.....	175
Suudi Arabistan-ABD İlişkileri	175
S. Arabistan ve İslamcılık.....	181
S. Arabistan ve CIA	185
Irak Bugünlere Nasıl Geldi?.....	189
Irak ve CIA	194
Suriye ve CIA	205
Suriye İle ilgili Planların Yürürlüğe Konması	209
Suriye’de Devam Eden Savaş	215

YEDİNCİ BÖLÜM

MISIR-İSRAİL-FİLİSTİN EKSENİNDE CIA	221
Mısır ve CIA	223
İsrail, Filistin ve CIA	232
Ürdün, Lübnan, Körfez Ülkeleri ve CIA	244
MOSSAD ve CIA İlişkileri	251

SEKİZİNCİ BÖLÜM

KUZEY AFRIKA VE ABD	261
Afrika’da Neler Oldu?	261
Afrika’da İslami Terör	263
ABD’nin Yeni Afrika Stratejisi.....	266
Afrika’daki ABD Kurgusu	270
Somali	274
Sudan ve Darfur Sorunu.....	276
Orta Afrika Cumhuriyeti.....	279
Mali	280
Libya.....	281

DOKUZUNCU BÖLÜM

TÜRKİYE-ABD VE KÜRTLER	285
Soğuk Savaş Dönemi’nde Türkiye ve CIA	285
ABD’nin İlimli İslam Projesi ve Gülen	291
ABD Büyükelçilikleri ve Konsolosluklarının Faaliyetleri	295
CIA’nın Türkiye’de Çalışma Yöntemleri	299
CIA ve Kıbrıs	302
Atatürk ve Misak-ı Millî.....	303
Irak’ta Kürt İsyanları ve Barzani Ailesi.....	306
Mola Mustafa Barzani-İsrail İlişkileri	309
1990-2003 dönemi; Irak’ın Kuzeyi Sorununun Ortaya Çıkışı	313
2003-2011 Dönemi	319
Molla Mustafa Barzani-CIA-MOSSAD İlişkisi.....	322
2011 Sonrası Suriye-Irak Denkleminde Neler Oldu?	324

ONUNCU BÖLÜM

ORTA DOĞU VE GELECEK.....	333
ABD'nin Orta Doğu Politikasında Geldiği Aşama	333
Orta Doğu'da Son Durum..	337
ABD Ne Yapmak İstiyor?	339
KAYNAKÇA.....	347

ÖN SÖZ

CIA, Soğuk Savaş'ın ilk günlerinde kurulmuştu. Önceliği, Sovyetler Birliği ile ideolojik mücadelede çeşitli ülkelerin komünizmin ağına düşmesini önlemektir. 1948 yılında Araplar İsrail'e yenilince Sovyetler'e Orta Doğu'ya nüfuz etmesi için büyük bir fırsat doğmuştu. Amerikalı yöneticiler, bir yandan İsrail'i koruma yükümlülüğü ve bunun Araplar üzerindeki etkisi, diğer yandan petrolün kabul edilebilir bir fiyat üzerinden garantili gelmesi arasında kalmışlardı. Amerikan ajanları, günlük işlerinde neyin uygun olup olmadığına genellikle bu durumun farkında olarak karar verdiler. Çalışma programlarında kısa vadeli işlere odaklanırken, büyük resmi ve gelecekte ne olacağını Washington'daki şeflerine ve diplomatlara bıraktılar. Örneğin şeflerinin emrini dinleyerek Suriye'de rejimi birkaç kez değiştirdiler ancak öncesinde bu değişikliklerin faydaları ve neyi başaracağı ile ilgili söz hakları pek olmadı. İran'da demokratik yollarla seçilmiş ama petrolü millileştirmek isteyen başbakan Musaddık'a karşı İngiliz istihbaratı ile birlikte girişilen Ajax Operasyonu, CIA'nın ilk yabancı hükümet devirme başarısı idi. O dönemden bugüne ABD için rejim değişikliği fırsatları hep ilham kaynağı oldu. İran'dan sonra CIA'nın düzenlediği ve Guatemala'da on binlerce insanın ölümüne neden olan askerî darbe geldi. Sonra Yunanistan'daki kral yanlılarının desteklenmesi ve bu böyle devam etti. ABD, bir yandan demokrasiyi destekliyor görüntüsü altında Sovyet eğilimli rejimlerin artmasını önüyor, diğer yandan kendi çok uluslu şirketlerinin çıkarlarını kollarken çirkin yüzünü gösteriyordu. Buna da "İyi Komşuluk Politikası" adını veriyordu.

CIA VE ORTA DOĞU

1980'lerden itibaren laik ve milliyetçi rejimlerin ABD'nin çıkarlarına hizmet etmediğine karar verilince bölge ülkelerine daha iyi sızmak için İslamcı eğilimlerin kullanılmasına başlandı. 1920'lerden beri bu işlerin içinde olan İngiliz istihbarat teşkilleri, bölgedeki İslamcı savaşçıların üretiminde CIA'ya kılavuz oldu ve birlikte çalışmaya başladılar. Mısır, her zaman bu tür İslamcı stratejilerin uygulandığı merkez ve İngiliz istihbaratı gibi CIA'nın da ana üssü idi. 1947'den bugüne uygulanan casusluk klikleri Orta Doğu'da istenen güç değişimlerini sağlamak yerine, ABD'yi istenmeyen dış güç yaptı. Arkadan bıçaklanan Suriye, Sovyetler'e yanaştı, Baas yönetimini iktidara taşıdı. Bugün CIA'nın Suriye'de yaşadığı vasıta ihtiyacının arkasında 1957'nin başarısızlıklarının yansımaları yatmaktadır. Amerika'nın ilk CIA operatörleri İngilizlerin emperyal tecrübelerinden farklı bir şeyler yapmak istediler ama modern kovboy tecrübe eksikliği yaşadılar. CIA, 1947'de kurulduğundan beri diğer ülkeler hakkında casusluk yapan bir teşkilat olmaktan, bugün önceliği çeşitli ülkelerde -özellikle Pakistan ve Yemen arasındaki coğrafyada- terörist bulmak ve öldürmek olan bir yapıya dönüştü. Büyük ölçüde özerk olan CIA, işkenceler, gizli hapisaneler ve drone saldırıları ile gündemde kalmaktadır. CIA, Türkiye ve Ürdün sınırları boyunca küçük üslere sahip ve buralardan Suriye'deki muhalif gruplarla temaslarını ve buradaki savaşların idaresini sürdürüyor.¹ Türk halkı ise bir yandan her taşın altından Amerika'nın çıktığını düşünerek şaşırıyor, diğer yandan dış güçler gerçekten bu kadar etkili mi diye şüphe ediyor. Böylece CIA ve Orta Doğu ile ilgili bir kitap hatta bir makale bile yazmak kolay değilken Türk okuyucusu için bu kitabı yazmayı bir misyon edindim.

CIA örtülü faaliyetlerinin çoğu dezenformasyon ve inkâr ile görünmez hâle getirilmiştir. CIA'nın operasyonları ile daha fazla kayıt

¹ Yochi Dreazen and Seán D. Naylor, *Mission Unstoppable*, Foreign Policy, (May 18, 2015).

CIA VE ORTA DOĞU

bulmak ta mümkün değil çünkü ya yok edilmiştir ya da hâlâ gizli bilgi olarak korunmaktadır. Elde edilen bilgiler ikinci kaynaklar, çeşitli arşivler ve kişisel hatıralar ve yazılardan çıkarılanlara dayanıyor. Bu nedenle kitabın hazırlanmasında ulaşılan bilgiler dezenformasyon endişesi ile iyi bir taramadan geçirildi. Bununla da kalınmayıp doğru adreslerden teyit edildi. Türkiye de dâhil, Orta Doğu'daki devletler "ulusal güvenlik" devletleridir. Yani istihbarat servisleri, polis ve diğer güçler, rejimin temel dayanağıdır. Ülkelerin güvenliği gibi istihbaratı da büyük ölçüde büyük gücün etkisi altındadır. Amerikan istihbaratı için müttefik ülkelerin istihbaratı ile iş birliği yapmak kadar değerli bir kaynak yoktur. Böylece hem daha az masraf yapar hem bölgeye sızmak için örtü ve üs sağlarlar. 1947'den beri Türkiye'nin içinde ve çevresindeki pek çok güvenlik sorununda CIA'nın gölgesi vardır. Bu yüzden Türkiye'nin içinde olduğu resmi anlamak ve ülkemiz çıkarlarını korumak için CIA'yı tanımak, elzem bir ön şarttır. Önceki kitaplarım gibi bu eserin de başta akademisyenler olmak üzere okuyucular için kalıcı bir referans kaynak teşkil edeceğine inanıyorum.

Doç. Dr. Sait Yılmaz
Ankara, 2017

ÖN SÖZ

Üç semavi dinin ve pek çok kadim uygarlığın odağında yer alan Orta Doğu, yüzyıllar boyunca politik, ekonomik, kültürel ve askerî alanlardaki önemli fikir ve öğretilerin çıkış noktası olmuştur. Eşsiz jeopolitik ve jeostratejik özelliğiyle tarih boyu ulusların ilgisini çekmiş olan yerkürenin altın ve kıymetli taşlarla süslü bu yaşlı kadını, Orta Zaman'da bitmek tükenmek bilmeyen Haçlı Seferleriyle ve yıkıcı Moğol istilasıyla sarsılmış, son yüzyılda ise sahip olduğu kaynakları paylaşmaya çalışanların hoyratça mücadelesine sahne olmuştur. İçinde bulunduğumuz yüzyıla gelindiğinde dünyanın en sorunlu bölgelerinden biri olarak göze çarpan Orta Doğu, iki savaş arası dönemde yaşanan Yahudi göçüne maruz kalmıştır. Çok geçmeden güçlenen Yahudi nüfusunun Batı'nın desteğiyle bağımsızlık talebinde bulunması bölgede temel istikrarsızlık unsuru olmuştur. İsrail devletinin kuruluşuyla birlikte Araplarla ardı ardına yaşanan savaşlar Orta Doğu'yu adeta bir ateş çemberine dönüştürmüştür. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra başlayan gerilim dolu iki kutuplu Soğuk Savaş Dönemi'nde ABD ve Sovyetler Birliği, dünyanın çeşitli bölgelerinde iktidar yarışına yöneldiklerinde Orta Doğu da bu çekişme alanlarından biri olmuştur. ABD ve Sovyetler Birliği'nin, jeopolitik ve jeostratejik öneme sahip bölge ülkelerini denetimi altına almak için amansız bir mücadeleye giriştiği bu dönemde kurulan CIA, bölgede süregelen istihbarat savaşının merkezine yerleşmiştir. ABD ve Batılı müttefikleri Sovyetler Birliği'nin güneye, sıcak denizlere inmesini engellemek için "Çevreleme" politikasını uygulamaya koymuş, bu kapsamda Bağdat Paktı'nı kurmuşlardır. Ancak bu girişim ABD ile Sovyetler Birliği'ni bölgede karşı karşıya getiren temel gelişme olmuş ve Sovyetler Birliği'nin bölgeye tamamen girmesinde de önemli bir etken olmuştur. "Çevreleme" politikasının uygulandığı bu süreçte CIA, istihbarat faaliyetleriyle Sovyetler Birliği'nin etkisinin baskılanmasında önemli roller üstlenmiş-

tir. Bir süre sonra sömürgeci İngiltere ve Fransa'nın çekilmesiyle ve Soğuk Savaş'ın sona erip Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla Orta Doğu, ABD'nin yaşamsal çıkarı olan bir bölgeye dönüşmüştür.

“Modern Zamanın Romalıları” ABD, sahip olduğu askerî, ekonomik ve politik güç sayesinde teknolojik imkânlarıyla donattığı askerî kapasitesini ve özerk yapıya sahip istihbarat servisini kullanarak bir yandan Batı'yı kurmaya çalıştığı hegemonya sistemi içinde mutlak itaate zorlarken, diğer yandan da Orta Doğu'yu sınırları olmayan “Amerikan İmparatorluğu”nun tebaası hâline getirmeye çalışmaktadır.

Söylemlerinde uygar Batı'nın güvenliğini tehdit eden Doğu'nun demokrasi ihracıyla mutlaka dönüştürüleceğini vurgulayan ABD, yapmaya çalıştığı düzenlemelerle dünyayı Orta Doğu eksenli olarak kontrol altına almayı, bu şekilde küresel hegemonyasını tesis etmeyi hedeflemektedir.

Ne var ki ABD'nin üstün askerî kapasitesini ve istihbarat servisi CIA'nın dinamik faaliyetlerini kullanarak uyguladığı bu küresel tiranlık politikası, bölgesel çapta karşı ittifakları ortaya çıkarmıştır. Efsanevi lideri Putin ile küllerinden yeniden doğan, “sıcak denizlere inme idealiyle bölgeye tekrar geri dönen Rusya, Libya'daki varlığını iç savaşla boğuşan ve dağılma aşamasındaki Suriye ile devam ettirmiş, Çin ve İran ile ittifakının avantajıyla bölgede yeniden söz sahibi olmuş, eski yayılmacı politikasını tekrar uygulamaya koymuştur.

Ne yazık ki bugün Orta Doğu, başta CIA olmak üzere istihbarat servislerinin yıkıcı faaliyetleriyle radikal dinci örgütlerin yaşam bulduğu, otokratik yönetimlerin hüküm sürdüğü kaos ve istikrarsızlığın hâkim olduğu bir alana dönüşmüştür. Batı'nın kendi güvenliğine yönelik tehdit olarak gördüğü Orta Doğu'ya yapılan suni müdahaleler uluslararası ortama istikrarsızlık olarak geri dönmüştür.

Bugün geline nokta çatışmaların devam ettiği, dengelerin sürekli değiştiği Orta Doğu'da, eski dünya düzeninin ortadan kalktığı bir gerçek ama yeni düzenin nereye evrileceği bilinmiyor. Bu belirsizliğe istihbarat savaşları perspektifinden ışık tutacak bir kitap, hatta bir makale bile yazmak kolay değilken Orta Doğu'da çatışmalar yaratma, sarsıcı olaylara yol açma ve dengeleri değiştirme imkân ve

CIA VE ORTA DOĞU

kapasitesine sahip CIA ile ilgili bir çalışma yapmayı, bunu da Türk okuyucusuyla paylaşmayı misyon edindik. Uzun ve yorucu bir çalışmanın ürünü olan bu eserimizin Orta Doğu'nun bilinmeyenlerine algı yaratacağını umut ediyoruz.

***İsmail Alagöz
İstanbul, 2017***

GİRİŞ

CIA'nın Orta Doğu'daki geçmişinin üç ana döneminden bahsedilebilir. İlk dönem (1947-1976), bölgede (İngiliz oryantalizminden etkilenen) Arapçı bir anlayışla Sovyet rejimin bölgeye sızmasını önlemeye yönelik romantik dönemdir. Arkasında petrol konusunda çıkarların da bulunduğu darbe ve müdahaleler, beklendiği gibi ülkelerin Batı çıkarlarına uygun şekilde hizalanmasını sağlamadı ve yabancı düşmanlığını artırdı. Bu dönemi, 11 Eylül 2001'e kadar olan dönemde milliyetçi ve laik yönetimlerin yerine İslamcı akımların ve demokrasi yerine ABD yanlısı olmak üzere otoriter ülkelerin desteklendiği toplum mühendisliği projeleri izledi. Ancak Arapların ABD-İsrail iş birliğine gittikçe artan tepkisi ve İslamcı akımların gittikçe radikalleşmesi gene ABD'nin başına bela oldu. Arapçılık ve İslamcılıktan sonra 11 Eylül 2001 ile birlikte Büyük Orta Doğu Projesi dahilinde hem bölgenin dönüşümünü hem de terörle mücadeleyi hedef alan bir stratejiye geçildi. Arap haklarına yönelik olarak, kalpleri ve gönülleri kazanmak için yumuşak güç uygulamaları yapıldı. 2002 yılında, radikal İslam'ın kaynağını temsil eden ve 11 Eylül'ün sorumlusu ilan edilen El Kaide'ye karşı Afganistan'daki savaşa girildi. 2003 yılında başlayan Irak Savaşı'nın nedeni ne terör ne de kitle imha silahları idi. Irak, daha büyük bir planın bölge ülkelerine sıçramasında atlama taşı olarak seçilmişti. 2006'ya kadar olan dönemde bölge ülkelerine demokratik reform programları sunulurken arka planda Yeni Orta Doğu için "uzun savaş"ın hazırlıkları yapılıyordu. Arap hareketleri, bu savaşı tetikledi ve insansız hava araçları, özel kuvvetler ve CIA'nın eğit-donat ile silahlandığı gruplar hedef ülkelerde kurgulanan diktatörü kovma oyununa başladı. Bugün, terör madalyonunun diğer yüzüne yerleştirilen IŞİD ile mücadele görüntüsü altında Orta Doğu'da harita çalışması devam ediyor ama demokrasi ve özgürlüklerinden bahseden yok.

Bir zamanlar Arap ülkelerinde faaliyet gösteren CIA yöneticisi James Critchfield, 1950 ve 60'lardaki CIA ajanlarının durumunu "Kovboy Dönemi" diye adlandırıyordu. Bölgede faaliyet gösteren bu ajanların çoğu açıktan çalışıyordu. Hatta CIA'nın ilk Beyrut is-

CIA VE ORTA DOĞU

tasyon şefi olan Archie Roosevelt'in eşi "Bayan Casus" olarak tanınıyordu. Miles Copeland; "Vaiz", James Barracks "CIA Meyvesi" lakabı ile biliniyordu. Çoğu Arapça bilmediği için kültüre nüfuz edemiyor, bu yüzden dil bilmeyen bu ajanlar ikinci kategori olarak kabul ediliyorlardı. Amerikan ajanlarını Fransız, İngiliz ve Ruslardan ayıran; açıklılık, saflık ve paralarının bol olması idi. Dünyayı komünizm şeytanından kurtarmak için kısa süreli başarılarla odaklanmışlardı. Geleceğe bakma ve faaliyetlerinin sonucunu düşünme ihtiyacı duymuyorlardı. CIA'nın operasyonları utanç meselesi olduğunda Dışişleri Bakanlığı onları sahiplenmiyordu. CIA operatörleri bölgede yaptıkları operasyonlarda geleceğin bakanlarını ve bürokratlarını eğittiği gibi para ile kralların, başkanların, başbakanların yerine askerleri getirdi. Bunları yaparken etnik özürllüleri kullandı, barmenlerden taksi şoförlerine kadar işinin olduğu herkesi satın aldı. İstihbarat alanında ise olup biteni yanlış yorumladı. Bilginin kaynağına, muhbirin hangi kabileden olduğuna pek bakmadı. Daha fazla maaş ve terfi için Washington'un hoşuna gidecek şeyler söylemek yeterli idi. Zengin Amerika, 1950'lerden 70'lerin ikinci yarısına kadar Orta Doğu ve dünyanın pek çok yerinde gizli servisi eliyle böyle hüküm sürdü. Bu atmosfer ancak 1970'lerin ortasında Amerikalı gazetecilerin dikkatini çekmeye başladı. Bununla birlikte 1976'da senatör Frank Church Komitesi'nin raporu gündeme düştü. Ancak söz konusu büyülu Amerikan çıkarları olunca kısa sürede bu rapor da gündemden düştü.

Archie Roosevelt, Kermit Roosevelt ve Miles Copeland dışındaki CIA'nın Orta Doğu ajanları çoğu Amerikalı devlet adamı için önemli bir yere sahip olmasa da CIA'nın Orta Doğu'da ilk dönemde özellikle belirli ajanların oynadıkları roller öne çıkmıştı Bu ajanların arasında² James Russell Barracks, Joe Goodwin, George Britt, William Buckley, Robert Anderson, Ed Applegate, Arthur Close, Reymond Close, James Critchfield, William Eddy, James Eichelberger, Joseph Ellender, Wilbur Crane Eveland, John Fistere, Robert Ransom Haig, Elmo Hutcheson, Harry Kern, William Lakeland ve Armand Meyer çeşitli kitaplara konu olmuştur. Bu ki-

² Said K. Aburish, Lost Victories, The CIA in the Middle East, iiwds.com (2004).
http://www.iiwds.com/said_aburish/a_lostvictories.htm

şiler son 70 yılda ABD'nin Orta Doğu'da geldiği yerin görünmez mimarlarıdır. Onların yaptığı işler bugünkü Orta Doğu'ya şekil vermiştir. Bu faaliyetler başta Irak ve Lübnan olmak üzere Orta Doğu'daki yıkıcı etnik ve dini bölünmeleri de getirmiştir. Bunlara şüphesiz Batı ve Müslümanlar arasındaki çatışmanın arkasında olan pek çok kökten dinci hareketin desteklenmesini de eklemeliyiz. Miles Copeland, Mısır'da Nasır'ın iktidara gelmesine yardım etmiş, James Barracks ve John Fistere Ürdün kralı Hüseyin'i, halkından ve Amerikan karşıtlarından korumuştur. Ray Close, ARAMCO ve Suudi Kralı Faysal ile yakın çalışmış, Suudi istihbaratını kurarken içinde komünizme karşı bir İslamcı kesim oluşturmuş, Nasır yanlısı Suudileri frenlemişti. Archie Roosevelt, Suriye ve Irak'ın birleşmesini önleyerek İsrail ve Suudi Arabistan'a tehdit oluşturmasını engellemişti. Bölgede yaşaması mümkün olmayan demokrasiler yaratılmak isteniyordu ama hiçbir zaman Arap orta sınıfının refahı da düşünülmüyordu. Yapılan işler onlar için gülünç, bazen de eğlenceli idi. Ancak bunlar bir atımlık başarıları ve uzun vadede bir ülkeye ne olacağını düşünmek CIA'nın işi değildi. Üstelik CIA yaptığı işleri Washington'daki siyaset planlayıcıları ile iyi koordine etmiyordu. Siyonist politikaların gölgesindeki Washington'daki politika planlayıcıları da petrol şirketlerinin çıkarları peşinde idi ve onlar için CIA'nın yaptıklarının fazla bir değeri yoktu.

CIA'nın bu operasyonların çoğu başarılı olmasına rağmen, CIA'nın başarılı örtülü ve yarı-resmî operasyonları ile Dışişlerinin başarısız diplomatik stratejisi arasındaki uyumsuzluk ve bölünme nedeniyle Washington'daki karar alıcılar tarafından hiçbir zaman başarılı politikalara dönüştürülemedi. CIA'nın asıl görevi Dışişleri Bakanlığının politikalarını kolaylaştırmaktı bu da olmadı. Zira Dışişleri Bakanlığı, CIA'nın başarılı operasyonlarını fırsatlara çevirip kullanmak yerine İsrail'i ve aç gözlü petrol şirketlerini memnun etmeyi tercih etmişti. ABD Dışişleri, Beyaz Saray ve Kongre; CIA'nın başarılarının izini sürmedi. Sonunda paraya dayanan geçici başarılar ciddi yenilgilere dönüştü. Copeland, Nasır'ı kaybettiğinde ona suikast yapmaya kalktı. Ürdün hâlâ çalkantılı bir ülke olmaya devam ediyor. Birleşmesi engellenen Suriye ve Irak'ın başına gelmeyen kalmadı ve parçalanıyorlar. Suriyeli askerlere ve muhalif gruplara para verdiler ama karşılığında bir şey alamadılar. Baas rejimini Irak'a getiren William Lakeland, daha sonra istenmeyen kişi

ilan edildi. Böylece Arap dünyasındaki CIA operasyonlarına katılan kişiler ve ABD'nin niyeti ortaya çıktığında kaçınılmaz olarak Amerikan düşmanlığı arttı.

1976- 11 Eylül 2001 tarihlerini kapsayan ikinci dönemde milliyetçi ve laik yönetimlerin yerine İslamcı akımların, demokrasi yerine ABD yanlısı olan otoriter ülkelerin desteklendiği, toplum mühendisliği projeleri göze çarpar. Bu dönemde CIA, Orta Doğu'nun yeniden dizaynı için köktenci (fundamentalist) İslam'ı kendine araç kabul etti. Bunu yaparken El Ezher'in din bilimcilerini (ulema) ve Ürdün'ün müftüsünü itibarsızlaştırdı. Modern ve yapıcı bir İslam ile çalışmayı, demokrasiyi reddederek laik güçleri imha etti. Ne var ki bu dönemde Arapların ABD-İsrail iş birliğine gittikçe artan tepkisi ve İslamcı akımların giderek radikalleşmesi ABD'nin başına bela oldu.

11 Eylül 2001'de ABD'deki ikiz kulelere, Beyaz Saray'a ve Pentagon'a yönelik üçlü saldırılar sonunda Ulusal Güvenlik Stratejisini değiştiren ABD, dünyayı dost ve düşman ülkeler olarak iki kesime ayırdı ve uluslararası terörizme destek veren haydut devletlere savaş açtı. ABD'nin değişen Ulusal Güvenlik Stratejisine paralel olarak üçüncü ve son dönemine giren CIA, ABD'nin Orta Doğu politikası paralelinde Arapçılık ve İslamcılık stratejisini terk ederek Büyük Orta Doğu Projesi çerçevesinde hem bölgenin dönüşümünü hem de terörle mücadeleyi hedef alan bir stratejiye geçti. Bu dönemde bölgede bir yandan Arap halklarına yönelik olarak kalpleri ve gönülleri kazanmak için yumuşak güç uygulamaları içinde yer alırken diğer yandan 2002 yılında, radikal İslam'ın kaynağını temsil eden ve 11 Eylül'ün sorumlusu ilan edilen El Kaide'ye karşı Afganistan'daki savaşa dâhil oldu. Ardından aynı kapsamda 2003 yılında teröre destek vermesi ve kitle imha silahlarına sahip olması bahanesiyle Irak'a yapılan askerî müdahale sürecinde etkin rol aldı. Büyük bir planın bölge ülkelerine uygulanmasında atlama taşı olarak kullanılan bu iki ülkeye yapılan harekâta faaliyet gösteren CIA, 11 Eylül 2001'den 2006'ya kadar olan dönemde bölge ülkelerine sunulan demokratik reform programlarında yer aldı. Arka planda da Yeni Orta Doğu için yapılacak Uzun Savaş'ın hazırlıklarına katıldı. Çok geçmeden CIA'nın ve diğer gizli servislerin organize ettiği Arap hareketleri bu savaşı tetikledi. Ardından insansız hava araçları, özel kuvvetler ve CIA'nın eğit-donat ile silahlandığı gruplar

hedef ülkelerde planlanan diktatörü kovma oyununa başladı. Literatüre “Arap Baharı” olarak giren halk hareketleri birçok otokratik yönetimi devirirken diğer taraftan Irak, Libya ve Suriye gibi ülkelere iç savaşa sürüklediler. Arkasında CIA’nın olduğu yönünde çok ciddi deliller bulunan 15 Temmuz 2016’da Türkiye’deki darbe girişimi ise jeopolitik alanda temel bir değişikliği hedefledi ama iyi organize olmadığı için başarısız oldu.

Aslına bakılacak olursa CIA’nın desteği ve kışkırtması olmadan da Irak, Libya, Suriye demokratik olabilirdi. CIA’nın parasal desteği olmasa Müslüman Kardeşler, Hamas, Cemaati İslam gibi muhalif gruplar; El Kaide ve İŞİD gibi terör örgütleri olmayabilirdi.

Büyük ya da Amerikan literatüründeki tam ifadesi ile Genişletilmiş Orta Doğu Projesi, sadece bildiğimiz Orta Doğu’yu değil, Kuzey Afrika’dan Afganistan’a çok daha geniş bir coğrafyayı kapsamaktadır. Bu nedenle, kitap içinde tüm bu alanı içeren CIA faaliyetlerine yer verilecektir. CIA’nın Orta Doğu ve Kuzey Afrika’ya yönelik faaliyetlerinde uyguladığı yöntemlere gelince:

(1) Ülkelerin iç işlerine müdahale etmek, rejim ayarı yapmak, darbeler düzenlemek: 1947’de Suriye ile başlayan darbe düzenleme çalışmaları, 1953’te İran ile devam etti. Amaç, bir yandan bölge ülkelerini Batı çizgisinde tutmak, diğer yandan petrolü garantili erişimi sağlamak ve millileştirme gayretlerini önlemektir. Türkiye gibi Batı çizgisindeki ülkelerin yoldan çıkmaması için ekonomiden savunmaya, istihbarattan eğitime rejim ayarları yapıldı, sağ-sol olayları yönlendirildi ve askerî darbeler teşvik edildi.

(2) Güç dengesi için silah ve istihbarat desteği sağlayarak, ülkeleri manipüle etmek: Örneğin CIA’nın Saddam Hüseyin ile doğrudan bağları 1988 yılında İran-İrak Savaşı esnasında istihbarat paylaşımı ile başladı ve Irak’ın İran’a öldürücü saldırı yapmasına yardım edildi. CIA, Irak’ın kimyasal saldırı kabiliyeti geliştirmesine de yardımcı oldu. CIA, Irak’a İran’ın askerî planlarını verdi ve öldürücü sinir gazı kullandı.³ Bu silah ve istihbarat desteği, ABD’nin özelde CIA’nın Suudi Arabistan, İsrail ve Mısır ile ilişkilerinin odak noktasındadır.

³ Partrick de Hahn, 7 Ways the CIA Helped Totally Screw Up the Middle East (July 16, 2014).

(3) İç karışıklık ve savaş çıkarmak, muhalif grupları eğitmek ve silahlandırmak: CIA, 1990'da önce Saddam Hüseyin'i Kuveyt'e saldırması için provoke etmesinin ardından 1990'lar boyunca onu devirmeye çalıştı. Saddam Hüseyin'den sonra geçici başbakan olan, CIA ajanlığı konusunda hakkında ciddi deliller bulunan İyad Allawi, Bağdat'ta hükümet binaları, okul otobüsleri ve tiyatrolar dâhil pek çok yere bombalama yapmıştı. Öte yandan CIA; Irak, Libya ve Suriye gibi ülkelerde, iç savaş için muhalif gruplara eğitim-donat programları uyguladı. Uluslararası hukuka aykırı olanı bu durum hâlen Suriye'de devam ediyor. Ülkenin güneyinde CIA, İslam Ordusu adı altındaki radikal İslamcı savaşçıları desteklerken kuzeyde PYD'nin hâkimiyet kurduğu bölgede ise askerler bu misyonu yerine getiriyor. Öte yandan Ürdün, Arabistan, Katar gibi ülkelerde de ılımlı İslamcı savaşçılara eğitim-donat programlarının uygulandığı kayıtlara geçmiştir.

(4) Terörle mücadelede insan haklarına aykırı yöntemlerin kullanılması, gizli işkence, alıkoyma ve sorgulama yerleri ağı: CIA, gizli hapishane ağı kurduğu Orta Doğu'da yaptığı işkenceler ve uyguladığı yöntemler ile terörizmin potansiyelini daha da arttırdı. CIA'nın Irak'taki Ebu Gureyb hapishanesinde su tahtası, ses işkencesi, hücre cezası ve diğer insanlık dışı yöntemlerini kullanmasının ifşa olması bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Ne var ki pek çok Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkesi CIA'nın uluslararası hukuka aykırı takip ve işkence yöntemlerine destek oldu. Clinton döneminden başlayarak S. Arabistan, Katar, Ürdün, Yemen gibi ülkeler de terörle mücadele adı altında bu işkence yöntemlerine katıldılar. Örneğin bu konuda uzun bir geçmişi olan Mısır'ın CIA tarafından uçakla gönderilen şüphelilere aşırı işkence yöntemleri uyguladığı kayıtlara geçmiştir.

(5) Orta Doğu'ya yönelik propaganda, psikolojik savaş ve demokrasi projeleri içinde rol almak: 1970'li yıllara kadar Araplar ile dostluk çerçevesinde yürüyen psikolojik çerçeve, daha sonra İslamcılarının desteklenmesi üzerinden bölge ülkeleri halkına nüfuz etmeyi amaçladı. Bu süreç boyunca CIA, Orta Doğu'daki kültürel gruplara

gizli fon sağladı.⁴ Demokrasi ile başa gelenler milliyetçi olduğu için darbeciler ve tek adamlar tercih edildi. 11 Eylül saldırıları sonrası 2006 yılına kadar bölgeye demokrasi getirmeyi hedefleyen ABD, psikolojik harekât timlerinden, CIA'nın örtülü operasyoncularına, açıkça finanse edilen medya ve think-tank kuruluşlarına kadar bir yapılanma içinde oldu. Bu çerçevede Orta Doğu'da Müslüman toplumların çehresini değiştirmek için on milyonlarca dolar para harcadı.⁵ Bu strateji kapsamında ılımlı Müslüman ülkelerdeki vakıflar, reform grupları gibi üçüncü taraflarla iş birliği yaparak demokrasi, kadın hakları ve tolerans gibi değerleri geliştirmeye çalıştı. Ancak, demokrasiden umudu kesen ABD, seçtiği ülkelerde diktatörü iktidardan uzaklaştırma adı altında vekâlet savaşlarına döndü.

(6) Terör örgütleri kurulması ve bunların desteklenmesi: 1980'lerde ABD'nin Yeşil Kuşak Projesi için Afganistan'da CIA'nın yetiştirdiği radikal İslamcı savaşçılar daha sonra başka ülkelere kaydırıldı. Bu kişilerin içinden El Kaide çıktı ve en önemli özellikleri CIA'nın nasıl çalıştığını çok iyi bilmeleri idi. 2007'de Irak El Kaide'sinin çözülmesinin ardından hapse düşen teröristlerin içinden ise IŞİD çıktı. ABD, 2011 yılında Irak'tan çıkarken CIA'nın eğittiği bu kişiler Suriye cephesine gönderiliyordu. Libya'da da ABD'nin terörist örgütler listesinde olan bazı örgütlerin, NATO harekâtına Batılı istihbarat servisleri ile birlikte katıldığı ve bunların CIA tarafından Suriye cephesine aktarıldığı görüldü. Afrika'da da 2001 öncesi terör örgütü yokken Boko Haram, El Şebab gibi terör örgütleri CIA ve ABD Özel Kuvvetlerinin faaliyetleriyle üretildi. Böylece ABD müdahaleleri için gerekli sahne yaratıldı.

(7) CIA'nın yeşilleşmesi ve insansız hava aracı (drone) saldırıları: 2001 yılı sonrası CIA'nın, terörle mücadelede gittikçe daha fazla askerî roller alması onun "yeşilleşmesi" yani "askerileşmesi" olarak adlandırıldı. CIA örtülü operasyon elemanları vekâlet savaşlarına ve terör örgütleri içinde operasyonlara katılmaya başladı. Öte yandan, Orta Doğu ve Afrika'nın pek çok yerinde inşa edilen drone üslerinden şüpheli ve seçilmiş hedeflere yapılan saldırılar ile terörle

⁴ Hugh Wilford, *America's Great Game: The CIA's Secret Arabists and the Shaping of the Modern Middle East*, Basic Books, s. 76.

⁵ David E. Kaplan, *Hearts, Minds, And Dollars*, US News (8 May, 2005), s. 1.

mücadele adı altında sivillerin öldürülmesi devam ediyor. CIA, askerileşirken terörle mücadelede ölüm makinesi hâline geldi. Bu durum, terörle mücadelenin sadece öldürülen terörist sayısı ile ölçülmesi anlamına geliyor. Hedef ülkelerin başında Irak, Yemen, Pakistan ve Afganistan'ın geldiği bölgede 5 yılda 2.400 masum sivil öldürüldü.

CIA'nın desteği ve kışkırtması olmadan da Suriye, demokratik olabilirdi. CIA'nın parasal desteği olmasa Müslüman Kardeşler, Hamas, Cemaati İslam, Usame Bin Ladin, bugünkü terör örgütleri ve muhalif gruplar olmazdı.⁶ Şu anda, ABD'nin Orta Doğu'da Suriye ve Irak'ta yürüttüğü savaşın üç kanadı bulunmaktadır;⁷ özel kuvvetlerin doğrudan operasyonları, devam eden hava harekâtı ve CIA'nın eğitip silahlandığı İslamcı grupların savaşı. 1982-2005 yılları arasında CIA saha elmanı olan Gary Bernstein'a göre Obama, Orta Doğu'da kontrolü kaybetti.⁸ ABD, on yıllardır bölge ülkeleri için geleceğin liderlerini seçmek ve kullanmak için ülkesinde CIA destekli eğitim programları sunuyor, ülkeler içinde ajan ağı kuruyor. Orta Doğu'da haritaların değişeceğini söyleyen eski CIA Direktörü Michael Hayden'a göre; Orta Doğu hâlen savaşa yakın ve derin olmak üzere iki ayrı düzeyde yürüyor. Yakın savaş her gün gördüğümüz çatışmalardır, derin savaş ise yeni ortaya çıkan teröristlerle ilgili olup, burada savaş iyi gitmemektedir.⁹ Orta Doğu bölgesi ile ilgili gelişmeler gittikçe terörle mücadele ile iç içe devletler arası çatışmalara dönüşme aşamasına doğru evrilmektedir. Bu dönüşüm içinde arka planda istihbarat savaşlarını ve özellikle CIA'nın yaptıklarının farkında olmak, gerçeği anlamak için kaçınılmaz bir gerekliliktir.

⁶ Aburish, ibid (2004).

⁷ Peter Van Buren, CIA Proxy Wars In The Middle East Can Only Lead To Chaos, Xpat Nation (November 12, 2015).

⁸ Tyler Durden, This Is Going To Get Very Ugly - Former Top CIA Officer Says "Obama Has Lost Control Of The Middle East", Zero Hedge, (July 16, 2016).

⁹ Middle East Monitor, Middle East borders Will Change, Claims Ex-CIA Director, (February 26, 2016).

BİRİNCİ BÖLÜM

ORTA DOĞU'NUN RESMİ

Bernard Lewis'in "Tarih, Orta Doğu'da başlamış ve orada sona erecektir"¹⁰ ifadesi Orta Doğu'nun geçmişi ve geleceği ile ilgili çarpıcı bir saptamadır. Tarihin Sümerler tarafından yazının bulunması ile MÖ 3 binde Orta Doğu'da başladığı kabul edilir. Tarih sürecinde Dicle ve Fırat'ın arasında kalan bölgeye Mezopotamya (iki nehir arasındaki topraklar) denilmiştir. Orta Doğu terimi ilk defa, Amerikalı Amiral Alfred Mahan tarafından 20. yüzyılın başında bölgeye yönelik ABD politikalarını kolaylaştırmak için kullanılmıştır. Daha öncesinde İngilizler Batı ya da Ön Asya için "Yakın Doğu", Doğu Asya için ise "Uzak Doğu" terimlerini kullanıyorlardı. Orta Doğu'nun sınırları konusunda bir uzlaş yoktur. Orta Doğu'nun genellikle Arap yarımadasında bulunan 16 Arap devleti ile İran, Türkiye, İsrail gibi Arap olmayan ülkelerin de dâhil olduğu 22 ülkeden oluştuğu kabul edilir. Kuzey Afrika da genellikle Müslüman ülkelerden teşkil olması nedeni ile Orta Doğu'nun parçası gibi değerlendirilir. Orta Doğu; Asya, Avrupa ve Afrika kıtaları arasında bir köprü durumundadır. Bu üç kıtaya açılan bir kapı, eski dünyanın ortası ve kalpgâhı olma niteliğini her zaman korumuştur. Kıtalar arasındaki merkezi durumu dolayısıyla Orta Doğu tarih boyunca çeşitli istikametlerden gelen göçlerin geçit yeri ve bilinen tarihin ilk devirlerinden başlayarak insanlığın kaderine yön veren uygarlıkların beşiği olmuştur. Orta Doğu, üç büyük ve tek tanrılı dinin doğduğu coğrafya olması nedeni ile her zaman tüm insanlığın ilgi noktası olmuş, dün olduğu gibi bugün de din odaklı savaşların alanı olmaya devam

¹⁰ Bernard Lewis, *The Middle East: A Brief History of the Last 2,000 Years*, Scribner, 1997, s. 16.

etmektedir. Tarih boyunca önemli ulaştırma yolları Orta Doğu'yu kat etmiş ve Sûveyş Kanalı örneğinde olduğu gibi jeopolitik beklentilerin önemli bir mücadele bölgesi olmuştur. 20. yüzyılda, Orta Doğu petrolleri, bu coğrafyaya yönelik dış müdahalelerin ana hedefi hâline geldi. Bölgedeki ekonomik gücün başlıca unsuru petroldür. Dünya petrol yataklarının yaklaşık %65'i bu bölgededir. Bölge ülkelerinin ortak özelliği petrol üreticisi olmalarıdır. Batı Avrupa, Amerika ve Japonya petrol ihtiyacının %80'ini bu bölgeden sağlamaktadır. Orta Doğu'da petrolden sonra "su" en önemli iktisadi madde olarak görölmektedir. Yakın tarihin koşulları içerisinde Orta Doğu, dünya güç merkezlerinden biri olma niteliğini yitirmiş görünmekle birlikte, büyük güçler açısından jeopolitik önemini muhafaza etmektedir.

Orta Doğu'nun Kısa Geçmişi

Arap yarımadası, MÖ 20 bin yıl civarında yaşanan son buzul çağı nihayetinde yağmurların azalması ve nehirlerin kuruması ile köklü değişikliklere maruz kaldı. Böylece insanlar ve hayvanların kimisi doğuda Mezopotamya vadisine, özellikle Fırat civarına gitti, batıda ise bugünkü Filistin, Lübnan ve Suriye'ye yerleşti. Orta Doğu'nun bugünkü kuraklığı ve yüksek sıcaklığı ise 6 bin yıl önce başlamıştır. Arap yarımadasına müteakip gruplar hâlinde yapılan göçler MÖ 3'üncü bin yıla kadar geri götürölmektedir. Yaklaşık 5 bin yıl önce başlayan bu ilk dönem, Musa ve taraftarlarının MÖ 13. yüzyılda Mısır'dan çıkışı ile sona erer. Eski Orta Doğu tarihi bir medeniyetler kuşağıdır. MS 6. yüzyıla gelene kadar Asur, Pers ve Roma imparatorlukları bölgeye damgasını vurmuştu. Arabistan şimdiki Arapların ataları olan Sami kabilelerinin eskiden beri yerleşik olduğu yer idi. Araplar, İşlamiyet öncesi devlet olmamış kabilelerdi. Mısır uygarlığı Arap değildi. Mısırlılar, İşlamiyet'le Araplaştı. Orta Çağ'dan 20. yüzyıla kadar Orta Doğu tarihine; İşlami hali-felikler; Haçlı seferleri, Türk ve Moğol akınları ile Osmanlı İmparatorluğu şekil verdi. Modern Orta Doğu tarihi, Osmanlı'nın parçalanması ve bölgedeki Avrupa hâkimiyeti ile başlar. Orta Doğu bugünkü şeklini, Osmanlı İmparatorluğu'nun bölge üzerindeki gücünü kaybetmesi ve İngiltere ile Fransa'nın daha sonra da Amerika'nın

bölge üzerinde etkin rol alması ile aldı diyebiliriz. Orta Doğu coğrafyasındaki ülkelerden bazıları o dönemdeki isimleri ile var olurken bazıları sonradan ulus-devlet yapısını kazandılar ve daha çok petrole dayalı hegemonik güç paylaşımlarının sonucu suni haritalar dâhilinde yeni devletler olarak ortaya çıktılar.

Orta Doğu tarihini üç ana döneme bölebiliriz:

(1) Eski Orta Doğu;

- Medeniyetlerin Ortaya Çıkışı
- Asur İmparatorluğu
- Pers İmparatorluğu,
- Roma İmparatorluğu,

(2) Orta Çağ'da Orta Doğu;

- İslam Halifelikleri,
- Türk, Haçlı ve Moğol Akınları,
- Osmanlı İmparatorluğu,

(3) Modern Orta Doğu;

- Avrupa Hâkimiyeti,
- Modern Devletler.

Kutsal kitaplara göre insanoğlunun tarihsel deneyimi Adem ile Havva'nın Cennet'ten kovulmasıyla başlar. Yahudi inancına göre Büyük Tufan'dan hemen sonra Tanrı, bir halkı kendine aracı yapacaktır. İbrani halkı böyle doğar. Yaratılış kitabına göre, Terah'ın (Kuran'da Azer'in) oğullarından Avram (İbrahim), MÖ 1812'de, yani Adem'den 20, Nuh'tan on nesil sonra dünyaya gelir. İsrail-oğullarının tarihi, Hz. İbrahim'in Irak'taki Ur şehrinden hicretiyle başlar. Tevrat'ın bildirdiğine göre Tanrı Yahve, bir gün Abraham'a (Hz. İbrahim'e) "Harran" bölgesinden Kenan ülkesine (Filistin'e) göç etmesini emretmiş, Hz. İbrahim de yakınları ile birlikte Kenan diyarına göç etmiştir. Hz. İbrahim'in birçok oğlu olduğundan bahsedilir. En meşhurları, Arapların atası olduğu kabul edilen Hz. İsmail ile Hz. İshak'tır. Hz. İsmail Arabistan'da oturmuş, Hz. İshak ise babası Hz. Yakup ile birlikte bulunmuştur. Yahudi geleneğinde İsrailoğullarının, Yakup'un Mısır'a yerleşen on iki oğlunun torunları olduklarına inanılır. İshak oğlu Yakup'un dördüncü oğlu Yehuda'nın adına izafeten İsrail oğullarına Yahudi denmiştir. Tanrı, Hz. İbrahim'e iki emir verir. İlk emir, bu toprakları genişletmek ve de-

ğerlendirmektir. Kendisine hizmet etmesi için zengin olmasını ister. İkinci emir, insanoğlunun kurban edilmesini yasaklamaktır. Ardından Hz. Musa gelir ve Tanrı'nın verdiği görevi kabul eder. Mısır'dan Tanrı'nın yardımı ile çıkış ve Kenan ülkesine geliş MÖ 1212'de gerçekleşir. Hz. Musa'nın halkını yenilemesi, Mısır'ı tanımamış bir nesille değiştirmesi gereklidir.

Hz. Musa'dan sonraki önemli isim Hz. Davut ise antik Filistinlileri püskürten bir generaldir ve kabileleri birleştirir. Fetih ihtirası olmayan Hz. Davut, ülkesini genişletmez. MÖ 972'de ölünce yerine oğlu Hz. Süleyman geçer. Süleyman, zorunlu askerlik getirir, işgal ettiği yerlerde ağır vergiler koyar, Mısır ile iyi geçinmek için firavunun kızıyla evlenir. Başlangıçta kurduğu güçlü ekonomiye rağmen Hz. Süleyman MÖ 932'de öldüğünde toplumsal eşitsizlik derinleşmiş, arsız zenginler türemiştir. İsrail Krallığı yıkıldıktan 136 yıl sonra ayakta kalan Yehuda Krallığı da yıkılır. MÖ 587'de Kudüs'ün düşmesi ve tapınağın yerle bir edilmesi ile Yahudilerin binlerce yıl sürecek sürgün hayatı başlar. Yahudi tarihi, sürgünlerle birbirine bağlanan beş aşamalı bir yolculuk tarihidir. Yahudiler için Mısır ve Roma İmparatorluğu'ndan Hristiyan Avrupa'ya yapılan umut yolculuğu, Amerikan Devrimi'ne kadar olan dönemde İspanya, Hollanda, Brezilya, Hindistan ve Polonya'daki hükümdarların pençesinde büyük sıkıntılar içinde geçen bin yılı temsil etmektedir. MS 70-1096 arasındaki 1000 yıllık sürgün hayatından sonra Yahudiler, Avrupa'ya kaçarlar. 1492'de İspanya'nın Müslümanlara zafelerini finanse eden Yahudiler, sıra kendilerine gelince dünyaya dağılmak zorunda kalırlar. Kapitalizm çiçek açarken İspanya ve Polonya'dan sürülen, Almanya'da katledilen Yahudi halkının dörtte üçü kendini İslam topraklarında bulur.

Hristiyanlık, temel olarak Yahudilik üzerine kurulmuş ve daha sonraları Aziz Pavlus'un da etkisiyle müstakil bir din olarak gelişmiştir. Hristiyanlık 4. yüzyılda Gotlar ve Vandallara, 5. yüzyılda Franklara sızdı. 6-9. yüzyıllarda Hristiyanlık daha uzaklardaki Germen kabilelerine girdi. 9-10. yüzyıllarda Slav halkları arasında yaygınlaştı. 10. yüzyıla doğru hemen bütün Avrupa Hristiyan oldu. Doğuda 4. yüzyılda Ermeni ve Gürcülere ulaşan Hristiyanlığın önü 7. yüzyıldan itibaren ise İslam ile kesildi. Hristiyanlık Avrupa'da

yayılırken mahalli dinleri de içine sindirdi. Geleneksel halk ayinleri (yortu, maslenitsa, üçüzler ve diğerleri) kilise takvimine uyduruldu. 15-16. yüzyıllardaki büyük keşifler döneminde misyonerler Hristiyanlığı eski dünya sınırlarının ötesine götürdüler. 15. yüzyılın başlangıcında Hristiyanlık en yaygın din oldu. Roma İmparatorluğu'nun Doğu ve Batı olarak siyasi ve kültürel bölünmesi kiliselerin de ayrışmasına etki etmeye başladı. Avrupa Orta Çağ'ında birtakım mezhepler ve sapmalar ortaya çıkmaya başladı. Egemen Kilise, feodal devlet iktidarıyla iş birliği hâlinde bu tezahürleri acımasızca bastırdı. Bunun için 12. yüzyıl sonunda özel kilise mahkemesi olan Engizisyon yaratıldı.

Katolik ve Ortodoks ayrımından sonra 16. yüzyılın başlangıcında Merkezi ve Kuzey Avrupa ülkelerinde yaşanan burjuva hareketi reformu Roma Katolizminden kopan Protestan kiliselerini yarattı.¹¹ Evanjelizm, ilk kez Protestan reformu sırasında Luther ve onun bağlıları için kullanıldı. Ancak bugün için Evanjelizm, Amerika'daki Hristiyan toplumunun tutucu kanadını ifade etmektedir. Evanjelikler, Eski Ahit'in; Yahudilerin "Tanrı'nın seçilmiş halkı" olduğu, Kutsal Topraklar'ın Yahudilerin malı olduğu, Yahudilerin Mesih'in gelişi ile birlikte bir dünya egemenliğine ulaşacakları gibi kehanetlerini tamamen kabul ederler. Bu konuda kendilerine düşen en büyük misyonun ise Yahudilerin egemenliğine destek olmak olduğunu düşünürler. Amerika'da sayılarının 40 milyona yakın olduğu bilinmektedir. Mesih inancı; Yahudilerin vadedilmiş topraklara (Nil-Fırat arası, İsrail bayrağındaki mavi çizgiler) ulaşmaları durumunda İsa Mesih'in dünyaya geri döneceği ve kutsal Armageddon Savaşı'nın o zaman kazanılacağı inancı üzerine kuruludur. Armageddon, Hristiyanlık ve Musevilikte dünyanın sonu geldiğinde yapılacak kehanet edilen büyük Kıyamet Savaşı'nın adıdır. Armageddon'da savaştacak olanlar gökteki "Atanmış Kral" ile onu izleyen emrindeki meleklerden oluşan göksel ordulardır. İslam'da bu savaş Melhame-i Kübra olarak bilinmektedir. ABD Başkanı Ronald

¹¹ Sergei Aleksandrovich Tokarev, Dünya Halkalarının Dinler Tarihi, Ozan Yayıncılık, Çev.Rauf Aksungur, İstanbul, 2006, s. 610-611.

Reagan, 1980 ve 1983'teki konuşmalarında "Armageddon'u yaşayacak nesil biz olabiliriz" demiştir. Başkan Bush da Irak'ı işgal kararını verirken bu teolojinin etkisindeydi. Amerika'daki Cumhuriyetçi Parti içinde Armageddon beklentisi içinde olan gruplar oldukça güçlüdür.¹²

Arabistan şimdiki Arapların ataları olan Sami kabilelerinin eskiden beri yerleşik olduğu yer idi. Bir kısmı yerleşik olarak ziraatla, zanaatkârlık ve ticaretle uğraşırken, diğerleri ticaret yollarının keşiştiği en önemli kavşaklardan biri olan ve Kızıldeniz sahiline yakın olan Mekke Vahası'nda bulunuyordu. 6. yüzyılda ticaret yolları doğuya, Sasanid İran'a kaydıığında Arabistan'da kervan ticareti gerilemeye başladı ve yüzyıllarca devam etmiş olan denge bozuldu. Kervan hayatında gelirlerini kaybeden göçerler, yerleşik hayata geçince tarım için toprağa ihtiyaç arttı. Kabileler arasında başlayan gerilim ve çatışmalar birleşme ihtiyacı için ideolojiye yansıdı. İslam dininin ortaya çıktığı dönemde Arapların içinde bulunduğu şartlar yeni dinin yayılmasını kolaylaştırdı. İslam dininin direktiflerinden biri de inanç uğruna kutsal savaştı (cihat). Daha sonraları ilahiyatçılar cihat buyruğunu farklı biçimlerde yorumladılar. Hz. Muhammed'in ardılları (Halife Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali) kısa sürede komşu toprakları, sonra da Akdeniz'in ve Ön Asya'nın daha uzak ülkelerini zapt ettiler.¹³ İslamiyet, 8. ve 9. yüzyıllarda İspanya'dan Orta Asya ve Hindistan sınırına kadar yayıldı, egemen hatta hemen hemen tek din oldu. 11. ve 13. yüzyıllarda Orta Hindistan'da fetihler yoluyla iyice yaygınlık kazandı. 14. ve 15. yüzyıllarda Arap ve Hindu tüccarlar vasıtası ile Endonezya'da yaygınlaştı. 14. yüzyılda Kıpçaklara, Altın Ordu'ya, Karadeniz sahilleri ve bir süre sonra Kafkasya ve Batı Sibirya'ya girdi.

¹² Serdar Turgut, IŞİD ve Armageddon, Habertürk (16 Kasım 2015).

¹³ Tokarev, a.g.e., s. 583.

Resim 1: Muhammed Bin Abdül Vahab

Hız. Muhammed 632 yılında öldüğünde henüz İslam inancı şekillenmemişti. İslam, insanları dinsel ortalık temelinde belli derecede kaynaştırdı ise de İslam memleketlerinde ne kabilesel ne de sınıfsal çelişkiler kaybolmadı. Tam tersine gittikçe şiddetlendi. Bu, İslam dinindeki çeşitli akımlarda bölünmelerde ve mezheplerde yansımalarını buldu. Şiiizm ile en büyük bölünme ortaya çıktı. Sünnetin yasallığını kabul eden Sünnilik de tek bir akım olarak kalmadı. 8. ve 9. yüzyıllarda Mutezile akımı ortaya çıktı. Sünnetin yasallığını kabul eden Sünnilik, 8. ve 9. yüzyıllarda İslam ilahiyatında (kurucularının adlarına göre) dört ekol hâlinde yapılandı: Hanefiler, Şafiler, Malikiler ve Hanbeliler. Bu ekollerden sonuncusu dini dogmaların harfi harfine yorumlanışının aşırı fanatik ruhu ile dolu idi. Vahabiler sert Hanbeli okulunun geleneklerini sürdürerek İslam'ın ilk yüzyıllardaki ataerkil hayatın sadeliğine dönüşü, emredici ibadet ve yasakların sıkıca uygulanmasını, şatafatın yok edilmesini, Avrupa'nın kültürel etkisi ile mücadele edilmesini talep ediyorlardı. Vahabiler hasımlarıyla şiddetli bir mücadeleden sonra 20. yüzyıl başlangıcına doğru Necd (İç Arabistan) çöllerinde üstünlüğü ele geçirdiler ve sonra Mekke, Medine kentleriyle Hicaz'ı kendilerine tabi kıldılar.

İki bölgeyi birleştiren Suudi Arabistan Devleti'nde Vahabizm egemen oldu.

İngilizler ve Orta Doğu

Modern Orta Doğu'nun şekillenmesinde üç önemli doküman etkili oldu: Mekke Şerifi Hüseyin ile Mısır'daki İngiliz Yüksek Temsilcisi Henry McMahon'un mektuplaşmaları, Mayıs 1916'da nihai hâli imzalanan Sykes-Picot Anlaşması ve Balfour Deklarasyonu. McMahon'un mektupları kadar Fransa, Rusya ve daha sonra İtalya ile yapılan görüşmeler de Sykes-Picot-Sazanov Antlaşması'na ve müteakip gizli anlaşmalara etki etti. Orta Doğu'nun geleceği üzerine, İngilizler ve Araplar arasındaki görüşmelerde genç bir üsteğmen olan El Faruki'nin aldatmaları da rol oynadı. Musul'da doğan El-Faruki, Arap bir aileden gelip 1912'de İstanbul'daki askerî akademiden mezun olmuştu. Musul ve etrafından sorumlu 4. Ordu'ya bağlı 12. Kolordu Komutanı Fahri Paşa'nın birliklerinde ilk kıta görevini almıştı. 1913 yılının sonunda Osmanlı içindeki Arap subaylarının gizli teşkilatı (El-Ahd) ile temas kurdu. El Ahd, diğer bir Arap gizli cemiyeti El-Fatat ile birleşerek, Mekke'deki Şerif Hüseyin'e Suriye'deki Türklere karşı bir isyan başlatmayı teklif etti. Hüseyin zaten İngilizlerle mektuplaşma içinde idi ve Mayıs 1915'te Halep'te Şerif'in oğlu Faysal ile buluştu. 23 Mayıs'ta Faysal ve gizli cemiyet üyeleri "Şam Protokolü"nü imzaladılar. Faysal'a göre, El-Fatat'ın gücü Batı desteği olmadan yetersiz kalacaktı. 4. Ordu Komutanı Cemal Paşa, gizli cemiyet faaliyetlerini haber almıştı. El-Faruki ve diğer Arap subayları 15 gün hapse konuldu ancak delil yetersizliğinden serbest bırakıldı. El-Faruki, Gelibolu cephesinde bir piyade birliğine gönderildi. Ancak, gizli cemiyet ile haberleşmeye devam etti ve Şerif Hüseyin'in isyan başlatmak için İngilizlerle şartları konuştuğunu öğrendi.¹⁴ İşin aslı Şerif Hüseyin, milliyetçi değildi ve İngilizlerle gönülsüzce temas kuruyordu. Onu isyana iten, Jön Türklerin savaştan sonra onu Mekke emirliğinden alacağına dair bir

¹⁴ Franz-Stefan Gady, The Real Story of How the Middle East Became Such a Disaster, The Nation (April 7, 2017).

duyum alması idi. Henry McMahon, İngiliz istihbaratının Kahire'deki merkezinden Şerif ile mektuplaşıyordu.

İngiliz ve Fransız kuvvetleri 1915 yılında İstanbul'u ele geçirmek için Gelibolu yarımadasında ümitsizce savaşıyordu. (Gelibolu'ya ilk saldırı planı Yunan Genelkurmayından alınmıştı.) İngiliz ve Fransızlar, 250 bin zayıttan sonra hiçbir sonuç alamamıştı. Gelibolu'daki acı mağlubiyetten sonra umut Orta Doğu idi.¹⁵ Ancak İngiliz İmparatorluğu içinde karar vericiler arasında derin bir bölünme vardı. İngiliz Savaş Bakanı Lord Kitchener, Gelibolu cephesinden alınacak kuvvetleri Doğu'ya göndermek istemiyordu ama sonunda Hindistan'ı Fransız ve Ruslardan korumak için buna razı oldu. Büyük oyuna göre Hindistan ile Süveyş Kanalı arasında kontrolü sağlamak için Araplarla bir bağ kurmak, bunun için de din üzerinden nüfuz etmek gerekli idi. Öncesinde, Haziran 1915'te yani Gelibolu Savaşı'nın başlamasından birkaç hafta sonra Kitchener, Sir Mark Sykes'i Orta Doğu uzmanı olarak atamıştı. Sykes'in görevi, Balkanlar, Mısır, Hindistan, Mezopotamya ve İran Körfezi'nde siyasi ve askerî incelemeler yapmak, Doğu'daki durum hakkında siyasi ve askerî tavsiyelerde bulunmaktı. Ocak 1916'da Kitchener geri döndüğünde Gelibolu'dan Batılı işgalciler tahliye ediliyor, Orta Doğu'da ise gizli cemiyet ve Şerif Hüseyin, Türkleri arkadan vurmak için hazır bekliyordu. Kitchener ve Sykes ile İngiliz çalışanlar Kahire'de El-Faruki'nin yönlendirmelerini dinliyorlardı. El-Faruki, kendisinin Şerif Hüseyin adına konuştuğunu, El-Ahd'ı temsil ettiğini, Osmanlı ordusundaki Arap subayların %90'ının cemiyet üyesi olduğunu iddia ediyordu. El-Ahd, çöldeki Araplar arasında İngiliz propagandasına başlamıştı, Arap kökenli subaylar gizli cemiyet içine çekiliyordu. Gizli cemiyet özellikle Musul ve Bağdat çevresinde güçlü idi.

El-Faruki'nin gelişi ile Arap-İngiliz ilişkileri gelişmeye başladı ve ümitsizce alternatifler arayan İngiliz politika yapıcılara can simidi oldu. 25 yaşında bir Osmanlı subayı olan Üsteğmen Muhammed

¹⁵ David Fromkin, *A Peace to End All Peace – The Fall of the Ottoman Empire and the Creation of the Modern Middle East*, Holt Paperbacks, 2009, s. 122.

Şerif El-Faruki, kendini kurtarmak ve Orta Doğu'nun geleceğinde rol oynamak için İngilizler ile temasa geçmişti. El-Faruki, İngilizlere eğer kendileri ile iş birliği yapmazlarsa Almanlar ve Türklerle çalışacaklarını, Almanların zaten tüm isteklerini kabul ettiğini söylüyordu. Bunların hiçbirisi doğru değildi.¹⁶ El-Faruki, Hüseyin'i temsil etmiyordu ve onun varlığından ancak Ekim 1915'te haberi olmuştu. El-Faruki'ye göre, El-Ahd'ın yaklaşık 10 bin üyesi vardı ama gerçekte bu sadece 42 subaydı. Gizli cemiyetin ne şifreli haberleşmesi ne de Osmanlı ordusu içinde üst düzey liderleri vardı. Osmanlı, El-Faruki yakalandığında gizli cemiyetin üyelerinin ileri gelenlerini idam etmişti. Almanlarla teması da yalandı. Ama İngilizler ona inanmıştı. Kahire'deki İngiliz istihbaratı için teyit edilmeden getirdiği her bilgi kabul edilen tek muhbirdi. Bu bilgileri alanlar ise İngiliz istihbarat subayları askerî istihbaratın başındaki Gilbert Clayton idi. Ancak İngilizlerin bilgi aldığı diğer önemli kaynaklar arasında, Arap Partisi hakkında bilgi veren Aziz Bey Ali El Masri, Atina'daki Muhtar Bey ile askerî istihbarat ile iş birliği yapan diğer muhbirler vardı. Yüksek Temsilci McMahon, İngiliz Dışişleri Bakanı Edward Gray'e şöyle yazmıştı: "Hikâye, genel olarak birbirini tutuyor ama bu kaynakların söylediklerini teyit etmek imkânsız." El-Faruki'nin dediklerinin etkisinde kalan Gilbert Clayton, Kitchener'e Osmanlı ordusu içindeki Arap liderler ve Şerif Hüseyin'in taleplerini bildirerek harekete geçme zamanının geldiğini söylüyordu. İngiltere'deki savaş kabinesi ile yazışmalar yapıldı ve Almanlar kendilerine karşı cihadı tetiklemeden ön alınmasına karar verildi. General Wingate, "Demir sıcakken vurmak gerekir." diyordu.

24 Ekim 1915'te McMahon, Hüseyin'e yazdığı mektupta birkaç çekince dışında istediği topraklar için söz verdi. Fransız diplomat Georges-Picot ile Skyes arasındaki görüşmelerde İngiliz ve Fransız nüfuz alanları belirlenirken El-Faruki görüşmelerde çok etkili oldu

¹⁶ Eliezer Tauber, *The Role of Lieutenant Muhammad Sharif Al-Faruqi – New Light on Anglo-Arab Relations During the First World War*, Asian and African Studies, Vol 24, No.1, 1990, s. 17-50.

ama ne Hüseyin ne de gizli cemiyet ile önceden bir şey istişarc etmişti. Mark Sykes, sonucu sanki Hüseyin ve Arapların tutumu imiş gibi acele ile Londra'ya rapor etti. Sykes, El-Faruki'nin ortaya koyduğu şartları Hüseyin'in asla kabul etmeyeceğini bilmiyordu. Hüseyin, Suriye şehirleri olan Şam, Halep, Humus ve Hama'nın Fransızlara, Basra ve Güney Irak'ın ise İngilizlere verilmesine asla razı olmazdı. Hüseyin, McMahon'un mektubundaki toprak paylaşımlarına karşı çıkmıştı. Böyle Sykes-Picot Antlaşması Mayıs 1916'da imzalandı. Hüseyin, Haziran 1916'da El-Faruki'yi tam yetkili elçisi olarak atadı. Bunun nedeni El Faruki'nin kendisini İngiliz özel görüşmecisi olarak tanıtmıştı idi. El-Faruki'nin iki tarafa yalanları devam etti; sözde Hüseyin, Arapların kralı olacaktı ve İngilizlere 160-250 bin savaşçı verecekti. İngilizler sürekli sarhoş ve uygunsuz davranış içinde gördükleri ve "sahtekâr" diye niteledikleri bu adamı daha sonra dikkate almadılar. Öte yandan aynı İngilizler Orta Doğu'nun yönetimi için Vahabi Suudlarını da Şerif'in yerine hazırlamışlardı. Eylül 1917'ye gelindiğinde İngilizler Hüseyin'i de El-Faruki'yi de kovdular. El-Faruki, 24 Ekim 1920'de Musul'dan Şargat'a giderken eşkıya saldırısında karavan içinde öldürüldü. Yarattığı kaos kendi sonu olmuştu

İngilizler ve Suudi Arabistan

1740'larda bugünkü Arabistan toprakları birbiri ile savaşan Bedevi kabilelerin yaşadığı boş bir çöldü. Bu kabilelerden biri olan Suud ailesinin babası İbn Suud, fanatik din adamı Abdül Vahab ile yakınlaşır. Vahab'a göre İslam, 950-1000 yılları arasında yoldan çıkmış ve herkes Müslüman olmaktan uzaklaşmıştır. Vahab ve Suud, çevrelerini fethetmek ve dini fanatizmi yaymak için birlikte katliamlara başlarlar. Bunlardan biri 1801'deki Kerbela katliamıdır. Böylece yarattıkları korku ile yarımadanın çoğunu direniş olmadan ele geçirirler. Ancak 19. yüzyılın başında önce Mısır, sonra Osmanlı onları çölün dışına atar. Sonrasında 100 yıl boyunca Osmanlı bölgeye hâkimdir ama Suud, kabile savaşlarına devam eder. Sonunda yenilen Suud lideri, 1891'de bugünkü Kuveyt'e kaçır. On yıl sonra dönen yeni lider Abdül Aziz, babası İbn Suud ile aynı taktikleri izler, cihat adı altında katliam ve korku salmaya devam eder. Bu dö-

CIA VE ORTA DOĞU

nemde Aziz'in stratejisinde iki yenilik olur: İngilizlerle iş birliği ve İhvan (Müslüman Kardeşler). Artık yarımadanın ele geçirilmesi teolojik olarak Vahabizm fanatizminin yayılması ile olacak, Cahiliye Devri Vahabiliğe dönüş ile bitecektir. 1915 yılında gözler Çanakkale Savaşı'nda iken İbn Suud, İngiliz himayesini kabul ettiği Darin Anlaşması'nı imzalar. Ancak bundan sonra İngilizler ile Suud ailesi arasında sorunlar başlar. Anlaşma öncesi İngilizler, Suudların Vahabi olmayan herkese saldırımlarına göz yummakta iken şimdi İngiliz koruması altındaki yerlere saldırması yasaklanmıştır. Anlaşma imzalanmadan önce başlayan İhvan, Vahabi geleneklerine şahsen uymayan Abdül Aziz'den memnun değildir. Anlaşma ile Suud'un emperyalizmin kontrolüne girmesi ve Batı modernitesini temsil eden araba, telefon ve makineli tüfekleri kullanması Vahabi öğretileri ile ters düşmektedir. İngilizlerin amacı açıktır: Orta Doğu petrolünü ele geçirmek.

Resim 2: Mekke Şerifi Hüseyin

1916'da yapılan Sykes-Picot Antlaşması, Osmanlı İmparatorluğu'nun Orta Doğu toprakları üzerinde petrol kuyularına göre Batı kolonileri hâline getirilen bir devletler grubu ortaya çıkardı. 1916'daki Sykes-Picot Antlaşması ile Orta Doğu, İngiltere ve Fransa arasında paylaşılmış, Amerika'daki Rockefeller'ın bölgeye gön-

derdiği petrol mühendisleri bile hapse atılmıştı. Osmanlı'yı arkadan vurmak için İngilizlerle iş birliği yapan Arap kabileleri savaş sonrasında memnun edilmeliydi. Orta Doğu'dan Osmanlı'nın tasfiye sürecini başlatan, İngiliz politikalarının etkisine kapılan Haşimi ailesinden Mekke Şerifi Hüseyin'e bir Arap imparatorluğu vad edilmişti. Hüseyin'e bağlı kabilelerin 10 Haziran 1916'da Mekke'deki Osmanlı garnizonuna saldırısı ile Arap ayaklanması başlamıştır. Savaş sonunda Mekke Şerifi Hüseyin'in oğullarına; yeni icat edilen Irak monarşisi ile Ürdün nehrinin doğusunda kalan dar şeride "Ürdün" adı verilerek hediye edildi.¹⁷ İngilizler, Şerif'in tüm Arabistan'a hâkim olmasını tehlikeli buluyorlardı. Türkiye'de 3 Mart 1924'te halifeliğin kaldırılması üzerine Şerif'in halifeliğine karşı çıkan Nejd Emiri Abdülaziz bin Suud, Şerif'e alternatif arayan İngilizlerin desteğini alarak 25 Aralık 1925'de Mekke'yi işgal etti. 1927'deki Cidde Anlaşması ile İngiltere, Abdülaziz'in kendine verdiği Hicaz Kralı ve Nejd Sultanı unvanını kabul etti. Böylece başlayan Suudi egemenliği, 1932 yılında Suudi Krallığı adını aldı. Özetle Suudi kabilesine Arabistan hediye edildi ve adı Suudi Arabistan oldu.

Özetle Osmanlı'ya ihanet eden Hicaz Valisi Şerif El Hüseyin'in Faysal ve Abdullah adında iki oğlu vardı. İngilizler tarafından Abdullah Ürdün'e, Faysal Irak'a kral tayin edildi. Abdullah, Kudüs'te Hazreti Ömer Camii'nin kapısında hançerlenerek öldürüldü. Yerine geçen oğlu Tallal, kısa bir süre sonra çıldırdı ve İstanbul'daki Ortaköy Şifa Yurdu'na yatırıldı. Onun yerine Hüseyin, onun da vefatından sonra oğlu II. Abdullah tahta geçti. Irak'a gelince Faysal, Bern'de zehirlenerek öldü, yerine geçen oğlu Gazi, İngilizlerin suikastı sonucu trafik kazasında öldü. Gazi'nin oğlu II. Faysal ise Nuri Said Paşa ile birlikte aşırı milliyetçi ve solcu General Abdülkerim Kasım tarafından vahşice (cesetleri parçalanarak, sokaklarda sürüklendi) katledildi.¹⁸

¹⁷ William L. Cleveland, A History of the Modern Middle East, Westview Press, San Francisco, 1994, s. 149-151.

¹⁸ Lütfü Akdoğan, Krallar ve Başkanlarla 50 yıl, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, Ankara, 2011, s. 128.

CIA VE ORTA DOĞU

1920'lerin sonuna doğru, Abdül Aziz Hicaz ve Nejd'i alana kadar İhvan ile sürtüşme devam etti. Ürdün, Irak ve Kuveyt'e cihat saldırıları safhasında anlaşmazlıklar zirve yaptı. 1930 yılındaki Sabilla Savaşı'nda İhvan, Aziz'in ordusuna İngilizler tarafından verilen makineli tüfek gibi modern silahları kullanmayı reddetti. Sonunda İhvan da eritildi, 1932'de kurulan Kraliyet Ordusu içinde yer aldılar. Artık, Arabistan'ın petrol kaynakları İngilizlerindir. Acımasız Vahabi kültürü, İngilizler tarafından Suudi Arabistan yapısı içine entegre edilmişti. Haşimi ve Suudi aileleri arasındaki düşmanlık 1958 yılında Irak'taki darbe sonucu Haşimi ailesinin iktidardan uzaklaştırılması ile sona erdi. II. Dünya Savaşı'ndan sonra Orta Doğu, ABD'nin etki sahasına girmiş olsa da İngilizler hep perde arkasında idiler. İngiltere-S. Arabistan ilişkileri geçmişten bugüne tarihi derin bağlara sahiptir. Bu iş birliğinin arka planında da son 25 yıldır yapılan usulsüz silah alım satımı, radikal unsurlara destek ve son olarak uluslararası hukuka aykırı şekilde misket bombasının kullanıldığı, pek çok insan hakları ihlallerinin yapıldığı Yemen'deki iç savaşa müdahale etmek gibi konular bulunmaktadır. Hatta bu iki ülkenin, Eylül 2015'te BM İnsan Hakları Komisyonu'ndaki oylamayı etkilemek için gizli iş birliği yaptıkları öne sürülmektedir¹⁹.

Syces-Picot ve Orta Doğu

19. yüzyılda casusluk savaşlarının ilki Orta Asya'nın kontrolü için Rusya ve İngiltere arasında yapılmış ve Rudyard Kipling tarafından tanıtılmıştı. İngiliz ajanlara verilen ilk görev, Almanların 1903'te döşemeye başladığı Berlin-Bağdat demiryolunu engellemkti. Bu yüzden, Lawrence önce 1910'da Cerablus'a gelmiş ve burada arkeolojik kazı yapan İngiliz ekibine katılmıştı. Lawrence'ın arkeolojik kalıntılar diye çizdiği haritalar Syces-Picot'a hazırlıktı. Irak'ta ise Gertrude Bell, Lawrence'tan daha başarılı olmuş, Irak haritasını çizmiş, bugünkü Orta Doğu'nun verilerini hazırlamıştı. Tarihte daha önce yaşamış bir Irak ya da Suriye devleti veya bu

¹⁹ Johnny Gaunt: Saudi Arabia: Britain's Hand in the Making of a "Terror State", Global Research, (April 13, 2016).

isimle anılan bir halk olmamıştır. Osmanlı idari bölünmesinde 1500 yıla yakın bir zaman coğrafi ad olarak Bağdat ve Basra'ya "Irak", Musul bölgesine ise "El Cezire" adı verilmiştir.²⁰ "Irak" adı Osmanlı İmparatorluğu döneminde merkeze olan uzaklığından gelmektedir. Sykes-Picot Antlaşması ile iki şey yapılmak istenmişti. İlki İngiliz hâkimiyetinde bir Irak, ikincisi Osmanlı'nın Suriye eyaletini ikiye bölerek Hermon Dağı'nın kuzeyinde Fransız hâkimiyetinde bir Suriye ve Lübnan kurmak, güneyini ise İngilizlere bırakmak. Fransızlar zaten 19. yüzyıldan beri Lübnan bölgesindeki Hristiyanları Osmanlıya karşı sürekli kışkırtarak ülkenin içini oymuşlardı. Bu ülkeye isim olarak onlara en yakın dağın ismini seçtiler. Güneyde İngilizlere bırakılan bölgedeki Ürdün Nehri'nin batısında Osmanlı'nın Filistin idari bölgesi vardı. İngilizler bu ismi kendi dillerine çevirdiler ve "Palestine" diye adlandırdılar. *Birinci Dünya Savaşı'nda İngilizlerin Osmanlı toprağı olan Filistin'i işgalinde Arapların önemli katkısı oldu ve Osmanlı, Araplar tarafından Orta Doğu'nun pek çok yerinde olduğu gibi bu topraklarda da arkadan vuruldu. 1918 yılında, İngilizlerin Suriye içlerine ilerlemesine karşı koymaya çalışan Mustafa Kemal, bir yandan İngilizlerle mücadele ederken, diğer yandan Arap silahlı çeteleriyle mücadele etmek zorunda kaldı.*

İngilizler Doğu cephesinde Osmanlı'ya karşı 1.4 milyon asker kullanırken Fransızlar 1.5 milyon insan kaybettiler, 2.6 milyon asker de yaralandı. Ama savaş sonunda İngilizlerin Orta Doğu'da hâlâ 1 milyon askeri vardı ve İngiliz General Allen Orta Doğu'nun diktatörü olmuştu.²¹ Şerif Hüseyin'in üç (Ali, Faysal, Abdullah) oğlundan Prens Faysal, Irak kralı oldu. Prens Faysal, Lawrence ile birlikte Şam'ın Osmanlı'dan alınmasında rol oynamış ve buranın kralı olmak istemişti. Ancak 1920'de burada Fransız yönetimi kurulunca önce İngiltere'ye gitti. Bir yıl sonra bugünkü Irak'ın Şii bölgesine gelerek, öldüğü 1933 yılına kadar burayı kral olarak yönetti. Yerine

²⁰ Suphi Saatçi, Irak Türkleri, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2003, s. 3.

²¹ F William Engdahl, A Century of War: Anglo-American Oil Politics and the New World Order, Progressive Press, 2012, s. 50-52.

CIA VE ORTA DOĞU

geçen oğlu Gazi, 1939'da ölünce tacı oğlu Faysal II aldı ama o da 1958'de bir askerî darbe ile öldürüldü. Hüseyin'in oğlu Abdullah'a ise Ürdün hediye edildi.²²

Harita 1: Syces-Picot Anlaşması (1916)

Irak'ta özellikle Musul-Kerkük bölgesinde önemli petrol yataklarının bulunduğunu, 19. yüzyıl sonlarında ilk kez Almanlar keşfetti. Onların ardından İngiltere ve Fransa da bölgeyle ilgilenmeye başladı. İngiliz birlikleri, petrol yataklarının bulunduğu Musul'u, Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasından üç gün sonra 3 Kasım 1918'de, mütarekeye aykırı şekilde işgal ettiler. Böylece Türkiye'nin Irak sınırı ancak 1926'da Musul'un kuzeyinde artık petrolün bulunmadığı 80 km. yukarıya çizildi. İkinci Dünya Savaşı'na kadar Orta Doğu'nun pek çok yeri Fransa ve İngiltere'nin mandasında

²² Cleveland, ibid, s. 149-151.

kaldı. Irak 1932’de, Suudi Arabistan 1932’de, Mısır 1936’da, Suriye 1945’te, Cezayir 1962’de İngiltere ve Fransa’dan sözde bağımsızlıklarını kazandılar. Ancak İngiltere ve Fransa bu devletlerdeki kontrollerini kendi yerleştirdikleri krallar ve rejimler vasıtası ile devam ettirdiler.

Orta Doğu ve Yabancı Güçler

Modern Arap siyasi tarihi üç döneme ayrılabilir.²³ Birinci dönem, 20. yüzyılın ilk yarısı boyunca devam eden İngiliz ve yarı sömürge-monarşiler dönemidir. İkinci dönem, 1952’de Mısır’da Özgür Subaylar İsyanı ile başlayan Arap milliyetçiliği dönemi olup, bu dönemde laik, sosyalist, anti-sömürgeci ve din sınıfına karşı yönetimler Orta Doğu’ya damga vurdu. Hasan El Benna’nın 1949’da bir suikast ile öldürülmesinden beri Mısır’da Müslüman Kardeşler defalarca yasaklandı, taraftarları hapse konuldu. Mısır lideri Cemal Nasır’ın Suriye ile Birleşik Arap Cumhuriyeti’ni kurarak büyük bir Arap Birliği kurma hayali üç yıl sürdü. Nasır ve onun Hüsnü Mübarek dâhil takipçileri, Irak (Saddam Hüseyin) ve Suriye’deki Baasçılar bu dönemde, Arap modernizmi için irticai tehdit olarak gördükleri İslamcılara göz açtırmadılar. Ancak Arap milliyetçi diktatörlerinin kendilerince formüle ettikleri modernizm uygulamaları başarısız oldu. Ortaya devlet işlevlerini yerine getirmekte yetersiz, yarı-sosyalist, bürokratik, yolsuzluklar içinde rejimler çıktı. Üçüncü dönem, ABD’nin başarısız buldukları laik yönetimleri desteklemekten vazgeçip, İslamcılığın türevleri ile iş birliğini çıkarlarına daha uygun gördüğü, 1980’lerden başlayıp günümüze değin uzanan dönemdir. Bu stratejinin arkasında laik yönetimlerin ulusalcı olmaları nedeni ile Batı politikalarını izlemekte gönülsüz olmaları kadar, İslam dünyasının coğrafi ve düşünsel olarak kökten dönüştürülmesi niyeti vardı. Tıpkı 1980’lerde başlayan Yeşil Kuşak projesi gibi, 11 Eylül saldırıları ve Arap Baharı bu safhanın strateji değişikliklerine yol açan önemli evreleridir.

²³ Charles Krauthammer, The Islamist Ascendancy, Washington Post (July 12, 2012).

Orta Doğu, 16. yüzyıldan itibaren Avrupa'nın yayılmasıyla iki taraflı bir kısılcacın ortasında kısıtılmıştır. Kuzeyden Ruslar, Osmanlı ve İran'ı sıkıştırırken, Batı Avrupalılar da Afrika'nın etrafından dolaşarak Akdeniz'i aşıp Arap dünyasına ulaşmışlardı. 16. yüzyıla kadar *Haçlılık* zihniyeti ile hareket eden Batı dünyasının politikalarına önce 15. ve 17. yüzyıllarda ortaya çıkan *sömürgecilik* anlayışı, daha sonra *emperyalizm* düşüncesi egemen olmuştur. Hindistan'ı ele geçirdikten sonra Osmanlı'ya ilgisi artan İngiltere, 1878 Berlin Antlaşması ile Osmanlı'nın iç işlerine müdahale edecek hükümler oluştururken kısa süre sonra Kıbrıs'a yerleşti, Mısır'ı ele geçirdi ve Ermeni, Kürt ve diğer dinî ve etnik meselelere el atarak bozuculuk alanında Rusya'nın da önüne geçti.²⁴ Filistin'e yoğun göçlerin başladığı dönemde Museviler, 30 milyon sterlini bulan tüm Osmanlı borçlarını Filistin'e karşılık tasfiye etme ve ödeme girişiminde bulundular. Hiç olmazsa Hayfa dâhil Akkâ sancağını istedikler. Fakat Osmanlı yetkilileri, buna karşılık, Yahudi girişimcilere ekonomik bazı imtiyazlar verebileceklerini ama asla Filistin'i vermeyeceklerini söylüyorlardı. Washington'daki Osmanlı Büyükelçisi Ali Ferruh Bey, 24 Nisan 1899'da bir Amerikan gazetesine verdiği demeçte "*Ceplerimize milyonlarca altın doldursalar, hükümetimiz Arap memleketlerinin hiçbir bölümünü satmak niyetinde değildir.*" diyordu.²⁵ 5 Mart 1883'te çıkarılan kanun ile diğer ülkelerde yaşayan Musevilere Osmanlı ülkesinde taşınmaz mal satın almaları yasaklandığı hâlde, Osmanlı vatandaşı olanlara herhangi bir yasak getirilmiyordu. Bu nedenle, yerli Musevilere Siyonist örgütlerce para verilerek bölgede önemli bir toprak parçasının satın alınması sağlanıyordu. Örneğin Romanya ve Rusya göçmeni Yahudilerin Osmanlı ülkesinde, özellikle Filistin'de iskânları, Filistin'e girmeleri ve burada arazi satın almaları yasaklandığı hâlde, bazı devlet görevlileri özel çıkar ve menfaatleri için bu emre uymamışlardı.

²⁴ Ömer E. Kürkcüoğlu, Türk-İngiliz ilişkileri (1919-1926), A.Ü.Siyasal Bilgiler Fakültesi, Ankara, 1978, s. 27-28.

²⁵ Mim Kemal Öke, Kutsal Topraklarda Siyonistler ve Masonlar, Çağ Yayınları, İstanbul, 1991, s. 91.

CIA VE ORTA DOĞU

İkinci Dünya Savaşı sırasında ABD ile İngiltere arasında Suudi Arabistan'ın denetimi konusunda bir çekişme yaşandı. ABD, İngiliz stratejisini devraldı ancak buna "çevre devletler" denilen şeyi ekledi. Arap olmayan bu devletler (Türkiye, 1967 yılı sonrası İsrail ve devrim öncesi İran) polis veya jandarma rolü oynayacaktı. Orta Doğu'nun yeni efendisi ABD'nin Arap dünyasına yönelik politikası büyük ölçüde bölgedeki statükonun korunmasının kendi çıkarlarına en iyi hizmet edeceği yönündeydi. Mısır, Suudi Arabistan, Ürdün, Bahreyn, Kuveyt ve Fas gibi ülkeler ABD ile iyi ilişkiler içinde idi. ABD'nin bu dönem boyunca bölge ile ilgili çıkarları petrolün serbest akışının korunması, İsrail'in güvenliği ve Soğuk Savaş süresince bölgede Sovyet nüfuzunun kontrol altına alınmasını kapsamaktaydı. 11 Eylül 2001 saldırıları, ABD'nin Orta Doğu politikası için de yeni bir dönemin başlangıcı oldu. Orta Doğu, bugün ABD etkinliğinin en fazla hissedildiği ve kendine göre dönüşüm projesi uyguladığı bir bölgedir. Sadece Amerika ve İsrail değil, bütün Batılı güç merkezleri, İslam dünyasının dönüştürülmesi ve olası meydan okumasının önlenmesi konusunda hemfikirdir ve ortaya pek çok proje sürülmüştür.

Ülke	Sünni %	Şii %	Diğer %
İran	8	90	2
S. Arabistan	85	15	-
Suriye	74	12	14
Irak	30	60	
Yemen	65	35	-
Ürdün	95	-	5
Bahreyn	45	55	-
Katar	78	14	8
BAE	80	16	4
Kuveyt	60	16	24
Umman	25		75

Tablo 1: Orta Doğu'da Sünni-Şii Demografisi

Kaynak: Türkan Kebeci, Orta Doğu'nun Etnik ve Dini Yapısı (27 Ağustos 2014).

CIA VE ORTA DOĞU

Orta Doğu coğrafyasına Araplar ve İran arasında 1400 yıldır devam eden Sünni-Şii mücadelesi damgasını vurmaktadır. Bu çekişme Arap yarımadasının güneydoğu ucunda Bahreyn'den başlayıp, Irak-Suriye-Lübnan (Hizbullah) ve yarımada'nın güney batısında olan Yemen'e kadar Suudi Arabistan'ı kuşatan bir hilal üzerinde devam etmektedir. ABD, 2011 yılı sonunda Irak'tan çekilirken rejimi Şiilere bırakmış, Sünniler marjinalize edilmişti. Bugün bu koloni ülkelerin son günlerini yaşıyoruz. Irak'ın çözülmesi ile birlikte Mezopotamya terimine dönebiliriz.²⁶ Birçok uygarlığa ev sahipliği yapmış bu toprakların geleceği, yeni Orta Doğu ile birlikte şekillenecektir.

S.No.	Ülke	Kişi Başı Gelir Bin \$	Toplam GDP Milyar \$
1.	Katar	102.7	101.2
2.	Kuveyt	40.700	150.2
3.	BAE	42	200.4
4.	İsrail	31	245.3
5.	Umman	23.9	69.43
6.	Bahreyn	21.2	22.85
7.	S.Arabistan	20.4	581.3
8.	Türkiye	16.067	1189.9
9.	Lübnan	13.1	46.03
10.	İran	12.9	876
11.	Mısır	6	470.4
12.	Ürdün	5.3	33.06
13.	Suriye	4.6	102.5
14.	Irak	3.6	96.6
15.	Filistin	2.9	?
16.	Yemen	2.5	58.2
17.	Gazze	2.494	?

Tablo 2: Orta Doğu'da Ülkelerin Milli Gelir Seviyesi
Kaynak: IMF; WB 2014 rakamlarından derlenmiştir.

²⁶ Alexander Joffe, From the Ashes of Iraq: Mesopotamia Rises Again, *The Ancient Near East Today* (August 20, 2014).

Araplar, geri kalmış olmalarını Osmanlı yönetimine bağlamış olsalar da imparatorluk dâhilinde onlardan başka geri kalan bir bölge olmadı. Osmanlı onları askere almadı, vergi istemedi ama içlerinden devlet adamı çıkmadığı için sadrazam, vezir de atamadı. Osmanlı'nın son döneminde Araplar hariç tüm toplumlar gelişmişti. Arap ülkelerinin millî gelirlerinin toplamı bir İngiltere etmiyor.²⁷ Bölge halkının üçte biri günde 2 doların altında gelirle yaşam sürdürüyor. Arap dünyasındaki 22 ülkede 363 milyon kişi yaşamaktadır. Sanıldığıının aksine en büyük Müslüman nüfus yoğunluğu Arap yarımadasında değil Güney ve Güneydoğu Asya'da (Endonezya, Malezya, Bangladeş, Pakistan ve Hindistan'da) bulunmaktadır. BM'de en az %86'lık bir Müslüman nüfusa sahip 32 üye ve Müslüman nüfus oranı %66 ile 85 arasında değişen 9 ülke ile beraber toplam 41 Müslüman ülke vardır. Endonezya dünyanın en büyük Müslüman çoğunluklu ülkesidir.

²⁷ Arap dünyası GDP'si 2.869 trilyon dolar iken İngiltere'nin 2.989 trilyon dolar. The World Bank: Data Arab World, <http://data.worldbank.org/region/ARB> (2014).

İKİNCİ BÖLÜM

ABD STRATEJİSİNDE ORTA DOĞU

ABD Hegemonya Kurgusu

Hegemonya olmanın üç temel unsuru siyasi, ekonomik ve kültürel olarak küresel etki ve kontrol sağlayacak düşünsel (teorik) ve pratik çerçeveye sahip olmak, gerektiğinde bunları küresel olarak yayılabilen etkin bir askerî güçle tamamlamaktır.²⁸ Nitekim ABD hegemonyasının üç temel unsuru bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, ABD'nin askerî ve siyasi liderliğinin küresel kabul görmesidir. İkinci unsur ise ABD'nin dünya ekonomisine ilişkin önerdiği ve genel kabul gören düzenleme sistemidir. Bunları ABD'nin yumuşak gücünün temsil ettiği kültürel hegemonya sistemi tamamlamaktadır.²⁹ Amerikan hegemonyası temel olarak iki yöntemle işlemektedir: yumuşak gücün kullanıldığı “rejim restorasyonu” (Gürcistan, Ukrayna, Kırgızistan'daki renkli devrimler ve diğer içten içe kurgulamalar) ve Irak örneğinde olduğu gibi sert gücün kullanıldığı “ülke inşası (nation-building)”. Eğer hedef olarak seçilen ülkeler zaten Batılı olmaya meyilli ya da siyasi, ekonomik ve kültürel olarak içine sızılmaya ve ağ örülmeye müsait ise yumuşak güç unsurları vasıtası ile ülkedeki rejimin Batılı düzene uygun bir yönetime kavuşturulması için rejim restorasyonu metodu kullanılmaktadır.

Hegemonik güç; çatısı arkasında ikna ve rıza düzeyi yaratacak, meşruiyetine zemin hazırlayacak kuramsal bir çerçeve gerektirir.

²⁸ Zbigniew Brzezinski, Tercih, Çev. C. Küçük, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 2004, s.221.

²⁹ Brzezinski, a.g.e., s.221.

Böylece hegemonya güç uygulamalarına uluslararası düzeyde gerekçe bulur ve diğer ülkelerin kendi uygulamalarını istenilen yönde algılamalarını sağlayacak bir örtü sağlar. Bu iş diplomasi ve özelde kamu diplomasisini gerektirir. Amerikan hegemonyasının temel kuramı olan realizm; İkinci Dünya Savaşı'ndan bugüne modernizm düşüncesi temelinde; 1980'lerden itibaren siyasi olarak "demokrasi", ekonomik olarak "gelişme (kalkınma)" ve 1990'lardan itibaren ise kültürel kod olarak "iletişim (diyalog)" projesi adı verilen üç alt konsept ile pratikte uygulama alanı buldu. Söz konusu üç proje, ülkeleri içten ve dışarıdan saran "ağ stratejisi" ile pratiğe geçmiştir. Demokrasi, kalkınma ve kültürler arası diyalog kapsamındaki projeler kapsamında seçilen aktör, yöntem ve programlar ile hedef ülkenin sivil toplumuna nüfuz edilmekte ve ulusal aktörler kısa devre edilmektedir. NGO, vakıf, enstitü, sivil toplum örgütü gibi kurumlar aracılığıyla, hedef ülkedeki iktidar ve kitlelerle doğrudan ilişkiye geçilerek ülkelerin iç düzenlerinde toplumla devlet arasına giren kurumsal ve bireysel bir ağ oluşturarak devlet egemenliğine paralel bir egemenlik kurulmaktadır.

Dünya ABD tarafından temel kuralları belirlenen bir çeşit modern düzene doğru yavaş yavaş evrilmektedir. ABD ve AB; Batılı ve modern olma yarışında hep geriden gelecek, ulusal gücü ve egemenliği önemli ölçüde erozyona uğramış, küreselleşme ve enformasyon toplumu anlayışı içinde ekonomilerini ve bilgi sistemlerini dışarıya bağlamış, kısaca güç tatbik kabiliyeti olmayan her biri "güçsüz güç" olarak tanımlanabilecek ulus-devletlerden oluşan ikinci sınıf devletler topluluğu yaratmayı hedeflemektedir. Tarih boyunca klasik güç politikası "böl ve yönet" olagelmıştır. ABD hegemonyasının dayandığı güç politikası ise "dönüştür-bölekleme-yönet" ve stratejisi ise çifte yapıli dünya olarak tanımlanan "ağ stratejisi"dir. Politik gelişmenin önerdiği sosyal düzenin oluşturulması, ABD müdahale anlayışını geliştiren; devlet-yapma (state-building), ülke-inşası/ulus-yapıcılık (nation-building), kurum-

yapma, bürokrasi-yapma gibi rollerin doğmasına yol açtı³⁰. ABD, kendisi dışında küresel bir hegemonik gücün doğuşuna mani olmayı ve bölgesel olarak bu hegemonyayı etkileme veya riske sokma kabiliyetine sahip olan güçlerin ufalanmasını ve kontrol edilebilir hâlde tutulmasını, yani hegemonyanın sürdürülmesini hedeflemektedir. Bu sistemde hegemonya düşüncesi sabit iken onu sürdürecektir. Bu sistemde hegemonya düşüncesi sabit iken onu sürdürecektir güç ve yapı ise her durum ve coğrafyaya göre farklı şekillere büründürülmektedir.

ABD güvenlik projelerinin işleyişini sağlayan hegemonya mekanizmasının arkasındaki güç ve yapılanmayı aşağıdaki şekilde kategorilendirmek gereklidir.³¹

- Daha çok dinleme, görüntü ve insan istihbaratına dayanan ve modern teknolojinin keskin uçlarını kullanan küresel bir istihbarat ağı.

- Yönlendirilmiş küresel medya başta olmak üzere, çeşitli uluslararası baskı grupları, uluslararası kurumlar, vakıflar, düşünce kuruluşları ile hedef ülke veya ülkeler için yetiştirilmiş ve kazanılmış etki ajanlarının da yer aldığı demokrasi, serbest piyasa ekonomisi, insan hakları vb. terminolojinin savunucularından oluşan küresel bir propaganda ve etki (nüfuz) ağı yapılanması.

- Dünyanın her köşesinde altyapısı bulunan, hedef ülke veya bölge üzerinde kontrolü sürdürmeye yönelik, gerektiğinde zorlayıcı diplomasiden, ekonomik ve askerî yöntemlere kadar bütün yöntemleri harekete geçirecek, uygulayacak veya destekleyecek örtülü faaliyet ve operasyon gücü (IMF, NGO'lar gibi uluslararası siyasi ve ekonomik kurumlar, askerî güç, istihbarat servisleri ve özel kuvvetler).

- Devlet-yapma, ulus-kurma ve rejimi takviye etme gibi senaryolar içerisinde; hedef ülke yapısı veya organizasyonlar içinde kullanılmak üzere uydu veya ajanlaştırılmış devlet adamları, operatörler

³⁰ Mark Kesselman, *Order or Movement? The Literature of Political Development As Ideology*, *World Politics*, October 1973, s.139-154.

³¹ Sait Yılmaz, 21. Yüzyılda Güvenlik ve İstihbarat, ALFA Yayınları, İstanbul, 2006, s. 120.

ve diğer ajan şekillerini yetiştirecek kurum, kaynak, vasıta ve programlar.

-Tüm bu gizli ve örtülü yapı ve faaliyetlerin gizliliğini ve emniyetini sağlayacak koruyucu güvenlik sistemleri.

Amerika gelişmiş anlamda bir imparatorluk değil ancak hegemonyadır. Hükmetmeyi değil, kontrol etmeyi amaçlar. Hegemonya, öncelikle düzene uydurulması gerektirilen ülkelerin gönüllü olmasını gerektirir. Amerikan hegemonyası, müttefiklerinin ABD'ye üs ve destek sunduğu bir pazarlığın parçasıdır.³² Amerikan bakış açısıyla ülkeler müttefik olmayı tercih edebilirler ya da konunun dışında kalırlar ve bunun sonucunda tek başına bırakılırlar. Eğer bir tehdit olmaya başlarsa sonunda en azından potansiyel hedef hâline gelirler. Amerikan politikasının demokrasiyi yarma isteği hegemonik bir vizyon taşımaktadır. Bir yandan postmodern yaklaşım ile ülkelere nasıl yönetilmeleri gerektiğini söyler, diğer yandan güç kullanan modern anlayış içinde dünyayı ve Amerika'yı demokrasi için güvenli kılma amacıyla birleştirir³³. Küreselleşme ile ne türde olursa olsun bir Amerikan Barışı (Pax Americana) dünyayı kaplamak zorundadır. Ancak bunu, Amerika bile kendi başına başarmaya yetecek kadar güçlü değildir. ABD hegemonya kurgusu, ortak çıkarları kapsamında Avrupalı müttefikleri ile iş birliği yapmaktadır.

ABD'nin Orta Doğu'daki Başlıca Askerî Üsleri

Afganistan

CampEggers

ABD'nin Kabil Büyükelçiliği ve Afganistan Devlet Başkanlık Sarayı'nın yakınına inşa edilmiştir. Üste; piyade, topçu, hava sa-

³² Noam Chomsky, *Necessary Illusions: Thought Control in Democratic Societies*, Türkçesi "Medya Gerçeği", Çev. A. Yılmaz, Everest Yayınları, İstanbul, 2001, s. 27.

³³ Robert Cooper, *Ulus Devletin Çöküşü*, Güncel Yayıncılık, İstanbul, 2005, s. 57.

vunma topçu taburu ve bölgesel destek birimi yer almaktadır.³⁴ Sık sık bombalı saldırılara maruz kalmaktadır.

CampDwyer

CampDwyer, ABD 'nin deniz piyadelerine ev sahipliği yapan ve uçak pistine sahip Afganistan'ın Helمند vilayetinde bulunan bir ABD üssüdür.³⁵

CampLeatherneck

Helمند'e 2009'da inşa edilen üs, kısa sürede büyütülerek Amerika'nın Güney Afganistan'daki en büyük üssü hâline gelmiştir. Afganistan'da yapılan operasyonlarda merkez üs olarak kullanılmaktadır.

CampRhino

CampRhino, Kandabaha'ın 190 km güneybatısındaki Registan Çölü'nde yer almaktadır. CampRhino 2001 yılında kurulmuştur ve Taliban'a karşı mücadelede ve bölgede yeni üslerin kurulmasında stratejik bir öneme sahiptir.³⁶

FOB Delhi

FOB Delhi de Helمند bölgesindeki Garmsir'de kurulmuştur. Askerî üs sık sık Taliban'ın saldırılarına maruz kalmaktadır.

FOB Deleram

Batı Afganistan'daki Nimroz bölgesinde yer almaktadır. Afgan ordusunun 2000 kişilik birliği de burada varlığını sürdürmektedir.

Bagran Hava Üssü

Bagran Hava Üssü Kabil'in 40 km kuzeyine başkente bir saatlik mesafede konuşlandırılmış, ABD'nin Afganistan'daki en büyük hava üslerinden bir tanesidir. Üs içerisinde bulunan hapishane

³⁴ "CampEggers", Global Security, Erişim

:http://www.globalsecurity.org/military/facility/camp_eggers.htm (27.04.2017)

³⁵ "CampDwyer Marine Corps Base in HelمندRiverValley ,Afghanistan" , Erişim: <https://militarybases.com/camp-dwyer-marine-corps-base-in-helمند-river-valley-afghanistan/> (27.04.17)

³⁶ "CampRhino" Erişim :<http://virtualglobetrotting.com/map/camp-rhino/view/google/> (27.04.2017)

CIA VE ORTA DOĞU

ile de adından sık sık söz ettirmiştir.³⁷ Bagram Hava Üssü sık sık Taliban'ın saldırılarına hedef olmaktadır.

Celalabad Havva Üssü

Celalabad Havva Üssü 2001 yılında Amerika tarafından bölgedeki en büyük hava üssü olarak inşa edilmiştir.

Kabil Uluslararası Havalimanı

2001'de Afganistan'ın işgali ile havalimanının hâkimiyeti Amerikalılara geçmiştir. Liman 2009'da yenilenerek uluslararası uçuşlara açılmıştır ancak havalimanı askerî bir öneme sahiptir.

Kandahar Uluslararası Havalimanı

Bu hava üssünde NATO'nun Merkezî Komutanlık- Güney görevinde bulunan 25 ülkenin askerlerinden oluşan ISAF güçleri ve 451. Amerikan Havacı Birliği'nden oluşan yirmi beş bin asker görev yapmaktadır.

Mezar-ı Şerif Havalimanı

Mezar-ı Şerif'in işgalini kolaylaştırmak için 2001 yılında inşa edilmiştir. 2010 yılında ise yüz milyon dolarlık bir proje ile devasa bir askerî üs ve özel operasyonlar üssü inşa edilmiştir.

Şindad Havalimanı

Batı Afganistan'daki Herat bölgesinde bulunan üs, İran'a yakın olması sebebiyle ABD için önem teşkil eden üslerden birisidir. Üssün kapasitesinin artırılması için yaklaşık 300 milyon dolar harcanmıştır.

Bahreyn

Deniz Destek Gücü

Bahreyn ABD Donanmasına bağlı Orta Doğu Filosu'nun karargâhına ev sahipliği yapmaktadır

Şeyh İsa Hava Üssü

Çöl Kalkanı operasyonu süresince üste on iki bin Amerikan askeri yerleştirilmiştir. 2009'da bölgede bir Amerikan kışlası inşa

³⁷ "Bagram Cezaevi Afgan Yetkililere Devredildi" Erişim:

http://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/03/130325_afganistan_bagram
(27.04.17)

edilmiştir. 2011 yılında ise üssün genişletilmesi için kırk beş milyon dolarlık bir bütçe sağlanmıştır.

Kuveyt

Ahmet El Cabir Hava Üssü

Irak-Kuveyt sınırının 120 km güneyinde yer alan üs Kuveyt Hava Kuvvetlerine ve Amerikan Hava Kuvvetlerine hizmet vermektedir.

Ali Es Salim Hava Üssü

Bu üs Irak-Kuveyt sınırının 60 km güneyine konuşlandırılmıştır. Ahmet El Cabir ile aynı şekilde her iki ülkenin hava kuvvetleri tarafından birlikte kullanılmaktadır.

Birleşik Arap Emirlikleri

Cebel Ali Limanı

Dubai'nin güneybatısında yapay olarak ve derin sulara inşa edilen dünyadaki en büyük liman limanıdır. Limanda, Amerika'ya ait büyük bir uçak gemisi ile saldırı denizaltısı, radar güdümlü kruvazörler ve destroyerler de konuşlanmış durumdadır.

Umman

Mesiya Hava Üstü

1980'de ABD tarafından modernize edilerek tekrar kullanılmaya başlanmıştır. ABD, Mesiya'da bir çadır kent kurmuştur. Mesiya Hava Üssü Irak'ın Kuveyt'ten çıkarılmasında önemli bir rol oynamıştır.³⁸

Temriy Hava Üssü

ABD'nin Körfez'deki gücünü pekiştiren en önemli üslerden biridir. Bölge politikasındaki öneminin büyük olması nedeniyle 2010 yılında imzalanan antlaşma ile 8,6 milyon dolara yenilenmiştir.³⁹

³⁸ "Mesirah Oman" Erişim:

<http://www.globalsecurity.org/military/facility/masirah.htm> (27.04.17)

³⁹ NickTurse, "Twenty-First Century Blowback? US

MilitaryBasesSproutinglikeMushrooms",

Katar

El Udeyd Hava Üssü

Üssün konumu Irak ve Afganistan'daki görevler için lojistik destek sağlanmasında kritik öneme sahiptir. 3300 Amerikan askeri üste görev yapmaktadır. Üs 120 uçağın konuşlanması için yeterli büyüklükte bir kapasiteye sahiptir.

Suudi Arabistan

İskân Köyü Hava Üssü

1990 yılında inşa edilmiş olup "Çöl Kalkanı" ve "Çöl Fırtınası" operasyonlarında aktif olarak kullanıldı.⁴⁰

Türkiye

İncirlik Hava Üssü

İncirlik Hava Üssü Adana'ya 13 km uzaklıktadır. 1954 yılında üs kullanıma açılmıştır. 1980 yılında üste önemli iyileştirmeler yapılmıştır. 2500 Amerikan askeri İncirlik Hava Üssü'nde görev yapmaktadır. Şu anda IŞİD ile yapılan mücadelede stratejik konumu en yüksek konumdadır.

ABD Ulusal Güvenlik Sistemi ve İstihbarat Toplumu

ABD Anayasası, ulusal hükümetin yapısını, görev ve yetkilerini belirler. ABD siyasal yapısı içinde yetkiler önce federal düzeyde; yasama, yürütme ve yargı organları arasında, sonra da federal hükümet ile eyaletler arasında paylaşılmıştır. Anayasa, hükümetin yetkilerini üçe ayırmıştır:⁴¹ (1) Devlet Başkanı'nın başında olduğu Yürütme, (2) Senato ve Temsilciler Meclisi olmak üzere Kongre'nin her iki kolunu içeren Yasama, (3) Başta Yüksek Mahkeme olmak üzere Yargı organı. ABD Başkanı, güvenlik politikalarının

Global Research, 16.11.2010, Erişim [http://www.tomdispatch.com/post/175321/tomgram %3A_](http://www.tomdispatch.com/post/175321/tomgram_%3A_nick_turse_off-base_america)

[nick_turse_off-base_america](http://www.tomdispatch.com/post/175321/tomgram_%3A_nick_turse_off-base_america) (27.04.2017)

⁴⁰ "EskanVillage" , Erişim: <http://www.globalsecurity.org/military/facility/eskan-village.htm> (27.04.2017)

⁴¹ U.S. Department of State: ABD Devlet Yapısı, Office of International Information Programs, (Vienna, 2002), 4-38. www.usinfo.state.gov

tek sorumlusu ve meşruiyet (yasallık) kazandırma ivmesidir.⁴² Ancak ABD devlet sistemi bir anayasal şekil içinde sadece kendi vatandaşlarının özgürlüklerine ve refahına değil dünya medeniyetine de zarar verecek yetkiler dağıtmaktadır. Nikaragua'dan kaçan kontrolleri Honduras'ta üslendirdikten sonra Özgürlük Savaşçıları adı altında tekrar Nikaragua yönetimine saldırtmak, Afganistan'da Taliban'ı silahlandırmak ya da birçok Latin Amerika ülkesinde Ulusal Muhafızlar adı altında ölüm mangaları örgütlemek gibi örtülü operasyonları onaylamak da Başkan'ın onayına tabi yetkiler dâhilindedir. ABD sadece 1946-1975 yılları arasında 215 kez askerî gücüne başvurmuştur. Halen, Kongre bünyesinde 20 binden fazla kişinin çalıştığı 30 komite, 50 alt-komite ulusal güvenlik konuları ile ilgili çalışmaktadır. Her komitenin ulusal güvenlik ile ilgili kısmi bir rolü bulunmaktadır.⁴³

Amerikan ulusal güvenlik sistemi, iç içe geçen bir dizi halka ile açıklanabilir. Sistemin merkezinde ABD Başkanı bulunmaktadır. Başkanın etrafındaki halkada onunla kişisel ilişki kurmuş ve Başkan'a ulusal güvenlik konularında da danışmanlık yapan bir grup bulunur. Bu grup içinde Savunma ve Dışişleri Bakanları, Başkan'ın Ulusal Güvenlik Danışmanı, Ulusal İstihbarat Direktörü (DNI⁴⁴) ve bazen de Genelkurmay Başkanı ile Beyaz Saray Karargâhı Başkanı yer alır. Bu grubun içindekiler Başkan'ın isteğine göre değişebilir. Bu iç halkaya yakın halkayı Başkan'ın İcra Ofisi Organizasyonları ve Beyaz Saray Ofisinin üyeleri oluşturur. Bu halkanın etrafında yasama daireleri ile Kongre halkası bulunmaktadır. En dış halkada ise medya, çeşitli çıkar grupları ve kamuoyu yer almaktadır. Amerika'nın güvenlik politikası ile ilgili kararlar önce Ulusal Güvenlik Konseyinde alınır ve Ulusal İstihbarat Direktörü (DNI) ve CIA Başkanı'na istihbarat direktifleri şeklinde bildirilir. Dış haber toplama operasyonları, politik, psikolojik ve yarı askerî harekât ope-

⁴² Marcus G. Baskin, *The Politics of National Security*, Simon & Schuster, New Jersey, 1979, s. 31.

⁴³ Richard Hass, *Congressional Power; Implications for American Security Policy*, Adelphi Papers, No. 153, International Institute for Strategic Studies, Summer, London, 1979, s. 2.

⁴⁴ DNI: Director of National Intelligence.

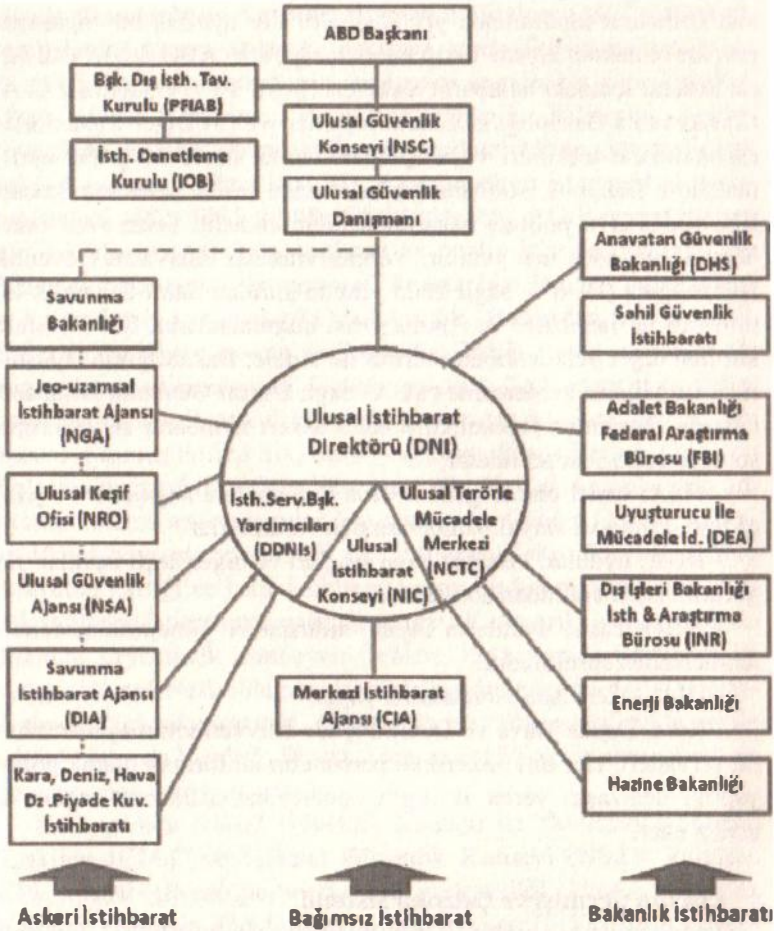
rasyonları, haberleşmeden, elektronik haber almaya kadar, hemen tüm haber toplama faaliyetleri bu direktiflere göre yönetilir.⁴⁵ CIA'nın dış politika alanındaki fonksiyonları dış politika kararlarının alınma sürecindeki rolü ve dış politika kararlarının uygulanmasındaki işlevleri olmak üzere ikiye ayrılır.⁴⁶ CIA, ülke dışında bilgi toplayan ve dış karşı istihbaratta dâhil olmak üzere insan istihbaratı kaynağı temin eden temel teşkilattır. CIA, operasyonlarını yurt dışında yapmakla beraber yurt içinde FBI ile birlikte karşı istihbarat çalışmalarına (koruyucu güvenlik) ve haber toplamaya yönelik bazı sınırlı operasyonlara katılmaktadır.

ABD'nin uluslararası sorunların çözümündeki rolü 11 Eylül sonrasında "liderlik" rolünden "dünya polisi" rolüne doğru kaymıştır. ABD'yi ilgilendiren tehditlerin her ikisi de konvansiyonel silah sahası menzilinün üstünde ve altında kalmaktadır; bir yanda kitle imha silahları, diğer yanda terörizm. ABD'nin caydırıcılık politikası her iki tehdidi de önlemeye yöneliktir. Ancak Irak ve Afganistan'da yaşanan başarısızlıkların yanında küresel güç dengesindeki rakiplerinin artan güç kapasiteleri ABD'nin askerî yeterliliğini de gittikçe sorgulanır hâle getirmektedir. Obama ile ABD, işi ucuza getirmek için ortaklara dayanma, müttefiklerle paylaşma gibi unsurlar yanında daha çok yumuşak güce dayanmak için diplomatlar, NGO'lar, sivil toplum ve özel sektör arasında yeni bir kurgu arayışına girdi. Bu kurgu, daha çok yumuşak güçle yani istihbarat toplumunun desteğinde, Dışişleri Bakanlığı Kamuoyu Diplomasisi Başkanlığının öncülüğünde; NED (Ulusal Demokrasi Vakfı), USAID, çok uluslu şirketler, medya, üniversiteler, think-tank merkezleri, vakıflar ve dernekler ile birlikte yürütülmektedir. Free Europe ve VOA gibi radyolar, USIA ve eğitim ve kültür değişim programları, çok dilli web sayfaları, sosyal medya, diğer interaktif ve teknolojik vasıtalar bu işlerin yedeğindedir.

⁴⁵ Haydar Tunçkanat, Amerika, Emperyalizm ve CIA, Tekin Yayınları, İstanbul. 1987, s. 59.

⁴⁶ Nathan Miller, Spying For America The Hidden History of U.S. Intelligence, James Maughan Books, New York, 1989, s. 33.

CIA VE ORTA DOĞU

Şekil 1: Amerikan İstihbarat Toplumu

Kaynak: Loch K. Johnson, Handbook of Intelligence Studies, Routledge (London, 2007), Appendix A.

ABD istihbaratı denilince akla tek bir istihbarat servisi değil, 16 istihbarat servisi ile birlikte bu servislerle iş birliği yapan ya da ilişkisi olan tüm adreslerin toplamı gelir ve bunların hepsine birden “İstihbarat Toplumu (Intelligence Community)” adı verilir. Ameri-

kan istihbarat toplumunda yer alan servisler uyumlu bir toplumun parçası olmaktan ziyade rakip kabileler gibidir. ABD devlet istihbarat sistemi içindeki istihbarat teşkilleri (Şekil 1); (1) Bağımsız CIA, (2) Savunma Bakanlığı istihbarat teşkilleri ve (3) Diğer Bakanlıkların istihbarat teşkilleri veya işlevleri olmak üzere üç gruba ayrılmaktadır. Bakanlık istihbarat servislerinden sekizi Savunma Bakanlığı, yedisi sivil politika bakanlıkları dâhilindedir. Sekiz sivil istihbarat servisinden üçü yenidir. Yeniler arasında Anavatan Güvenlik Bakanlığına (DHS⁴⁷) bağlı 2003 yılında kurulan Sahil Güvenlik İstihbaratı ile İstihbarat ve Analiz Ofisi bulunmaktadır. 2006 yılında kurulan diğer yeni istihbarat birimi ise Adalet Bakanlığının Uyuşturucu ile Mücadele İdaresine (DEA) bağlı Ulusal Güvenlik İstihbarat Ofisidir. Savunma Bakanlığına bağlı askerî istihbarat servislerinin sorumlulukları şu şekildedir;

- NSA: temel olarak gizli telefon dinlemelere angajedir ve şifre çözme, kriptoloji ve sinyal istihbaratından sorumludur.

- NSA: uydular, insansız hava araçları ve diğer keşif uçakları ile görüntü istihbaratından sorumludur.

- NRO: casus uyduların inşası, atılması ve yönetiminin denetlenmesinden sorumludur.

- DIA: askerî istihbarat analizi yapar.

- Kara, Deniz, Hava ve Deniz Piyade Kuvvetlerinin ayrı istihbarat servisleri: Her biri Amerikalı personelin üniformalı olarak görev yaptığı deniz aşırı yerler ile ilgili operasyonel istihbarat toplar ve analiz eder.

CIA'nın Geçmişi ve Çalışma Sistemi

1941 yılında yani İkinci Dünya Savaşı'na hazırlanırken ABD Başkanı Roosevelt, Bilgi Koordinatör Ofisi'nin (COI⁴⁸) kurulmasına onay vermişti ve bu istihbarat servisinin başına General William Donovan getirilmişti. 1942 yılında COI, örtülü faaliyetlere uygun

⁴⁷ DHS: Department of Homeland Security.

⁴⁸ OCI: Office of Coordinator of Information.

olarak düzenlenirken Stratejik Hizmetler Ofisine (OSS⁴⁹) dönüştü. İngilizlerden kopya edilerek, teşkilatın içine ülkenin en zengin ve en güçlü kişileri alınarak elit kişilerden kurulu bir yapı kuruldu. 1943 yılında Donovan, Roma'daki Katolik Kilisesini Anglo-Amerikan casusluk operasyonlarının merkezi hâline getirdi. Soğuk Savaş boyunca Vatikan ve ABD, en uzun süreli istihbarat ittifaklarından biri oldu. 1945 yılında OSS kaldırıldı, örtülü operasyonlara son verildi, zararsız bilgi toplama ve analiz işlerine dönüldü. Bu dönemde, "Paperclip Operasyonu" ile bazı Naziler, Sovyetler'e karşı kullanılmak için Amerika'ya kaçırıldı. Bunlardan en önemlisi, Hitler'in üst düzey casusu ve Sovyetler Birliği içinde istihbarat ağı kuran Reinhard Gehlen idi. Gehlen, göçmen Nazi casuslarını kullanarak ABD için Rusya'daki şebekeyi yeniden harekete geçirdi. Bu ajanlar arasında Alfred Six, Emil Augsburg, Klaus Barbie, Otto von Bolschwing ve Albay Otto Skorzeny gibi Yahudi kamplarında adı "kasap" olarak anılan isimler öne çıkıyordu. Gehlen Örgütü, sonraki 10 yıl boyunca yani OOS ve CIA arasındaki dönemde sadece Sovyetler Birliği'ne karşı istihbarat yapan bir köprü örgüt oldu. Ancak sağlanan istihbaratın çoğu düzmece idi. Amerikalıların gözünde önemini kaybetmek istemeyen Gehlen, 1948 yılında Sovyetler ile savaşın an meselesi olduğunu ve Batı'nın önleyici bir darbe vurması gerektiğini savunuyordu. 1950'lerde ise "füze açığı" hikâyesi ile tehdidi daha da büyüttü. Ruslar, Gehlen örgütü içine sızmışlardı ve dezenformasyon yapıyorlardı.

1947 yılında Ulusal Güvenlik Kanunu ile "Merkezi İstihbarat Teşkilatı (CIA)" ve "Ulusal Güvenlik Konseyi (NSC)" kuruldu. CIA, ulusal güvenliğin merkezine yerleştirildi. Ulusal Güvenlik Kanunu, CIA için dört fonksiyon belirlemiştir:⁵⁰ (1) Ulusal güvenlik ile ilgili konularda UGK'ye tavsiyelerde bulunmak. *(Bu faaliyet daha sonra CIA'nın analiz fonksiyonu oldu.)* (2) Çeşitli dairelerin

⁴⁹ OSS: Office of Strategic Services.

⁵⁰ U.S. Congress, Permanent Select Committee on Intelligence: A Compilation of Intelligence Laws and Related Laws and Executive Orders of Interests to the National Intelligence Community, U.S. Government Printing Office, Washington, D.C., July, 1985, s. 3-20.

istihbarat faaliyetlerinin koordinesi ile ilgili olarak UGK'ye önerilerde bulunmak. (3) İstihbaratın doğrulanması ve değerlendirilmesi, uygun şekilde dağıtımının sağlanması. (*CIA'ya Ulusal İstihbarat Değerlendirmeleri ve diğer istihbarat sonuçlarının taslaklarının yazılması için gerekli yetkiyi sağladı.*) (4) UGK tarafından görev olarak verilecek diğer fonksiyonların icrası. CIA kanununda teşkilatın "... NSC tarafından verilecek diğer işleri ve görevleri yapar" maddesi ile örtülü faaliyetler için gerekli kapı açılıyordu. CIA, 1948 yılında Wall Street avukatı Frank Wisner'in başkanı olduğu Politika Koordinasyon Ofisi ile örtülü faaliyetler bölümünü teşkil etti. Bölümün gizli yönergesine göre sorumlulukları arasında şunlar bulunuyordu: propaganda, ekonomik savaş, önleyici doğrudan eylem (sabotaj, anti-sabotaj, imha ve kurtarma dâhil), düşman ülkelere karşı yıkıcı faaliyetler (özgür dünyayı tehdit eden ülkelerde direnişçi gruplara el altından destek, yerel anti-komünist unsurlara yardım). 1949 yılında Radyo Free Europe kurularak özellikle Soğuk Savaş boyunca Amerikan propaganda ağının kilit unsurlarından biri teşkil edildi.

CIA içinde, sadece CIA Başkanı ve Yardımcısı siyasi atamayla belirlenmektedir. CIA'nın temel vazifesi ABD Başkanı'na, Ulusal Güvenlik Konseyine ve ulusal güvenlik politikasını hazırlayan diğer resmî yetkililere doğru, ulusal güvenlik konuları hakkında detaylı ve zamanında dış istihbarat ve analiz sağlamak olarak belirlenmiştir. Ayrıca karşı istihbarat, özel faaliyetler ve dış istihbarat ve ulusal güvenlik ile ilgili ABD Başkanı tarafından verilen diğer fonksiyonları icra etmektedir. CIA, yasalardan aldığı yetki ile bakanlıklar dışında, haber toplama, analiz ve diğer fonksiyonları olan bir teşkilattır. CIA Başkanı, ABD içinde faaliyet gösteren çok sayıdaki istihbarat örgütünün oluşturduğu ve adına "İstihbarat Topluluğu (Intelligence Community)" denilen grubun da başkanı ve ülke içindeki ve dışındaki tüm istihbarat ve gizli operasyon faaliyetlerinin koordi-

nasyonundan sorumlu kişi idi.⁵¹ Bugün istihbarat örgütlerinin üstündeki görev ve sorumluklarını DNI ile paylaşmaktadır.

CIA, istihbarat çarkındaki dört görev sahasının adını alan direktörlüklerden teşkil edilmiştir. Ulusal Örtülü İşler Kuvveti (NCS⁵²), CIA'nın bir koludur ve temel görevi başka yollardan temin edilemeyen bilgileri el altından faaliyetler ile toplayarak ulusal güvenlik ve dış politika çıkarlarına destek olmaktır. NCS, yurt dışında karşı istihbarat ve Başkan tarafından yetki verilen özel faaliyetleri de yerine getirmektedir. CIA'nın diğer direktörleri; İstihbarat Direktörü, Bilim ve Teknoloji Direktörü ile Destek Direktörü'dür. Operasyon Bölümü çalışanları aralarına hiç kimseyi almadıkları gibi sıkı ve birbirlerine çok sadık olarak tanınmışlardır. CIA'nın gücünün kaynağı, Operasyon Bölümü'nün yabancı ülkelerdeki bürolarıdır. Bunlar, Uluslararası Faaliyet Masasına (IAD⁵³) bağlıdır. CIA insana dayalı istihbarat (HUMINT) için büyük yatırımlar yapmakla birlikte, yoğun veri sağlayan uydular ve diğer gelişmiş teknikleri de kullanmaktadır. Liderlik Analizi Bürosu⁵⁴ ve Görüntü Analiz Bürosu⁵⁵ hem CIA'ya, hem de diğer kurumlara destek vermektedir. Planlama Yardımcı Direktörlüğüne (DDP) bağlı "Psikolojik ve Ordu-dışı Dolaylı Savaş Dairesi (*PodDS*)"nce onaylanan operasyonlarında kullanılacak yöntemler, yerel koşullara göre değişir. Psikolojik savaş kapsamına; propaganda, gençlik ve öğrenci örgütleri, iş ve işçi örgütleri (sendikalar vb.) mesleki ve kültürel derneklerle siyasal partiler içinde yapılacak çalışmalar da girer. Ordu-dışı Dolaylı Savaş çalışmaları arasında yasak bölgelere sızma, sabotaj, suikast, taciz, ekonomik savaş, ordu dışı silahlı güçlere hava ve deniz yoluyla destek sağlama, silah temini ve eğit-donat faaliyetleri bulunmaktadır.

CIA İstihbarat Direktörlüğünde istihbarat analistleri ve Operasyonlar Direktörlüğünde ise ajanlar ve paramiliter kuvvetler yer al-

⁵¹ Loch K. Johnson, *America's Secret Power: The CIA in a Democratic Society*, Seven Locks Press, New York, 1989, s. 38.

⁵² NCS: National Clandestine Service.

⁵³ IAD: International Action Department.

⁵⁴ Office of Leadership Analysis.

⁵⁵ Office of Imagery Analysis.

maktadır. Ajanlar, resmî olanlar ve resmî olmayanlar olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. Resmî olanlar dış ülkelerdeki ABD elçiliklerinde çalışan; kültürel, zirai veya diğer tip ataşe rolündeki kişiler olup, diplomatik dokunulmazlıkları vardır.⁵⁶ Resmî olmayan ajanlar ise Amerikan casusluk sisteminin bel kemiğidir. Diplomatik dokunulmazlıkları ve kendilerine sağlanmış koruma imkânları yoktur. Ele geçirildiklerinde CIA tarafından bağlantıları inkâr edilir. Bu tür ajanların temin edilışinde farklı yöntemler izlenir. Genel olarak erken yaşlarda işe alınır ve verilecek role göre eğitilir. Örneğin Çin’de takibe alınıp seçilir ve Hong Kong’da bulunan bir şirkette banker olacak şekilde eğitilir. CIA ile iş birliğı yapan şirketler bu tür ajanlara örtülü bir statü vermek için en iyi yollardan biridir. Diğer bir yöntem ise ajanın bizzat kendisinin dış ülkede iş için başvurusu ile hedef kuruma sızması ve yükselmesidir. Bazen de bizzat iş kurması ve iyi bir yaşam sürmesi için bu şahsa mali destek sağlanır. Elçilik personeli ajan temininde rüşvet veya şantajla başvurabilir.

ABD dış istihbaratı coğrafi istasyon sistemine göre çalışmaktadır. CIA işlerini büyük ölçüde elçilikler içinde diplomatik görüntü altında icra etmektedir. Yumuşak istihbarat için ülke ve bölge analiz birimleri kullanılmaktadır. Bu birimlerde çalışan analizciler diğer istihbarat örgütleri, haber toplama unsurları, dış bağlantılar, askerî komutanlıklar, akademisyenler ve istasyon şeflerine angaje olarak yoğun istişarede bulunurlar. Bu istişareler akademik görünüşlü konferanslar, video-konferanslar, değişimler ve sosyal medya üzerinden haberleşmeyi içerebilir. Amaç sadece bilgi toplamak değil, yeni uzmanlar da yetiştirmektir. İşler, akademi ve şirket dünyası için ülke, bölge ya da konu bazlı araştırma ve analiz çalışmaları örtüsü altında yürütülür. Hedef ülke ya da bölgedeki iş birliğı yapan kişiler ile haberleşmek için uydu, internet ve diğer açık vasıtaların kullanılması gereklidir. Bu kişiler blog kullanıcıları, araştırma asistanları, akademisyenler, muhabirler ve ülkenin siyasi, sosyal ve

⁵⁶ George Friedman, The Importance Of the Plame Affair, Stratfor: Geopolitical Strategic Report (17 Oct 2005).

ekonomik hayatı ile ilgili uzmanlar (sözleşmeli ya da.değil) olabilir. Bu amaçla özel ya da devlet tarafından finanse edilen projeler ortaya atılarak, meşruiyet sorunu giderilir. CIA'nın dış istihbarat çalışmalarının temeli parayla tutulan ajanların iş birliği üzerine oturtulur. Bunlar, en yüksek kademelerdeki politikacılar (cumhurbaşkanı ve başbakan düzeyinden, bakanlar ve yüksek diplomatlara kadar), askeri liderler, iktisatçılar, bilim insanları ya da tanınmış yazar ve gazetecilerdir. Bu kesim birinci kademedirler. İkinci kademedekiler; ikna edilemeyen ancak önemli yetkililerin yanında yer alan kişilerden seçilir (müsteşarlar vb.) bu gruptandır. Gelecek vadedenler birinci kademeye yükseltirler. Üçüncü kademe ise pratik işlerde kullanılan ajanlardır.

ABD Güvenlik Stratejileri ve CIA

İngiliz jeopolitikçi Sir Halford MacKinder'in Kuzey Atlantik ve onun dört bitişik denizini (Akdeniz, Baltık, Arktik ve Karabinler) bir araya getiren İç Okyanus Konsepti'ne⁵⁷ göre, buraları çevreleyen Kanada, ABD, İngiltere ve Fransa bir araya gelirse Sovyet kalpgâhına meydan okuyabilirdi. Bu birliği sağlamak için NATO kuruldu ve MacKinder, James Burnham ve Colin Gray tarafından isimi verilen "çevreleme stratejisi" kabul edildi. Bu strateji, Sovyetleri; Doğu Avrupa'yı takviye etmeye, Çin ile ittifakı güçlendirmeye, Kenar Kuşak üzerinde yeni yerler edinmeye, güçlü bir deniz kuvveti oluştururken bir kara dünya gücü ittifakı geliştirmeye sevk etti. Bunu önlemek için Batı deniz güçleri, Sovyetler'e karşı bir NATO kara gücü ve ABD nükleer stratejisi ile karşılık vermeyi düşündüler. Soğuk Savaş süresince ABD, kenar kuşak boyunca NATO'nun yeni ittifaklar oluşturmasına, Çin-Rus ayrışmasını desteklemeye, Sovyetler'in Orta Doğu, Afrika ve Batı yarımküredeki gayretlerini önlemeye çalıştı. Reagan ile birlikte ABD daha saldırgan bir stratejiye geçti ve Avrupa'ya nükleer başlıklı füzeler yerleştirip, füze savunma sistemi kurarken diğer yandan Sovyet ittifakı

⁵⁷ Francis P. Sempa, *Geopolitics: From the Cold War to the 21st Century*, Transaction Publishers, New Brunswick, 2002, s. 21.

içindeki muhalifleri harekete geçirdi. İç Okyanus gücü ile mücadele gücü kalmayan Sovyetler Birliği geri çekildi ve dağıldı.

19. yüzyıl boyunca Monroe Doktrini çerçevesinde Amerikan dış politikası, kendi kabuğuna çekilen bir tür yalnızcılık siyaseti (diğer ülkelerin işlerine karışmama) öne çıkarken, daha sonraları zaman zaman aşırı milliyetçilik tarafından desteklenen genişleme misyonu ortaya çıktı. 20. yüzyıl boyunca Amerikan dış politikası Atlantik Okyanusu'nun ötesine geçerek ortak demokratik arzular üzerine yoğunlaşmış bir şekilde Avrupa'ya yöneldi. İki dünya savaşında da göçmenlerin gelmesi ile gittikçe Avrupalı bir hâl alsa da Amerika'nın etnik bileşimi çoğunlukla ulusal stratejiyi WASP'ların⁵⁸ şekillendirmesine imkân verdi. Modern dünya sisteminin ilk hegemonik gücü İngiltere, İkinci Dünya Savaşı'ndan galip çıkmakla beraber büyük güç kaybına uğramıştı. Sovyet tehdidine karşı ABD'yi Avrupa'ya davet etmesi ile ABD merkezli dünya gücü ortaya çıktı. ABD, öncelikle Truman Doktrini ve Marshall Planı ile Avrupa'ya yardım etme yolunu seçti. Doğu ve Batı Blokları karşılıklı çevreleme ve dengeleme politikaları ile şekillenmeye başladı. Orta Doğu'da ise İngiliz ve Fransızların sömürgecilik döneminden kalma politikalara devam isteği bir yandan bölge ülkelerinin Batı'ya düşmanlığının ve ABD'nin inisiyatifi almasının diğer yandan Sovyetler'in bölgeye girişinin önünü açtı. Amerika kendini dünya düzeni için seçilmiş kutsal bir ülke olarak görmekte idi. Küresel hâkimiyeti ise ekonomiye dayalı bir ideolojiye sahip olduğundan daha çok ekonomik başarılarına dayalı idi. Bu ideoloji Amerikan standartlarının dünyaya yayılmasında bir model oluşturdu.

⁵⁸ WASP: White Anglo-Sakson Protestan.

CIA VE ORTA DOĞU

Yıl	Proje / Doküman	Strateji
1944	Bretton Woods	Dünya Düzeni: Ekonomik Yapı
1947	Truman Doktrini Marshall Planı NSC 4/A	Çevreleme: Siyasi Yükümlülük Çevreleme: Ekonomik Vasıtalar Çevreleme: Örtülü Siyasi Vasıtalar
1949	NATO	Çevreleme: Askerî Yükümlülük
1950	NSC-68	Çevreleme: Büyük Strateji
1951	ABD-Japonya Anlaşması	İkili Yükümlülük
1952	NATO Lizbon Konferansı	Konvansiyonel Savunma
1953	NSC 162/2	Yeni Bakış
1954	NATO MC 48 Manila Pakti/SEATO	Karaya Yeni Bakış Paktomanya
1957	NATO MC 14/2	Esnek Mukabele Başlangıç
1961	Berlin İhtimalat Planı NSAM 2	Esnek Mukabele: Kabus Karşı Ayaklanma
1962	McNamara Ann Arbor Söylevi Genel Maksat Kuvvetleri	Nükleer Karşı Kuvvet Savaşlar: Askerî İsteklerin Zirvesi
1963	Garantili İmha, DPM	Durum & Strateji
1967	NATO MC 14/3	Esnek Mukabele: Diplomatik Onay
1969	Nixon Doktrini	Savaşlar: Düzenli Gerileme
1972	Şangay Bildirisi ABM Anlaşması	Güç Dengeleme Stratejik Çelişkiyi Düzenleme
1977	PD-18	Petrol ve Yeni Cephe: Ön Strateji
1978	PD-30	Dünya Düzeni: İnsan Hakları
1980	PD-59	Esnek Mukabeleyi Canlandırma
1982	Reagan Doktrini	Toparlanma
1983	SDI	Yıldız Savaşları (Stratejik Hayaller)
1992	Taslak Sav. Planı. Rehberi (DPG)	Üstünlük Stratejisi
1994	NSSUS, Angajman ve Genişleme	Üstünlük ve Kol Kola Dünya Düzeni
2002	NSSUS, Önleyici Müdahale	Önleyici Vuruş
2003	Terörle Mücadele Stratejisi	Hedefli Öldürme Sistemi
2011	Obama Doktrini	Geriden İdare Etme

Tablo 3: ABD Güvenlik Stratejileri

Kaynak: Richard K. Betts, U.S. National Security Strategy: Lenses and Landmarks, Princeton University Press, (Princeton, Nov 2004), 4.

Mart 1947’de Başkan Harry Truman, “Truman Doktrini”ni açıklamış ve böylece komünistlerin çevrelenmesi ile ilgili büyük stratejiyi başlatmıştı. Böyle bir stratejinin varlığı Soğuk Savaş boyunca istihbarata da yön vermiş, buna uygun uzun dönemli stratejik istihbarat çalışmaları yapılmıştı. Soğuk Savaş esnasında CIA, ABD dış politikasının bir vasıtası olarak öncelikle Sovyetler Birliği’ne karşı ideolojik savaşta, bunun yanında İran ve Guatemala gibi ülkelerde darbe yapılmasında kullanıldı. En büyük başarısı Küba’ya Sovyet-

ler'in füze tesisleri kurma gayretini açığa çıkarması oldu. Soğuk Savaş boyunca CIA örtülü operasyonlarının ana hedefi, ne zaman ve nerede olursa olsun komünizm idi.⁵⁹ CIA, Kennedy'den Reagan dönemine, Sovyet muhalifi grupları silahlandırmış ve eğitmiş, ABD çıkarlarına uygun olarak dünyayı manipüle etmişti ama bunların çoğunu gölgede tutmayı başarmıştı. CIA'nın önde gelen vasıtaları; arka kapılar, yabancı ajanlar, gizli banka hesapları ve dezenformasyon idi.⁶⁰ Ancak 1970'lerin ortalarına gelindiğinde CIA'nın suikastları, rüşvet ve diğer uğursuzlukları bir seri Kongre sorgulamasından geçtikten sonra bazı sınırlamalar koymak ve denetlemek akla geldi. 1975 yılında Senato ve Kongrede olabilecek istismarları tespit etmek üzere istihbarat denetleme komiteleri kuruldu.⁶¹ Bu komitelerin yaptığı denetlemelerin yeterli olduğunu söylemek mümkün değildir. Amerikan çıkarları söz konusu olduğu için pek çok şey gündeme bile gelmemekte, bazen de partizanlık işin içine girmektedir. ABD çıkarlarını tehdit eden komünizme karşı durmak örtülü operasyonların nedeni idi. İran (1953), Guatemala (1954), Angola (1975), Şili (1964-1972) ve 1980'lerde Nikaragua bu nedenle hedef olmuştu. Soğuk Savaş'ın 40 yılı süresince CIA yüzlerce örtülü operasyon yaptı ve çoğu kamuoyuna yansımadi⁶². Ortaya çıkanlar ise kamuoyu görüşlerine uygun olduğu sürece pek tepki görmedi. Bazen örtülü operasyonlar Kongrenin ya da muhalefetteki partinin başkanı yıpratma malzemesi oldu.

Sovyetler Birliği'nin çöküşünü müteakip 1990'lı yıllardaki tehdit ortamında istihbarat kaynakları daha akışkan ve karmaşık hâle geldi. Öte yandan istihbarat servislerine ayrılan bütçe azaldı. İstihbarat öncelikleri; kriz durumlarına (askerî operasyonların desteklenmesi dâhil), bölgesel tehdit oluşturan ülkelere (uyuşturucu trafiği, terörizm gibi) ve ulus aşan tehditlere yöneldi. Soğuk Savaş son-

⁵⁹ Tovar, B. Hugh, Strengths and Weaknesses in Past U.S. Covert Action, In Intelligence Requirements for the 1980s: Covert Action, Roy Godson, Ed., National Strategy Information Center, Washington, D.C., 1981, s.194-195.

⁶⁰ Max Fisher, CIA Outsmarted by Hezbollah: Is This the Cost of Counterterrorism?, The Atlantic (Nov 21, 2011).

⁶¹ Chris Mooney, Back to Church, The American Prospect (Nov. 5, 2001).

⁶² William J. Daugherty, The Role of Covert Action, in Loch K. Johnson: Handbook of Intelligence Studies, Routledge, 2007, s. 286.

rasında 1990'lı yıllarda ABD istihbarat servisleri %23 küçültüldü ve birçok CIA istasyonu kapatıldı.⁶³ 11 Eylül 2001 saldırıları sonrası ABD istihbarat toplumu önemli değişimlerden geçti. Genel bir istihbarat stratejisi geliştirmek ve istihbarat faaliyetlerini koordine etmek için Ulusal İstihbarat Direktörlüğü teşkil edildi. Anavatan Güvenlik Bakanlığı (DHS) kuruldu, FBI içinde yeni istihbarat birimleri, Ulusal Terörle Mücadele Merkezi (NCTC⁶⁴) ve Ulusal Silahların Yayılmasını Önleme Merkezi (NCPC⁶⁵) oluşturuldu. Gizli insan istihbaratı toplama yöntemleri geliştiriliyor, yabancı dil bilen istihbarat analizcileri yetiştiriliyor.⁶⁶ Bu gayretlerin amacı uzun dönemli olarak 70 yıldır uyuyan istihbarat paradigmasının etkinliğini geliştirmek. 11 Eylül 2001'den beri CIA önemli bir dönüşümden geçmiştir. CIA hâlâ istihbarat toplamakta ve pek çok değişik konuda analiz yapmakta ise de görev yoğunluğu ve kaynaklarını terörle mücadeleye tahsis etmiştir.

CIA operasyonları başlangıçta Amerikan iş dünyasının çıkarlarının korunmasına odaklandı. Çeşitli ülkelerde halk tarafından, demokratik yöntemlerle seçilmiş liderler önlerindeki en önemli engeldi. Çünkü bu liderler milliyetçi ideoloji ile ekonomilerini geliştirmek, zenginliği halka dağıtmak, ülke kaynaklarını yabancıların elinden alıp millileştirmek istiyor, Amerikan şirketleri tarafından kendilerinden istenen reformlara karşı çıkıyor, korumacı bir politika izlemeye çalışıyorlardı. CIA'nın işi ise Amerikan iş dünyasının çıkarlarını korumak için muhalefeti düzenlemek oldu. Bu muhalefet ideolojik çekişmelerin yoğun olarak yaşandığı Soğuk Savaş'ın ilk döneminde karşı taraf sol ve komünist ilan edilerek, sağ diye bilenen kesimlerden seçildi ve silahlı kuvvetler içinden bir grup ile temas edilerek askerî darbeler düzenlendi. Yapılan pazarlık şu idi: Eğer ülke ekonomisini yabancı yatırımcılar için uygun hâle getirir-

⁶³ James R. Clapper, Testimony to the House Permanent Select Committee on Intelligence (April 11, 2013).

⁶⁴ NCTC: National Counter-terrorism Center.

⁶⁵ NCPC: National Counterproliferation Center.

⁶⁶ Director of National Intelligence, Report on the Progress of the Director of National Intelligence in Implementing the "Intelligence Reform and Terrorism Prevention Act of 2004", May 2006, s. 5-11.

seniz, sizi iktidara getireceğiz. Mevcut iktidarın gönderilmesi için seçilen muhalif gruplar kiralanmakta, eğitilmekte ve birlikte çalışılmakta idi. Örtülü işler mekanizmasının kullandığı yöntemler içinde; propaganda, sahte oy sandıkları, satın alınmış seçimler, tehdit, şantaj, cinsel entrikalar, yerel basında yayınlatılan sahte hikâyeler, muhalif partilerin içine sızma ve bölme, adam kaçırma, işkence, ekonomik sabotaj, ölüm mangaları ve suikastlar önde gelmekteydi. Bu yöntemler sonunda ülkede bir askerî darbeye yol açacak anarşi ortamını beslemekte ve ülkenin başına ABD çıkarlarına uyacak bir diktatörün getirilmesi ile anarşi sakinleşmekte idi. Ancak iş bununla da bitmemekte, bu diktatörün güvenlik mekanizması CIA tarafından eğitime ve kontrol altında tutulmaya devam edilerek; iş dünyasının düşmanlarına yönelik sorgulama, işkence ve cinayetlere devam edilmekte idi.

Ülke genelinde insan hakları ihlalleri yapılırken kurbanların adı komünistler idi. Ama çoğu durumda ortada bir komünist tehdit yoktu. Muhafızlar genellikle köylüler, liberaller, ılımlılar, işçi sendikası liderleri gibi yurtsever ve ulusalcı muhalefet idi. Yukarıdaki senaryo CIA'nın meşhur "Amerikalılar Okulu"nda (SOA⁶⁷) öğretildi ve pek çok ülkede benzer şekilde uygulandı.⁶⁸ Bu okul, Panama'da açılmış sonra Georgia'da Fort Benning'e taşınmıştı. Okulun "Diktatörler Okulu" ya da "Katiller Okulu" gibi takma adları vardı. Latin Amerikalı subaylar kendi ülkelerinde uyguladıkları sorgulama, işkence ve cinayet yöntemlerini bu okulda öğrenmişlerdi. 1987 yılına kadar CIA'nın örtülü operasyonları ile 6 milyon kişi öldü.⁶⁹ İronik olansa yapılan CIA müdahalelerinin genellikle Amerika'nın siyasi hedeflerini sağlayamamış oluşudur. Yeni iktidara getirilen bir diktatör bile kendisi için kurulan CIA mekanizmasından kurtularak kendi polis devletini kurma yolunu seçiyor ama iktidarda kalmak için de CIA'nın dediklerini yapıyordu. Böylece dediklerini yaptığı sürece CIA, bu diktatörlerin acımasızlıklarına ve ordu, istihbarat, polis

⁶⁷ SOA: School of The Americas.

⁶⁸ William Blum, Killing Hope: U.S. Military and CIA Interventions since World War II, Common Courage Press, Monroe, Maine, 1995, s. 56.

⁶⁹ Coleman McCarthy, The Consequences of Covert Tactics, Washington Post (December 13, 1987).

gibi güvenlik aygıtı üzerindeki kontrollerine göz yumdu. CIA için en büyük endişe konusu bumerang etkisi idi yani halka rağmen yapılan darbe sonunda daha büyük bir dalga ile yapılanları tersine çevirebilirdi. İran'da Şah'ın devrilmesi bumerang etkisi idi. Demokrasiyi devirip diktatörü getiren CIA, başka bir demokrasi dalgası ile mağlup oluyor ama kendini hâlâ demokratik dünyanın lideri diye tanımlıyordu. CIA bu dönemde reforme edilemedi, kurumsal ve kültürel olarak yozlaştı, pek çok suç ve yolsuzluğa bulaştı. CIA'yı başarılı bir istihbarat teşkilatı olarak değerlendirmek zordur. Hizmet edilen Amerikan çıkarları genellikle ülkenin değil, zengin bir sınıfın başka ülkelerdeki iş çıkarlarıdır ya da ABD'ye bu ülkelerden ucuz iş ve kaynak getirilmesidir. Bunlar yapılırken o ülkelerin iç işleri, insan hakları yok sayılmıştır. Amerikan istihbarat örgütleri üzerindeki denetimin çok az olması, suç işlemekte onları özgür kılmıştır.

CIA ve Demokrasi Geliştirme

ABD dış politikasında demokrasi yaymanın teorik ve metodolojik çerçevesi 1970'lerin sonundan itibaren başlayan ve 1980'lerde uygulamaya konan bir değişim ile başladı. Artık ABD, daha temel siyasi, sosyal ve ekonomik değişim için bir baskı aracı olarak tüm dünyada demokrasi versiyonunun geliştirilmesini dayatacaktı.⁷⁰ "Demokrasi Projesi" operasyonun temelinde; başka ülkelerin iç işlerine, siyasal ortamına, Amerika Birleşik Devletleri'nin resmi organlarınca -örneğin CIA- doğrudan karışılmasının sakıncalı olması nedeni ile açık ve özel bir mekanizma kurulması düşüncesi yatmaktaydı. Örtülü operasyondan açık operasyona geçiş 1967'de CIA'nın dış ülkelerde çok kültürlülüğü pekiştirmek çalışmaları başlığı altında Amerikan üniversitelerinde başlatılmıştı. CIA tarafından yönlendirilen, Amerikan akademik dünyasında para karşılığı yarı-gizli araştırmalar ve raporlarla teorik çerçeve oluşturulmaktaydı.⁷¹ Kültürel Özgürlük Kongresi (CCF⁷²) örgütü, CIA'nın oluşturduğu yayın

⁷⁰ William I. Robinson, *Promoting Polyarchy: Globalization, US Intervention and Hegemony*, Cambridge, 1996, s. 6.

⁷¹ Mustafa Yıldırım, *Sivil Örümeğin Ağında*, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul, 2004, s. 11.

⁷² CCF: Congress for Cultural Freedom.

ve konferans örtüsünü kullanarak dış ülkelerde bağlantılar ağı kurmaktaydı. Ancak bu durum, ABD üniversitelerinde rahatsızlığa yol açınca tüm dünyada yürütülecek operasyonun finansmanı için özel kuruluşların devreye sokulması kararlaştırıldı. Ford Vakfı, Carnegie Vakfı ve Rockefeller Vakfı gibi çok uluslu şirket uzantılarının bu projelere katılımı sağlandı ve 1980'lerden itibaren yeni bir dönem başladı.

1983 sonlarında bir yasa tasarısı ile NED'in kurulması CIA'nın on yıllardan beri yaptığı işlerin açıkça yapılması ve böylece CIA'nın örtülü operasyonlarının yarattığı kabul edilemezlik duygusunun ortadan kalkmasına yaradı.⁷³ Eski yöntemlerle gizli ilişkilerle bilgi toplamak, medyaya ve öteki kurumlara, partilere, sağcı-solcu örgütlere gizli yönlendiriciler, kışkırtıcılar yerleştirmek hem riskli hem de pahalıydı. Bu yüzden devlet merkezlerinin egemenlik araçları ellerinden alınıp halk kitlelerinin merkeze olan güven ve bağlılıkları zayıflatılmalıydı. Demokrasi projelerinin yürümesi için müttefik ağların, müşterek gündemli ortaklıkların da yaratılması gerekli idi.⁷⁴ Ulusal yöntemler kısa devre edilerek, yönlendirilen NGO, vakıf, enstitü gibi örgütler aracılığıyla kitlelerle doğrudan ilişkiye geçilmesi, dış müdahale adresleri tarafından daha ekonomik, kalıcı ve uzaktan bir yöntem olarak benimsendi. Siyasi yardımın nasıl yapılacağı UGK ve NED tarafından uzun süre tartışıldı. NED, CIA'nın görevlerini tamamen almak yerine açık siyasi yardım programları ile CIA'nın örtülü faaliyet yürüttüğü bölge veya ülkedeki çalışmalarını ile senkronize olacaktı.⁷⁵ 1984'teki İran-Kontra skandalından başlayarak günümüze kadar bütün politik dış müdahalelerde NED, ABD politikalarını oluşturan ve uygulayan büyük oyuncularla birlikte çalıştı.

Amerikan hükümetinin yabancı ülkelerde demokrasi geliştirme faaliyetleri için önde gelen kanalları arasında; demokratik standartları yerine getiren ülkelere fon sağlayan ABD Uluslararası Kalkın-

⁷³ Blum, a.g.e., s. 240

⁷⁴ Graham E.Fuller, Demokrasi Tuzağı. Çev.: Meral GASPIRALI, Alın Kitaplar, İstanbul, 1996, s. 53.

⁷⁵ John Pike, Uncloaking Daggers: CIA Spending for Covert Operations, Covert Action Quarterly, No.48 (Winter 1994-5), s. 48-55.

ma Ajansı (USIAD⁷⁶), Dışişleri Bakanlığı Demokrasi, İnsan Hakları ve Çalışma Bürosu (DRL⁷⁷), Orta Doğu Ortaklık İnisiyatifi (MEPI⁷⁸) ve Milenyum Hedefleri İşbirliği (MCC⁷⁹) Örgütü başta gelmektedir. Bununla beraber hükümet dışı olmakla birlikte belirli ölçülerde resmî yardımlar da alan pek çok NGO bulunmaktadır. NED içindeki Demokrat Parti uzantısı NDI⁸⁰; NED, USAID, Dışişleri Bakanlığı, BM Kalkınma Programı (UNDP), yardım kuruluşları ve özel sektör katkıları ile desteklenmektedir. NDI ve IRI ise parti bağları vasıtasıyla demokrasi geliştirme işinde Avrupa yakasında Alman *Stiftungen*, İngiliz *Westminster Foundation* ve Hollanda'nın *The Institute for Multi-Party Democracy* ile yakın iş birliği yapmaktadır. NDI'nin kardeş kuruluşları arasında 2006 Filistin seçimlerinde gözlemci görevi alan *Carter Center* bulunmaktadır. Demokrasi projelerinin diğer aktörleri arasında IFES, Freedom House, Eurasia Vakfı, Carter Center ve Soros'un Açık Toplum Enstitüsü öne çıkmaktadır. NED ve bağlılarının kurularak demokrasi geliştirme işinin açıktan yapılması CIA'nın örtülü faaliyetlerini oldukça azaltmış olsa da Irak örneğinde olduğu gibi seçimlerde bazı adayların desteklenmesi şeklinde CIA faaliyetleri de olmaktadır.

11 Eylül saldırıları, ABD'nin Orta Doğu politikası için de yeni bir dönemin başlangıcı oldu. Bush yönetimi terörizmin kaynağı olan siyasi olguları ortadan kaldırmak için en iyi yolun bölge ülkelerine demokrasi getirmek olduğuna inanmaktaydı. Orta Doğu'nun dönüştürülmesi ise Büyük Orta Doğu Projesi (BOP) ile dünya gündemine sunulmuştur. Genişletilmiş Orta Doğu kavramı "Büyük Orta Doğu Planı" adı altında en açık biçimde, ABD Başkanı Ulusal Güvenlik Danışmanı Condoleeza Rice tarafından Ağustos 2003'te Washington Post gazetesine yazdığı bir makalede yer aldı. Rice; "Orta Doğu'yu Değiştirmek" başlıklı yazısında, 22 devletten oluşan ve 300 milyon nüfusa sahip olan bölgede "değişim"in gerçekleştirilmesinde Irak'ın özgürleştirilmesinin kilit öneme sahip olduğunu

⁷⁶ USAID: U.S. Agency for International Development.

⁷⁷ DRL: Bureau of Democracy, Human Rights, and Labor.

⁷⁸ MEPI: Middle East Partnership Initiative.

⁷⁹ MCC: Millennium Challenge Corporation.

⁸⁰ NDI: National Democratic Institute for International Affairs.

belirtiyordu. Rice; Fas'tan Basra Körfezi'ne kadar olan tüm Orta Doğu ülkelerinde siyasi ve ekonomik değişimler yaşanacağını, bölgesel liderlerin Arap ülkelerinde siyasal ve ekonomik yönden iç reformlara destek verdiklerini ifade etmekteydi. BOP'un amacı, terörist hareketlerin yatağı olarak düşünülen bölgedeki inisiyatifli yönetimdeki unsurlar vasıtasıyla ele geçirerek, "İlımlı İslam"ı güçlendirirken, diğer İslami hareketlerin tasfiyesini gerçekleştirmek ve enerji kaynakları (Hazar Havzası, Basra Körfezi, Doğu Akdeniz, Kızıl Deniz ve Malaka Boğazı) ile bu kaynaklara ulaşımı sağlayan stratejik mihverleri kontrol altına almak, dolayısıyla doğal kaynaklara kesintisiz ve kısıntısız erişimi sağlamaktır.⁸¹

İRAK'IN KÜKLA BAŞBAKANININ
MASKESİ DÜŞTÜ

Allavi CIA bombacısı çıktı

OTS HABERLER SERVİSİ
ABD tarafından Irak'ın yeni yönetiminde Başbakanlık koltuğuna oturtulan İyad Allavi'nin maskesi düldüldü. CIA ajanı olduğu için Irak'tan istenmeyen adam ilan edilmesine rağmen başbakanlık görevine getirilen Allavi'nin, Amerika'nın gerekleri haber alma teşkilatının bombalı saldırılarını yardım ettiği ortaya çıktı.

BAĞDATA BOMBA VE PATLAYICI TASIMIS
New York Times gazetesi, yeni Başbakan Allavi'nin...

Çelebi, başına gelenlerden CIA başkanını sorumlu tuttu

Irak Savaşı öncesinde özellikle ABD Savunma Bakanlığı Pentagon ile yakın çalışan Irak Geceki Hükümet Konseyi üyesi (GHK) ve Irak Ulusal Kongresi (INC) lideri Ahmed Çelebi'nin, Amerikan yönetimiyle arası fena açıldı. Çelebi son olarak CNN Televizyonu'nda, İran'a istihbarat bilgisi sızdırdığı yönündeki iddiaların ıspatlanamayacağı ve bu iddiaların, INC ile arasında eski bir anlaşmazlık bulunan ABD Merkezi Haberalma Teskilatı CIA'nın Başkanı George Tenet tarafından uyandırıldığını ileri sürdü. Amerikan askerleri ve Irak polisi, geçtiğimiz penembe günü Çelebi'nin Bağdat'taki evine baskın düzenlemişlerdi. Amerikalı yetkililer, bu baskını Irak liderliği tarafından düzenlendiğini ve soruların Irak liderliğine yöneltilmesini tavsiye ederken Çelebi, bu baskının, Amerikalılar tarafından organize edildiğini, Irak polisi'nin, Amerikalıların yönetiminde olduğunu söyledi.

Resim 3: İyad Allavi, CIA Bombacısı

Orta Doğu'ya demokrasi ihracını artan şikâyetler üzerine daha da örtme ihtiyacı duyan Bush yönetimi, doğrudan Washington'daki NED'den parasal destek alındığı suçlamalarına daha az muhatap olacak şekilde siyasi faaliyetleri desteklemek için yarı bağımsız bir vakıf olan "Foundation for the Future (Geleceğin Vakfı)" ve hükü-

⁸¹ Umur Talu, Laminat Büyük Ortadoğu, Sabah gazetesi (20 Şubat 2004). Kemal Yavuz, Büyük Ortadoğu, NATO ve Türkiye (1), Akşam (22 Şubat 2004).

met tarafından finanse edilen “Fund of the Future (Gelecek Fonu)” kuruluşlarını oluşturdu.⁸² ABD paraları camilerin onarılmasına, dinî kurumlara, hatta İslamcı okulların inşasına harlandı. Bu arada CIA, Soğuk Savaş Dönemi’ne benzer şekilde İslamcı medya, dinî liderler ve politik partileri hedef alan bir örtülü operasyon programı başlattı. Bütün bunlar, bizzat ABD’liler tarafından “dolar ile kalpleri ve düşünceleri satın almak” olarak özetlenmekteydi. CIA’nın örtülü operasyonları politik etki ve propaganda amacına yönelik iken, Dışişleri Bakanlığı da kamu diplomasisi ile programa katıldı. Uygulanmakta olan plan ılımlı Müslüman ülkelerdeki vakıflar, reform grupları gibi üçüncü taraflarla iş birliği yaparak demokrasi, kadın hakları ve tolerans gibi değerlerin geliştirilmesini öngörmektedir. En az iki düzine ülkede ABD; İslamcı radyoları, TV şovlarını hatta okul müfredatlarını değiştirmek, İslamcı think-tank kuruluşlarını ve politik atölye çalışmalarını desteklemek için fonlar kullanmaktadır.

Paul Wolfowitz, 2002 yılında terör ile savaşı “fikirlerin ve düşüncelerin savaşı” olarak nitelemişti ancak bu alanda atılan adımlar uzun süre bir strateji aramaya devam etti. Başarısızlığın diğer bir nedeni ise ABD’nin köktendinci İslamcılara nüfuz ederken camilere, mollalara, Arap kültürüne derinleşme tereddüdü idi. Arayış döneminde Arap toplumuna ulaşmak için 2002’de pop müzik istasyonu Radyo Sawa ve 2004’te uydu TV haber kanalı Al Hurra kuruldu. Sonunda UGK, “Terörle Savaş Ulusal Stratejisi”ni oluşturmaya başladı. Amerika’nın “Müslüman Dünyaya Erişim Stratejisi (MWOS)”⁸³ Müslüman devletler, özel vakıflar ve sivil toplum örgütleri-NGO’lar ile iş birliğini öngörüyordu. CIA, para, insan ve vasıta konusunda oldukça desteklenerek MWOS uygulamasına başladı. Paralar yurt dışındaki CIA istasyonları kullanılarak aktarılmaya başlandı. İstihbarat operatörleri web sayfaları ve Arap haber medyası ile işe başladılar. Ancak hâlâ yetenekli memur ve çevirmen sıkıntısı çekilmektedir. CIA’nın Ulusaşan Konular Ofisi ise çeşitli kilit ajansların gönderdiği değerlendirmeleri birleştirmek için Küresel İletişim ve Etki Timi kurdu. ABD Kalkınma Ajansı (USAID),

⁸² Steven R. Weisman, ABD’den Demokrasi İçin Yeni Girişimler, International Herald Tribune (Nov 14, 2005).

⁸³ MWOS: Muslim World Outreach Strategy.

11 Eylül'den itibaren 21 milyar dolar dağıttı ve bu paranın yarısından fazlasını Müslüman ülkelere vermişti. USAID, 24 ülkede İslamcı projelere girişti. Mısır, Pakistan, Türkmenistan, Kırgızistan, Özbekistan, Madagaskar, Endonezya gibi ülkelerde paralar cami yapımından, İslamcı medyanın desteklenmesine kadar pek çok projeye gitti. Arap ülkelerinde yayınlanan Susam Sokağı gibi programlar bile dinî tolerans mesajları için kullanıldı. ABD görevlileri geniş bir coğrafya içinde sessizce medrese hocalarını eğitmekte, müfredatlar uygulamaktaydı. ABD vergileri diğer yandan İslamcı radyo ve TV.lere, okullara, camilere ve anıtlara gitti. Amerika'nın yeni ideolojik düşmanı artık radikal İslam'dı.

ABD, demokrasi geliştirme kurgusunun ana oyuncularını Ulusal Demokrasi Vakfı (NED) ve Soros'un Açık Toplum Enstitüsü (OSI) çatı örgütler olurken, CIA'nın desteklediği Belgrad merkezli Şiddet İçermeyen Eylem ve Stratejiler Merkezi de (CAN-VAS⁸⁴) bu işlerde etkin olarak yer almaktadır.⁸⁵ Dijital teknoloji dâhilinde etki ve kontrol yanında rejim değiştirme işleri gözlerden uzak bir şekilde planlanmakta ve yürütülmektedir. Bu yöntemler dünyanın her yerinde farklı gündemler içinde uygulanmaktadır. Bazen renkli devrimler, bazen de yüksek seviyeli siyasi danışmanlar veya el altından yürütülen gizli operasyonlar ile ülkeler istenenleri yapmaya ikna edilmekte ya da zorlanmaktadır. ABD'nin NGO'lar ve desteklediği demokrasi ve insan hakları programlarına boyun eğseniz bile bu, ülkeniz için korunma ve casusluktan muaf olma anlamına gelmez. Örneğin 2011 yılına kadar ABD'nin desteklediği Mısır'da CIA'nın şemsiyesi altındaki 17 NGO ve NED'in parti uzantıları olan NDI ve IRI, ayaklanmaların içinde idi.

CIA ve Terörle Mücadele

CIA'nın soğuk terörle mücadele konsepti oldukça basittir: hedefleri bulmak ve ele geçirmek ya da öldürmek. CIA karargâhı Yemen'deki El Kaide hedeflerini bulmak için yeni bir terörle mücadele birimi kurdu. CIA elemanlarını asker personelden ayırmak

⁸⁴ CANVAS: Centre for Applied Nonviolent Action and Strategies.

⁸⁵ Patrick Henningsen, Middle East: The CIA Operating behind a Web of "Pro-Democracy" NGOs, Global Research, Infowars (20 March 2012).

güç hâle gelmiştir. CIA ve askerler hassas hedefler için Afganistan, Irak ve Yemen’de “omega” veya “çapraz matriks” adı verilen melez birimler teşkil etmişlerdir. Bunlar terörle mücadele merkezi içinde özel hücreler şeklinde tutulmaktadır. İnsan avı işi terörle mücadele merkezi içinde bir birime aittir ve Afganistan-Pakistan için kurulan birimden birer tane şimdi Yemen ve Somali için kurulmuştur. CIA bugün bir ölüm makinesi hâline geldi, makinenin motoru “terörle mücadele merkezi”dir. Elde edilen sonuçlar çok iyi olduğu için CIA, cehenneme gidiş için operasyonel bir alet kutusu olarak tanımlanmaktadır. Ancak yapılan iş, yenilerinin ortaya çıkmasından daha fazla terörist öldürmeye gayret etmektir. CIA Analitik Daire çalışanlarının %35’inin işi operasyonları desteklemek iken, %10’u ülke dışında kullanılmaktadır. Kısaca artık analizciler rapor yazmıyor, olaylara öncülük ediyor. Yeni operasyonel odakta “hedefçiler” kritik rol oynamaktadır. DNI, ABD başkanı için istihbaratın odak noktası olmasına rağmen, sadece istihbarat bütçesi konusunda bir şeyler söyleyebilir ve yurt dışındaki örtülü operasyonlara karışma yetkisi yoktur. CIA’ya açık uçlu örtülü programlar için Beyaz Saray ile doğrudan temas yetkisi verilmiştir. 1994 yılında 4.8 milyar dolar olan CIA bütçesi, 2013 yılında 14.7 milyar dolar oldu. CIA terörle mücadele için her istediğini alırken DNI, söz söyleyememektedir.

Obama’nın ulusal güvenlik timi, baş siyasi danışmanı David Axelrod ile birlikte her salı günü “Terör Salıları” toplantılarında bir araya gelerek, sürekli genişleyen “öldürme listesi”ni gözden geçirip, teröristlerin tek tek tanıtıldığı sunularda biyografilerine bakarak, o hafta kimin öldürüleceğine karar vermekte idi.⁸⁶ Bunu Bush döneminde Dick Cheney, Karl Rove ile birlikte yapıyordu. Obama’nın öldürmeleri, Bush’un terörle savaşının ana prensibine devam demekti. İnsan hakları ve adalet, düşmana uygulanamazdı. Bu listede sadece ortalıkta gezen birileri değil, tutuklanan, sorgulamalarda karşı koyanlar da vardı. Amerika’nın güvenliği ve çıkarları gibi hipnotize edici bir gerekçe arkasında Kongreden yetki alınmış, Adalet Bakanlığı onay vermiş ve tüm bu kirli işler adalet sisteminin dışına itilmişti. Solcu kesim bile “Eğer Obama yapıyorsa doğrudur.” dedi ve bunun bir haklılık (just-war) olduğu yalanı uyduruldu.

⁸⁶ Rich Lowry, The Obama Assassinations, Stratfor (June 1, 2012).

Sık sık çocukları ile poz vermeyi seven Obama, kendi basını tarafından da bu yetkiyi verdiği için soğukkanlı katil olmakla eleştirildi ama her taktiğin bir maliyeti var diye konu kapatıldı. Zaten Cumhuriyetçiler başlamıştı, Demokratlar devam ediyordu. CIA, drone filolarını genişletmektedir. Drone saldırıları öyle rutin hâle geldi ki yüksek düzeyli bir El Kaide lideri ölmedikçe kamuoyunun dikkatini çekmemektedir. CIA'nın gittikçe askeri bir güce dönüşmesi, insan hakları grupları tarafından da ABD'yi sorumluluk altında bırakmakla eleştirilmektedir. Drone saldırıları terörle mücadelenin sadece bir yönüdür, bunun haricinde sorgulamalar, tutuklamalar gibi pek çok operasyon yapılmaktadır.

2006 yılında ABD dışında CIA tarafından işletilen hapisaneler küresel medyanın gündemine oturdu. Amerikan istihbarat yetkililerinin özel jet uçakları ile yaptığı yolculuklar için oluşturulan hapis-hane ağının içinde Pentagon'un sözleşme yaptığı ABD şirketlerinin yer aldığı ortaya çıktı. Bu şirketler arasında DynCorp, Richmor Aviation Inc., SportsFlight Air bulunmaktadır.⁸⁷ Jetlerin gittiği yerler arasında İslamabad, Romea, Djibouti, Frankfurt, Dubai, Shannon (İrlanda), Glasgow, Tenerife, Şarm el Sheik (Mısır), Tripoli (Libya) bulunmaktadır. 2009 yılında CIA Direktörü Panetta, hapis-hanelerin artık kullanılmadığını açıkladı. Obama yönetimi CIA'nın gizli hapisaneler sistemini bozmuş olsa da Somali dâhil pek çok ülkede şüphelileri tutuklamaya devam etmektedir. 11 Eylül 2001 saldırıları sonrası devlet dışı tehditlere ilişkin ilk yenilik gizli bilgilerden açık kaynaklara kayma ihtiyacı oldu. 2008 yılında siber tehditler için Ulusal Siber Müşterek İnceleme Görev Kuvveti kuruldu. 20 Mayıs 2013'te Hong Kong'a uçan NSA sözleşmeli çalışanı Edward Snowden yanında götürdüğü bilgisayarında kayıtlı çok gizli dosyaları yayınlayarak NSA tarafından yapılan kitlesel elektronik izlemeyi detaylı olarak deşifre etti. 2016 yılına istihbarat servisleri ile teknoloji şirketleri arasında şifreleme tartışmaları damga vurdu. ABD istihbarat toplumu gereksiz bilgi sistemlerinden kurtularak, personel ve donanımda büyük indirimler yapmadan bulut bili-

⁸⁷ Stephen Braun, Court Case Lifts Lid on Secret Detainee Flights, The Associated Press (Aug 31, 2011).

şim⁸⁸'e dönmek için çalışmaya başladı.⁸⁹ Bilgi teknolojilerinin etkinliği artırılarak ihtiyaç duyulan tasarrufun yarısının yapılabileceği, bunun için de CIA'nın da dâhil olduğu ortak bir IT yapısı kurulması düşünülmektedir.

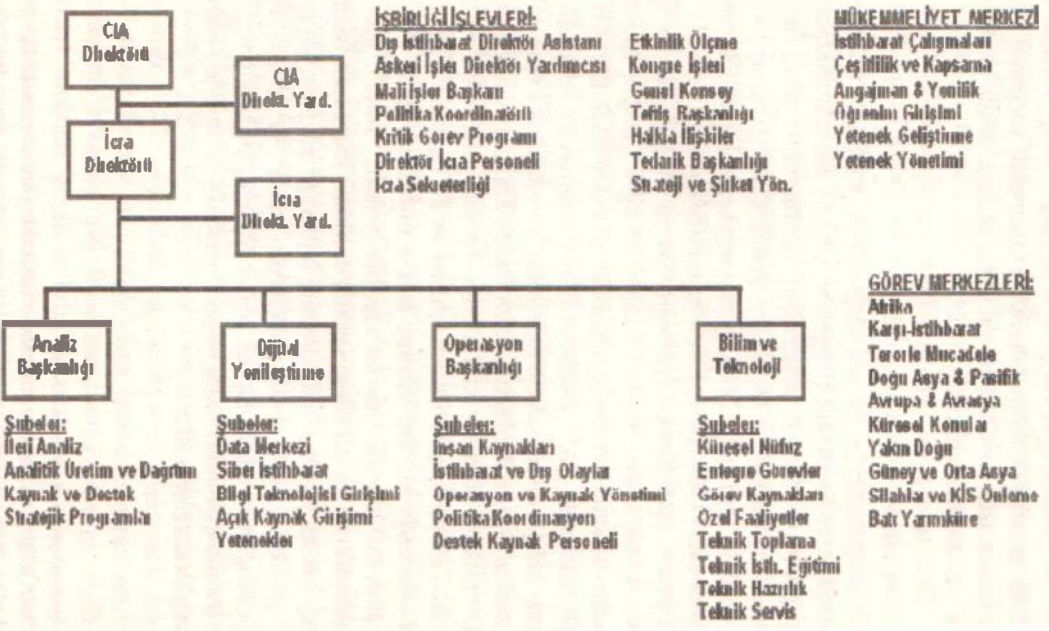
CIA 2017

CIA şimdilerde, tek tek bölgelere ve tehditlere odaklanarak, melez birimler ile yeniden organize olmayı amaçlamaktadır. Öngörülen görev merkezleri analizcileri, operatörleri, bilim insanlarını ve destek elemanlarını bir araya getirecektir. Hâlihazırdaki Terörle Mücadele Merkezi (CTC), görev merkezlerine örnek olarak gösterilmektedir. CTC'de operatörler teröristleri takip etmek, yerini tespit etmek ve öldürmek için eğitiliyordu. Analizciler ise işin ekonomik, siyasi, sosyal ve dinî yönleri ile ilgili trendler üzerinde çalışıyordu. Ancak yeniden yapılanma planına özellikle ABD içinden pek çok tepki geldi. Bunların başında toplayıcı ve analizcilerin bir arada çalışmasının sakıncaları gelmekteydi çünkü operasyona odaklı analiz bağımsız olamaz, uzun vadeli konulara odaklanamaz, üstelik taraflar birbirinin kimliklerine ve suçlarına vakıf ve ortak olurlardı. CIA artık ajan uzmanlaştırma ve dil öğretme konusunda trajik bir dönemde idi. Bu yüzden Irak'a nüfuz edemedi, Afganistan'da Peştun dili konuşan tek bir kişi bile yoktu.⁹⁰ Baer'e göre rejim değiştirerek ve bir ülkedeki istikrarsızlıkları kaşıyarak başarılı olunamaz, bunun yerine istihbaratçının topladığı bilgilere saygı duyulması gerekir. Baer, istihbaratçıların maaş ve prim almak için Washington'u mutlu edecek şeyler söylediğini açıklıyor. Afganistan ve Irak'ta çok ciddi savaş suçları işlenmesine rağmen hükümet bunları görmezden geldi.

⁸⁸ Bulut bilişim, çalıştırılan yazılımların bilgisayar yerine internet üzerinden erişime açık olan, dünyanın farklı yerlerinde bulunan sunucular üzerinden çalıştırılmasıdır.

⁸⁹ Marcus Weisgerber, IT Budget Savings Outlined for Intel Agencies, Defense News (27 Oct 2011).

⁹⁰ Pat and Samir Twair, CIA and U.S. Middle East Policy Explored, *Washington Report on Middle East Affairs*, May 2014, s. 31-32.

Şekil 2: CIA Teşkilat Yapısı (2017)

Kaynak: CIA Web Sitesi, https://www.cia.gov/about-cia/leadership/Org_Chart_Oct2015.JPG/image.jpg (Giriş: 3 Şubat 2017).

CIA Direktörü John Brennan, Mart 2015'te teşkilatın yeniden organize olacağını açıkladı. Brennan'a göre, yeniden organizasyonu devam eden CIA; terör, siber casusluk ve Orta Doğu'daki karışıklıklar karşısında daha iyi istihbarat yapacaktır⁹¹. Şu an CIA'nın dört ana başkanlığı var: Operasyonlar, Analiz, Bilim ve Teknoloji, Destek. Yeni 10 görev merkezi ise coğrafi bölgelere (Yakın Doğu, Doğu Asya vb.) ya da terörle mücadele, kontr-espiyonaj gibi alanlara yer veriyor. Brennan, Dijital Yenilik Direktörlüğü kurdu. Bununla, teknolojik olarak espiyonaj yanında, kendi ajanlarının bıraktığı izleri silmek istiyor. CIA içinde teşkil edilen 10 Görev Merkezi'nden 4'ü işlevsel, 6'sı coğrafi esasa göre teşkil edildi. Bu merkezler şunlardır:⁹² Afrika, Karşı İstihbarat, Terörle Mücadele, Doğu Asya ve Pasifik, Avrupa ve Avrasya, Küresel Konular, Yakın Doğu, Güney ve Orta Asya, Silahlar ve Yayılmayı Önleme, Batı Yarımküre. Obama Dönemi'nde CIA dış politikanın uygulanmasında büyük güç ve geniş bir alan edindi. Öyle ki istihbarat ve Pentagon arasındaki çizgi belirsiz hâle geldi. Amerikan dış politikasındaki stratejik ağırlık merkezi Avrupa'dan önce Büyük Orta Doğu adı verilen coğrafyaya, şimdi de Asya-Pasifik bölgesine kaymaktadır. Obama Dönemi'nde, Bin Ladin'in öldürülmesi El Kaide'ye büyük bir darbe vurmakla birlikte örgütü yok etmedi. Örgüt yeniden toparlanmakta, mümkün olduğu kadar çok eylem yapmaya ve öldürmeye devam etmektedir. Obama'nın ikinci dönemi ile birlikte Irak ve Afganistan nedeni ile ihmal edilen Asya-Pasifik bölgesinde yeni müttefikler bulmak ve Çin'e hazırlanmak önemli bir gayret alanı olmaya başladı.

Brennan'ın görev merkezlerinden biri de Orta Doğu ile ilgili (MEMC⁹³) olacaktı ancak adı "Yakın Doğu" olarak değiştirildi. Orta Doğu ile ilgili istihbarat özellikle son 15 yılda ABD için en önemli çalışma sahası oldu. Hükümetler, liderler, elit kesim ve siyasi partilerden bilgi toplamak için insan istihbaratı gerekli idi.

⁹¹ Mark Mazetti, C.I.A. to Be Overhauled to Fight Modern Threats, *The New York Times* (March 6, 2015).

⁹² Mission Centers (Oct 01, 2015). <https://www.cia.gov/offices-of-cia/mission-centers/>

⁹³ MEMC: Middle East Mission Center.

Analizciler, ülkenin kötü yönetimi ve geleceği ile ilgili trendlere odaklandılar. Mısır, Suudi Arabistan ve Bahreyn gibi ABD'ye yakın görülen ülkelerde hükümet içinde etkili isimler ile yakın ilişkiler kuruldu. Bu ajanların kısa dönemli görüşleri aslında mezhepçilik, kötü ekonomik politikalar gibi uzun vadeli trendleri analiz etmek için yeterli değildi. Orta Doğu ve özellikle Akdeniz kıyıları karmaşık, kırılgan ve öngörülmesi zor bir ortama sahip ve 20. yüzyılın başından beri İngiliz ve Amerikalı casuslar bu coğrafyada pek çok devlet ya da hükümet kurdular, pek çoğunu da devirdiler. Bunu da kendi güvenlik ve ekonomik çıkarları için yaptılar.

CIA'nın 2017'e girerken en büyük endişesi, Rusların hackleme faaliyetleri ve Orta Doğu'da devam eden savaşlar oldu. CIA'nın yeniden yapılanması ile ilgili fikirler bürokratik bazı kaymalar gibi gözüксе de teşkilat içinde bir kırılma yarattı. Yeni yapılanmanın CIA'nın gizli işleri yapma kültürünü yok edeceğinden endişeleniliyor. Yeni başkan Trump'ın CIA'yı Nazi Almanyası ile karşılaştırması ve çöp istihbarat yapmakla suçlaması ise yeni dönemde farklı şeyler olacağının göstergesidir.⁹⁴ Orta Doğu'da ABD'nin en üst düzey CIA ajanlarından biri olan Robert Ames'in ölüm yıl dönümünde, CIA karargâhında düzenlenen törene katılan Trump'ın açıklamaları tepki çekti. Trump, Ames ya da CIA için ölenlerden bahsetmek yerine iç politika konularına girdi. Trump'ın hem Brennan hem de NDI James Clapper ile savaşa girişmesi istihbarat servislerini demoralize etti. ABD'nin yeni başkanı Trump'ın CIA'nın başına getirmek istediği emekli asker Mike Pompeo, özellikle üç ülke ile öncelikle uğraşmak zorunda: Rusya, Çin ve İran. Yeni yönetim için Rusya, saldırgan; Çin, gerçek krizler yaratan ülke; İran ise Orta Doğu'daki gerginliklerin kaynağıdır.⁹⁵ Yeni CIA Direktörü Mike Pompeo, Trump ile istihbarat arasındaki güvensizliği, yeniden yapılanma ve modernizasyon yolu ile çözebilir.

⁹⁴ David Ignatus, Will John Brennan's Controversial CIA Modernization Survive Trump? Washington Post (January 17, 2017).

⁹⁵ Reuters, Trump's CIA Nominee: Iran Fueling Tensions in the Middle East (January 12, 2017).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ABD STRATEJİSİNDE ORTA DOĞU VE CIA

ABD ve Orta Doğu

ABD bir tarım ülkesi iken 19 ve 20. yüzyıllarda çelik, kömür, demiryolu ve buhar gücünün yardımıyla sanayi ülkesine dönüştü. Petrol jeopolitiği 1882'den itibaren rekabet sahasına girdi. Dünya petrol rezervlerini ele geçirme ve yönetme savaşları, o tarihten beri siyasi mücadeleleri şekillendiren en önemli unsurlardan biri oldu. 20. yüzyıla girerken İngilizler, kömürün yerini geleceğin enerji kaynağı olan petrolün aldığını görmüşlerdi ama işgal ettikleri yerde hemen ulaşacakları petrol yoktu. Petrol için ABD, Rusya veya Meksika'ya bağımlı olacaktı. 1899 yılında Almanya ve Osmanlı İmparatorluğu, Deutsche Bank'ın finanse edeceği Berlin-İstanbul-Bağdat demiryolu projesini imzalamışlardı. İngilizler bu hattın müttefikleri olan Sırlar izin vermedikçe gerçekleşmeyeceğini düşünüyorlardı. Bu yüzden Almanların Osmanlı, Avusturya-Macaristan ve Bulgaristan ittifakına karşı İngilizler Sırları manipüle ettiler ve Birinci Dünya Savaşı'nı tetiklediler.⁹⁶ Birinci Dünya Savaşı'na girilirken ABD tarafından İngiltere'ye verilen gizli kredilerin arkasındaki beklenti ise Osmanlı'dan koparılabilecek petrol bölgeleri ile ilgili paylaşım planları idi. Ancak Rockefeller'ın Standart Oil şirketi pay beklerken Orta Doğu'yu tek başına sömürme derdindeki İngiltere'nin Dışişleri Bakanı Lord Curzon, ABD elçisine Orta Doğu'da Amerikan şirketlerine verilecek hiçbir imtiyaz olmadığını bildirdi.

⁹⁶ F. William Engdahl: A Century of War - Anglo-American Oil Politics and the New World Order Progressive Press; New Rev Un edition, 2012, s.30-36.

1922’de Alman tehlikesinin tekrar belirmesi Anglo-Amerikan çekişmesini zorunlu bir mütarekeye götürdü. Anglo-Amerikan ortaklığı, 1927 yılında “Yedi Kız Kardeşler”⁹⁷ adı ile tanınan bir İngiliz-Amerikan petrol kartelinin kurulması ile resmiyete döküldü ve Orta Doğu’daki paylaşım tekrar düzenlenerek Amerikalı Rockefeller ve Mellon ailelerine, Irak ve Kuveyt petrollerinden önemli paylar verildi.

Almanya, New York ve Londra’dan kredi alarak (Dawes Planı) borçlarını ödedikçe daha çok borçlandırıldı ve bu 1929 yılına kadar devam etti. Almanya’yı soyma işi J.P. Morgan’ın kontrolündeydi. İngiliz ajan Sidney Riley ve Avustralyalı jeolog ve mühendis William Knox D’Arcy önce İran’a gidip Rıza Han’dan petrol çıkarma haklarını 20 bin dolara aldılar.⁹⁸ 1961 yılına kadar İran’dan çıkan petrol gelirlerinin ancak %16’sı Şah’a verildi. Ancak, Almanlara karşı petrol yarışının kaybedilmemesi için Orta Doğu’ya da el atılmalı idi. İkinci Dünya Savaşı’na kadar olan dönemde henüz küresel güç olamayan ABD, enerji kaynakları için İngiliz ve Fransızlar arasından Orta Doğu’da kendi şirketlerinin pay almasına uğraş vermişti. 1930’ların başında ABD şirketleri önce Suudi Arabistan’da bir dayanak noktası sağladı. Bu dönemde İngiltere (uydu devlet) stratejisi ile Orta Doğu’da kendi kendini yöneten devletler görüntüsü gerisinde, çeşitli anayasal ve diğer düzenlemelerle bu ülkeleri yönetme yolunu seçmişti. İkinci Dünya Savaşı’nda İngiltere, ABD’yi savaşa sokarak kendini kurtardı. Üstelik savaşın finansmanını gene Amerikalılara yüklemişti. İkinci Dünya Savaşı sırasında Başkan Franklin De Roosevelt, savaş zenginlerine karşı idi ve “ABD’de savaşın zengin ettiği tek bir milyoner dahi görmek istemiyorum.” diyordu.⁹⁹ İngilizler için şimdi sırada Anglo-Amerikan özel ilişkisini yenileyerek gene Amerikalıları manipüle etmek vardı. İngiltere, 1950’lerde her şeyi tehlike altına atmaktansa ABD’nin

⁹⁷ 1932’de Anglo-Amerikan dünyasının en büyük petrol şirketleri; Esso, Mobil, Gulf, Texaco, Chevron, Shell, BP.

⁹⁸ Engdahl: ibid, s. 67.

⁹⁹ Naomi Klein, The Shock Doctrine, The Rise of Disaster Capitalism, Picador, 2007, s. 396.

desteği ile gücünü çok daha kârlı olan dünya petrol ve stratejik hammadde imparatorluğu çevresinde topladı.

Orta Doğu'da etkili bir varlık kuramayan hiçbir devlet dünya egemenliği üzerinde hak iddia edemez. Birinci Dünya Savaşı'nın sonrasında Orta Doğu'da Osmanlı İmparatorluğu'nun yerini alan güçler için dört ayrı dönemden bahsedilebilir. Bunlardan ilki bölgeyi büyük oranda elinde tutan İngiliz ve Fransızların rekabet ettiği safhadır. 1930-1940'larını kapsayan ikinci dönemde ise İngiliz-Fransız hâkimiyeti Faşist İtalya ve Nazi Almanya'nın tehdidi altındadır. İkinci Dünya Savaşı ile birlikte Orta Doğu'da hâkimiyeti İngiliz ve Fransızlar elinden kaçırdı ve yerini ABD-Sovyetler Birliği çekişmesi aldı. Orta Doğu'yu İngilizlerden devralan ABD, 1950'lerden beri bir Arap aristokrat tabakası yetiştirdi: bir şah (İran), sultanlar (Abu Dabi, Umman), emirler (Bahreyn, Kuveyt, Katar, Dubai) ve krallar (Suudi Arabistan, Ürdün, Fas). Fas'tan İran'a bu geçişli bölgede Amerikan silahlarına bağımlı askerî ittifaklarla kendine sadık rejimler oluşturdu. Bu ülkelerde ülke iç güvenliği, Amerikan sermayesinin gelişi, ülke elitlerinin özel beklentileri için CIA desteği sağlandı.¹⁰⁰ Bunlara eğitim alanında yapılan dönüşümler, öğrenci ve askerî eğitim değişimleri de ilave edilmelidir. Suudi Arabistan, dünyada silaha en çok para harcayan ülkelerden biri oldu. Sadece 1984 yılında ABD silahlarına 22.7 milyar dolar harcadı¹⁰¹.

Soğuk Savaş'ın ilk yıllarında Amerikan hükümetinde birkaç adam tarafından önerilen "sürekli savaş" fikri ortaya çıktı ve bu kişiler modern askerî sanayinin kurucu babaları oldular. Rockefeller ailesi New York'un en büyük iki bankası Chase Bank ve National City Bank of New York yanında dünyanın en büyük petrol şirketlerini, stratejik askerî sanayiye, kimyasal sanayiye, dağıtım şirketlerini, CFR üyesi Dulles kardeşler yolu ile de CIA ve Dışişleri Bakanlığı'nı kontrol ediyordu.¹⁰² CFR, Soğuk Savaş Dönemi'nde CIA'nın

¹⁰⁰ Dean Henderson, Big Oil & Their Bankers in the Persian Gulf, CreateSpace Independent Publishing Platform, 2010, s. 41.

¹⁰¹ Engdahl, a.g.e., s. 193.

¹⁰² Engdahl, a.g.e., s. 241.

yürüttüğü ayaklanma stratejilerinin oyun kurucusu oldu. Rockefeller, 1956 yılında şu önermeyi yapmakta idi: “ABD’nin çıkarlarına uygun düşmeyen herhangi bir durumu düzeltmek için, dünyanın neresinde olursa olsun derhal müdahale edebilecek özel yeteneklere sahip özel askerî birlikler kurulmalıdır. Bu özel askerî birlikler gayet hareketli olmalı ve çeşitli yerlerdeki harpleri başarıyla sona erdirecek yetenekte olmaları gerekir.”¹⁰³ Bu özel askerî birlikler daha sonra birçok ülkede yürütülen savaşlarda Amerikan özel kuvvetlerinin çekirdeğini oluşturdular. Uzun yıllar CIA’da çalışmış olan Mc Ghee de aşağıdaki sözleri ile bu faaliyetlerin ekonomik yönünü ortaya koymaktadır: “Bence CIA’nın gizli hareketleri dünyanın her yönünde demokrasilerin yıkılmasına yardımcı olmuştur. CIA’nın askeri ya da başka alanlardaki girişimlerinin asıl amacı hedef alınan ülkelerin ulusal kaynaklarının ABD kökenli çokuluslu şirketlerce kendi çıkarları için kullanımından başka bir şey değildir.”¹⁰⁴ Rockefeller’in önerileri hayata geçirilerek 1960’lardan itibaren Güney Amerika ve Afrika’da yaygınlaşan isyan hareketleri, özel kuvvetlere dayanan “sınırlı savaşlarla” engellendi. Henry Kissinger’in ifade ettiği gibi buralarda yürütülen ayaklanmaya karşı koyma hareketlerinin asıl amacı bu ülkelerin Küba örneğini izleyerek devrim yapmalarını engellemektir.

Soğuk Savaş Dönemi’nde ABD gündeminin ana çerçevesini; ABD hegemonyasının kurgulanması ve Soğuk Savaş’ın idaresi, SSCB’nin çevrelenmesi, Vietnam Savaşı ve iç politika konuları (uzay programları başta olmak üzere teknolojik ve ekonomik gelişmeler, bütçe açıkları, yeni toplumsal ve kültürel programlar) teşkil etti. Son 50 yıldır ABD’nin Arap dünyasına yönelik politikası büyük ölçüde bölgedeki statükonun korunmasının ABD çıkarlarına en iyi hizmet edeceği yönündeydi. ABD ve İslam arasındaki ilişkide Yeşil Kuşak Projesi önemli bir dönemeç oldu. Bu proje ile ABD, Sovyetler Birliği’nin başını çektiği sosyalist ideolojinin Kafkaslar, Orta Doğu ve Asya’da yayılması olasılığına karşı genelde İslami

¹⁰³ Macit Fahri, Amerikan Harp Doktrinleri, Yön Yayınları, 1966, s. 271.

¹⁰⁴ Fahri, a.g.e., s. 48.

ögelerle kamufle edilen siyasi bir yönelim ortaya çıkarmaya çalışıyordu.¹⁰⁵ Komünizm çökünce yeni oyun sahası olarak Orta Doğu petrollerine nüfuz kararı daha 1989'da alınmıştı. 1980'lerdeki Anglo-Amerikan gerilim stratejisi İran-Irak Savaşı'nı istim üstünde tutarak silah satmayı öngörüyordu.

2006 yılına gelindiğinde, 2002'de hayata geçirilen Büyük Orta Doğu Projesi'nin içeriğinde ve kapsadığı alanda önemli değişikliklere gidildi. Yeni Orta Doğu tanımlaması ile bölgede harita değişikliklerine yol açacak Arap Baharı'nın sinyalleri verildi. "Yeni Orta Doğu" terimi ilk defa ABD Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice tarafından Haziran 2006'da Tel Aviv'de kullanıldı. Bu açıklama aslında Orta Doğu için Anglo-Amerikan-İsrail askerî yol haritasını teyit ediyordu. Filistin'den Lübnan, Suriye, Irak, İran ve Afganistan'a uzanan bir istikrarsızlık, kaos ve şiddet eksenini tarif ediliyordu. Yaratılacak "yapıcı kaos" Orta Doğu'nun yeniden yapılanmasında şiddet ve savaşlar ile gerekli baskı ortamını sağlayacaktı. Böylece ABD, İngiltere ve İsrail kendi jeostratejik ihtiyaçlarına uygun olarak Orta Doğu haritasını yeniden çizmeye koyuldu. Basın toplantısında Condoleezza Rice, "Ne yaparsak yapalım bu Yeni Orta Doğu için olacak ama asla eskiye dönüş olmayacak." Demektedir.¹⁰⁶ Bu dönemde neoliberal küreselciler, yeni muhafazakârlar ve Bush yönetimi yeni dünya düzenlerini kurmak için "yaratıcı imha" dedikleri konsept için devrimci bir güç hazırlıyorlardı.¹⁰⁷ Anglo-Amerikan işgalci güç, aslında Irak'ı değil, özellikle Kürtlerin bulunduğu Irak'ın kuzeyini işgal etti. Buradan Orta Doğu'yu Balkanlaştırma (bölme) ve Finlandiyalılaştırma (pasifleştirme) politikaları yürütmek için üs olarak faydalanmaya başladı. Irak Anayasa'sı hazırlanırken aslında ülkenin üçe bölünmesinin önü açılmış, kuzey hemen

¹⁰⁵ Ayşe Hür, Terör, İslam ve Amerika (2), Ünlü Yeşil Kuşak Projesi", Sabah gazetesi (8 Aralık 2003).

¹⁰⁶ Secretary of State Condoleezza Rice, Special Briefing on the Travel to the Middle East and Europe of Secretary Condoleezza Rice (Press Conference, U.S. State Department, Washington D.C., July 21, 2006).
<http://www.state.gov/secretary/rm/2006/69331.htm>

¹⁰⁷ Mark LeVine, The New Creative Destruction, Asia Times (August 22, 2006).

rezerve edilmişti. Dahası Anglo-Amerikan askerî yol haritası Orta Doğu üzerinden Orta Asya'ya girmeye niyetleniyordu. Orta Doğu'da sıra yakın zaman sonra İran'a gelecek, Afganistan ve Pakistan atlama taşları olacaktı. Böylece Rusya'nın yumuşak karnına girilecekti. Bu plan, 2006 yılında NATO Savunma Koleji eğitiminde tartışmaya açıldı ve meşhur Yeni Orta Doğu haritası ile ortaya sürüldü.

Büyük Orta Doğu Projesi'ne (BOP) göre; Orta Doğu'da mevcut otoriter ve totaliter devlet yapıları, ürettikleri istikrarsızlıkları küresel sisteme yansıtmaktadırlar. Yapılması gereken bu devlet yapısının yeniden yapılandırılarak küresel sisteme entegre edilmesidir. Bu dönüşümü zorlaştıran direnç faktörlerinin başında demokrasiyle uzlaşması zor, Batı karşıtlığını kimlik formu hâline getiren İslam dini gelmektedir.¹⁰⁸ Dolayısıyla İslam'ın "ılımlı" hâle getirilerek demokrasiyle uzlaştırılması ve Batı karşıtlığından arındırılması gerekmektedir. "ılımlı İslam" fikri İslam dininin özünün şiddete, totalitarizme eğimli olduğu düşüncesinden hareket etmektedir. Büyük Orta Doğu Projesi, ABD'nin küresel sorumluluklarını yerine getirme görevinden ziyade ABD'nin dünyayı yeniden şekillendirmesi için bir müdahale konsepti oldu. ABD'nin çıkarlarına uygun olmayan ülkelerin gücü sınırlandırılırken, dünyayı neo-liberal pazar olarak kavrayan anlayış bu pazara güvenlik sağlayacaktı.¹⁰⁹ Böylece ülkelerin ulusal çıkarları da ABD tarafından tanımlanmakta, onun izin verdiği ölçüde ülkeler, çıkarlarının korunması işlevini yerine getirmektedirler. Projenin uzun vadeli hedefinin; zorlayıcı diplomasi ve örtülü faaliyetler ile bölge ülkelerinde rejimleri restore etmek, uzun vadede rejim değişiklikleri sağlamak ve piyasa ekonomisi kuralları ile bölgeye daha fazla nüfuz etmektir.

¹⁰⁸ Çetin Güney, Büyük Orta Doğu Çerçevesinde İslam ve Demokrasi, Avrasya Dosyası İslam ve Demokrasi, Cilt: 11, Sayı:3, Ankara: ASAM Yayınları, s. 6.

¹⁰⁹ Yavuz Gökalep Yıldız, Oyun İçinde Oyun: Büyük Ortadoğu, IQ Kültür ve Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2004, s. 69.

CIA VE ORTA DOĞU

Harita 2: Yeni Orta Doğu

Orta Doğu'daki ABD çıkarları; başta petrol olmak üzere ucuz ve güvenilir enerji kaynaklarına, açık ve güvenli bir ulaşım hattına, deniz yollarına, Süveyş Kanalı'na ve Hürmüz Boğazı'na engellenmeden ulaşabilme ve kullanma özgürlüğü olarak tanımlanır.¹¹⁰ Orta Doğu bölgesi kitle imha silahları edinmek isteyen, ABD ve Batı hedeflerine yönelik terör eylemleri gerçekleştiren örgütlerin kaynağı ve barındığı bölge konumundadır. Orta Doğu'ya yönelik Amerikan askerî ve siyasi müdahalesini caydırmak ya da önlemek için kullanılmakta olan terörizm birçok Amerikan askerî müdahalesine gerekçe olan çerçeveyi temsil etmektedir.¹¹¹ ABD Orta Doğu petrolünün Basra Körfezi'nden dünya pazarlarına istikrarlı fiyatlarla, kesintisiz akışını istemektedir. ABD ve diğer büyük devletler, Körfez dışındaki kaynakların azalması dolayısıyla giderek Körfez petrolüne bağımlı hâle gelmektedirler. Bu durumda ABD Körfez'deki petrol sahalarının kontrolünün rakip bir ülkeye geçmesini istememekte, ti-

¹¹⁰ ISN Publishing House: Strategic Assessment 1997 (Washington D.C., 1998), 39.

¹¹¹ O. Metin Öztürk, Türkiye ve Ortadoğu, Gündoğan Yayınevi, Ankara 1997, s. 13-14.

caret ve askerî güç intikali açılarından Orta Doğu ve Akdeniz'deki Cebelitarık Boğazı, Messina Boğazı, Süveyş Kanalı, Aden Körfezi ve Hürmüz Boğazı ulaştırma yollarını daima açık bulundurmaya, ABD stratejisi bakımından hayati önemde görmektedir.

ABD güvenlik politikalarının 1940'lardan beri iki temel amacı bulunmaktaydı:¹¹² (1) Liberal bir siyasi ve ekonomik dünya düzeninin geliştirilmesi. (2) Komünist güçlerin çevrelenmesi ve caydırılması. Buna sonradan iki hedef daha eklendi: (3) Orta Doğu petrolüne garantili nüfuz. (4) Terörizmle küresel mücadele ve Orta Doğu'nun dönüşümü. "Sert güç" ile bu müdahaleleri yapmak pahalı ve gürültülü olduğu için "yumuşak güç" kavramı geliştirildi ancak bu da yetmeyince fikirler savaşını kazanmak için "akıllı güç" kavramı ortaya atıldı. Türkiye gibi müttefik ülkeler için ise "karşınıza almadan yanına almak (co-optation)" stratejisi seçildi. ABD'nin Orta Doğu'daki rejim ve ideoloji tercihleri İslam ülkelerindeki siyasi akımlara İslamcı, laik, siyasal İslam, köktendinci gibi yakıştırmalar yapılmasının kaynağı olmuştur. İslami köktencilik ABD siyasetlerinin bir ürünüdür. Buna karşılık seküler ulusalcılık onu düşman gören ABD tarafından sistemli olarak (önce Mısır, Irak ve İran şimdi de Türkiye'de) zayıflatılmıştır. ABD yönetimi önceleri seküler bir ulusalcı hareketin Orta Doğu petrolünü ele geçirmesinden ve onu bölgesel amaçlar için kullanmasından korkmakta idi. Bugün ise Yeni Orta Doğu haritası için bölgesel güçlerin ufalanması adına seküler rejimler hedef alınmaktadır. Orta Doğu'da seküler ulusalcılığın hem içsel hem de dışsal başarısızlığı ve dış müdahalelerin yarattığı boşluk ile bir ölçüde İslami köktencilik tarafından doldurulmaktadır.¹¹³ Ancak ABD'nin Orta Doğu'ya demokrasiyi getirme çabalarının meşruiyet çerçevesini oluşturan BOP büyük ölçüde pragmatizme hizmet ettiğinden iflas etmiştir. Çünkü serbest seçimlerle oluşmuş parlamenter meşruiyet Batı karşıtı eğilim içine girdiğinde ABD'nin demokratik öncelikleri yerine dış politika gerekleri

¹¹² Richard K. Betts, The New Politics of Intelligence: Will Reforms Work This Time?, Foreign Affairs, June 2004, s. 5.

¹¹³ Noam Chomsky, Gilbert Achacar, Tehlikeli Güç, İthaki Yayınları, Çev.: Yavuz Alogan, İstanbul, 2007, s.59.

öne çıkmaktadır. Amerika, bölgede rakiplerini kontrol altında tutma ve ortadan kaldırma konusunda göstermiş olduğu başarıyı, bir düzen ve istikrar kurma konusunda gösterememiştir. Bu konudaki başarısızlığının altında yatan sebeplerden en önemlileri; askerî kapasitesine fazla güvenmesi, bölgenin iç dinamiklerini yeterince dikkate almayışdır. Amerika'nın Orta Doğu politikasını ağırlıklı olarak İsrail'e endekslemesi, uluslararası örgütleri ve diğer küresel aktörleri dikkate almaması kendi hareket alanını kısıtlayan diğer önemli etkenlerdir.

CIA ve Orta Doğu, 70 Yılın Bilançosu

1947 yılından itibaren Amerikan örtülü operasyonları hemen her kıtaya yayılmıştır.¹¹⁴ ABD için örtülü operasyonlar, 1990'lara kadar komünizme karşı, ABD çıkarlarının tehdit edildiği her yerde ve her zaman karşı koyma prosedürünün bir aracı idi.¹¹⁵ CIA'nın örtülü operasyonları İkinci Dünya Savaşı'ndan bugüne politik konjonktüre bağlı olarak üç ayrı dönemden geçti.¹¹⁶ 1947-1965 yılları arasındaki "Balayı Dönemi"nde her tür örtülü operasyon büyük bir coşku ile desteklendi. 1948 yılında ABD Başkanı Harry Truman'ın kurduğu Özel Projeler Ofisi (daha sonra adı OPC oldu), Amerika'nın ilk barış zamanı örtülü operasyon kolu idi. Daha 1952 yılına gelindiğinde 2.800 çalışanı ile 47 ülkede istasyon kurmuştu. OPC, sırf bu konuda faaliyet göstermesi için hukuken CIA'ye bağlı, ancak fiilen oldukça özerk olan yeni bir örgüt olarak kurulmuştu.¹¹⁷ Bu dönemde özellikle Arnavutluk, Ukrayna ve Polonya'daki faaliyetlere yoğunlaşıl-

¹¹⁴ John Prados, *President's Secret Wars: CIA and Pentagon Covert Operations From World War II Through the Persian Gulf*, Elephant Paperbacks (Chicago, 1996), s. 15.

¹¹⁵ B.Hugh Tovar, *Strengths and Weakness in Past U.S. Covert Action*, in Ed. Roy Godson: *Intelligents Requirements For the 1980's: Covert Action*, National Strategy Information Center, Washington D.C., 1981, s. 194-195.

¹¹⁶ Todd Stiefler, *CIA's Leadership and Major Covert Operations: Rouge Elephants or Risk-Averse Bureaucrats?*, Taylor&Francis, *Intelligence and Security*, Vol.19, No.4, Oxon, Winter 2004, s. 634-641.

¹¹⁷ Loch K. Johnson, *America's Secret Power: The CIA in Democratic Society*, Oxford University Press, New York, 1989, s. 14-37.

mıştı. 1952 yılında CIA'nın espionaj kolu Özel Operasyonlar Ofisi (OSO¹¹⁸) ile birleşerek Planlar Direktörlüğünü oluşturdu. Örtülü operasyonlar özellikle Soğuk Savaş Dönemi'nde ABD başkanlarının Sovyetler Birliği'nin başına yeni dertler açma ve baskı yapma aracı olarak popülerdi. II. Dünya Savaşı'ndan sonra yapılan yüzlerce örtülü operasyon arasında Tablo 4'te yer alanlar çok küçük bir oranı temsil etmektedir. Bu operasyonların çoğu kamuoyuna yansımamıştır. 1970'li yıllarda yaşanan skandallara kadar, örtülü operasyonlar, ABD dış politikasında merkezî rol oynadı. Sağladığı aşırı esneklik nedeniyle, örtülü operasyonlar stratejik olarak "her yerde aynı anda olma imkânı" olarak algılandı. Her politik ve askerî strateji içinde herhangi bir duruma adapte edilebilecek ve kullanılabilcek bir vasıta olarak görüldü.¹¹⁹

İkinci Dünya Savaşı sonrası ABD stratejisinin hedefi başta Orta Doğu olmak üzere dünya genelinde petrol ve ekonomi üzerinde denetim sağlayarak kendine bağımlı ilişkiler geliştirmektir.¹²⁰ Suudi petrollerine hâkim olan ARAMCO şirketinin hisseleri daha önce Rockefeller ailesine ait dört şirket arasında paylaştırılmıştı. Bu dört şirket 1944'te bir araya gelerek ARAMCO'yu kurmuşlardır. Orta Doğu petrollerinin yüzde 99'u yedi büyük petrol şirketinin kontrolü altındadır. Bu şirketlerin beşi Yahudi Rockefeller ailesine aittir. Geriye kalan iki şirketten Shell'in sahibi Marcus Samuel ve Royal Dutch'ın sahibi Wiliam Detending de Yahudidir. 1971'de ulusal güvenlik danışmanı olan Henry Kissinger, 1973'te petro-dolarları ABD'ye döndürmenin de yolunu bulmuş, yedi kız kardeş inanılmaz gelirler sağlamıştı. 1974 yılında petrol fiyatları aniden artınca ABD ile Suudi Arabistan arasında yapılan gizli anlaşmalar ile petro-

¹¹⁸ OSO: Office of Special Operations.

¹¹⁹ Mario Del Pero, *The Role of Covert Operations in US Cold War Foreign Policy*, in Heike Bungert, Jan G. Heitmann, Michael Wala: *Secret Intelligence in the Twentieth Century*, Frank Cass, London, 2003, s. 69.

¹²⁰ Terence K. Hopkins, Immanuel Wallerstein, *Geçiş Çağı, Dünya Sisteminin Yörüngesi: 1945-2025*, Avesta Yayınları, Çev. N.Ersoy, İstanbul, 1999, s. 29.

dolarların Amerikan ekonomisine dönüşü garanti altına alındı.¹²¹ Petrol, dolar karşılığı satılacak, karşılığında ABD, Suudi Arabistan'a silah ve teçhizat verecekti. Bu anlaşmanın Suudiler için asıl faydası, hanedanı iktidarda tutma garantisi idi.¹²² Artık, ABD doları altın ile değil petrol ile destekleniyordu. Bu anlaşma ile Suudi ailesinin özel ve sürekli payı korunmakta, diğer yandan OPEC içinde fiyatların belirlenmesinde Suudilerin desteği sağlama alınmakta idi. Artık petrol almak isteyen her ülke FED'ten para satın almak zorunda idi. Bu borç paralar sadece kâğıt üzerinde veri idi ama yüz milyarlarca dolar bu yolla ABD bankalarına yazıldı. Bu paraların gerçek olarak alınması ya da karşılığının başka şekillerde alınması için IMF'ye finansal polis görevi verildi. Petrol üreten ülkeler ise petrolün parasını dolar olarak almak zorunda idi ama Dünya Bankası ve IMF, dövizî dalgalı hâle getirdiklerinden istedikleri ihracat miktarlarına ulaşamadılar. Kısaca, ABD, 1940 ve 50'lerde Orta Doğu'da iki özel ilişki geliştirdi. Birincisi İsrail ile ve ne olduğu gayet açıktır. İkincisi S. Arabistan ile güvenlik ve askerî yardım karşılığı petrol sözü idi.

¹²¹ Peter Dale Scott, *American War Machine: Deep Politics, the CIA Global Drug Connection, and the Road to Afghanistan*, Rowman & Littlefield Publishers, 2010, s. 316.

¹²² Ellen Hodgson Brown, *Web of Debt*, Third Millennium Press, 2007, s. 142.

CIA VE ORTA DOĞU

Yıl	Yer	Operasyon
1949	Suriye	Demokratik olarak seçilmiş Tümenin kökenli başkan Şükrü El Kurvellîye karşı askeri darbe girişimi
1953	İran	Operasyon Ajax: İngilizlere münim petrolü millileştirmek isteyen Musaddık'a karşı askeri darbe ile Şah'ın getirilmesi, gizli polis SAVAK'ın kurulması
1956	Mısır	Operasyon Struggle: Nasser'a karşı Müslüman Kardeşler ile darbe girişimi
1957	Suriye	MİS birliğe 3 üst düzey Suriyeli idare suikast girişimi, Özgür Suriye Komitesi ve askeri direnişçi gruplar oluşturulması
1960	Irak	Albey Fahdî Abbas el-Mahdaviye zahiri mendil ile suikast girişimi
1963	Irak	Davlat başkanı Abdülkarim Kasım'a karşı darbenin desteklenmesi
1970	İran	İslamcı gruplara destek ve sızma
1970-1980	Türkiye	Sağ-sol olaylarının yönetilmesi (Taksim, Kahramanmaraş katliamının dehşetli, 12 Mart 1971 ve 12 Eylül 1980 darbelerinin desteklenmesi)
1972	Irak	Irak'taki Kürtlerle doğrudan temas ve ayaklanmaya destek, Ekim 1972'den Mart 1975'e kadar CIA, Kürtlere 20 milyar dolarlık askeri yardım gönderdi
1975	S.Arabistan	Orta Amerika, Afrika ve Ortadoğu'daki CIA operasyonlarına mali desteğe başlaması
1977	Pakistan	Zülfikar Ali Butto'nun yerine bir darbe ile General Ziya Üh-hak'ın getirilmesi
1979	Afganistan	Darbe ile Tariki hükümetinin devrilmesi ve öldürülmesi
1979	Afganistan	CIA; S.Arabistan, Pakistan ve Mısır ile birlikte Afgan direnişçileri desteklemeye başladı
1979	ABD	Tekses'te ilk cihatçı kampının (Cemaat-ül Fuğra) kurulması
1980	S.Arabistan	CIA istasyon şefi William Buckley'nin kaçırılması üzerine 3 milyar dolar fidye ödemesi
1980	Irak	Saddam Hüseyin'e İran ile savaşta silah, istihbarat, eğitim ve finans desteği
1981	İran	CIA, Nîlrague'da Kontra'ları silahlandırmak için İran'a silah satmaya başladı.
1986	Libya	Kaddafiye savaş uçakları ile suikast girişimi
1986	Türkiye	Cemaat ile İslamcı kesimin geliştirilmeye ve kurgulanmaya başlaması
1990	Libya	2012'de iç savaşta CIA için savaşan Libya İslamcı Savaş Grubu (LFG), Afganistan'da El Kaide adının Libya kolu olarak kuruldu
1992-1995	Irak	İyad Allawî'nin başında olduğu Irak Ulusal Uzlaşma Örgütü ile bombalama ve sabotaj faaliyetleri
1993	Irak	Kürt kuruluşlarına para dağıtılması, yeni bir Kürt istihbarat servisi (Assyesh) kurulması
1993	Türkiye	PKK'ya silah ve malzeme desteğinin başlaması
1996	Irak	Saddam'a karşı başarısız darbe girişimi
2002	Afganistan	Savaş ağaları ile birlikte El Kaide'ye yönelik Toru Bora harekâtı
2002	Irak	ABD Özel Kuvvetlerinin Kürtleri organize etmeye başlaması
2007	Irak	Sünnî kabilelerin 400 milyon dolara satın alınarak, direnişe son verilmesi
2007	Türkiye	Ergenekon ve Balyoz operasyonları, TSK, TUBİTAK, Aseban vb. yönelik istihbarat operasyonları
2011	Irak	ABD kuvvetleri çekildikten IŞİD'in kurulması Suriye'ye gönderilmesi
2011	Mısır	Mubarak'a karşı Twitter darbesinin düzenlenmesi
2011	Libya	Konfilyon güçleri ile birlikte iç savaşta istihbarat operasyonları
2011	Suriye	Dam'da ayaklanma ile iç savaşın başlatılması ve Sünnî cihatçılara eğitim-donat programı
2014	Türkiye	PKK ile iç savaş provası ve YPG/YPJ işbirliği

Tablo 4: CIA Örtülü Operasyonları (Orta Doğu Bölgesi)

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından ABD stratejisinin hedefi başta Orta Doğu olmak üzere dünya genelinde petrol ve ekonomi üzerinde denetim sağlayarak kendine bağımlı ilişkiler geliştirmektir. Stratejinin ikinci unsuru ise çok taraflı ticaretin önündeki engellerin kaldırılması idi.¹²³ İkinci Dünya Savaşı ilk petrol mücadelesi İran üzerinde İngiliz-Amerikan istihbarat iş birliği ile Musaddık'ı devirerek amacına ulaştı. 1957 yılında durgunluğu açmak için bulunan altın çocuk CFR ve Rockefeller grubuna katılan Harvard Profesörü Henry Kissinger idi. Ona daha sonra başka üniversite hocaları da katıldı ve bunlar sonraki on yılların savaşlarının fikir babaları oldular. Körfez şeyhlerinin garanti parası, ABD borçlarının satın alınması demektir. Arap emirleri ve onların elit dostları aynı zamanda CIA'nın örtülü operasyonlarını finanse eder, fazla paraları ile ABD silahı da alarak böylece ülke içinde kendi hanedanlıklarının ayakta kalmasını sigorta altına alırlar.¹²⁴ 1973 yılından beri ABD silah satışlarının %65'i Orta Doğu'ya gitmiştir. Savaşların arkasında "petrol şirketleri"nin, yani dünya piyasasına egemen olan BP-Amarco, Texaco-Chevron, Exxon, Mobil, Royal/Dutch Shell'in elleri bulunmaktadır.

Petrol şirketleri 1970'ler boyunca Orta Doğu ülkelerinin petrol sahalarını devletleştirmesiyle kaybettikleri hakları yavaş yavaş geri almayı planladılar. Bu geri alma eylemi Irak'la başladı ve ardından Suudi Arabistan, Kuveyt ve diğerleri ile devam edecektir.¹²⁵ Orta Doğu'da petrol üreten ülkelerin, yönetimlerini sürdürmeleri ABD'nin çıkarlarına bağlıdır. Yoksa sonları Irak ya da Libya gibi olurdu. 11 Eylül 2001 saldırıları, "sürekli savaş" fırsatını sağlamıştır. Hedefte terör ile mücadele görüntüsü altında dünya petrol rezervlerinin çoğunu denetleyen Orta Doğu vardı. Bu savaş Savunma Bakanlığı bütçesinin 400 milyar dolara yükselmesine ve savunma sanayine yaradı ve ABD'nin bölgede pek çok askerî üs edinmesini sağladı. Karzai, Kabil'e yerleştirilir yerleştirilmez yüzler Irak'a döndü. Irak,

¹²³ Hopkins & Wallerstein, a.g.e., s.29.

¹²⁴ Henderson, ibid, s. 167.

¹²⁵ Burak Ulman, Savaş ve Petrol Bağlamında Dünya Düzenini Anlamak, Foreign Policy, Sayı: 25 (Mart-Haziran 2003).

öne sürülen birkaç asılsız itham ve isnatlar gerekçe gösterilerek işgal edildi ve ardından sahip olduğu enerji kaynakları özel şirketlere paylaştırıldı. ABD'deki 29 petrol şirketi 2003'te 43 milyar dolar, 2004'te 68 milyar dolar kâr ettiler. 2005'te en tepedeki üç şirketi olan Exxon-Mobil, Chevron ve ConocoPhillips'in kazancı 64 milyar doları buldu, bunun yarısı Exxon-Mobil'e gitti. Bu dünya tarihinde bir şirketin bir yılda elde ettiği en büyük kazanç idi. Irak Savaşı'nın en öne çıkan şirketlerinden Halliburton hisselerini 2003-2006 arasında dörde katlarken, en büyük silah satıcısı Lockheed'in hisseleri beş yılda üçe katladı.¹²⁶ Böylece Bush Dönemi petrol endüstrisi için rekor kazançların sağlandığı dönem oldu.

Orta Doğu, dünyanın diğer bölgelerine göre daha karmaşık, kırılgan ve belirsizliğin daha yüksek olduğu bir bölgedir. İngiliz ve Amerikalı casuslar 20. yüzyıl boyunca ülkelerinin çıkarları için hükümetler kurdular ve devirdiler. 1990'ların başında Amerika, Orta Doğu'ya demokrasi ihracına sivil toplumu geliştirmek için kurduğu programlar ile başladı. Geçmişten alınan derslere bakarak eski yöneticilerin siyasete devam etmesinin yasaklanması hatasına tekrar düşülmeyecek, askerlerin diskalifiye edilmesi adım adım yapılacak, elle tutulur ekonomik rahatlatma için hızlı yöntemlere başvurulacaktı. Aynı yıllarda CIA, yeni bir tehdit haritası oluşturmak için yumuşak hedeflere yönelmişti. Yumuşak istihbarat kaynaklarına sosyal medya katılmadan önce bir ülkedeki elit tabaka, akademisyenler, politikacılar, iş adamları, din adamları ve azınlıklar dâhildiler. Soğuk Savaş'tan sonra bir düşüşe geçen askerî örtülü operasyonlar 11 Eylül 2001 ile birlikte özellikle Irak, Afganistan ve küresel terörist ağı hedef alınarak yeniden kurgulandı. 1991 yılında çıkarılan kanun ile örtülü operasyonlar mekanizmasının başlaması için bizzat Başkan'ın bir icra emri ile CIA'nın görevlendirilmesi yeterli hâle geldi. 1998 yılında Afrika'daki elçilik bombalamalarından sonra, Afganistan'a giden CIA ve özel kuvvet mensupları burada Kuzey İttifakı ile birlikte El Kaide ve Taliban'a karşı kişileri hedef alan suikastlara

¹²⁶ Nejat Tarakçı, Amerikan İmparatorluğu Gölgesindeki Türkiye, Truva Yayınları, İstanbul, 2010, s. 16.

başlamışlardı. Başkan George W. Bush döneminde CIA, bir yandan yeniden yapılandırılırken diğer yandan da her başarısızlığın sorumlusu olarak görülmeye devam etti. Öte yandan CIA ve ABD, teröre bulaşmış devlet ve şahısları “şeytan” olarak tanımlarken, aslında bizzat şeytani ortaya çıkartan olmuşlardır. Zira Orta Doğu’yu istikrarsızlaştırıp kaosa sokan El Kaide ve IŞİD gibi terör örgütlerinin doğuşu kadar, Orta Doğu dışında Rusya’nın yayılmacılığını tetikleyen Ukrayna ve Gürcistan’da çevrilen oyunlarda CIA’nın rolü belirleyici olmuştur.

Soğuk Savaş Dönemi CIA Ajanları

CIA’nın içine savaş zamanı istihbarat teşkilatı olan ve 1945’te dağıtılan OSS’den kalanlar alındı. Yeni CIA’nın liderleri OSS’nin gazileri idi. Yeni elemanlar ise Harvard ve Yale gibi üniversitelerde okumuş elit, asil ailelerden gelen Protestan kişiler ve Orta Doğu ile ilgili misyonerlik bağları olanlardı.¹²⁷ Orta Doğu’daki ilk döneminde (1940’ların ortasından 1950’ler boyunca) CIA içinde özellikle üç isim öne çıkmıştı;¹²⁸ Kermit ve Archie Roosevelt (ikisi de eski başkan Theodore Roosevelt’in torunu idi) örtülü operasyonlar konusunda lokomotif görevinde idiler.¹²⁹ 18 Eylül 1947’de CIA’nın Washington’da resmî olarak kurulduğu gün iki kuzen Roosevelt, arabaları ile Beyrut’tan dağları aşarak Şam’da bulunan Miles Copeland isimli casus ile buluşmaya gidiyorlardı. Beyrut’ta CIA istasyon şefi olan Archie, 29 yaşında, Kim (Kermit) 33, Copeland ise 31 yaşında idi. İki yıl içinde Copeland, Orta Doğu’daki ilk askeri

¹²⁷ Asaf Romirowsky, The Early CIA and Its Anti-Zionist Maneuvering, Jerusalem Post (February 12, 2015).

¹²⁸ Hugh Wilford, America’s Great Game: The CIA’s Secret Arabists and the Shaping of the Modern Middle East, Basic Books, 2013, s. 11.

¹²⁹ ABD’nin bu dönemde Ortadoğu’daki ajanları içinde bu üçlü dışında; James Russell Barracks, Joe Goodwin, George Britt, William Buckley, Robert Anderson, Ed Applegate, Arthur Close, Raymond Close, James Critchfield, William Eddy, James Eichelberger, Joseph Ellender, Wilbur Crane Eveland, John Fistere, Robert Ransom Haig, Elmo Hutcheson, Harry Kern, William Lakeland, Armand Meyer gibi ajanlar da öne çıkar ama bunların faaliyetleri pek çok kimse için bir anlam ifade etmez.

darbenin mühendisi oldu ve 1949'da Albay Hüsnü el-Zaim'in ayaklanmasını yönetti. Zaim ancak birkaç ay iktidarda kaldı ve öldürüldü. Şam'da pek çok darbe girişimi devam etti. Kermit "Kim" Roosevelt, Orta Doğu'daki ilk CIA örtülü operasyon biriminin başı idi. Archie Roosevelt ise Orta Doğu uzmanı ve Beyrut'taki CIA istasyonunun başkanı idi. Bu ikisine II. Dünya Savaşı esnasında ilk istihbarat teşkilinin kurulmasında yer alan ve dikkafalı bir örtülü operasyon uzmanı olan Miles Copeland katıldı. Bu üç kişi derin Orta Doğu bilgileri ile Amerikan misyonunun yerine getirilmesinde entrikalar yanında, Arap ve Müslüman toplumlarına saygı ve empati ile baktılar. Sonuçta Arapçı eğilimlerin artması otoriter rejimleri tetikledi, Amerika ve İsrail karşıtlığı arttı, darbeler ise bölgeyi daha da istikrarsız hâle getirdi.¹³⁰

Kim Roosevelt'in nosyonuna göre İngiliz ve Fransızların çizdiği haritadan doğan Arap ülkeleri Amerikan ekseninde tutulacak, Arap milliyetçiliğini destekleyenler hedefte olacaktı. 1948 yılında İsrail'e yenilen Arapların hayal kırıklığı ve ABD'nin İsrail'in yanında yer alması, Sovyetler için önemli bir fırsat yaratmıştı. Bu durum meydanın Sovyetler'e kalmasına ve petrolün ABD'ye garantili gidişine engel olabilirdi. Amerikalı ajanlar hemen Dışişleri Bakanlığı ile yakın temasa geçerek günlük brifingler ile durumu nasıl düzelteceklerini tartışmaya başladılar. Washington'daki büyük şefleri diplomatlar ile büyük resmi tartışıyorlardı. Ajanlar böylece Suriye'de rejimin değiştirilmesi emrine itaat ettiler ama Washington'a bunun kötü sonuçları hakkında çok fazla etki edemediler. 1953 yılında İran'da Başbakan Muhammed Musaddık'a darbe yapıldığında CIA'nın Orta Doğu bölümünün başında Kermit (Kim) Roosevelt vardı. İtalya'dan gelerek Arapça ve Arap kültürü öğrenmiş, İsrail karşıtı gibi görünerek Arap liderlerin sempatisini kazanmıştı. 1951'de Amerika'nın Orta Doğu Dostları'nın kurulmasında etkili olan Roosevelt, vatandaş diplomasisi ile CIA'nın ön cephesinde

¹³⁰ Frederick Deknatel, The Secret World of American Spies in the Middle East, New Republic, (January 7, 2014).

oynuyordu.¹³¹ Kim Roosevelt, iki düzine Arap-Amerikan eğitimcisi, teolog ve yazarı ile Amerika'nın Orta Doğu'daki Dostları'nı (AFME¹³²) kurdu ve CIA ile ARAMCO'nun bu grubu fonlamasını sağladı. AFME'nin işi seçilen eğitimci, gazeteci ve diğer kişileri eğitmektir. AFME, bugün de var, sadece adı AMIDEAST olarak değişti. Roosevelt, Arap yanlısı gözükmek için 1967 yılına kadar İsrail lobisine karşı bir denge kurdu. ABD çıkarlarının ancak İsrail dengelenirse gelişeceğine inanıyordu. Eisenhower ve Dulles, ona açık çek vermişlerdi. Eisenhower yönetimi, Mısır'da onun çabası ile önce Cemal Nasır tarafını seçmiş, 1956 Süveyş Kanalı krizinde Mısır'ın yanında yer almış ama sonunda Nasır, Sovyet tarafına kaymıştı.

Kim Roosevelt, önce savaş zamanında Kahire'de OSS içinde istihbarat operasyonlarında yer aldı. 1952'de Mısır'da Nasır'ın Özgür Subaylar İsyanı (Operasyon Straggle), 1953'te İran'da Musaddık'ın devrilmesi (Operasyon Ajax) operasyonlarında yer aldı. Archibald Roosevelt, II. Dünya Savaşı esnasında Arapça ve Arap kültürü dersi aldı ve 1947'de CIA grup istasyon şefi, ardından 1951-1953 arasında Beyrut'ta ve daha sonra İstanbul'da CIA istasyon şefi oldu. Lübnanlı eşi Selwa Showker, yanında çalıştı. Daha sonra Amerika'nın Sesi Radyosunun (VOA) CIA kadrosunda yer aldı. Üçlünün diğer adamı olan Miles Copeland ise aristokrat bir aileden gelmeyen, Alabamalı, çok akıllı ve dinamik bir gençti. II. Dünya Savaşı esnasında Londra'da askerî istihbaratta çalışan Miles Copeland, daha sonra OSS kontr-espiyonaj bölümünde çalıştı. 1947'de CIA'nın kurulmasının ardından Şam'da CIA istasyon şefi oldu. Suriye'de Mart 1949'da askerî darbe ile Albay Hüsnü El-Zaim'in iktidara gelmesini sağladı ve 1953'te Booz, Allen Hamilton'un çalışanı olarak Kahire'ye geldi. Burada CIA adına Nasır ile ekonomik yardım işlerini düzenledi ve Nasır ile yollar ayrılınca Beyrut'a geldi. 1957'deki Lübnan seçimlerinin yönlendirilmesinde çalıştı. Rooseveltler onu kanatlarının altına aldılar ve üçü Orta Doğu'daki Amerikan istihbarat faaliyetlerini yönettiler. 20-30'lu yaşlardaki bu üçlüye verilen

¹³¹ Wilford, ibid, s. 22.

¹³² AFME: American Friends of the Middle East.

görev Orta Doğu'dan Sovyetler'in ellerini uzak tutmak ve petrolü ele geçirmek idi.

Resim 4: Kermit ve Archibald Roosevelt, Miles Copeland

Archie, 1957 yılında Suriye'deki diğer bir başarısız darbe girişiminin planlayıcısı oldu. Kim, operasyonlarını Washington'dan yönetiyor ve Kahire, Beyrut ve Tahran arasında mekik dokuyordu. Archie ve Copeland ise Arapça konuşan ve bölge kültürünü bilenlerden bir casus ağı kurmuştu. Bir gün Copeland, Archie'ye şöyle sormuştu: "Benim uydurma raporlarım ile senin ajanlarının söyledikleri arasında ne fark var?" Archie'nin cevabı şu olur: "Hiç olmazsa benimkilerin bir anlamı var?" Soğuk Savaş'ın ilk döneminde casusluk birkaç Amerikan elitinin entrika ve macera işi idi.¹³³ Orta Doğu ülkelerinin Sovyet rejimini seçmemesi için güçlü askerler desteklenerek darbeler yapılıyor; rüşvetler, kripto diplomasisi ve gece yarısı büyükelçiliklerde yapılan gizli toplantılar ile işler yürütülüyordu. Amerikan diplomatları arasında 19. yüzyıl Amerikan misyonerlerinden etkilenen ve bu bölgeyi tanıyan "Arapçı" adı verilen bir kesim vardı. CIA'nın Arapçıları da havari mantığı ile romantizmi birleştirmişti. Araplara sempati ile bakılıyor ve İslam faktörünün öneminin artacağı düşünülerek bir tür dostluk kurulması düşü-

¹³³ Wilford, ibid, (2013), 36.

nölüyordu. Kim Roosevelt, nazik, sosyal ilişkileri iyi olan biri idi ama 1953'te İran'da Ajax Operasyonu ile demokratik olarak seçilmiş Başbakan Musaddık'ı devirip yerine Şah Muhammed Rıza Pehlevi'yi getirince adı kötüye çıktı. Bazılarına göre Kim, operasyondaki rolünü abartmıştı ama sonunda ABD-İran ilişkilerinde zehirli bir miras ortaya çıktı ve bu 1979'daki İslamcı Devrimi hazırladı.

19. yüzyılda casusluk savaşlarının ilki Orta Asya'nın kontrolü için Rusya ve İngiltere arasında yapılmış ve Rudyard Kipling tarafından tanıtılmıştı. İngiliz ajanlara ilk verilen görev Almanların 1903'te döşemeye başladığı Berlin-Bağdat demiryolunu engellemkti. Bu yüzden Lawrence önce 1910'da Cerablus'a gelmiş ve burada arkeolojik kazı yapan İngiliz ekibine katılmıştı. Arapça ve biraz Türkçe bilen Lawrence, İslam dini ile ilgili çok şey öğrenmişti. Camiye giderek Araplara "sahte Müslüman Osmanlıyı dinlememeleri" gerektiğini söylüyordu. Lawrence'ın arkeolojik kalıntılar diye çizdiği haritalar Syces-Picot'a hazırlıktı. Irak'ta ise Gertrude Bell, Lawrence'tan daha başarılı olmuş, Irak haritasını çizmiş, bugünkü Orta Doğu'nun verilerini hazırlamıştı. Arapça ve Farsça bilen Bell, önce kazı ekibinin başındaki David Hogarth'a yakınlaşmak istemiş ama yüz bulamayınca kendisinden 17-18 yaş küçük olan Lawrence'a ilgi duymuş, homoseksüel olduğunu duyunca çok üzülmüştü. Lawrence'ın erkek sevgilisi Dahum, Bell ile İngiltere'nin o dönemi Mersin ataşesi Wyle arasındaki aşk ilişkisine de mani olmak istemişti. Bu aşk trafiğine kocası arkeolog olan Agatha Christie de katılmıştı.¹³⁴ Sonradan İngiltere'nin başbakanı olacak Churchill, ajanları Kahire'de bir araya getiriyordu, bölgedeki gelişmeleri değerlendiriyorlardı. Orta Doğu'da görev alan ilk nesil CIA memurları bu savaştan etkilenmiş ve Orta Doğu'da İngilizlerden farklı bir şeyler yapmak istemiş olsalar da İngiliz-Rus rekabetinin farklı bir versiyonunu denemeye başladılar. Bu ajanlar 1910'ların Lawrence'ı gibi eğlence seven, romantik birileri değil, 1950 ve 60'ların ilk nesil

¹³⁴ Hüsnü Mahalli, Maniki Dünya İslam Coğrafyasının Kanlı Yüzyılı, Destek Yayınları, İstanbul, 2016, s. 28-31.

“kovboy” ajanları idi. Çoğu oldukça açık çalışıyordu. Archie Roosevelt’in eşi Beyrut İstasyon Şefi idi ve “Bayan Casus” olarak çağırılıyordu. Miles Copeland’in lakabı “Vaiz”, James Barracks’ın ise “CIA Meyvesi” idi. ABD’nin yanlış politikaları, açıklığı ve saf-lığı iç içe geçmişti. İngiliz, Fransız ve Rus ajanlara göre çok parala-rı vardı ve komünizm şeytanına karşı kısa vadeli başarılar peşinde idiler. Yani gelecekle ve yaptıklarının uzun vadeli sonuçları ile pek ilgili değildiler. CIA’nın başarıları diplomatların önünü açacaktı ama bazen bu başarılar öyle utanma yarattı ki Dışişleri bile sahip-lenmedi.

CIA Ajanlarının Çalışma Yöntemleri

Mısır’da İngilizlerin kuklası Kral Faruk bir halk devrimi ile dev-rilince yerine Cemal Nasır’ın başkanı olduğu bağımsız milliyetçi bir hükümet gelmişti. Kermit Roosevelt, derhal Kahire’ye Miles Copeland’ın liderliğinde bir CIA timi göndererek Nasır rejimine karşı ayaklanma ve psikolojik savaş çalışmalarını başlattı. Aynı tür hükümet devirme çalışmaları Suriye’de de yapıldı. Bu iki ülkenin halkları bugün de yaşananları unutmadı ve ABD’ye bakışlarında bu tecrübeler hep hafızalarında olmaya devam edecek. CIA’nın Orta Doğu’daki Arapçı programı bir propaganda çalışması ile birlikte yürütüldü ve bunun için ağız laf yapan Arap konuşmacı ve entelek-tüellerinden “Orta Doğu’nun Amerikan Dostları” diye bir grup oluşturuldu. CIA tarafından fonlanan bu grup, görünüşte Arap yan-lısı ve ABD’nin İsrail’e desteğini eleştiren kişilerden oluşuyordu. Eisenhower yönetimi başlangıçta Kermit Roosevelt’in uygulama stratejisine oldukça sempatik bakıyordu. Yeni Dışişleri Bakanı John Foster Dulles, Sovyetlere yanaşan Nasır aleyhine dönmüştü. Ancak İsrail’e yönelik artan ABD kamuoyu desteği karşısında sonunda Arapçı stratejinin başarısız olmasına yol açtı.¹³⁵ Bu dönemde İngi-lizler gibi kahraman casus hikâyeleri çıkmadı çünkü Araplar zaten kendi hükümetlerini devirmek ve darbeler yapmak gibi örtülü işlere çok hazırdı. ABD bu üç ajanın kendi başına operasyonları sonucu

¹³⁵ Wilford, ibid, s. 45.

Orta Doğu'da İngilizlerden kalan boşluğu doldurma ve yeni bir tür ilişki geliştirmede başarılı olamadı. Bunda ajanların farklı vizyonları ve kısa vadeli başarı arayışları kadar, ABD'nin İsrail yanlısı dış politikasının etkisi de etkili oldu. ABD'nin istihbarat operasyonları, ABD dış politikasının temel çerçevesini oluşturan George Kennan'ın Soğuk Savaş stratejisine odaklanmıştı.¹³⁶

CIA analizcilerinin topladıkları bilgilere göre yaptıkları analizler ne derse desin, ABD yönetimi Soğuk Savaş şartları içinde kendine müttefikler bulmaya çalışıyordu. Bugün Orta Doğu'da meydana gelen etnik ve dinî bölünmeler kadar, İslamcı köktenci hareketlerin doğuşunun arkasında da CIA vardır. CIA'nın görevi Amerika'nın bölgedeki çıkarlarını sağlamak için Dışişleri Bakanlığının bölgedeki işlerini kolaylaştırmaktı ama pratikte böyle olmadı. CIA'nın örtülü ve yarı resmî operasyonları başarılı olsa da Dışişleri Bakanlığının diplomatik stratejisi buna uyum sağlayamadı. Daha da açıkçası CIA'nın başarılı olduğu yerlerde Dışişleri Bakanlığı, İsrail'i memnun etmek ve aç gözlü petrol şirketlerini tatmin etmek yolunu seçti. Böylece CIA'nın başarıları Dışişleri, Beyaz Saray ve Kongre tarafından tersine çevrildi.¹³⁷ Miles Copeland, Nasır'ın Mısır'da iktidarı ele geçirmesine yardım etti. James Barracks ve John Fistere, Ürdün'de Kral Hüseyin'i Amerikan düşmanlarından korudu. Ray Close, ARAMCO ile yakın çalıştı ve Kral Faysal'a komünizme karşı İslamcı eğilimleri destekleyeceği bir Suudi gizli servisi kurdu ve böylece Nasır yanlısı Suudiler dizginlendi. Archie Roosevelt, Suriye ve Irak'ın birleşmesini ve böylece İsrail ve Suudi Arabistan'a tehdit oluşturmasını engelledi.¹³⁸ Bu işlerde ikili ilişkiler, ajanların liderlere ne kadar yakın ve samimi olduğu önemli idi. Copeland, Nasır'a ilk ismi (Cemal) ile sesleniyordu. Barracks, Kral Hüseyin'i her zaman "Hi, how're we doing?" diye selamlıyordu. Fistere'nin eşi eğitimsiz Kral Hüseyin'e çok güzel İngilizce konuştuğunu söy-

¹³⁶ David H. Price, Three Pawns in the "Great Game The Early CIA in the Middle East", Middle East Report 271 (Summer 2014), s. 269-271.

¹³⁷ Said K. Aburish, Lost Victories: The CIA and the Middle East, iiwds.com, 2004, s. 3.

¹³⁸ Aburish, ibid, s. 3.

lüyordu. Archie Roosevelt, karısının sevgililerinden birine duruma zarar vermediği sürece sesini çıkarmayacağına söz veriyordu. Wilbur Crane Eveland, akşam yemeğine davet ettiğinde Lübnan Başkanı Camille Chamoun'n karısını arayıp en sevdiği yemeği söylüyordu. Bu ajanların yaptıkları tek seferlik başarılarıydı ve uzun vadede Amerika için işler daha kötüye gidecekti. Çünkü uzun dönemli olarak ülkeyi organize etmek CIA'nın işi değildi. Kişisel başarı peşindeki CIA operatörleri için işleri yapmak vardı, birilerini yönetmek değil. Yönetme işi, Orta Doğu hakkında ancak birkaç kişinin bilgisi olduğu Washington'a bağlı çalışan planlamacılara aitti. CIA'nın bu planlamacılarla koordinasyonu iyi değildi.

Çok para, CIA operatörlerine; kralları, başkanları ve başbakanları korumak ya da ülke ordusundan bazı subayları yararlı kadrolara tayin ettirmek, geleceğin bürokratlarını yetiştirmek (bunlar etnik kökenlerine dikkat ederek seçilir¹³⁹), kritik işlerde yardımcı olacak barmenden taksi sürücüne göre bir dost grubu edinme işlerinde yarar. Zengin Amerika'nın parası, 50-60 ve 70'lerin çoğunda CIA ajanlarının tıpkı Lawrence gibi adam satın alma işini kolaylaştırdı. Suriyeli subaylara para verdiler ama hiçbir şey alamadılar. Paraya dayalı başarılar kısa süre sonra ciddi yenilgilere dönüştü. Copeland ve teşkilat, Nasır'ı kaybetti ve sonunda onu öldürmeye çalıştı. Suriye ve Irak birleşmedi ama iki kızgın ülke ortaya çıktı. Ürdün çalkantılı olmaya devam etti. Suriye ve Irak'taki yeni hükümetler anti-Amerikancı olmaya devam etti çünkü Washington'un onlardan istediklerini vermeleri mümkün değildi. Baas'ı Irak'ta iktidara getiren William Lakeland, daha sonra istenmeyen kişi ilan edildi. Miles Copeland, marazi yalancı idi; raporlarında yer alan önemli liderler ve Nasır ile toplantı raporlarının gerçekte olmadığı sonradan ortaya çıktı. Ama raporların içeriği çok önemli değildi çünkü Washington'da onlara bakarak eyleme geçecek kimse de yoktu. James Barracks, hasta derecede homoseksüeldi ve Lübnan barlarında kendine partner aradığı için birkaç kez resmî uyarı almıştı. Bu yüzden

¹³⁹ Türkiye'den geleceğin lideri olarak seçilenler için bakınız; Sait Yılmaz: Türkiye'deki Amerika, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2014, s. 329-330.

pek dikkate alınmadı ve daha sonra tayin edildiği Nijerya'da şüpheli bir şekilde öldü. Eveland, sabah kahvaltıda içmeye başlayan ve gün boyu içen bir alkolikti. Fortune dergisi halkla ilişkilerinden gelen Fistere, içi boş ve gürültülü konuşmaları ile sevilmeyen biri idi. Roosevelt kardeşler ise iş etkinliklerini geçersiz kılacak kadar kadınlarla ciddi problemler yaşıyorlardı. Archie'nin ilk karısı uşağı da dâhil herkesle yatmıştı. Kim, güzel kadınlarla konuşmakta sorun yaşıyordu. William Eddy, eski moda bir misyoner ve kendini 19. yüzyılda sanan bir aptaldı. Harry Kern, Araplardan nefret ettiğini açıkça söylediği için yerel halkla iş birliği yapmakta zorlanıyordu. Ajanların ortak bakışı ve yeterliliği konusunda ciddi eksilikler vardı. Yıllar sonra CIA bölge şefi olan James Critchfield bile hâlâ Orta Doğu hakkında çok az şey biliyordu. Critchfield, Suudi istihbaratının başındaki Kemal Adham'ı Orta Doğu'daki en önemli iş adamlarından biri olarak görüyordu ki bu adam ölmüş bir bankaya (BBCI) 100 milyon dolar ödemişti.

CIA Ajanları

Soğuk Savaş Dönemi'nin Batılı istihbarat teşkilatları aynı dönemin modern devletleri ve kapitalist kurumlarının karakteristik özelliklerinden olan hiyerarşik ve bürokratik organizasyonel yapılarına bürünmüşlerdir. Buna ek olarak Soğuk Savaş'ın getirdiği jeopolitik ve teknik ihtiyaçlar tarafından da şekillenmişlerdir. Bu ihtiyaçlar;¹⁴⁰

- Sovyetler Birliği hedefi,
- Bu hedefin katı ve militarist doğası,
- Bu hedef ile ilgili jeopolitik şartların tahmin edilememesidir.

Bu ihtiyaçlar Soğuk Savaş Dönemi'nde ortaya çıkan ve istihbarat servislerini şekillendiren özelliklerdir.

¹⁴⁰ Andrew Rathmell, Towards Postmodern Intelligence, Intelligence and National Security, London, XVII, 3, 2002, s. 91.

CIA için başlangıçta iki görev belirlenmişti:¹⁴¹ stratejik sürprizleri haber vermek ve ülke dışındaki örtülü faaliyetleri gerçekleştirmek. İstihbarat stratejisi ise yeni teknoloji ve gizli istihbarat ittifakları ile Sovyet silahlarının gelişimini, bilimsel faaliyetlerini ve daha önemlisi liderlerinin komşu ülkelere ilişkin niyetlerini ve planlarını ortaya çıkarılmasını hedeflemekteydi. Soğuk Savaş zamanında CIA hep Sovyet seçkinlerinin arasına sızmak istedi. Sovyet Polit-bürosunun, Merkez Komitesinin, komutanlarının konuşmalarını dinlemek ya da onlardan bazılarını elde etmek için her şey yapıldı. Bu yüzden “James Bond” tipi ajanlar yetiştirildi. CIA’nın en büyük amacı Sovyet liderlerinin ne bildiklerini öğrenmekti ama onların Sovyet Birliği’nin çöküşünü dahi göremedikleri anlaşıldı. 1980 yılında Amerika’nın toplam İstihbarat kaynaklarının %58’i Sovyetler üstüne çalışmaktaydı. 1993 yılında ise bu oran %13’e inmiş durumdaydı. Soğuk Savaş’ın bitişi ile birlikte sadece politikacılar ve askerler değil, istihbaratçılar da düşmanlarını kaybettiler ve o zamandan beri de genel bir strateji eksikliği çekiyorlar.

CIA’nın yaşadığı en büyük kâbuslar Soğuk Savaş’ın başında Doğu Avrupa ve Çin’de yaşanmış, buna daha sonra Küba eklenmişti. CIA’nın son 50 yıllık geçmişine bakıldığında William Casey’in dönemi en çok istihbarat başarısızlığının yaşandığı dönemdi. Özellikle istihbarata karşı koyma konusunda çok fazla elemanı yoktu. 1985 yılına gelindiğinde Reagan ve Casey, CIA’ya yeni memur ve para akıttılar. Böylece 1950’lerden sonra ilk defa yeni bir “altın çağ” yaşandı. 1989’daki İran Devrimi ve Küba hükümetinin 20 yılda zor kurulan CIA ağını her elemanına kadar tamamen çökertmesi eleman ihtiyacını tekrar iştahlandırdı. Latin Amerika’daki ajanlar terfi etmek için Küba’ya gönderilmeyi tercih ettiler. 11 Eylül sonrası Başkan Bush, gizli servisin mevcudunu %50 artırmaya karar verdi ve bu artış en çok denizaşırı operasyonel birimlerde oldu. Bunun için Soğuk Savaş sonrası kapatılan eski üsler ne kadar faydalı olacakları iyi düşünülmeden yeniden açıldı. ABD istihbaratı için “bü-

¹⁴¹ Deborah G. Barger, *Toward A Revolution in Intelligence Affairs*, National Security Research Division, Rand Corporation, Arlington/VA, 2005, s. 88.

yük olan daha iyidir” anlayışı hâkim oldu. İslamcılarla savaş CIA’nın bürokratlarına ilaç gibi gelmişti. Soğuk Savaş zamanında gizli bürokratlar 40 yıl süre görevde kalırken, 10 yılda bir atama görüyorlardı. İslam’la savaş bürokratların CIA’daki ömrünü uzattı.

CIA’nın ihtiyacı doğru çeşitte genç erkek ve kadınların işe alınması olarak görüldü. İşe girme standartları yükseltilmeliydi. Gizli servisin hedefine yönelik olarak işini etkin bir şekilde yapabilmesi için küçük, oldukça yetenekli, fark yaratacak, resmî olmayan bir eğitici kadroya ihtiyacı vardır. Örneğin Müslüman radikal örgütlere sızmak için resmî olmayan örtülü memurlar (NOC¹⁴²) tek vasıtaadır. İçerideki memurların tersine onlar, şiddet örgütlerine katılan Müslüman köktendincileri kendine çekecek, daha çok yardım ve eğitim faaliyetleri içinde gözüken Müslüman ön örgütler kurabilir. Böylece radikal örgütlere yakın ya da katılmak isteyen muhtemel Müslüman ajanlara doğal yollardan ulaşılır. Resmî olmayan örtülü memurlar birkaç farklı insan ile karşılaşabilirler; Müslüman Arap-Amerikanlar (beyaz dönme John Walker-Lindh tipi), Siyahlar (Amerika’da doğmuş veya Müslümanlığa dönmüş), Jose Padilla gibi Hispanik dönmeler ya da Fransa, İngiltere, Meksika, Kanada, Afrika veya Çin gibi üçüncü ülkelerdeki ABD’ye kızgın Müslümanlar. İyi seçilmiş ve eğitilmiş resmî olmayan örtülü memurlar bu örgütleri içeriden vurabilirler. Bunun için genç erkek ve kadınların NOC kuvvetine katılması gereklidir. Eğer hayatta kalırlarsa bir işteki durum memurlarının uzun süre kalması beklenmez. Resmî olmayan görevliler için tam aylıkla emeklilik yaşı 40’a kadar düşebilir. CIA, akıcı Arapça, Peştun, Urdu, Farsça ve diğer dilleri konuşan Amerikalı eleman peşindedir. İslamcı çalışmalar ve Orta Doğu’nun siyasi, kültürel ve toplumsal yapısı ile ilgili daha fazla uzmana ihtiyaç vardır. Şimdi stratejik ağırlık Güney Asya’ya kaydığından bu coğrafyaya yönelik yapılanma ile ilgili çalışmalar yapılmaktadır. Ana gayret alanlarından biri de fikirler savaşını kazanmaktır. Bunun için

¹⁴² NOC: Non Official and Covered.

kültürleri ve toplumları daha iyi anlama ihtiyacı üzerinde durulmaktadır. Bu amaçla akademik seferberliği tekrar ağırlık verilmiştir.¹⁴³

İslamcı militanlar ile savaş, kaçınılmaz şekilde genç elemanlar gerektirmektedir. Bu tür operasyonel görevler için başlangıç maaşı alınan riskin derecesine göre altı kategoride olmaktadır. Nitelikli insanları CIA içinde tutabilmek ve cazip kılabilmek için en riskli işte başlangıç maaşı 250.000 dolar olarak belirlenmiştir. Ulusal güvenlik ile ilgili meselelere adil olma, eşitlik gibi prensipler sivil hizmet prensipleri uygulanamaz. Bu, özellikle CIA gibi çeşitli nedenlerle başka ülkelere ya da gruplara sızmaya çalışan örgütler için geçerlidir. CIA'nın eleman temininde İngiliz tipi elitizm yerine eğitim kadar ortamın gerektirdiği tecrübe ve yurt dışında yaşamış genç insan olmak da önemlidir. Bununla beraber CIA'da işe başlayacak her kişi için yüksek standartlar vardır. Bugün için CIA'nın en öncelikli görevi İslamcı gruplara sızmaştır. Bu görevde buna uygun konu memurları gerektirir. Ancak çok farklı özellikteki pek çok İslamcı örgüte sızmak kolay değildir ve bazen yıllar alır. Standartlardan birisi görevini yapamayanların işten atılmasıdır. 1941-1944 yılları arası pek çok yeteneksiz memur kovulmuştu. Ama 11 Eylül 2001'den beri İslamcı örgüte sızmayı başaramayan hiçbir durum memuru işten atılmadı.¹⁴⁴

CIA hala yabancı ülkelerde özellikle resmî ABD tesisleri içinde konuşlanmış olan istasyonlara sahiptir. Ancak şimdiki önceliği yereiden temin edilmiş ajanları devşirmek değildir. En büyük istasyonlarda bile bir avuç resmî görevli vardır. Bunlardan istasyon şefi, ev sahibi ülkenin güvenlik ve istihbarat servisleri irtibat memurudur ve resmi görüntüde olmayan operasyonlar üzerinde kontrolü yoktur. İstasyon şefi yardımcısı da bir irtibat memurudur. Beyan edilmemiş konsolos görüntüsündeki konu (olay) memuru¹⁴⁵ ise özellikle Müslüman ve Orta Doğu ülkelerine vize işleri ile ilgilidir. İstasyonun diğer görünen işlerini yapanlar haberleşme uzmanı ve idari asistan-

¹⁴³ Michael V. Hayden, CIA Director's Remarks at the INSA Dinner, Celebrating the 60th Anniversary of the National Security Act of 1947 (September 18, 2007).

¹⁴⁴ Reuel Marc Gerecht, How to Fix the CIA, Hoover Digest (Oct 30, 2006).

¹⁴⁵ Case Officers.

dır. Bunlar dışında özel durumlar için resmî görüntü altında ama işi konsolosluk alanında olmayan memurlar vardır. Büyükelçilik ve konsolosluklarda bulunan siyasi danışmanlar ülkedeki iç durumu yakından takip eder. Ülkenin pek çok ili, şirketi, medyası, devlet kurumu içinde edinilmiş kişiler bu çarkın bir parçasıdır.

2000'li yıllarda CIA'nın İran'da yaşadığı büyük çözülmeden sonra, Lübnan'daki silahlı grup Hizbullah da ülkede düzinelerce ABD ajanı yakalayarak CIA'ya önemli bir darbe vurdu. Ajanlarının ülkeden sökülmesinin ardından CIA'nın Beyrut istasyonu kapandı. 40 yıl önce kurulan ve öncelikli görevi Hizbullah'ı izlemek olan CIA'nın Lübnan ağı en saldırgan, değerli ve prestijli gruptu. CIA'nın Lübnan'da çöküşü ajansın o yıllarda yaşadığı kültürel değişime bağlandı.¹⁴⁶ CIA'nın eski görevi, istihbarata karşı koymak yani ajan-ajana bir mücadele iken, son yıllarda bu iş bırakılıp terörist öldürmeye odaklanılmıştı. Aralık 2009'da Afganistan Khost'ta bir intihar bombacısı 7 CIA çalışanının ölmesine, 6'sının yaralanmasına neden oldu. CIA'nın hedef bulmaya ağırlık vermesi çift taraflı ajanlar konusunda da dikkatsizliğe neden olmuştu. 1985-2005 yılları arasında yaklaşık 80 Amerikalının kendi ülkeleri hakkında yabancı hükümetlere bilgi aktarmaktan tutuklandığı hatırlanmalıdır. ABD'nin casusluk konusunda başarısız olduğu ülkelerden diğerleri Kuzey Kore, Küba ve Çin'dir. Rusya da Amerikan istihbaratının nüfuz etmesini önleyici önemli tedbirler almaktadır. Ülke içinde Amerikan yayınlarına getirilen sınırlamalar yanında, NGO, vakıflar, sivil toplum örgütleri ve gazeteler gibi yabancılarla çalışabilecek adreslere yurt dışından para naklinin yasaklanması ve milletvekillerinin yurt dışında banka hesabının açmasının engellenmesi bunlar arasında sayılabilir.

11 Eylül 2001 sonrası ABD istihbarat toplumunda sessiz bir devrim oldu ve pek çok büyük çaplı iş, dış kaynak kullanımı (outsourcing) ile sözleşmecilerle özel şirketlere verildi. Artık istihbarat servislerinin temel fonksiyonları özel şirketler tarafından yerine ge-

¹⁴⁶ Max Fisher, CIA Outsmarted by Hezbollah: Is This the Cost of Counterterrorism? The Atlantic (Nov 21, 2011).

tirilmektedir. NSA'nın işlerini özel şirketler olmadan yapması mümkün değildir. Pentagon'un yeni istihbarat birimi Terörle Mücadele Sahra Hareketi (CIFA¹⁴⁷) personelinin %70'i gene sözleşmeli şirket elemanıdır. DIA'nın 2007'deki çalışanlarının %51'i aynı durumda idi. CIA iş gücünün %50-60'ı, özellikle Ulusal Gizli Servis (NCS) ve insan istihbaratı bölümü çalışanları özel şirketlere mensuptur.¹⁴⁸ Lockheed Martin, Raytheon, Booz Allen Hamilton, SAIC ve diğer şirketlerin istihbaratçı profesyonelleri, ODNI ve diğer istihbarat servislerinin analitik bölümlerine entegre oldular. Pentagon'un diğer özel şirket sözleşmeleri arasında "Karşı Ayaklanma Hedefleme Programı" var. Irak cephesinde 4 bin kişilik ABD askeri yanında, 1.300-1.500 sözleşmeli çalışan var. 2011 Arap Baharı ile Orta Doğu coğrafyasında başlayan karmaşa içinde yeni ajan tipleri çıkmaya başladı.¹⁴⁹ Amerikalı eski asker Jordan Matson, Ayn-el Arap'ta (Kobani) YPG saflarında IŞİD'e karşı savaşıyor. Matson, Hristiyanlara karşı yapılan zulmü durdurmak amacı ile böyle bir karar aldığını söylüyor.¹⁵⁰ Özel şirketler Besmeya ve Taji'deki ABD askerî kamplarının güvenliği yanında, IŞİD ile savaşan yerel savaşçıları eğitiyorlar. ABD Merkez Komutanlığı rakamlarına göre Irak'ta Amerikan operasyonlarını destekleyen 7.100 sözleşmeli çalışan var. Bugünlerde YPG saflarında gördüğümüz yabancılar, sözde IŞİD ile savaşan özel kuvvetler, özel şirketler ve ajan trafiği yumağı içinde ortaya çıkan yüzler.

Dünyanın diğer bölgelerine göre daha karmaşık, kırılgan ve belirsizliğin daha yüksek olduğu bir bölge olan Orta Doğu'da bugün çok daha öngörülemeyen ayaklanma ve bölgesel savaş tehditleri bulunmaktadır. ABD, Orta Doğu'da bir yandan teröristlerin izlenmesi ve yok edilmesi faaliyetinde bulunurken, diğer yandan da uzun va-

¹⁴⁷ CFA: Counterintelligence Field Activity.

¹⁴⁸ R.J. Hillhouse, Outsourcing Intelligence, The Nation (July 24, 2007).

¹⁴⁹ Gökhan Kırdı, Ortadoğu'dan Modern Casus Portreleri: Neo Lawrenceler, SASAM (18 Mart 2015).

¹⁵⁰ Damien Gayle, 'I'm Not Going Back Until the Fight is Finished': American Soldier who Joined Kurdish Militants Vows to Continue Waging War on ISIS, Daily Mail (4 February, 2015).

deli stratejik çıkarlarını geliştirmek amacıyla ülke yönetimleri ile dinî ideolojik boyut üzerinden bölge ülkelerinin dizaynına çalışmaktadır. Yönetim ve dinî boyut üzerinden yürütülen faaliyetlerde gizli ajanlara değil, genellikle açık kaynaklara ihtiyaç vardır. Ancak ABD, halen Orta Doğu'da yakın müttefikleri olan Mısır, S. Arapistan ve Bahreyn gibi ülkelerdeki operatör ve casusların çalışmalarını yöneticiler ve elit kesim ile kurdukları yakın bağlara dayandırmaktadır.¹⁵¹ Casusların bu bağlar yoluyla elde ettikleri kısa dönemli bilgiler mezhepçilik, yolsuzluk ve yanlış ekonomik politikalar gibi analizcilerin uzun vadeli ihtiyaçları ile uyumlu değildir. Casuslardan gelen bilgiler neler olup bittiği ile ilgili bilgiler verebilir ama bu ülkelerin belirli politikalarının amacını açıklamaktan uzaktır. Bu yüzden de, geleneksel istihbaratın iki ana gayret alanı toplamak ve analiz etmek olmuştur. Bu bakımdan analizcilerin uzun vadeli ihtiyaçları ile uyumlu olmayan ABD'nin bu istihbarat yöntemi, Orta Doğu politikası için bir handikaptır. İngiliz ve Amerikalı casuslar 20. yüzyıl boyunca ülkelerinin çıkarları için hükümetler kurdular ve devirdiler. Bugün Orta Doğu, çok daha öngörülemeyen ayaklanmalar ve bölgesel savaflara gebe iken, ABD'nin bölge için kurduğu görev merkezi bir yandan terörizmle mücadele etmeyi, diğer yandan uzun vadeli stratejik çıkarlarını geliştirmeyi hedeflemektedir.

¹⁵¹ Emile Nakhleh, The CIA Reorganization and the Middle East, Lobelog (March 13, 2015).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

AFGANİSTAN-İRAN-PAKİSTAN ÜÇGENİ

İran ve CIA

İngilizler, 1901 yılında İran petrolünü 60 yılığına kontrollerine almışlardı. 1933'te Şah ile yaptıkları anlaşma ile bir 60 yıl daha almayı garanti ettiler. Anglo-İran Petrol Şirketi, İran'a 20. yüzyılın başında geldi ve İngilizler 1950'lere kadar tekellerine aldıkları en önemli gelir kaynağı petrolün kazancından ancak %16'sını İranlılara veriyordu ama halka yansıyan hemen hemen hiçbir şeydi. Böylece İkinci Dünya Savaşı sonrasında İran'da milliyetçi duygular gelişti ve yapılan ilk demokratik seçimlerde Musaddık başbakan seçildi. Dr. Muhammed Musaddık, hayatını İngiliz emperyalizmi ile mücadelede adanmış milliyetçi biri idi. Musaddık, ülke petrolünü millileştirirken kârdan %25 tazminat vermeyi teklif etmişti. Görüşmeyi reddeden İngilizler, deniz ablukasına ve ekonomik boykota başladılar. Parlamentonun petrolü millileştirme kararı üzerine İngilizler BM'den istediğı sonucu alamazken, Musaddık da İngiliz elçiliğini kapatıp, diplomatlarını kapı dışarı edince İngilizler darbe yapma işi için Amerikalılara döndü. CIA kuruluşundan itibaren İngiliz istihbaratı ile çok yakın ilişkiler içinde oldu. İran'da 1953'te Musaddık darbesi ile tüm detayları İngiliz istihbaratı sağladı. İran'daki darbe Batı'nın İslam ile ilişkisinin ikinci safhasının başlangıcını da temsil ediyordu. CIA'nın Orta Doğu Bölümü'nden Kermit Roosevelt, İngiliz MI6'dan John Sinclair ile birlikte Mussadık'ı devirmeye karar verdiler. Truman, daha önce hükümet devirmedikleri için bu işi ka-

bul etmeyince Dwight Eisenhower'ın başkan seçilmesini beklediler. Amerikan şirketlerince İran petrolünden %40 pay sözü verildi.¹⁵² Darbe için gösterileri kıskırtmak üzere İngilizler Ayetullah Bihbani ve Ayetullah Qanatabdi'ye 100 bin dolar, CIA ise Ayetullah Kashani'ye 10 bin dolar verdi. 15 Ağustos'ta Musaddık'ın Dışişleri Bakanı kaçırıldı, 16 Ağustos'ta Şah sözde bazı dinî mollaların Tudeh Partisi üyelerince asıldığı bahanesi ile Musaddık'ı başbakanlıktan aldı.¹⁵³ 17 ve 18 Ağustos'ta ise Şah'ı destekleyen dinî fanatikler Tahran meydanında gösterilere başladılar ve kalabalık sonunda Musaddık'ın evine ulaştı. Sonraki 25 yıl boyunca Şah'ın geleceği bu mollaların elinde kaldı. Radikal İslam, İngilizler için yararlı bir manipölasyon aracı olmuştu.

Darbenin mimarı olarak İran'a gönderilen Kermit Roosevelt üç haftadan az süre içinde İran'da şunları yaptı:¹⁵⁴

- İran'da kaos ortamı yaratmak için pek çok politikacı, meclis üyesi, dinî lider, editör ve muhabire rüşvet vererek, Musaddık aleyhine yalan haberlerle kampanya başlattı.

- Sokak gösterileri, kiralanan kişiler tarafından belirli bir safhaya gelince rüşvet verilen subaylar birlikleri ile onun evini çevirdiler.

- Onun yerine getirilmesine karar verilen Şah'ın onu görevden alma emrini reddedince gece, Roosevelt ve bir asker evine tutuklamaya giderken Musaddık'a sadık askerler tarafından tutuklandılar.

- Roosevelt planını değiştirdi ve bu sefer isyancıları sokaklara sanki Musaddık taraftarı imiş gibi gönderdi. Dükkânlar, camiler yağmalandı sanki ülke kaosa girmiş havası yaratıldı ve nihayet 19 Ağustos 1953'te ordu tamamen duruma el koydu.

¹⁵² Stephen Dorril, *MI6-Inside the Cover World of Her Majesty's Secret Intelligence Service*, Free Press, 2002, s. 592

¹⁵³ Dorri, *ibid*, s. 592

¹⁵⁴ Stephen Kinzer, *All the Shah's Men: An American Coup and the Roots of Middle East Terror*, Wiley, 2008, s. 134.

CIA VE ORTA DOĞU

Böylece darbe tamamlandı, Musaddık önce kaçtı sonra tutuklandı ve Şah'ın 25 yıl sürecek despot rejimi başladı. ABD, Orta Doğu'da demokrasileri değil, kendi çıkarlarını koruyacak güçlü adam rejimlerini destekleme yolunu seçmişti. Amerikan halkı diğer pek çok darbe gibi İran'da gerçekte olanları yakın zamana kadar öğrenemediler ama İran halkı 1979'da devrimi yaptığında her şeyi çok iyi biliyor ve zulmü yaşıyordu. Amerikan elçiliğinde rehine krizi çıktığında 1953'te olanlar ile ilgili kendi medyası bile bir bağlantı kurmadı.

Resim 5: Parlamentoyu Kuşatan İranlı Askerler (19 Ağustos 1953)

İslamcı hareketlerin en önemli başarısı İran'da Şah'ın devrilmesi oldu. İngilizler, Musaddık Dönemi'nden beri molla ve ayetullahlar ile temaslarını sürdürüyorlardı ve devrim esnasında da kullandılar. Humeyni'nin İslami Devrimi, ani ve halk tarafından desteklenmiş olsa da arkasındaki diğer bir adres ABD idi. Musaddık'tan sonra gelen Şah da bazı milliyetçi girişimlerde bulunmuştu. Önce İtalyan petrol şirketi ENI ile bir anlaşma imzalamış, 1963'te halkın istediği bazı reformları (Beyaz Devrim) yaparak Nasır olmaya özenmişti. Beyaz Devrim içinde zenginlerden alınan toprakların köylülere ucuz fiyat ile satılması, kadınlara oy hakkı, 90 milyar dolarlık nükleer enerji programı vardı. Ancak kadınların peçe kullanmasının yasaklanması dinî kesimlerin, afyon sanayinin kapatılması ise yüzyıldır bu işten para kazanan İngiltere'nin hoşuna gitmemişti.¹⁵⁵ 1973'te İran'ın Orta Doğu'nun Japonyası olacağı, yılda %7-8 büyüdüğü ile ilgili haberler çıkınca bundan Anglo-Amerikan Teşkilatı¹⁵⁶ memnun olmamıştı. Teşkilatın stratejisi dünyada nüfusun azaltılması ve üçüncü dünyanın sanayileşmemesi idi. Bu teşkilatın kilit adamları Kissinger, Brzezinski, Robert McNamara ve İngiliz eliti idi. Bu böyle devam edemezdi ve İran rejimi değişmeli idi.¹⁵⁷ Şah'a saldırı İngilizlerin yönlendirdiği molla ve ayetullah üzerinden Müslüman Kardeşler'den geldi. Müslüman Kardeşler, İngilizlerin Orta Doğu istihbaratından T.E.Lawrence, E.G.Browne, Arnold Toynbee, St. John Philby ve Bertrand Russell tarafından bölgenin geri kalması, doğal kaynaklarının yağmalanması için kurulmuştu.

Şah, sonraki 25 yıl boyunca İran'da bir korku rejimi kurdu ve rejimin sürmesinde acımasız bir istihbarat teşkilatı olan Savak etkili oldu. Savak içine başta CIA ve MOSSAD olmak üzere yoğun bir sızma vardı.¹⁵⁸ CIA, Savak'ın kurulması ve eğitilmesinde rol aldı.¹⁵⁹

¹⁵⁵ John Coleman, *Conspirators' Hierarchy: The Committee of 300*, World Intelligence Review, 2010, s. 129.

¹⁵⁶ Anglo-American Establishment.

¹⁵⁷ John Coleman, *What Really Happened In Iran*, Special Report, World In Review Publications, Nevada, 1984, s. 7.

¹⁵⁸ Daniel Burwen and Mike De Seve. *Operation Ajax: the Story of the CIA Coup That Remade the Middle East*, New York : Verso, 2011, s. 212.

İran'daki CIA darbesinin nedeni ucuz petroldü ama 1979'da olacaklar akıllarına gelmemişti. İran, Şah Rıza Pehlevi Dönemi'nde İsrail'in müttefiki ve bölgedeki jandarmasıydı. İran gizli servisi SAVAK'ı İsrail gizli servisi MOSSAD eğitiyordu. CIA, 1979 İslam devrimi öncesi Humeynicilere yanaşıp köstebekler elde ediyordu. Carter'ın Pers Körfezi Amerikan Politikası Komisyonu başkanı olarak görevlendirdiği George Ball, ABD'nin Şah rejiminden desteğini çekmesini öneriyordu ama gerçekte arka planda Anglo-Amerikan Teşkilatının radikal İslam'ı geliştirme planı vardı. 1970'lerin sonuna gelindiğinde Şah'ın dört düşmanı vardı: (1) İsrail istihbaratı Shin Bet tarafından satın alınan İranlı politikacılar, (2) CIA'nın ajan ağı, (3) Feodal toprak sahipleri, (4) Masonlar ve Müslüman Kardeşler. Şah'ın 1963 yılında modernizasyon planını açıklamasından sonra Ayetullah Humeyni dinî muhalefetin lideri olarak ortaya çıktı. 1964'te sürgün edilene kadar İngilizler sürekli temasta oldu ve aylık maaş verdiler. İran'dan sonra Irak'a yerleşti ve oradan da 1978'de Fransa'ya gönderildi. Burada BBC, CIA ve İngiliz istihbaratından sürekli ziyaretçileri oldu. BBC, Humeyni'nin konuşma kasetlerini mollalara dağıtıyor, onlar da köylüleri ateşliyordu. BBC, Şah'ın istihbarat örgütü SAVAK'ın işkenceleri ile ilgili yayınlara başlamıştı. BBC İran Servisi, adı "Ayetullah BBC"e çıkacak kadar, Humeyni'nin konuşmalarını yayınlıyordu. Sonunda İran halkı Şah'ın şeytan olduğuna ve Humeyni ile saf Şiiliğe döneceğine ikna oldu.

Devrim Sonrası ABD-İran İlişkileri

Amerika, 1979'da Şah'ın devrilmesine resmen göz yumdu. Fransa bu dönemde Ayetullah Humeyni'yi Paris'te –tıpkı ABD'nin Pensilvanya'da Fetullah Gülen'i kontrol ettiği gibi- elinde tutuyordu. Ocak 1979'da Guadalupe'da yapılan ve Orta Doğu'nun Yalta'sı olarak adlandırılan zirveye ABD, İngiltere, Fransa, Almanya gibi Batılı ülkelerin devlet ya da cumhurbaşkanları katılmıştı. Fransa Devlet Başkanı Valery Giscard d'Estaing, bu zirvede ABD Başkanı

¹⁵⁹ Chris Weigant, 60 Years of Middle-East Meddling, Huffington Post (August 19, 2013).

Jimmy Carter'a Humeyni'yi İran'ın başına getirmek için şu öneri ile geldi: "İran'da iç çatışmalar devam ederse Sovyetler müdahale edebilir. İran'ın kuzeyi kopabilir ve ülkeye komünist rejim gelebilir." Carter, Brzezinski'ye danışarak Humeyni'nin komünistleri bertaraf etmesi şartı ile İran'da rejim değişikliğine onay verdi. Ayetullah Humeyni 1979'da Paris'ten Tahran'a getirilirken üç ayrı suikast planı tertip edilmişti. Şah'ın generalleri tarafından tertiplenecek olan suikastı MOSSAD, Humeyni'nin adamlarına ihbar etmişti.¹⁶⁰ Yale Üniversitesinde akademisyen olan İran asıllı Trita Parsi geniş diplomatik belgelere dayanarak hazırladığı "Hain İttifak" adlı kitabında İsrail ve İran arasındaki gizli ilişkilere dair ciddi bilgiler vermektedir.¹⁶¹

Air France uçağı ile Tahran'a giden Humeyni de kısa zamanda komünistleri öldürttü. Ancak, yakında seçim olacağı için rehine krizi olayını yarattı. Humeyni'nin CIA ile olan bağları 1979'da ABD Tahran Büyükelçiliği'nin İranlı öğrenciler tarafından basılmasıyla ortaya çıkmıştı. İsrail, Humeyni'nin halk nazarında itibarını kaybetmemesine ve ABD müttefiki olduğunu gizlemesine yardımcı oldu. Humeyni'nin İran'da iktidara gelmesini Amerika'dan daha çok İsrail istiyordu. ABD ve Rockefeller ailesi bundan başlangıçta zararlı çıktı. Askerî anlaşmaların iptal edilmesi nedeniyle ABD tarafının kaybı 10-12 milyar dolar civarındaydı. 1979'da İran'dan kaçan Şah, sıkı müttefiki olduğunu sandığı ABD tarafından kabul edilmedi ve Mısır'a gitti. Sonrasında ABD elçiliği personelinin 444 gün süren rehin alınması esnasında İran'ın Batı düşmanı olduğunu tüm dünya anladı. Ama Anglo-Amerikan Teşkilatı, radikal İslam'ı desteklemeye ve büyütme devam etti.

Kasım 1979'da İranlı öğrenciler ABD Dışişleri Bakanlığının, Savunma Bakanlığı İstihbarat Örgütünün ve CIA'nın gizli arşivlerini Tahran'daki Amerikan elçiliğinde ele geçirmişlerdi. Paramparça kıyılarak imha edilmiş birçok belge büyük emeklerle birleştirildi.

¹⁶⁰ Mike Evans, Jimmy Carter, The liberal Left and World Chaos, Crossstaff Publishers, 2009, s. 251.

¹⁶¹ Trita Parsi, Treacherous Alliance: The Secret Dealings of Israel, Iran, and the United States, Yale University Press, 2007, s. 79-81.

Aslında bu imha edilmiş belgelerdeki sırlar İran'dan çok daha fazlasını ilgilendiriyordu. CIA için bölgesel bir üs vazifesi gören Tahran elçiliği, başta Mısır, İsrail, Sovyetler Birliği, Türkiye, Pakistan, Suudi Arabistan, Kuveyt, Irak ve Afganistan olmak üzere birçok ülkedeki gizli operasyonların kayıtlarını tutuyordu. İran, 1982'den başlayarak Tahran'daki Amerikan elçiliğinin arşivinde ele geçen ABD hükümeti belgelerini ve CIA raporlarını *ABD Casusluk Odasından Belgeler* adıyla 60 cilt halinde yayınladı. ABD istihbarat örgütleri üzerine bir tarihçi olan Edward Jay Epstein'ın yıllar önce yazdığı gibi ele geçirilen bu kayıtlar, İkinci Dünya Savaşı'nın sonundan bu yana bir süper gücün yaşadığı en kapsamlı gizli bilgi kaybını temsil etti. ABD gazetecilerinin ABD hükümet kuruluşları ile karmaşık ilişkisinin, petrol diplomasisinin çetrefilliklerinin, istihbarat operasyonlarının ve tekniklerinin canlı bir portresini sunuyordu. Ortaya çıkartılan ve etrafa saçılan gerçekler ABD Savunma Bakanlığı ve CIA'nın algı operasyonlarıyla ve istihbarat teknikleriyle çabucak karanlığa geri gömüldü.¹⁶²

Devrimin hemen ertesinde 31 Temmuz 1979'da Florida'dan bir gemi ile yasa dışı 75 milyon dolar değerindeki silah Humeyni rejimine gönderilmişti. ABD Başkanı Jimmy Carter'ın istihbarat ve ulusal güvenlik danışmanlarına göre 1980 Amerikan seçimleri öncesi, MOSSAD ve bazı CIA görevlileri Tahran büyükelçiliğinde rehin alınan elçilik görevlilerini serbest bırakmaması karşılığında Humeyni rejimine yasa dışı silah satmıştı. Bunun nedeni ABD Tahran Büyükelçiliği'nin devrimci öğrenciler tarafından baskına uğraması ve rehin tutulan çalışanların bırakılması için Humeyni yönetimi-ndeki İran ile CIA arasında yapılmış gizli bir anlaşmaydı. CIA'nın elçilikteki rehinerin kurtulması için Tahran'a yaptığı Çöl 1 Harekâtı başarısızlığa uğramıştı. Artık büyü bozulacak ve İsrail, İran üzerinde istediği politikayı izleyebilecekti. Reagan ve idaresindeki yetkililer İsrail'in İran'a Amerikan yapımı silah, yedek parça ve mühimmat satma izni verdi. Tahran'daki ABD Büyükelçili-

¹⁶² Alexander Cockburn, Julian Assange, İmparatorluk Tarafından Aranıyor, Ölü veya Diri, CounterPunch (05 Aralık 2010).

ği'nde ele geçirilen rehinelerin 1981'de serbest bırakılması üzerine İran'a silah satışı hız kazanmıştı. ABD'nin iznini alan İsrail, 6 ile 18 aylık dönemlerde farklı hesaplardan İran'a satış yapmaya başladı. Humeyni Dönemi'nde İran-İsrail ilişkilerinde mevcut karşıtlık görünürde kaldı. İkilinin pragmatik ilişkileri bağlamında, 1980'de yapılan bir anlaşmaya göre, İsrail 1980-1987 yılları arasında İran'a 500 milyon dolarlık silah sattı. İzak Rabin, Ekim 1987'de yaptığı basın açıklamasında İran'ın İsrail'in en iyi dostu olduğunu vurguluyordu.

Başkan Reagan dünya çapında İran'a tutarsız bir şekilde yapılan silah satışına karşı "Sadık Operasyonu" adı altında bir halk kampanyası başlatmıştı. Yayınlanan raporlarda 1980'lerin başından beri İsrail'in kontrolsüz bir şekilde Amerikan yapımı silah ve yedek parçaları kamu yetkisi dâhilinde İran'a sattığı ortaya çıktı. 1986 yılında Beyaz Saray'ın Lübnan'daki ABD üssünde esir alınan rehinelerin İran'ın girişimleri ile serbest bırakılmasından sonra İran'a yapılan silah satışı İran-Kontra skandalının sebebini teşkil etti. İran-Kontra Skandalı, Humeyni Dönemi'nde İsrail-İran ilişkilerinde yaşanan en çarpıcı gelişmelerden biri olarak kaydedilmiştir.¹⁶³ İran'a silah sevkiyatları Suriye ve Türkiye üzerinden yapıldı. Humeyni'nin 1989'da ölümünden sonraki dönemde Arapların ortak tehdit olarak gördüğü İsrail, İran ile ittifakını devam ettirdi.¹⁶⁴ 1991 yılında ABD'nin köklü gazetelerinden The New York Times'ta gazeteci Seymour M. Hersh tarafından kaleme alınan bir yazıda ABD, İsrail ve İran arasındaki silah satışları ve bağlantılar hakkında çarpıcı bilgiler veriliyordu. Soruşturmada, İran'dan elde edilen paranın Nikaragua'daki solcu Sandinista Hükümetiyle çatışan Kontralara gönderildiği ortaya çıktı. Daha sonra Reagan, İran'a gizlice silah satışına onay verdiğini doğruladı. Satışı düzenlediği gerekçesiyle Yarbay Oliver North görevden alındı. Washington Post gazetesi muhabiri Bob Woodward'ın elindeki gizli kayıtlara göre İran'a satışları planlayan

¹⁶³ Sohrab Sobhani, *The Pragmatic Entente: Israeli-Iranian Relations: 1948-1988*, Praeger, New York, 1989, s. 141-151.

¹⁶⁴ Trita Parsi, *Unveiling Iran: "Teheran and Jerusalem Are Not Natural Enemies*, Gruppo Editoriale L'Espresso, Cassan Press, 4/2005, s. 46-51.

CIA Direktörü William Casey'di.¹⁶⁵ Casey planı biliyordu ve onaylamıştı. ABD, İran-Kontra skandalından sonraki dönemlerde İran'a silah satmaya devam etti. İsrail ile İran'ın gizli ilişkileri 2011'de yeniden patlak verdi. İsrail'in en zengin iş adamı Sami Ofer'in, ABD'nin ambargo koyduğu İran'a gemi sattığı ortaya çıktıktan bir ay sonra Tel Aviv'deki evinde hayatını kaybetti.¹⁶⁶

İran'da 12 Haziran 2009'da yapılan cumhurbaşkanlığı seçiminin ardından Ahmedinecad karşıtlarının simgesi hâline gelen Nida Sultani'nin CIA tarafından öldürüldüğü ortaya çıkmıştı. ABD ve AB ülkelerinin eliyle yürütülen "sivil darbe" oyunlarına bir yenisi daha eklendi. Başkent Tahran'da Batı destekli "reformcu"lara yakın bir isim olan nükleer fizikçi Prof. Dr. Mesud Ali Muhammedi bombalı saldırıda öldürüldü.¹⁶⁷ İran Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Ramin Mihmanperest, Muhammedi'nin öldürülmesinin arkasında ABD ve İsrail'in bulunduğu dair ipuçları olduğunu söyledi.

İran ile Nükleer Anlaşma Sonrası Orta Doğu..

2011 yılı sonunda ABD'nin Irak'tan çekilmesi Orta Doğu'yu İran'a açtı. ABD bu çekilmeyi de İran'a, onun Şiileri kontrolde tutması ile sağladığı istikrara borçlu idi. İran, bugüne kadar ABD'nin bölgeye silah satması ve güvenlikleştirme rolü oynaması için güç dengesinin olmazsa olmaz aktörü idi. Ancak ABD, Orta Doğu politikasında esaslı bir değişikliğe gitti ve İran'ı oyuna entegre etti. 2012'den beri devam eden yumuşama süreci sonrası ABD-İran nükleer anlaşmasının ortaya çıkması, İran'a Irak'ta daha fazla özgürlük anlamına geliyordu. Çünkü böylece İran'ın Irak'tan Suriye ve Lübnan'a Orta Doğu'daki varlığı ile Şii eksen, kalıcı olarak hayata geçebilir. Sünni Tıkrit'in geri alınmasında IŞİD'e karşı Irak Kuvvetleri, Iraklı Kürtler, Bedr Tugayı ve Asaibal El-Hak dâhil olmak üzere Şii militanlar ve Amerikan hava kuvvetleri iş birliği yap-

¹⁶⁵ Steven Roberts, Reagan Sees: Fiction" in Book on C.I.A Chief, The New York Times (October 01, 1987).

¹⁶⁶ Isabel Kershner, Sammy Ofer, Magnate and Israeli Power Broker, Dies at 89, The New York Times (June 4, 2011).

¹⁶⁷ Yeniçağ Gazetesi, CIA Kokulu Suikastler (12 Ocak 2010).

tılar. Şii liderliğindeki orduların Diyala ve Kerkük gibi yerlerdeki zaferleri de sorun olmadı.¹⁶⁸ Şimdi tavuklar fırına giriyor ve başta Irak olmak üzere ülkeler bir bir bölünecekler. ABD, İran ile yaptığı nükleer anlaşmanın bu ülkeyi nükleer amacından saptırmayacağını farkındadır. Ama Orta Doğu'da IŞİD'i frenlemek için iş birliği dışında İran ile ilişkilerin başka çok önemli boyutları var. ABD, İran'ı daha fazla uluslararası düzene entegre etmekle, bir yandan ekonomik nedenlerle zaman kazanmayı, diğer yandan içeriye daha fazla nüfuz edebilmeyi hedeflemekteydi. İran, şimdilik Sünnilerin ve Kürtlerin sopası olarak kullanılmaya devam ediliyor. Sonra sıranın İran ile bölgedeki Şii uzantılar arasındaki bağların kesilmesine gelmesi beklenmektedir.

ABD tarafından oyunun içine İran'ın da dâhil edilmesi, bölgedeki aktör ülkelerin kendi özel gündemlerinin frenlenmesi ile sınırlı değildir. ABD-İran nükleer anlaşması ile yaptırımlar kalkmıyor, beklemede tutuluyordu ve Trump ile birlikte geri geliyor.

Kaddafi de Batı ile benzer bir anlaşmayı 2003'te yapmıştı ve 2011'de sonu kötü oldu. Aynı hatayı Suriye yaptı ve sınırlarını Batı'ya açınca Libya senaryosu bu ülkede de oynandı. Özetle anlaşmalar hep vardır ama Batı'nın emperyalist hevesleri ve planları asla son bulmaz, daha derinlerden çalışır. Şimdi de yeni dönem İran'da bir rejim değişikliği denemek için fırsat olarak kullanılmayı beklemektedir. Özetle CIA, iç savaş altyapı çalışmalarına başladı; çanlar İran için çalıyor. İran içindeki Türk ve Kürtlerin ayaklanması için çalışmalar başladı. ABD, İran'ı artık ön cepheye koyarak sadece Asya-Pasifik'in değil Orta Asya'nın kaynaklarına da rahatça el atabilir ve Rusya, kendi etki bölgesinde ABD ile karşılaşabilir. Irak lideri Haydar Abadi ve Kürt gruplar, yardımını istemekle beraber İran güçlerinin bölgeye hâkim olmasından mutlu değiller. Gerçekte İngiliz ajanı olan Abadi, İran'ın desteğine ve iyi niyetine muhtaç ama İran'a çok güvenemiyor. İran, Irak'taki etki mekanizmasını yenilerken, Şiiler, Sünniler ve Kürtler arasında yeni bir yapılanma

¹⁶⁸ Lauren Williams, Will the Iran Deal Destroy Iraq?, National Interest (April 13, 2015).

sağlıyor. Hürmüz Boğazı'ndan gönderilecek Irak petrolü için yeni planlar yapıyor, böylece Yemen'e cevap vermeye hazırlanıyor.

Lübnan'daki Hizbullah Genel Sekreteri Hasan Nasrallah'ın "Suudi Arabistan'ın Yemen'deki yenilgisi büyük olacak ve bu kraliyet ailesine yansiyacak."¹⁶⁹ ifadesi bu anlamda önemliydi. Irak'ta aşırı Şii militanlara karşı bile İran, ABD'ye destek verirken Yemen'deki savaşta ABD, Suudilere istihbarat ve lojistik desteği verdi ancak Tikrit'te karadaki Şii güçleri havadan destekledi. Bu ileri-geri stratejisi Suudiler ve İran arasında bir denge ile Orta Doğu'dan bir köşesinden diğerine yeni ittifaklar ile yürütülecek. Bunların hepsinin arkasında ise ABD'nin Orta Doğu'da büyük ölçekli bir harekât yapma bütçesinin olmaması yatıyor. Ancak, Yemen'deki savaş ile ABD'nin Orta Doğu stratejisinde üç yeni nokta ortaya çıktı.¹⁷⁰ Öncelikle ABD artık Orta Doğu'da açık bir polis gücü olmayacak, ikincil rolde kalarak masrafları bölgesel güçlere yükleyecek. İkinci değişim, on yıllardır aldıkları silah, araç ve teçhizatla Körfez ülkeleri artık en azından Yemen gibi konularda kendi başının çaresine bakacak hâle getirildi. Üçüncüsü ise Tikrit örneğinde olduğu gibi artık Sünni-Şii çatışmalarını ABD arkadan izleyebilecek yani iki tarafı da idare edebilecekti. Ancak İran ile anlaşma bu ülkeyi ABD ile müttefik yapmadı hatta hep düşman olarak kalmaya devam ettiler. Çünkü düşmanın düşmanı hâlâ senin düşmanıdır. Cihatçılara ve IŞİD'e karşı ortak düşmanlık olsa da Irak, Yemen, Suriye ve Lübnan'da hâlâ iki ülke karşı karşıyadır. Üstelik terörizm, balistik füze ve insan hakları gibi konularda yaptırımlar bir yandan devam edecekti.

Suudi Arabistan yıllardır ABD'den en çok silah alan ülke, onu bir kez 2013'te Hindistan geçti. 2014'te Suudi Arabistan ABD'den 6.000 adet yeraltına etki edebilen mühimmat, milyonlarca radar, uçak savar ve kara füzesi aldı.¹⁷¹ İsrail de ondan geri kalmadı.

¹⁶⁹ AA: Nasrallah: Suudi Arabistan'ın Yenilgisi Büyük Olacak (7 Nisan 2015).

¹⁷⁰ George Friedman, The Middle Eastern Balance of Power Matures, Stratfor (March 31, 2015).

¹⁷¹ Amal Mudallai, Sorry, Obama: The Arab World No Longer Needs America (April 1, 2015).

ABD-İran ile anlaşma sonrası Suudi Arabistan, ABD ile müttefiklik ilişkilerini yeniden teraziye koydu.. Suudi varsayımına göre en büyük düşman cihatçılar ve IŞİD olduğuna göre, Suriye’de Esat rejimi devam ettikçe El Kaide ve IŞİD kendilerine gerekli ortamı bulacaklardı. Madalyonun öbür yüzünde ise bugün ABD’ye yaklaşan ancak Orta Doğu’da gittikçe kendini çevreleyen İran tehdidi var.¹⁷² Suudiler, İran-ABD anlaşması sonrası İran özel kuvvetlerinin tüm bölgeye yayılacağından korkuyor. Bu yüzden Kerry, Mart 2015’te Suudi Arabistan’a gelerek İran ile anlaşmanın Suudi güvenliği için hiçbir şeyi değiştirmeyeceği garantisini verdi. S. Arabistan, Müslüman Kardeşler ile bile yakınlaşmayı düşündü. Yemen Savaşı ile Suudiler üç mesaj veriyor:¹⁷³ İran’a “dur” deniyor, kendi kamuoyuna “silaha harcanan paraların boşa gitmediği” gösteriliyor, ABD’ye ise “sen istesen de istemesen de ben işime bakarım” iması yapılıyordu. Irak’tan sonra Yemen ve Bahreyn’in de Şiiler tarafından kuşatılması Suudi Arabistan’ı endişelendirdi.¹⁷⁴

Yeni ABD Başkanı Trump’a göre Orta Doğu’da pek çok uyumsuzluk var. Türkiye ve Irak’ın arası iyi değil, İran IŞİD’e karşı savaşıyor ama ABD’ye düşman gözü ile bakıyor. Türkiye ve Kürt gruplar arasında amansız düşmanlık var. ABD’nin desteklediği ılımlı İslamcılar, El Nusra ve El Kaide gibi radikal gruplara kaynak olmaya devam ediyor. Körfez ülkeleri çoğunlukla IŞİD ile mücadeleyi bırakıp Yemen’e saldırmaya odaklandılar ve Rusya ise ABD’nin gitmesini istediği Esat rejimini askerî alanda yoğun olarak destekliyor. ABD’nin bu denklemleri çözmeye kalkması dostlardan ziyade düşman üretecektir. Trump, İran ile nükleer anlaşmayı iptal edebilir, anlaşmayı felaket olarak tanımladı ve İran’ı da çok büyük

¹⁷² David Andrew Weinberg, Doomsday: Stopping a Middle East Nuclear Arms Race, Foundation for Defense of Democracies (March 31, 2015).

¹⁷³ Fahad Nazer, Revealed: Saudi Arabia's Plan to Transform the Middle East, The New York Times (April 1, 2015).

¹⁷⁴ Dov S. Zakheim, The Spin Zone: Don't Buy Obama's Hype on Iran, The National Interest (April 3, 2015).

bir sorun olarak görüyor.¹⁷⁵ ABD, İran konusunda da şimdilik acele etmiyor, İsrail'e Geliştirilmiş Güvenlik İş Birliği Hareketi kapsamında gelişmiş mühimmat ve havadan yakıt ikmali kabiliyeti satıyor. Bu kabiliyetler ile İsrail'in, İran'a hava saldırısına hazırlandığı sonucu çıkıyor. İsrail'in İran'ı vurmak için seçebileceği en önemli hedef Harg adasındaki petrol tesisleridir. İran ihraç ettiği petrolün %80'ini buradan çıkarmaktadır. İran bütçesinin %65'ini petrol gelirleri karşılamaktadır. Buranın bombalanması sadece nükleer programının değil, rejimin de sonunu getirebilir. Ancak böyle bir durumda petrol fiyatlarının varil başına 150 doların üstüne çıkması beklendiğinden, dünya genelinde bir ekonomik kriz ile birlikte her kıtada milyonlarca kişi işini kaybedebilir.

1980 Öncesi Afganistan ve CIA

Afganistan tarihi, daha önce İngilizlerin sömürgeleştirdiği Pakistan ile daima yakından ilgili oldu. İngilizlerin bölgeye gelişi 17. yüzyılın başlarında İngiliz Doğu Hint Şirketi (BEIC¹⁷⁶) tüccarlarının İslami Moğol İmparatorluğu ile ticaret noktaları kurması ile başlar. Hindistan'da doğrudan İngiliz idaresi, 1757'de Bengal Nawab ordusunun yenilmesi ile başlar. 1803'te İngiliz kontrolü Moğol İmparatorluğunu da içine alır. 1848-1849'da İngilizler bugünkü Hindistan ve Pakistan'ı sürekli kontrol edecek şekilde genişlerler. Bu yönetim 1947'de çekilmelerine kadar devam eder ve sonunda bu iki devlet ortaya çıkar. Başlarında Tümgeneral Walter Joseph Cawthorn'un olduğu İngiliz subaylar 1948'de Pakistan ordusu ve istihbaratını kurdular. Cawthorn, 1939-1945 yılları arasında MI6'nın Orta Doğu, Hindistan ve Güneydoğu Asya bürolarını yönetiyordu. Pakistan istihbaratı (ISI) zamanla CIA'nın bir versiyonu oldu ama İngiliz istihbaratı ile yakın bağlarını sürdürdü. 1971 yılında Pakistan'da iktidara gelen sosyalist Zülfikar Ali Butto, Nasır ve Musaddık'ı örnek alıp, milliyetçi politikalara başlayınca 1977 yı-

¹⁷⁵ Doug Bandow, Donald Trump Is About to Become America's President. Here's What His Foreign Policy Should Be, Cato Institute (November 10, 2016).

¹⁷⁶ BEIC: British East India Company.

lında bir darbe ile yerine General Ziya Ül-Hak getirildi. Hapse atılan Butto, 1978’de düzmece bir mahkeme sonrası idam edildi. İngiltere’nin Pakistan ile derin ilişkileri BCCI¹⁷⁷ bankacılık skandalı ile ortaya çıktı. BCCI, 1972’de Pakistanlı bir banker tarafından kurulmuş ama zamanla İngiltere’nin kontrolüne girmişti. Bankanın yıllar içinde uyuşturucu, silah ticareti, rüşvet gibi para aklama işlerinde kullanıldığı ortaya çıktı. CIA tarafından da bu bankanın İran-Kontra, Kolombiya’dan kokain, hatta Panama’da Noriega’ya para transferi dâhil pek çok kirli işte kullanıldığı anlaşıldı. Ancak BCCI’nin asıl işlevi Afganistan’daki mücahitlere para transferi idi. Afganistan ile uyuşturucu ve silah kaçakçılığının gelirleri burada aklanıyordu.¹⁷⁸ Afgan Savaşı boyunca Amerikalıların 5 milyar dolar vergisi Pakistan’ın ISI teşkilatın 83 bin mücahidin eğitilmesi için kullanıldı. İngilizler Radyo Free Kabil’i kurarak mücahitlerin sesi hâline getirmişti.¹⁷⁹

Resim 6: 1950’lerde Afganistan

¹⁷⁷ BCCI: Bank of Credit and Commerce International.

¹⁷⁸ Jonathan Beaty, S.C. Gwynne, *The Outlaw Bank: A Wild Ride into the Secret Heart of BCCI*, Beard Books, 1993, s. 48-49.

¹⁷⁹ Adam K. East, *The Anglo-American Support Apparatus Behind the Afghani Mujahideen*, Executive Intelligence Report (October 13, 1995).

Afganistan ise 1919'da İngiliz kontrolünden bağımsızlığını kazandı. Demokrasi denemesi, 1973 ve 1978'deki darbeler ile sona erdi. Ülkeyi modernleştirmeye çalışan ve Atatürk'ü örnek alan Emanullah gibi milliyetçi Afgan kralı ve yöneticileri İngilizlerin kışkırttığı İslamcı isyanlar nedeni ile ülkeyi düzlüğe çıkaramadı. 1928 yılında Türkiye'ye yetiştirilmek üzere gönderilen genç kız kafilesi, İngiliz uyruklu bir memur tarafından başları açık diye teşhir edilerek halk kışkırtıldı ve Afgan kralı devrildi.¹⁸⁰ 1970'lere kadar milliyetçi ve reformcu Afgan liderleri Türkiye'yi örnek almaya devam ettiler. 1970'lerde ülkede Sovyet ideolojik etkisi de başladı ancak, 1978'e gelindiğinde Batılıların iddia ettiği gibi bir komünizm tehlikesi yoktu. Nisan 1978'de Afgan ordusu, ülkede baskı rejimi uygulayan hükümeti değiştirerek solcu Nur Muhammed Taraki'ye yeni hükümeti kurma görevi vermişti. Bu aslında ani ve tamamen ülkenin kendi iç işi olarak gelişmişti ve ABD kadar Sovyetler de bu işe şaşırılmıştı. Taraki, yazar, şair ve Kabil Üniversitesinde gazetecilik alanında bir profesördü. Yeni hükümetin laik bir yapıda olacağı ve ülkede çağdaşlaşma yönünde önemli adımlar atılacağı yabancı basına yansımıştı.¹⁸¹ Taraki Hükümeti, dış ilişkilerde bağlantısızlığı seçti ve laik sistem içinde İslam'a bağlı olacağını ilan etti. Bahsettiği reformlar arasında kadınlara eşit haklar, kızların okula gitmesi ve erkeklerle aynı sınıfta olması, çocuk evlilikleri ve başlık parasının yasaklanması, sendika yasasının çıkarılması ve hapisteki 10 bin kişiye af vardı. Kısa sürede ülkede yüzlerce okul ve sağlık ocağı açıldı. Toprak reformu ile bugün de ülkenin başına bela olan toprak ağalarından alınan topraklar halka dağıtılmaya başlandı. Bu reformlardan memnun olmayanlar; bölgede etkinliğini yitirmek istemeyen CIA, çıkarları zedelenen toprak ağaları ve İslam'ı katı şekilde yorumlayan statükocu mollalar idi. 250 bin mollanın çoğu aynı zamanda zengin toprak ağası idi ve tüm reformlara karşı çıktılar. Allah'ın bu toprakları kendilerine verdiklerini söylüyor ve kadınlara

¹⁸⁰ Belleten, Türk Tarih Kurumu, Ekim 197, No:148, C.7.

¹⁸¹ Fred Halliday, Revolution in Afghanistan, New Left Review, No.112, 1978, s. 3-44.

eşit haklar tanınmasına, kızların okula gitmesine karşı çıkıyorlardı.¹⁸² Çok geçmeden reformlara karşı çıkmak üzere Pakistan'ın örgütlediği unsurlar da Afganistan'a geldiler ve okulları, sağlık ocaklarını yakmaya başladılar, öğretmenleri öldürdüler.

Gerçekte ABD, yeni hükümeti Marksist olarak tanımlamış ve çok öncesinde bozucu faaliyetlere başlamıştı. CIA bu dönemde bir Afgan doktora öğrencisi olan Hafızullah Amin'i işe aldı ve onu aşırı Marksist bir role büründürdü. Eylül 1979'da bir darbe ile Tariki Hükümetini deviren Amin, Tariki'yi öldürdü. Baskı rejimi kuran ve binlerce insanı hapse atan Amin, sözde mücahitlerin yani paralı askerlerin ülkeyi işgal etmesini önlemek için bazı Sovyet birliklerini ülkeye davet etmeye zorlandı.¹⁸³ Ancak Amin ile iş bitince, öldürülüp yerine Tariki Hükümetinde yer almış olan Babrak Karmal getirildi. Karmal, Sovyet birliklerini mücahitlerle mücadele için ülkeye davet etti. Brzezinski'nin de açıkladığı gibi Sovyetler gelmeden önce Vietnam'da ABD'nin yaşadıklarının aynısını yaşamaları için tuzak hazırdı.¹⁸⁴ ABD ve müttefikleri tarafından Afgan hükümeti ateist ilan edildi ve mücahitler ile kutsal savaş tetiklendi. Sonraki 10 yıl milyarlarca dolar ABD ve Suudi Arabistan parası binlerce Afgan olmayan Müslüman'ın (Usame Bin Ladin dâhil) eğitilmesi ve donatılmasına harcandı. Bu kaotik süreçte, silahlandırılıp öldürmeye programlanmış radikaller Afgan halkını ve altyapısını mahvetti. Afganistan'a silah yerine asker göndermek, Sovyetler için büyük bir yarılgı oldu. Çünkü Afgan halkı zaten büyük çoğunluğu ile reformlardan yana idi ve mücahit akımı Sovyetler olmadan kapıda tutulabilirdi. 3 Temmuz 1979'da ABD Başkanı Carter'in yetkilendirmesi ile CIA, Pakistan ve S. Arabistan ile birlikte aşırı İslamcılara askerî yardım ve eğitim vermeye başladı ve bu kişiler daha sonra

¹⁸² John Ryan, Terrorists or "Freedom Fighters"? Recruited by the CIA, Global Research (December 20, 2015).

¹⁸³ Washington Post (December 23, 1979), A8.

¹⁸⁴ Le Nouvel Observateur (France), How Jimmy Carter and I Started the Mujahideen: Interview of Zbigniew Brzezinski, CounterPunch (January 15, 1998), s. 76.

Mücahit ve Özgürlük Savaşçısı olarak adlandırıldı.¹⁸⁵ Böylece Afganistan'da CIA'nın inşa ettiği köktendincilik doğdu. Özgürlük savaşçısı olarak lanse edilen bu köktendinci mücahitler, bugün kafa kesen IŞİD'li teröristlerin ataları idi ve Afgan hükümet güçleri ile Ruslarla yaptıkları ölümcül mücadelede canlı ele geçirdiklerinin bir kısmını uzuvlarını keserek yavaş ve acılı şekilde öldürdüler, bir kısmını da kafeslere koyup teşhir ettiler.¹⁸⁶

Afganistan'da İslamcıların Desteklenmesi

ABD'de Idaho eyaleti senatörü Frank Church, 1970'lerde suikastlar, cinayetler, ülke içi casusluk ve diğer kirli işlerle ilgili yapılan ifşaatlardan sonra CIA'daki suç teşkil eden faaliyetleri ortaya çıkarmaya çalışan bir soruşturma başlatmıştı. Sonunda görünüşte teşkilatı dizginlemeye çalışan bazı yasalar çıkartıldı. Kongrenin gücü bütçenin yani paranın kontrolünde idi ve CIA için gizli savaş harcamalarına denetim getirilmeye çalışılıyordu. Öte yandan 1970'lerin ikinci yarısında CIA Direktörü olan Amiral Stansfield Turner, Vietnam Savaşı nedeniyle kadrosu şişmiş olan teşkilatın Asya Bölümü'nü temizlemişti. Turner, uydu görüntüleri, telefon dinlemeleri vb. teknik istihbarata önem verirken, CIA'nın adı kötüye çıkmış gizli operasyon yeteneğini zayıflatmıştı. Reagan, 1980'de iktidara gelince hemen Turner'ı görevden alıp yerine William Casey'i atadı. Casey, tutarsız ve ne yapmak istediği anlaşılamayan biri idi. Önceliğini Lech Walesa'nın Polonya'daki hareketini desteklemeye vermişti. Gizli ödenekleri kontrol altına alınan CIA'nın dış desteğe ihtiyacı vardı. Afganistan'daki gizli savaşın yürütülmesi için üçlü bir ittifak yapıldı. ABD eğitim, koordinasyon ve stratejik istihbarat sağlayacaktı. Suudiler, özelde Bin Ladin ailesi para ve mücahit temin edecekti. Pakistan ise Afgan güçleri ile bağlantı için kendi istihbarat servisi (ISI) ile destek verecekti.¹⁸⁷ Casey, Afganis-

¹⁸⁵ Le Nouvel Observateur: ibid.

¹⁸⁶ Washington Post (January 13, 1985).

¹⁸⁷ George Friedman, Amerika'nın Gizli Savaşı, Pegasus Yayınları, İstanbul, 2014, s. 28.

CIA VE ORTA DOĞU

tan için gizli operasyonlar birimi kurdu ve Pakistan üzerinden ABD desteğini sağlamaya başladı. Casey; Polonya, Afganistan ve Sovyetler Birliği dâhil dünyanın her bölgesinde din kökenli direnişleri destekliyordu. Din, Sovyetler etrafında direniş inşa edilecek bir çerçeve olarak görüldü. Böylece binlerce cihatçı Amerikan Özel Kuvvetleri tarafından eğitildi ve silahlandırıldı. Mücahitler, önce Pakistan'da eğitim görüyor, sonra Afganistan'a sızıp birlikte savaşıyorlardı. Bunları birbirine bağlayan Sovyet düşmanlığı ve İslam ideolojisi oldu. 1983 yılında mücahitleri Washington'a davet eden Reagan, onların Amerika'nın kurucu babalarının ahlaki eş değerleri olduğunu söylüyordu.¹⁸⁸

Resim 7: Reagan Oval Ofis'te Mücahitler ile (1983)

Afganistan'daki savaş on yıl sürdü ve mücahitler ile baş edemeyen Sovyetler Birliği 1989 yılında ABD ile bir anlaşma yaparak ülkeden çekildi. Eğer ABD hükümeti sırf Marksist diye Taraki Hü-

¹⁸⁸ Eqbal Ahmad, Terrorism: Theirs and Ours, A Presentation at the University of Colorado, Boulder (October 12, 1993)
<http://www.sangam.org/ANALYSIS/Ahmad.htm>;

kümetini devirmeye kalkmasa idi; mücahitler, Sovyet işgali, Afganistan'ın imhası, Usame Bin Ladin ve 11 Eylül ortaya çıkmayacaktı. Bu sonuç, Afganistan'da olup bitenler hakkında pek çok kişinin özellikle Amerikalıların bilmediği bir derstir. Sovyetlerin Afganistan'daki stratejik hatası askerî planların şehir ele geçirmek üzerine kurulmuş olması idi. Sovyet askerleri, şehirlerde beslenmeleri gereken bir toplum ile dağlardaki mücahitler arasına sıkışıp kaldı. Yerel güçler dağlarda güçlerinden hiçbir şey kaybetmediler, sonsuza kadar Sovyetler'in yavaşça ölmesini bekleyebilirlerdi. Afgan Savaşı devam ederken Amerikan yardımları, ISI'nın isteği ile yedi bağımsız Afgan mücahit savaş ağasına (Peşevar Yedilisi) yönlendirildi. Bunlardan biri Afganistan'ın en büyük afyon üreticisi olan Gülbettin Hikmetyar idi. En çok Amerikan yardımı alan bu savaş ağası, 70'lerde Müslüman Kardeşler'e katılmış, Afgan Savaşı esnasında hiç İslami eğitimi olmamasına rağmen İslam Partisi lideri olmuştu.¹⁸⁹ ISI'nın ısrarına rağmen Amerikan karşıtı olması nedeni ile CIA, savaş sonrasında onu desteklememişti. Savaş bittiğinde İngilizler, başvuran pek çok mücahide sığınma hakkı verdi. Bunlardan biri olan Usame Bin Ladin, 1994'ün başında Londra'da bir ev almış ve bir süre yaşamıştı. Londra'da kaldığı sürede örtülü ekonomik ve propaganda ağını kurmak için Danışma ve Reformasyon Komitesini kurdu.¹⁹⁰ Amerikan topraklarında 1979 yılında kurulan ilk cihat kampında eğitilenler Afrika Amerikalıları (Cemaat-ül Fuqra) idi. 2015 yılına gelindiğinde Cemaat-ül Fuqra'nın ABD içinde karıştığı terör olayları 30'a ulaştı ama bu grup, asla Terör İzleme Listesi'nde yer almadı.¹⁹¹ Bu örgütün finansal destekçisi Amerika Müslümanla-

¹⁸⁹ William Blum, *Killing Hope*, Black Rose Books, 2000, s. 338-352. Mike Ruppert, *Osama Bin Ladin – A CIA Creation and Its Blowback*, Newsgroup (9 May 2001). İmran Akbar, *Gulbuddin Hekmatyar Had Links with KGB*, The News International (October 8, 1992).

¹⁹⁰ Yossef Bodansky, *Bin Laden: The Man Who Declared War on America*, Blackstone Audiobooks, 2002, s. 101-102.

¹⁹¹ Stratfor, *The Jamaat ul-Fuqra Threat*, Security Consulting Intelligence Resources (June 3, 2005).

rı Derneği, vergiden muaf bir kuruluş olmaya devam ediyor.¹⁹² Sovyetler Afganistan'dan çekilirken durum çok daha karmaşık hâle gelmişti. Mücahitlere Amerikan yardımı biterken CIA fanatik bir Afgan hükümeti kurulmasına karşı idi. Bu ortamda yeni savaş ağaları ve yeni uyuşturucu yolları ortaya çıktı. Bugün küresel uyuşturucu endüstrisi yılda 600 milyar dolarlık bir pazara sahip ve bu paranın büyük çoğunluğu Wall Street ya da Anglo-Amerikan bankaları tarafından aktarılıyor. İngiliz ve ABD istihbaratı Afganistan'da afyon üretimi işine girdiler. Üretim 1970'lerin başında yılda 100 ton iken 1980'lerin sonunda 1600 tona ulaştı.¹⁹³

Afganistan'da artık komünizm paranoyası ve Ruslar kalmamış ama ülke halkı da büyük ölçüde yok edilmişti. Ruslar çekilince radikal İslamcı ideoloji ve örgütlenmeler CIA dostu Bin Ladin'in yol göstermesi ile her tarafa dağıtıldı. Mücahitler, savaşmak için yeni bölgeler arıyorlardı ve önce Bosna-Hersek'e gittiler. 1989'da Sovyetler'in Afganistan'dan çekilmesi CIA'nın işini bitirdiği anlamına gelmiyordu. 1990'larda El Kaide'nin ikinci adamı Dr. Ayman Zevahiri, CIA adına Orta Asya'yı dolaşmaya çıktı ve yeni cihat tohumları ekmeye başladı. Rusya'da Çeçen direnişi ve Uygur ayaklanmasının tetiklenmesi, Özbekistan'da darbe girişimi bu ziyaretlerin sonucu idi.¹⁹⁴ Zevahiri, Bakü'de ABD büyükelçiliğinde Amerikan istihbaratı ve askerî memurları ile bir araya geliyor ve oradan Balkan planları (cihatçı gönderme) üzerinde çalışıyorlardı.¹⁹⁵ Zevahiri'nin yardımları öyle değerli idi ki 2000 yılında ABD'den daimi oturma izni aldı.¹⁹⁶ 1988'de Afganistan'a giden Hattab, önce Tacikistan'a geçti, oradan 1995'te 8 arkadaşı ile Çeçenistan'a gelerek

¹⁹² Patrick B. Briley, AL Fuqra: U.S. Islamic Terror Network Protected by FBI, U.S. State Department, Liberty Post (July 28, 2006).

¹⁹³ Alfred McCoy, Opium History, 1979 to 1994, <http://www.a1b2c3.com/drugs/opi012.htm>.

¹⁹⁴ Nafeez Mosaddeq Ahmed, Whistleblower: Al Qaeda Chief Was US Asset, Huffington Post (May 21, 2013).

¹⁹⁵ Sibel Edmonds, Know Your Terrorists: Ayman al-Zawahiri, Boiling Frogs Post (February 16, 2013).

¹⁹⁶ Rory McCarthy, The Real Ayman al-Zawahiri, The Guardian, (August 5, 2005).

Suudi parası ile cihatçı toplamaya başladı. Hattab, Rus işgaline karşı Afganistan'da CIA ve Suudi istihbaratı ile yakın çalışmış, Bin Ladin ile iş birliği yapmıştı.¹⁹⁷ 31 Ağustos 1996'da Çeçenler ile Moskova'nın anlaşması sonucu iç savaş duraklamıştı. Aslan Meşhadov ile Alexander Lebedev'in imzaladığı anlaşmaya göre Ruslar, Çeçenistan'a tam bir özerklik tanıyacak ve 5 yıl sonra oturup konuşulacaktı. Ancak, Şamil Basayev ve Hattab gibi İslamcılar bundan memnun değildi. Kafkasya'da İslami bir devlet kurmak istiyorlardı. Hattab ve Basayev'e bağlı militanlar Çeçenistan'dan ayrılarak 1998'de Dağıstan'daki savaşı başlattılar. Hattab ve Basayev, Meşhadov'u yumuşak buluyor ve Ruslarla anlaşmak ile suçluyorlardı. Amaç Rusları tahrik edip Çeçen anlaşmasını bozmaktı. Ruslar, 11 Ekim 1999'da Dağıstan ve Çeçenistan'da kapsamlı bir saldırı başlattı. Saldırı emrini veren KGB şefi ve henüz yeni başbakan olan Vladimir Putin idi. Çeçenistan Başkanı Meşhadov, Basayev, birçok Çeçen yönetici ve Hattab başta olmak üzere Arap kökenli komutanların büyük çoğunluğu bu saldırılarda öldürüldü. 17-18 Kasım 1999'da İstanbul'daki AGİT Zirvesi'nde konuşan Yeltsin, Batılı ülke liderlerine "Çeçenistan'da savaşanlar radikal İslamcılardır ve bunların arkasında sizler varsınız." Diyordu.¹⁹⁸

El Kaide ve Taliban'ın Doğuşu

Sovyetler kendi Vietnamlarını yaşayıp 1989'da çekilirken Amerika'nın devam eden askerî yardımı ile savaş, Afgan hükümetinin nihayet yenildiği Nisan 1992'ye kadar devam etti. Ardından CIA, B planını devreye soktu; Suudi ve Pakistan istihbaratının yardımı ile Taliban'ı kurdu. Taliban, CIA ve dostlarının yardımı ile Eylül 1996'da Kabil'de iktidarı ele geçirdi. Sonraki 10 yıl mücahitler Kabil'i yıktılar ve 50 bin kişiyi öldürdüler. Bu iç savaş ve yağma döneminde Taliban büyüdü ve Eylül 1996'da Kabil'e hâkim oldu. CIA, Taliban'ı kurarken Pakistan istihbaratının başında proje adamı Müşerref Pervez vardı. Şimdi Pakistan'ın başında olan aynı Müşer-

¹⁹⁷ Mahalli, a.g.e., s. 191-192.

¹⁹⁸ Mahalli, a.g.e., s.200.

ref, Afganistan'da ABD ile birlikte Taliban'a karşı savaşıyor. 1992-1994'te kurulan Taliban okulları CIA ve Pakistan'ın kontrolünde idi. Başlangıçta Taliban, çok seviliyordu çünkü afyonu yasaklamış, halka yardım etmişti. Taliban, Pakistan'daki fanatik Müslümanları ülkeyi mücahitlerden kurtarmak için eğitmeye başladı ama kendi zalim rejimini kurdu. Taliban'ın İslamcı terörü önce kadınları hedef aldı ve Vahabizmin en mezhepçi versiyonlarından biri ile ülkeyi yönetmeye başladı. Ruslara karşı birleşen Afganistan'daki mücahitler bu kez "en hakiki Müslüman benim diye" birbiri ile savaşa tutuşmuştu. CIA rahat nefes aldığını düşünmeye başladığı anda eski dost Bin Ladin ve Taliban lideri Molla Ömer, birlikte hilafet devleti kurmaya karar verdiler. Halifelik hareketini başlatmak için sıçrama tahtası olarak kullanılabilecek en uygun ve hazır ülke Afganistan idi. Afganistan'da inançlı ve dürüst bir ülke kurulabilirse orası hareketin merkezi, üssü olabilirdi. Üssü (ya da Arapçası ile El Kaide) kurmak için dindar öğrencilerden (yani din öğrencisi anlamındaki Taliban) inançlı bir hareketin başlatılması gerekiyordu. Dindar öğrenciler Afganistan'ı idare edebilir ve bu ülkede bir üs kurabilirdi. Başka bir deyişle, El-Kaide dünyanın çeşitli yerlerinde bir savaş başlatırken Taliban da devleti yönetebilecekti.¹⁹⁹

Amerikalılar Orta Doğu'da yayılan devrimci bir İslam hareketi görmek istemiyorlardı. Afganistan'da savaşırken Suudiler ile birlikte İran'ı nasıl kontrol edeceklerini düşündüler ve Irak'ı savaşa soktular. Ancak ABD, bu dönemde Suudi Arabistan'daki Vahabileri güçlendirdiğini anlayamadı. O dönemde ABD'ye göre, İslam dünyasının ona bir minnet borcu vardı ve Afganistan'daki savaşçıların kendileri ile bağlarını sürdüreceklerini düşündüler. Öte yandan ABD, Afganistan'a ilgisini çabuk kaybetmişti. Çünkü Sovyetler çökmüştü ve yeni odak noktası Doğu Avrupa'dan onları silmekti. ABD, 1990'daki Kuveyt'i Saddam'dan kurtarma operasyonundan da minnettarlık bekledi. Gözden kaçan ABD'nin bu savaş için Suudi Arabistan'a kuvvet yığmasının öfke doğurduğuydu. Kuveyt Sa-

¹⁹⁹ George Friedman, Amerika'nın Gizli Savaşı, Pegasus Yayınları, İstanbul, 2014, s. 42.

vaşı, Vahabiler için kutsal topraklara Hristiyan askerleri kabul edildiği için bir rezaletti. Afgan Savaşı'ndan çıkan Müslüman savaşçıları Suudi Arabistan ve başka ülkelerdeki evlerine dönüyorlardı. Savaş, yaklaşık 10 yıl sürmüş, çok ölen olmuştu ama kalanlar sağlam ve fanatik olanlardı. Savaşın sonunda Müslüman savaşçıları arasında ABD kendilerini kullanmış ve şimdi de kurtulmak istiyor gibi bir kanı oluşmuştu. Suudi Arabistan'ı yönetenleri çürümüş ve zayıf insanlar olarak gördüler ve ciddi bir savaş yaşadıklarından bu durumla mücadele edebileceklerini düşündüler. Çünkü Amerikalıları tanımış, nasıl savaştığını görmüşlerdi. Amerikan gücünü çok iyi anlıyorlardı. Zayıf yanlarını bildiklerini hesapladılar. ABD'nin gizli operasyonları nasıl yürüttüğünü, istihbarat sisteminin nasıl işlediğini görmüşlerdi. Bu kişiler sanıldığı gibi fakir ve eğitimsiz de değildi. Ladin gibi toplumun elit kesiminden gelmişler, her şeyi çabucak öğreniyorlardı. El-Kaide'nin esas gücü, ABD istihbaratından kaçabilme yeteneği oldu. Bu yüzden görünmez oldular ve iç ihaneti önlemek için çekirdek eylemci sayısı birkaç yüz adamı geçmedi. ABD istihbaratının teknik yeteneklerini de çok iyi biliyorlardı. ABD uydualarının ne kadar zamanda bir, nereden üzerlerinden geçtiğini ya da aldıkları bir bilgiyi ne kadar zamanda analiz edebileceklerini biliyorlardı. Bilgi sızdırma taktiği ile hem ABD istihbaratının yeteneklerini deniyor hem sızıntı kaynaklarını buluyor hem de karşı tarafı yoruyorlardı. Pakistan ve Suudi istihbaratı içinde de adamları vardı. Aralarında Amerikan emperyalizmi ve özellikle onun İsrail'e desteği konusunda bir uyanış da başlamıştı. Böylece Müslüman topraklarındaki Amerikan hedeflerine saldırılar görülmeye başlandı. Niyetleri ABD'yi iyice kızdırıp İslam dünyasına saldırtmak, bölgedeki ABD müttefiklerinin itibarını zedelemek, Amerikan gücünü tüketmek ve böylece halifeliğin önünü açmaktı.²⁰⁰ Finansal ilişkileri, eğitilmiş personeli ve halk desteği vardı. On yıllık bir araştırma ve denemeden sonra 11 Eylül 2001'deki saldırı yürürlüğe kondu.

Afganistan'dan sonra ABD yeni hedef olarak bölgedeki altı ülke ile sınırları olan Irak'ı seçti. Böylece Afganistan'dan sonra Irak'ta

²⁰⁰ Friedman, a.g.e., s. 40.

da kontrolü sağlayarak Orta Doğu'nun eksenini ve henüz elinde olmayan bir petrol kaynağını daha kontrol edecekti. Kuzeydeki Kürtler on yıldan beri silahlandırılmış ve eğitilmişlerdi. Ancak CIA ne El-Kaide'nin direniş için onları Irak'ta beklediğini ne İran'ın güneydeki Şiileri eğittiğini ve desteklediğini ne de Saddam'ın gerçek planını anlayabilmişti. 2006 yılına gelindiğinde ABD savaşı kaybetmiş gibi idi. CIA yeni ajanlar getirdi ve askerlere de para dağıtma yetkisi verildi. CIA'nın Orta Doğu, Balkanlar, Orta Asya ve Afrika'da ektiği cihat yuvaları, 11 Eylül saldırıları sonrası ABD'nin gerilim stratejisi için istediği geniş oyun sahasını hazırlamıştı. Sovyetler Birliği ve komünistlere karşı savaşınlar diye El Kaide ve ideolojik müttefiki Taliban'ı yaratan ABD, Arap Baharı sürecinde aynı ideolojinin devamı olan El Nusra ve IŞİD'i kurdurdu. Bunlardan ilk ikisinden dolayı Afganistan ve Irak'ı işgal etti, son ikisi ile Arap Baharı diye Suriye, Irak, Libya, Yemen, Mısır, Lübnan ve Tunus'u perişan etti. IŞİD'in komutanları ve savaşçıları, Suriye'den Mısır'a Afganistan'dan Irak'a CIA tarafından 30 yıldır yetiştirilen cihatçıların ideolojik ve örgütsel olarak takipçileri idiler. Yani Arap ülkelerinin rolü de dahil her şey önceden tasarlanmıştı. 2003 yılında ABD, Saddam'ı devirmeden önce Irak'ta El Kaide yoktu. IŞİD, 2006 yılında birkaç grup bir araya getirilerek kurulmaya başlandı ve daha önce uzun süre ABD'de büyükelçilik yapan Suudi istihbaratının başı Prens Bandar tarafından Suriye'de Esat'ı devirmek için hazırlandı. Çoğu daha önce Saddam'ın laik Baas Partisinin üyeleri idi ve Amerikan hapishanelerinde radikal İslamcı haline getirildiler.²⁰¹

Afganistan'a ABD Müdahalesi ve CIA

7 Ekim 2001 Afganistan Savaşı'nın başlangıcını temsil etmektedir. ABD ordusu ve istihbaratı ile Afganistan'a giderken Afgan Hükümetinden ülkesine saldıran teröristleri teslim etmesini istemişti. Taliban Hükümeti kendilerinden ABD'nin Usame Bin Ladin'i istemesi üzerine, Taliban eğer bir kanıt gösterilirse Uluslararası Mah-

²⁰¹ Dexter Filkins, The Fight Of Their Lives, New Yorker (September 29, 2014).

keme'ye göndermeyi kabul etmişti ama bu medyaya yansımada.²⁰² Çünkü ABD, herhangi bir kanıt gösteremedi.²⁰³ Kanıt olmadığı FBI raporlarında da yer aldı.²⁰⁴ Daha sonra 11 Eylül saldırısı ile ilgili olarak Almanya-Hamburg'daki bir El Kaide hücresi ile bağlantı kuruldu ama Afganistan ile ilgili bir bağlantı kurulamadı. 19 saldırının 15'i Suudi Arabistan vatandaşı olmasına rağmen savaş BM'nin onayı bile olmadan Afganistan'a açıldı. Afganistan harekâtına başlanırken bölgede durum oldukça değişmişti. Taliban ülkeye hâkimdi ve onlarla iyi ilişkileri bulunan Müşerref'in ABD'ye üs vermesi ve Karaçi Limanı'nı açması olanaksızdı. Özbekistan ve Tacikistan'dan üs alınması, harekâtın kuzey koridorundan desteklenmesi için ise Rusya ile anlaşmak gerekli idi. Sonunda Ruslarla üs, koridor ve istihbarat verme karşılığında Çeçenistan'a silah göndermeme ve orantısız güç kullanmasına ses çıkarmama sözü verildi.²⁰⁵ Ruslarla anlaşmadan birkaç gün sonra CIA timleri bellerinde dolar kuşakları ile kuzey bölgeye inmeye başladılar. CIA, eski yöntemle döndü, iyi adamları seçecek ve onlara güvenecekti. CIA ajanlarının Afganistan'a götürdüğü para yaklaşık 70 milyon dolardı ve bu paralarla Kuzey İttifakının üç liderini satın aldılar.²⁰⁶ CIA'nın ardından özel operasyon kuvvetleri gelmeye başladı.

Afganistan'da bir savaşa gerek yoktu. Bütün Taliban dışı Afgan gruplar, ABD'den ülkeyi bombalamamasını veya işgal etmemesini istediler.²⁰⁷ Onlara göre Taliban'dan kurtulmak için yapılması gere-

²⁰² CNN, Bin Laden Says He Wasn't Behind Attacks, CNN.com (September 17, 2001). <http://archives.cnn.com/2001/US/09/16/inv.binladen.denial/> CNN, Taliban Repeats Call for Negotiations (Oct 2, 2001).

<http://archives.cnn.com/2001/WORLD/asiapcf/central/10/02/ret.afghan.taliban/>

²⁰³ Noam Chomsky, The War on Afghanistan, Znet (December 30, 2001).

<http://www.globalpolicy.org/wtc/targets/1230chomsky.htm>

²⁰⁴ Ed Haas, FBI Says, It Has 'No Hard Evidence Connecting Bin Laden to 9/11', Muckraker Report, (June 6, 2006). <http://www.teamliberty.net/id267.html>

²⁰⁵ Friedman, a.g.e., s. 171.

²⁰⁶ Friedman, a.g.e., s. 185.

²⁰⁷ Barry Bearak, Leaders of the Old Afghanistan Prepare for the New, New York Times (October 25, 2001); John Thornhill and Farhan Bokhari, Traditional Leaders Call for Peace Jihad, Financial Times (October 25, 2001).

ken Suudi Arabistan ve Pakistan'a baskı yaparak para kaynaklarının kesilmesi idi. Ama ABD, uzun savaşa yani büyük oyuna başlıyordu. Medyaya yansıtıldığına göre ABD harekâtının amacı sadece misilleme değil, böyle bir saldırının bir daha yapılmasının önlenmesi idi. Amerikan askerlerinin görevi genişledi, birkaç teröristle savaşmaktan Pakistan'daki üslerinden gelen Taliban unsurları ile çatışmalar büyüdü. CIA, Tora Bora'da dağlık kesimde Usame Bin Ladin'in saklandığı bilgisine ulaşmıştı. CIA, ABD özel kuvvetleri ve Afgan Doğu İttifakı askerleri, Hava Kuvvetleri desteğinde 3 Aralık 2001'de büyük bir saldırı başlattılar. Bu, savaşın kırılma noktası idi. Tora Bora'ya Savaş Ağaları ile birlikte yapılan saldırıdan Usame Bin Ladin kaçınca CIA 11 Eylül'ün ardından ikinci büyük itibar kaybını yaşadı. Doğu İttifakı askerleri ise bir sürü fanatik, çıkarıcı ve geçmişten gelen kinleri olan kişilerden oluşuyordu. CIA, onlara zaten güvenmiyordu ama Tora Bora'da asıl kazık ISI'dan yenmiş, Ladin kaçmıştı. Tora Bora sonrası El Kaide dağılmış, savaşta yeni bir aşamaya gelinmiş ve El Kaide avı artık Pakistan'a kaymıştı. Ladin kaybolmuştu, büyük paralar ile sürekli istihbarat sağlanıyor ama gelen bilgiler hep yanlış çıkıyordu. Bu başarısızlıktan sonra Amerikan ordusu ve CIA arasında başından beri yaşanan rekabet ve gerginlik patlama noktasına geldi. İstihbaratçıların teorileri işe yaramıyordu. ABD'nin ise iki seçeneği vardı: imkânsız derecede zor olan monarşiyi yeniden kurmak ya da Karzai. ABD, Karzai ile temasa geçti ve o da hedef olarak Kandahar'ı gösterdi. Kandahar, 7 Aralık günü düştü ama El Kaide'nin asıl liderleri kaçtı. Taliban ise gerilla savaşını başlatacağı kuzey bölgeye çekildi. 2002 yılında ABD ve müttefikleri Taliban rejimini askerî müdahale ile devirdi. Hamid Karzani, 7 Aralık 2004'te yapılan göstermelik seçimde devlet başkanı oldu. ABD'nin Afganistan'ı işgal etmek ya da yatıştırmak gibi bir niyeti ve planı yoktu. Amaç, Taliban'ı şehirlerden söküp atmak ve El Kaide'yi avlamak için Afganistan'da Amerikan üsleri kurmaktı. Usame Bin Ladin'in yakalanması, hapse atılıp atılmayacağı istihbaratçılar ve askerler arasında tartışmalara neden oldu. ABD'nin Afganistan'da başlangıçta Bin Ladin'i saf dışı bırakma düşüncesi yerini daha kapsamlı bir fikre bıraktı: El Kaide'yi yok etmek için Taliban hükümetini devirmek, ülkedeki El Kaide tesisle-

rini yok etmek ve El Kaide liderlerini yerlerini terk etmeye zorlamak.

Sürekli yanlış bilgi alan CIA'ya bu sefer, El-Kaide'nin nükleer silah edineceği bilgisi gelince Washington'da Başkan Bush parano-yaya girdi. Onlara nükleer silah verebilecek üç ülke vardı: İran, Kuzey Kore ve Irak. Bush, bu üç ülkeyi hemen "şer eksenii" ilan etti. El-Kaide'nin finansmanı ile ilgili istihbarat ise hep Suudileri işaret ediyordu. 2005 yılında El Kaide'nin üçüncü derece liderlerinden Abu-Faraj al-Libi'yi takip eden bir Pakistanlı ajandan Pakistan'ın kuzeydoğusundaki kabilelerin olduğu bir yerde üst düzey bir El Kaide toplantısı yapılacağı haberi alınmıştı. Savunma Bakanı Rumsfeld, Pakistan'ı işgal anlamına gelebilecek planı çok riskli buldu ama asıl gerekçesi haberin CIA kaynağından gelmesi nedeni ile güvenilir bulmaması idi²⁰⁸. El Kaide ile ilgili istihbarat çok zayıftı, 2005 yılına kadar neredeyse ele geçen hiçbir şey yoktu. CIA'nın başarıları arasında 11 Eylül saldırılarının planlayıcısı olan Halit Şeyh Muhammed'in yakalanması başta gelmektedir²⁰⁹. Bu başarıda Pakistan'ın yardımı büyük olmuştu. 2005 yılında tutuklanan Abu Faraj Al-Libbi'nin sorgusundan, başka bir kurye olan Maulawi Abu Al-Halit Jan tespit edildi ve takibe geçildi. Temmuz 2010'a kadar kuryelerin takibinden bir sonuç alınamadı ama Peşavar yakınındaki Abbottabad kompleksine gelip gitmeye başlayan beyaz bir Suzuki araçtaki kişi dikkat çekti. Bu kişi Abu Ahmed olarak bilinen El Kaide'nin önemli liderlerinden Halit Şeyh Muhammed idi. Bu kişi aynı zamanda 11 Eylül saldırılarının planlayıcılarından da biriydi. Dokuz ay boyunca gelip gidenlerin takibinden Bin Ladin'in burada olması yanında El Kaide çekirdek yapısı ile ilgili önemli bilgiler toplandı. Burada ne cep telefonu ne internet ne de sabit hat telefon kullanılmaktaydı. Sonuçta başarılı bir operasyonla ele geçirilen Halit Şeyh Muhammed küresel gizli bir hapishaneye götürüldü. Burada yoğun bir sorgulamaya tabi tutulan Halit Şeyh Muham-

²⁰⁸ Mark Mazetti, *The Way Of The Knife, The CIA, A Secret Army, And A War At The Ends Of The Earth*, Penguin Books, New York, 2013, s. 116.

²⁰⁹ Michael V. Hayden, *CIA Director's Remarks at the INSA Dinner, Celebrating the 60th Anniversary of the National Security Act of 1947 (September 18, 2007)*.

med'e 183 kez tutsakların korkulu rüyası su tahtası işkence yöntemi uygulandı ve çok önemli bilgiler elde edildi.

Usame Bin Ladin Sonrası Afganistan

Usame Bin Ladin'in ölümünden sonra Afganistan'da istihbarat işinin şekli değişmeye başladı. Artık El Kaide'nin geri kalanı yok edilecekti, bunun için de en iyi yol drone saldırıları idi. ABD'deki istihbarat reformlarından en çok etkilenen CIA oldu. Afganistan'daki örtülü operasyonlardaki başarısızlıkları nedeni ile önce örtülü operasyon yeteneklerini büyük ölçüde Savunma Bakanlığına kaptırdılar.²¹⁰ Afganistan'daki savaş istihbarat operasyonları, Predators drone'ları ve küçük askerî hücreler ile yapılmaya başlandı. CIA, Afganistan'ın doğusundaki üslerinden drone savaşlarına girerek paramiliter bir rol edinirken Pentagon ise hızla bir düzineden fazla ülkede gizli savaş programlarına girişti. Panetta'dan sonra Afganistan'daki ABD ordusunun komutanı David Petraus Eylül 2011'de CIA direktörü olduğunda, Afganistan'da CIA'yı altı haftalık eski bilgilerle çalıştığı için eleştirmişti.²¹¹ CIA'dan emekli Mr. Laux'a göre CIA personeli ve askerleri Afganistan'a kısa süreler için geldiler ve ülkeyi çok az anlayabildiler. Çünkü kısa zamanı çevreyi anlamakla geçirmişken bölgeden ayrıldılar. Yerlerine gelenler de aynı durumda idi ve aynı hatalar yapıldı. ABD hiçbir ülkede Afganistan'daki gibi 10 yıl kalmamıştı ve bu ülkede bir yıl 10 yıla bedeldi. Hâlen Afganistan'ın doğusunda binlerce asker yollarda devriye gezerek Taliban savaşçılarını avlamaya çalışırken, CIA operatörleri ise büyük ölçüde El Kaide'ye odaklanmış durumdadır.²¹² Çaresizlikten askerler ve CIA arasında trajikomik durumlar yaşıyor. Askerler Peştun dilinde yayın yapan radyolarında aradıkları Taliban savaşçılarının isimlerini sayarak yerleri hakkında bilgi

²¹⁰ James Goodby, Kenneth Welsbrode, Limit the Pentagon's Takeover of CIA, Defense News (June 5, 2006), s. 21.

²¹¹ Kimberly Dozier, Petraeus Sworn in as CIA Director, The Associated Press (Sep 6, 2011).

²¹² Mark Mazzetti, A C.I.A. Grunt's Tale of the Fog of Secret War, New York Times (April 1, 2016).

verecekleri para teklif ediyor. Askerî yayından haberi olmayan CIA elemanları, aynı isimler için bilgi getiren başkalarına para ödüyor. Taliban liderleri ile ilgili alınan bilgiler genellikle uydurma çıkıyor. Yıllardır bu uydurma haber trafiği devam ediyor, birileri ceplerini dolduruyor ve Amerikalılar istihbarat konusunda oldukça umutsuz. ABD'nin Afganistan'da istihbarat birimleri ile çok yakın çalışan 10.000 kadar özel kuvvet personeli bulunmaktadır. Bu unsurlar CIA birimleri ile Afganistan'a ilk gelen grup olmakla birlikte en son gidenler olacaktır.²¹³

2009'da BM'nin Afganistan temsilcisi olan Peter Galbraith'e göre ABD, Afganistan'daki savaşı kazanamazdı çünkü Afgan bir ortağı yoktu.²¹⁴ Pentagon, Afganistan çıkmazı için gerçek bir askerî çözüm olmadığının farkına vardı. Ancak, Taliban'a göre imansız işgalcilerin ülkeden çıkarılması dinî bir görev idi ve onlar çıkana kadar savaşımaya devam edeceklerdi. Amerika'nın gerçek düşmanı sadece El Kaide idi ama Taliban onlardan asla vazgeçmedi. Kabil'e sıkışmış olan Karzai'nin bir validen farkı yoktur. Seçimlerdeki açık hileler nedeni ile Afgan halkı onu yasal olmayan başkan olarak görmektedir. Savaş; ayaklanmacıların, hükümet yetkililerinin ve onların dostlarının faydalandığı bir politik ekonomi yarattı. Kabil hükümeti çok yüzeysel bir kontrole sahip, derin bir şekilde çürümüş ve nüfusun çok az güvenine sahip. Acı gerçek şu ki Afgan güvenlik güçleri asla ülkeyi kendi kendilerine istikrarlı hâle getiremez. Afgan güvenliği daima merkezî hükümet, kabileler, alt kabileler ve aşiretler arasında hassas dengeler gerektirmiştir. 1929 yılında krallığı ele geçiren Nadir Şah "Kral değil kabillerin ve ülkemin hizmetçisi olacağım" demişti. Bu akıllı yaklaşım sayesinde ülke 1929'dan 1978'e istikrarlı bir dönem yaşadı. Şehirdeki ve kırsaldaki güç merkezleri arasındaki denge her zaman hayati olmuştur. Millî ordu ve polis yerel toplumla ilişki yeteneği başarılarının sırrıdır.²¹⁵ Irak'ın aksine Afganistan kırsal bir ülke ve bu ülkede başarı, köy köy halkı ka-

²¹³ Kimberly Dozier, Spec ops, CIA first in, last out of Afghanistan, The Associated Press (Oct 8, 2011).

²¹⁴ Peter Galbraith, Karzai, a Corrupt Partner, Time (Oct. 07, 2011).

²¹⁵ Seth G. Jones, Security from The Bottom Up, Time (Oct. 07, 2011).

zanmaktan geçmektedir. Taliban ise kırsal kesime geçişi engellemeye çalışmaktadır. Gerek Taliban gerekse diğer direnişçi gruplar merkezî hükümetin güç ve otorite eksikliğinden faydalanıp Afganistan'ı 1990'lardaki iç savaş ortamına benzer bir hale getirdiler. Afganistan'da Taliban iktidarı kaybetti ve El Kaide oldukça eridi ama hâlâ öldürücü ve esnek bir ayaklanma devam ediyor. Amerika'nın bu harekâttan bir an önce sıyrılmak için amacı, Taliban üzerinde etkili olacak ve onu vazgeçirecek ölçüde yeterince güçlü bir ordusu ve polisi olan Afgan hükümeti kurmaktır. Ancak bu hedef Afganistan'daki etnik bölünmeler, merkezin geleneksel olarak zayıf olması ve savaşmakta kararlı olan Taliban'ın Pakistan'da bulunduğu korunma imkânı nedeni ile başarısız oldu. Amerikalılar, El Kaide'nin ülkenin dışına çıkarılması karşısında Taliban'ı siyasi ortama entegre etmeyi deniyorlar. ABD, Taliban ve El Kaide ile mücadeleyi Afgan yerel güçlere ve Pakistan'a bırakıp ülkeden bir an önce çıkmak istiyor.

El Kaide Teröründe Son Durum

El Kaide, Usame bin Ladin tarafından kurulduğundan beri zaten çok büyük bir örgüt değildi, gerçek üyeleri birkaç yüzden fazla olmamıştı. El Kaide, sistemlerin sistemi adı verilen küresel cihat için dünyanın her yerinde bağımsız olarak kurulmuş, bağlantılı grupların çekirdeğidir. Afgan-Pakistan sınırındaki bu çekirdek Ana Üs'tür. Afganistan ve Sudan'daki kamplarda on binlerce kişiyi eğitiler. Bu kişilerin arasından sadece birkaçı çekirdek gruba alındı. Usame bin Ladin aynı zamanda İslam dünyasında yoldan çıkmış ülke liderlerine, ABD ile iş birliği yapanlara karşı da savaş açmıştı. Şu anda Ayman El Zevahiri tarafından yönetilen El Kaide, diğer örgütlerle iç içe geçmiş pek çok ağdan teşkil olduğundan içinde iz sürmek kolay değildir.²¹⁶ El Kaide'nin küresel cihat doktrininin esasını; Müslüman toprakları işgal eden yabancı güçlerinin çıkarılmasına destek olmak, İsrail hedeflerine saldırmak, Müslümanların Avrupa'daki çıkarlarını savunmak ve Arap dünyasındaki baskıcı rejim-

²¹⁶ Scott Stewart, Defining al Qaeda, Stratfor (October 18, 2012).

lere karşı direniş olarak özetleyebiliriz. El Kaide'nin stratejisti Ayman El Zevahiri askerî stratejiyi şu şekilde belirlemişti:²¹⁷ en uygun zamanı beklemek, lideri öldürmek, yabancılarla iş birliği yapan sivilleri cezalandırmak. El Kaide'nin gelecek vizyonunu da belirleyen Zevahiri, başını ABD'nin çektiği inanmayanlara ve Müslümanların enerji kaynaklarına el koyanlara karşı büyük bir savaş için İslamcıların seferberliğini belirlemişti. Bugün El Kaide ne yok oldu ne de 11 Eylül 2001 gibi yeni bir saldırı peşindedir. Afganistan ile Pakistan arasında bir yerdeki çekirdek, kendi stratejisini uygulamaktadır. Büyük strateji inanmayanlara karşı topyekûn bir savaş için küresel seferberliğin kendi ideolojisini benimseyen bağlantılı (affiliated) grupların harekete geçirilmesidir. Bunun için yaygın bir propaganda ağı kurulmuştur ve bölgesel stratejiler uygulanmaktadır. El Kaide'nin 20 yıllık stratejik planına göre²¹⁸

- 11 Eylül 2001; uyanış, büyük savaşın başlaması ve cihadın ateşlenmesi.
- 2002-2006 dönemi, gözlerin açılması ve Batı karşısında savunma dönemi idi.
- 2007-2010, yükselme devri idi; Türkiye ve İsrail hedef seçildi.
- 2010-2013; petrol üreten S. Arabistan ve Ürdün gibi yoldan çıkmış ülkelerin hedef alınması.
- 2013-2016; halifeliğin ilanı, Müslüman güçlerin küresel seferberliği.
- 2016-2020; inanmayanlara karşı topyekûn savaş.
- 2020; kesin zafer, küresel halifeliğin kurulması.

ABD'nin Afganistan'daki savaşı ile Afganistan-Pakistan sınırına sıkışan çekirdek El Kaide'nin operasyonel yetenekleri sınırlıdır. Ancak daha çok propaganda ve yeni eleman temini peşinde olan ve büyük bir örgütler grubunun çok küçük bir parçasını temsil eden El

²¹⁷ Ayman al-Zawahiri, Knights Under the Prophet's Banner, Azlin Files (2010), <https://azelin.files.wordpress.com/2010/11/6759609-knights-under-the-prophet-banner.pdf>

²¹⁸ Alakbar English, Al-Qaeda's 20-Year Plan: From 9/11 to Final Victory, (January 29, 2014). <http://english.al-akhbar.com/node/18437>

Kaide, çekirdeğini korumakta ve hızla büyüme potansiyelini elinde tutmaktadır.²¹⁹ Irak, Kuzey Afrika ve Arap yarımadasındaki gruplar El Kaide çekirdeğine bağlılığını ilan ettiler ve bu yerlerin El Kaide'si olarak anılmaya başladılar. Bazı gruplar ise başka isimler altında El Kaide felsefesine ve cihat anlayışına sadık olarak faaliyet göstermektedir. Üçüncü ve en büyük halka ise El Kaide'den etkilenen küçük gruplardır ki El Kaide çekirdeği ile çok az ya da hiç bağlantıları olmamasına rağmen kendilerine bulundukları ülkede (homegrown) El Kaide ismini vermektedirler. Söz konusu bağlantılı gruplar Asya kıtasında 300 kadardır. Küresel olarak aşağıdakilerin öne çıktığını söyleyebiliriz:

- Yemen ve Suudi Arabistan'ı hedef alan Arap yarımadası El Kaide'si (AQAP²²⁰),

- Irak'ta Şii hükümete ve halka, Suriye'de Alevi rejime karşı savaşan, Sünni Ürdün'e yönelik çatışmalara da katılan Irak Şam İslam Devleti (İŞİD²²¹),

- Özbekistan'da üslenen ve Tacikistan, Rusya, Türkiye, Kırgızistan, Kazakistan, Çin ve Doğu Türkistan'da (Uygur Sincan) faaliyet gösteren, Afganistan ve Pakistan'da Taliban müttefiklerini destekleyen Özbekistan İslamcı Hareketi,

- Cezayir, Mali, Fas ve Libya'da saldırılar yapan İslamcı Mağrip El Kaide'si (AQIM²²²),

- Somali ve komşusu doğu Afrika ülkelerinde faaliyet gösteren El Şahab,

- Afganistan-Pakistan sınırında Batı'nın yenemediği Taliban ve Haqqani şebekesi,

- Asıl olarak Endonezya'da ayrıca Malezya ve Singapur'da da faaliyet gösteren Cemaat-ül İslamiyah (İslam Cemaati),

²¹⁹ Stewart, ibid (October 18, 2012).

²²⁰ AQAP: Al Qaeda in the Arabian Peninsula.

²²¹ Cumhurbaşkanı Erdoğan tarafından İŞİD yerine "DEAŞ" kısaltması kullanılmaktadır. Örgütün Arapça'da "Devlet'ül İslamiyye fi'l Irak ve's Şam" olan isminden "İslam" sözcüğü çıkarılarak, "Devlet'ül Irak ve's Şam" şeklinde kabul edildi ve böylece DEAŞ olarak kısaltıldı.

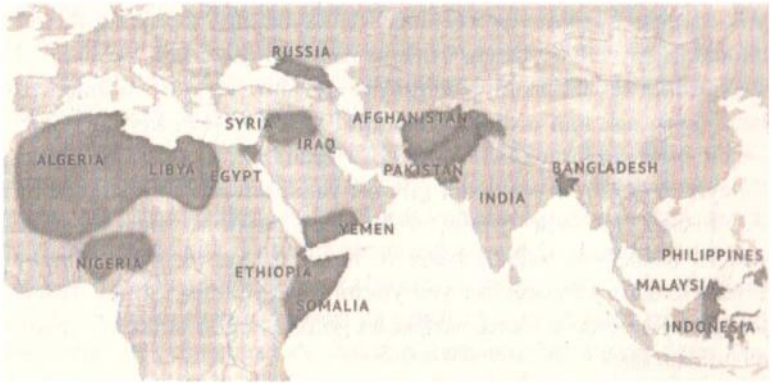
²²² AQIM: Al Qaeda in the Islamic Maghreb.

CIA VE ORTA DOĞU

- Kazakistan'da savaşı; Afganistan, Pakistan, Kafkasya ve hatta Batı Avrupa'da da faaliyetleri görülen Jund el-Hilafah (Hilafetin Askerleri). Bu örgüt Fransa'daki son saldırılar sonrası da video çekimleri ile gündeme geldi.

- Kuzey Nijerya'daki Müslüman eyaletlerde faaliyet gösteren Boko Haram.

Son 3 yıldır Doğu Türkistan'da savaşı Doğu Türkistan İslamcı Hareketi ve Türkistan İslamcı Partisini; Amerikalılar El Kaide uzantısı gibi göstermeye çalışırken Çinliler örgütün arkasında ABD ve Gülen Cemaati olduğunu düşünmektedir.

Harita 3: Usame Bin Ladin'in Mirası (El Kaide ve Uzantıları)

ABD'nin düşmanı olan radikal İslamcı örgütler bunlarla sınırlı değil; Laşkar-e Taiba, Hizbullah ve Hamas gibi örgütler El Kaide yardımı ya da talimatı ile planlı saldırılar düzenleyebilir. Bu örgütlerin hiçbiri 11 Eylül 2001'den beri güçlerinden bir şey kaybetmediler, daha çok öldürdüler ve Bin Ladin'den çok daha fazla bölgeyi kontrol ettiler.²²³ Usame Bin Ladin'in öldürülmesinden sonra El Kaide yeni bir lider kadrosu kurdu, iç halkası değişim içindedir. El Kaide liderlerinin sayısı ABD'nin drone saldırıları ile gittikçe

²²³ Max Boot, A False Sense of National Security, Los Angeles Times (August 8, 2011).

azalmaktadır. Pek çok El Kaide liderinin Pakistan'da yaşadığına ve Pakistan ile iş birliği yaptığına inanılmaktadır. Diğer El Kaide liderlerinin Yemen ve Somali'de olduğu sanılmaktadır. Enver Sedat suikastına karışmış olan Zevahiri, El Kaide'nin en önemli teorisyenidir. Zevahiri, yazı ve konuşmalarında İslam'ın bugünkünü zayıflığını Birinci Dünya Savaşı sonrasında Osmanlı'nın çöküşüne bağlamaktaydı. İsrail'in doğuşu da bundan kaynaklanmıştı. El Kaide liderleri Orta Çağ'dan kalma bir Arap devleti peşinde olmaktan daha büyük hayallere sahiptirler. Güç politikalarına önem veren ve küresel emelleri olan El Kaide, Osmanlı gibi hâkim dünya gücü içinde bir İslam vizyonu peşindedir. Böylece yeni halife ile İsrail'i yok edecek, İspanya ve Çeçenistan'da kaybedilen toprakları da kurtaracaklardır. 2010 yılında Türkiye'nin Filotilla Olayı ve İsrail ile ilişkilerinin bozulmasını yorumlayan Zevahiri'ye göre; Osmanlı İslam'ı korumak için ordular gönderirdi ama Erdoğan kurtlar denizine bir inek göndermişti.²²⁴ Ona göre Erdoğan, bir (Kanuni Sultan) Süleyman değil, Enver Sedat gibi bir yatıştırıcı idi. El Kaide de büyük hatalar içindedir. Şiddet ve ölümden başka bir vizyonu olmayan El Kaide'nin, sadece barış ve huzur isteyen örneğin Filistinli Müslümanlara vereceği bir şey yoktur. Irak, Ürdün, Suudi Arabistan gibi ülkelerde binlerce sivil kan gölüne boğdu ve kendi tabanına yabancılaştı.²²⁵

Pakistan

Pakistan'ın kurucu babası Muhammed Ali Cinnah, yeni kurulan ülkede birleştirici bir güç olarak İslam fikrini desteklemişti. Pakistan'daki İslamcı gruplardan bazıları sosyal muhafazakârdır. Taliban'ın şiddet yöntemlerini ve İslamcı partilerin dinî programlarını desteklememektedirler.²²⁶ 1960'lı yıllardan beri Suudi Arabistan ve

²²⁴ Bruce Riedel, Al Qaeda's Surprising New Target: Turkey, The Daily Beast (August 02, 2010).

²²⁵ Bruce Riedel, How the United States Enabled Al Qaeda, The Daily Beast (September 05, 2011).

²²⁶ Heidieh Mirahmadi, Mehreen Farooq, and Waleed Ziad, Traditional Muslim Networks: Pakistan's Untapped Resource in the Fight Against Terrorism, World

Pakistan çok yakın ilişki içindedir. Pakistan yeni kurulduğunda Suudi kralı Faysal, Pakistan'ı kendi yörüngesine sokmakta gecikmemişti. 1969'da Yemen'deki isyanda Pakistanlı pilotlar Suudilere yardım ettiler. 1980'lerde Afganistan'daki savaş devam ederken, Pakistan'da General Ziya ül Hak'ın İslamlaştırma politikası, İslamcı güçlerin ve Deobandi'ler gibi katı Sünni İslamcı mezheplerin gelişmesine yol açtı. Deobandi'ler katı İslam anlayışını yaymak için Suudi Arabistan ve BAE'deki özel kişilerden büyük miktarlarda finansal yardım aldılar. 1991'de ise Pakistan birlikleri Körfez Savaşı'nda yer aldı. Pakistan'ın Taliban ve El Kaide ile yakın bağları ABD ile müttefiklik ilişkisine gölge vurdu ve iki ülke arasında sık sık gerilim arttı. Pakistan hâlâ küresel cihadın merkez üssüdür. Pakistan içinde bir El Kaide elemanının yakalanması çok ender bir durumdur ve genellikle 2008'den beri artan CIA drone saldırıları neticesi ölü olarak ele geçmektedirler.

2009 yılında, 60 Barelvi örgütünü ve Taliban'a karşı olan çeşitli İslam düşüncelerini bir araya getiren ve aşırıcılığa karşı dinsel kurallar yayınlayan Sünni İttihat Konseyi kuruldu. Ancak daha sonra bu konseyin de pek ılımlı bir çizgisinin olmadığı görüldü. Pakistan, bu uzun vadeli müttefikinin çağrısına rağmen Yemen'de Husilere karşı savaşa katılmadı. Bunun ilk görünen nedeni artık Pakistan'ın Hindistan ve Afganistan ile ilişkileri karmaşık hâl alırken Orta Doğu'ya birlik göndermek istememesi. Ancak, Pakistan sembolik bir askerî varlık bile göndermedi ve 15 Nisan 2015'de Pakistan Meclisi Yemen'de tarafsız kalmayı kabul etti.²²⁷ Pakistan artık Orta Doğu'nun mezhep savaşlarının bir parçası olmak istemiyor. Hele söz konusu olan 900 km sınırı olan komşusu İran iken çünkü... Nüfusunun %25'i Şii ve bu nüfus tahrik edilebilir. Pakistan, İran'dan gaz almayı, ABD ile yaptığı nükleer anlaşmadan sonra yaptırımların kalkması ile ekonomik ilişkilerini geliştirmeyi istiyor. Diğer yandan

Organization for Resource Development and Education, May 2010, 2, at [http://www.worde.org/files/WhitePapers/WORDE %20White%20Paper%20-%20Traditional%20Muslim%20Networks.pdf](http://www.worde.org/files/WhitePapers/WORDE%20White%20Paper%20-%20Traditional%20Muslim%20Networks.pdf) (January 31, 2011), 6.

²²⁷ Charlotte Kennedy, How Pakistan Plays the Middle East, The National Interest (May 7, 2015).

CIA VE ORTA DOĞU

ABD ile ilişkilerinin her an bozulabileceğini düşünen Pakistan, son aylarda İran, Türkiye ve Çin'e diplomatik ziyaretler yaptı. Çin ile 46 milyar dolarlık Çin-Pakistan Ekonomik Koridoru projesi imzalandı. Pakistan-İran gaz hattı için Çin'in maddi destek sağlayacağı konuşuluyor. Özetle Orta Doğu'da ilişkiler her zaman daha iyi bir çıkar için değişebilir, sadakat yoktur.

BEŞİNCİ BÖLÜM

İSLAMCILIK, KÜRESEL TERÖR VE CIA

İngilizler ve İslamcı Kurgunun Kökleri

İslamcı fikirlerin ortaya çıkışı onu emperyalist amaçları için kullanmak isteyen İngiltere'nin Hindistan'da Cemalettin Afgani ile kullandığı kuramlara kadar geri gider. 19. yüzyılın sonunda Osmanlı bünyesindeki Müslümanları ayaklandırmak ve İslamcı yapıları örgütlemek için İngilizler tarafından gönderilen ve Hindistan'da yetiştirilen Cemalettin Afgani (1837-1897), Muhammed Abdül (1849-1905) ve Reşit Rida (1865-1935) gibi isimler dönemin İslamcı akımlarının örgütlenmesinde rol aldılar.²²⁸ İngilizler, sonrasında İslamcı ajan yetiştirme işinde uzmanlaştılar. Afgani daha sonra Türkiye'ye gelip Osmanlı'nın son döneminde de ülkemizde İngilizlere hizmet için İslamcı yapıları tetikledi. İslami kaynaklarla meşrulaştıran dönemin din âlimi Ahmed, Kraliçe tarafından "Sir" unvanıyla ödüllendirildi. O günden beri sömürgeci Batı, "Sir Şeyh Ahmed" gibilerini bulup yanına çekmekte, İslamcılığı kendi yayılmacı ve hegemonyacı amaçları uğruna kullanmakta hiç güçlük çekmedi. Hindistan'dan getirip yetiştirdikleri Muhammed İkbal, Londra'daki Hint Müslüman Zirvesi'ne üye oldu ve Oxford Üniversitesinde 1934'te yayınladığı "İslam'da Dini Düşüncenin Yeniden Yapılanması"²²⁹ kitabı ile İslamcı düşüncüyü yeniden kurgularken yaptığı

²²⁸ Daniel Benjamin and Steven Simon, *The Age of Sacred Terror*, Random House, 2002, s. 172-173.

²²⁹ Muhammed Iqbal, *The Reconstruction of Religious Thought in Islam*, Bhavan Publisher, 2000, s. 23.

ziyaretlerde Orta Doğu'daki laik ve milliyetçi hareketleri hedef aldı. Pakistan'da Cemaati İslam partisini 1941'de kuran Ebül El Mevdudi'nin çağdaşı olan Hasan El Banna 1928'de Mısır'da Müslüman Kardeşleri kurdu. Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşü döneminde İngilizlerin satın aldığı Suudlar, deve sırtında yaşadıkları çölden Vahabizm ile birlikte Mekke ve Medine gibi kutsal yerlere yerleştiler. 1928'de Hasan el Banna, Müslüman Kardeşleri (MK) kurduğunda en az iki nesildir İslamcılık; Batı laikliğine karşı cevap, İslami uyanış için gereklilik olarak görülüyordu.

İslam, İngilizler tarafından kendi siyasi amaçları için bir manipülasyon ideolojisi olarak kullanıldı. Arap tarihçisi Said Aburish, 20. yüzyılda Batı ile İslam ilişkisini üç ayrı döneme ayırıyor:²³⁰

- İlk safha Birinci Dünya Savaşı sonrası Arap liderlerinin aldatılması ve ihanet edilmesi ama Arap kitleleri üzerinde İngilizlerin onlara kendilerine bağımlı bir tür hâkimiyet izni vermesi; böylece İslam hem Osmanlı'yı parçalamanın vasıtası hem de kurulan yeni uydu yönetimleri meşru hâline getirmenin vasıtası olarak kullanıldı. İngiltere bu dönemde kurduğu kolonilerin başına kukla diktatörler getirdi.

- İkinci safha Arap milliyetçiliği ile başladı. Böylece İslam-Batı ilişkilerinde ikinci döneme gelindi; Köktenci İslam, Batı hâkimiyetini reddeden ülkelerdeki laik ve milliyetçi rejimleri yıkmak için bir vasıta olarak kullanıldı. Bunların başında Musaddık ve Nasır geliyordu.

- Üçüncü safha 1967'de Altı Gün Savaşı sonrası başladı. Batı, İsrail'in yanına olduğunu göstermiş; onların desteği ile İsrail; Arap komşularını yenmiş; Sina Çölü'nü, Batı Şeria ve Golan tepelerini ele geçirmişti. Böylece Batı karşıtı köktendinci İslamcı hareketler tüm Müslüman dünyasına yayılmaya başladı. Yeni durumda İslamcılık, İslam dünyasının kendi içinde kutuplaşması ve savaşmasının, yaratılan kargaşa içinde Batı çıkarlarının sağlanması ve Orta Doğu haritasına yeniden şekil verilmesi için kullanılmaya başlandı.

²³⁰ Said Aburish, A Brutal Friendship - The West and the Arab Elite, St. Martin's, New York, 1998, s. 57.

Müslüman Kardeşler (MK), İslam'ın hastalığına siyasi çare olarak İslamcılık ideolojisini geliştirdi. Apolitik Selefilerin aksine MK İslamcıları, 20. yüzyıldaki laik Arap milliyetçiliğine karşı İslamcı devletler kurmayı hedefliyordu. Ama hepsinin ortak hastalığı Batı ile mücadele görüntüsü altında Batı'nın ajanı ve kuklaları olmaları idi. Modern İslamcılığın yükselişi son 40 yıldır ortaya çıkan bazı önemli jeopolitik olayların sonucu oldu. Bu olaylar içinde 1979'daki İran devrimi, 1980'lerdeki Afganistan'da Sovyetler'e karşı mücahit savaşı, petrol fiyatlarındaki artış ve 11 Eylül saldırıları ve sonrası sayılabilir.²³¹ Batı'nın Siyasal İslamcıları son 50 yıldır İngiltere'deki Exeter ya da Malezya'daki Kuala Lumpur Üniversitesinde yetiştiriliyor.

ABD ve İslamcılık

İslamcılığı; siyasal İslam (İslamcı parti ve hareketler), mezhep, cemaat ve tarikatlar gibi halk tabanı ve nihayet radikal (silahlı) yani teröre başvuran İslam olarak üç grupta toplamaktayız. Siyasal İslam, bir ideoloji olmaktan ziyade Batılılar tarafından yazılmış ve partilerden siyasi hareketlere, ılımlıdan radikal terörist gruplara değişen bir görevli grubunun eline verilmiş öğretilerdir.²³² Bu öğretisi siyasi İslamcı partilerden Müslüman Kardeşlere, El Kaide ve İŞİD'e Orta Doğu'da her gün yeni ve farklı gruplar ortaya çıkmasının ve çatışmaların kaynağıdır. Barışçı gözükenden terörist olanlara bu grupların her biri bir kısım insanları içine çekmekte, onları aynı öğretinin altında toplamaktadır. İŞİD de bu grupların bir tanesidir ve sonuncusu olmayacaktır. Ortak özellikleri geçmişin hayalleri ile gelecek kurmaktır. Dine dayalı dogma toplum anlayışını modern hayata adapte edemedikleri için herkesle çatışmak, acımasız olmak ve bir kez iktidarı ele geçirince diktatörlüklerini kurmak istemektedir-

²³¹ Sumit Ganguly, Manjeet S. Parnes, *Politico-Economic and Radical Islamic Challenges to Democracy in Asia*, in Ashley J. Tellis, Andrew Marble, and Travis Tanner, Eds., *Strategic Asia Series 2010–11: Asia's Rising Power and America's Continued Purpose*, National Bureau of Asian Research, Seattle, 2010, s. 297.

²³² Paul R. Pillar, *The Latest Cost of Islamophobia*, *The National Interest* (September 10, 2014).

ler. Orta Doğu'da mezhepsel çoğunluk üzerine kurulmuş otoriter rejimler Mısır, Suriye, Libya ve Irak'tadır. Bu ülkelere her türlü dış müdahale diğer tarafın radikalleşmesine yol açacaktır. Orta Doğu'ya yapılan müdahalelerde ABD'nin bölgesel taşeronlara başvurusu, bu ülkelerin bir yandan kendi gündemlerini uygulaması stratejik uyum sorununu getirdi.²³³

Arap rejimleri, 1973'te petrol fiyatlarının artması ile zenginleşmişti ama İslamcı hareketler tehdidi duruyordu. Dinî örgütler, Suudi Kralı Faysal hakkında eleştirilere başlamıştı; kraliyet ailesinin açgözlülüğü, lükse merakı ve yolsuzluklarından bahsediliyordu. 1975'te Kral Faysal, kardeşini idam ettirdiği yeğeni Prens Faysal İbn Musad tarafından öldürüldü. 1977'de Pakistan'da Butto da Batılıların çizgisinden çıkıp reform politikaları izlemeye karar verince İslamcılar tahrik edilerek devrildi. Enver Sedat ise 1978'de İsrail ile Camp David Anlaşması'nı imzalamasından sonra İslamcı hareketlerden daha fazla baskı görmeye başladı. İslamcılarla iyi geçinme çabalarına rağmen 6 Ekim 1981'de MK'ye bağlı İslamcı Cihat üyeleri tarafından öldürüldü. Suriye'de ise 1982'de Hama şehrinde MK ile hükümet güçleri arasında büyük bir çatışmada 20 bin kişi öldü. Suriye'deki MK güçlerinin üzerinde Amerikan yapımı teçhizat vardı. Sedat ve Faysal'ın öldürülmesi Batılıların İslamcılara verdiği desteği azaltmadı ve bu grupları İslam tarafları propaganda için kullanmaya devam ettiler. İsrail ise kendi amaçlarına uygun İslamcı hareketleri destekleme yolunu seçmişti, hem MK hem de Filistin'deki İslamcı hareket Hamas'ı destekliyordu.²³⁴ 1977 öncesi Orta Doğu milliyetçi politikalar ve yüksek petrol fiyatları ile istikrar, ekonomik ve endüstriyel yakınlık sağlamaya başlamışken 1980'lerde alevler içinde kaldı. Mübarek, Mısır'da sallantıda bir iktidar kurmuştu. İran ve Irak, Batı tarafından silahlandırılmıştı ve uzun savaşa başlıyorlardı. İsrail ve Suriye, sivil savaştaki Lübnan'ı işgal ediyordu. Sovyetler, Afganistan'ı işgal ederken direniş Pakistan ta-

²³³ Robert W. Merry, Who Is More Responsible for the Rise of ISIS? Bush or Obama? (Sep 17, 2014).

²³⁴ Aburish, ibid, s. 62.

rafından destekleniyordu. İran ile 1980 yılında yaşanan rehine olayından itibaren İslamcılık, ABD'nin problemi oldu. Sovyetlerin Afganistan'a girmesi ile başlayan süreçte ABD'nin Yeşil Kuşak Projesi nihayetinde İslamcılığın seferber olmasına ve El Kaide'nin doğuşuna yol açtı. Bugün ise küresel terör ile mücadele görüntüsü altında Washington ve Avrupalı müttefikleri İslam'ı jeopolitik bir vasıta gibi manipüle etme projesinde birlikte çalışmaktalar.

Arap ve Müslüman dünyasında Soğuk Savaş süresince güçlü bir seküler ulusalcılık vardı. Mısır'ın Cemal Abdül Nasır'ı seküler bir ulusalcıydı. Irak'ta bir yüzyıl öncesine uzanan, demokratikleşme çabaları ile birlikte güçlü bir seküler gelenek vardı. İran, yarım yüzyıl önce Muhammed Musaddık Hükümetinin 1953'te yıkıldığı sırada seküler bir ulusalcı programa sahipti. ABD yönetimi seküler bir ulusalcı hareketin Orta Doğu petrolünü ele geçirmesinden ve onu bölgesel amaçlar için kullanmasından korkuyordu. 1979 yılında Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgali karşısında ABD tarafından SSCB'nin etkisizleştirilmesi için Başkan Carter ve danışmanı Zbigniew Brzezinski'nin akıl hocalığında, ileride "Yeşil Kuşak Projesi" olarak anılacak bir sarmalama projesi oluşturulmuştu. Bu proje ile ABD, Sovyetler Birliği'nin başını çektiği sosyalist ideolojinin Kafkaslar, Orta Doğu ve Asya'da yayılması olasılığına karşı genelde İslami öğelerle kamufle edilen siyasi bir yönelim ortaya çıkarmaya çalışıyordu. CIA, başta Mısır, Çin, Polonya, İsrail olmak üzere dünyanın başka yerlerinden toparladığı her türlü silahı mücahitlere akıtıyor, terör ve imha ekipleri mücahitleri eğitiyor, kimyasal ve elektronik zamanlama aletlerinin nasıl kullanılacağını, bomba yapımını öğretiyorlardı. Söz konusu olan İkinci Dünya Savaşı'ndan beri yürütülen en önemli toplumsal dönüşüm projesiydi. Amaca ulaşılmış, SSCB ve Doğu Bloku tarihe karışmıştı. ABD, İslamcı partilere düşmanlık ya da onları iktidardan uzak tutmanın toplum mühendisliği açısından lehlerine olmayacağını düşünmekteydi. Batı göz ardı ettikçe Siyasi İslam kalacak, onlar iktidarda olunca daha

ılımlı olacaklardı.²³⁵ Artık bu işin ustası İngiltere ile birlikte İslami köktencilik ABD siyasetlerinin bir ürünü oldu. Buna karşılık seküler ulusalcılık onu düşman gören ABD tarafından zayıflatılmaya başlandı.

11 Eylül 2001 Sonrası ABD'nin İlimli İslam Stratejisi

ABD'nin 11 Eylül sonrası aşırı İslamcılar ile ilişkileri iki aşamadan geçti.²³⁶ Birinci aşama olan Bush Dönemi'nde İslamcı terörizm gerekli bir tehditti ve kaynağı Orta Doğu'daki siyasi ve ekonomik sorunlar idi. Bu yüzden, hem El Kaide ile mücadele için Afganistan ve Irak işgal edildi hem de Orta Doğu'da siyasi, ekonomik ve kültürel bir dönüşüm projesi (BOP) başlatıldı. Ancak Bush, Orta Doğu'nun II. Dünya Savaşı sonrası Avrupa veya Doğu Asya gibi bir bölge olduğunu sanmıştı, mezhep savaşını tetiklediğini anlamadı. Büyük Orta Doğu Projesi ve Arap Baharı ile seküler ulusalcılığın hem içsel hem de dışsal başarısızlığı ve dış müdahalelerin yarattığı boşluk bir ölçüde İslami köktencilik tarafından doldurulmaya çalışıldı.²³⁷ İslamcı partileri yönetimden çıkarmanın olumsuz etkilerinin daha negatif sonuçlar doğuracağından onları siyasi sisteme entegre etmek yolu seçildi. Bu nedenle, ABD yönetimi demokrasi geliştirme işinde parti seçimini bir kenara bırakarak İslamcı partilere yöneldi. Bunun anlamı bu partilere yardım karşılığında kendi koşullarının dayatılması idi. Arap dünyasındaki son ayaklanmalar İslamcılığı artırdı ve pek çok Batılı idealden daha da uzaklaştırdı. Orta Doğu'daki istikrarsızlığa liberal modernite, dinî köktencilik, güçlü mezhep bölünmeleri ve ayakta kalmaya çalışan otoriter rejimler arasındaki çelişkiler damgasını vurmaktadır. Amerikan kurgusu, kimlik ve din üzerinden yeni dönüştürme metotları denemektedir. Askerî güce mümkün olduğu kadar başvurmak istemeyen ABD,

²³⁵ NED, US Will Be 'Satisfied' if Islamists Win Egypt's Election, Democracy Digest (Nov 4, 2011).

²³⁶ Zalmay Khalilzad, The War Against Islamic Terror After Paris, CFR (November 15, 2015).

²³⁷ Noam Chomsky, Gilbert Achcar, Tehlikeli Güç, İthaki Yayınları, Edt.: S.R. Shalom, Çev.: Y.Alogan, İstanbul, 2007, s. 59.

bölgede on yıllardır geliştirdiği demokrasi geliştirme kurgusu içinde yer alan yerel ajanlarına, Dışışleri memurlarına, özel kuvvetlerine ve CIA istasyonlarına, sosyal medya uygulamalarına daha çok yatırım yapmaktadır. Batı için Yeni Orta Doğu; radikal İslam ve İslami terörü besleyen kaynakların ve nihayet İslam'ın sonu anlamına gelmektedir.

ABD stratejisinin odak noktasında teröre açıkça göz yummayan ama demokratik sistemleri yıkmaya çalışan siyasal İslamcılar vardı. Böylece Müslüman gruplara ve liderlere daha çok nüfuz edilecek, onlar siyasi sürece çekilerek, aralarındaki bölünme artırılarak terörizmi destekleyenler ve diğer anti-demokratik usuller uygulayanlar marjinal hâle gelecekti. Bu bölünme El Kaide ve diğer terörist örgütlerin gelişmesine temel teşkil eden İslamcı ideoloji üzerinden yapılacaktı.²³⁸ Uygulanan programların bir yönü de salt demokrasi geliştirme yanında aşırı İslamcılar ile ideolojik savaşı kazanmak, Müslüman toplumlar içinde onlara karşı alternatif bir güç meydana getirmektir.²³⁹ ABD Dışışleri Bakanlığının Terörle Mücadele Koordinatörü Daniel Benjamin, 2008 yılında hazırladığı raporda bu kapsamda ABD'nin demokrasi geliştirme kurgusunun ana unsurları olan IRI ve NED'in önemine vurgu yapmaktaydı²⁴⁰. İslamcı partileri yönetimden çıkarmanın olumsuz etkilerinin daha negatif sonuçlar doğuracağından onlar siyasi sisteme entegre edileceklerdi. Bu nedenle ABD yönetimi, demokrasi geliştirme işinde parti seçimini bir kenara bırakarak İslamcı partilere de yöneldi. Bunun anlamı bu partilere yardım karşılığında kendi koşullarının dayatılmasıydı. Ancak İslamcılar ile ilişkilerden ABD umduğunu bulamadı. Siyasal İslamcılar, gerçekte sadece kendi yerel siyasi konum ve güçlerini geliştirmek için çalıştılar. İslamcılarının niyeti uzun dönemli bir sosyal

²³⁸ Jennifer A. Marshall, Religious Liberty in America: An Idea Worth Sharing Through Public Diplomacy, Heritage Foundation Backgrounder No. 2230 (January 15, 2009).

²³⁹ Lorne W. Craner and Kenneth Wollack, New Directions for Democracy Promotion, NDI.org (January 31, 2011).

²⁴⁰ Daniel Benjamin, Strategic Counterterrorism, Brookings Institution Policy Paper No.7, Oct 2008, 3.

dönüşüm ile kendi toplumlarını demokrasi ile değil korku ile daha kolay kontrol etmekte.²⁴¹

11 Eylül saldırıları sonrası ABD'nin terörle mücadele stratejisinin dört temel unsuru; teröristlerin yuvalarının bulunması ve bertaraf edilmesi, teröre karşı küresel iş birliğinin geliştirilmesi, sınır kapılarında sıkı kontrol ve ülke içinde mücadelede alınacak tedbirler olarak belirlenmişti. Bu stratejinin açıklanmayan beşinci ayağında ülke içi ve dışında terörle mücadelede uygulanacak sosyal mühendislik projesi olan radikal İslam'a karşı ılımlı İslam'ın kullanılması vardı. Arap Baharı öncesi Mısır, Ürdün, Fas, Cezayir ve Yemen gibi ülkeler reform yapıyor görüntüsü ile yetinmişlerdi. Demokratikleşme savunma ağırlıklı ve yönetilebilir olmalı idi, sonsuz dönüşüm içinde rejim muhalifleri kendini tuzığa düşmüş buldu. Batılılar durumu geçiştirmek için "görecelilik" kavramını bulmuştu ve hatta durumu mazur göstermek için önce ekonomi sonra siyasal değişim argümanı da geçerli idi. Orta Doğu'da demokrasi baskısı çamurlu politika sularında kaldı. Arap otokratlar ile yakın ekonomik ve güvenlik bağları demokrasi yolunda sadece bazı gönülsüz ve düzensiz gayretler doğurdu. Arap demokrasi açılımları sadece İslamcılara yaradı. Ancak, Arap dünyasındaki son ayaklanmalar İslamcılığı artırdı ve pek çok Batılı idealden daha da uzaklaştırdı. Arap Baharı'nda hem ABD hem de Avrupa, demokrasi için halkın nasıl hızla harekete geçirilebileceğini gördü. Tunus ve Mısır'da rejimler herkesin umduğundan daha çabuk çökmüştü. Doğu Avrupa'da devrim için muhalif gruplara para hazır idi ama Orta Doğu'da devrimler kapıyı çaldığında muhalifler beklemede idi. Çünkü Amerika demokrasi değil, kendi adamlarını istiyordu. Tunus, Libya ve Mısır'da iktidara gelenlerin hiçbiri ABD'nin istediği sosyal reformları yapacak, İsrail ile barış yapacak adresler değildi. Arap Baharı'ndaki kararsızlığı ile ABD, sadece dost diktatörleri değil ayaklanmacıların da iyi niyetini kaybetti. Arap Baharı, ABD'nin Orta Doğu'daki geleneksel dostluklarına da darbe vurdu. ABD ile ilişkileri en iyi olan S. Arabistan,

²⁴¹ Amitai Etzioni, Religion and Social Order, Policy Review, No. 148 (March 28, 2008).

Mısır, Ürdün, Fas ve diğer ülkeler ekonomik ve siyasi durgunluk, eğitim ve kültürel sorunlar nedeni ile en çok terörist üreten ve terörizme sempatik bakan toplumlar oldular.²⁴² İlimli ve radikal İslam arasında çok ince bir çizgi olduğu görüldü ve İslamcıların Batı düşmanlığını iktidara taşıdığı ve kendisine yönelik daha büyük bir cephe oluşturmakta olduğu anlaşıldı.

İlimli İslam projesinin temelinde Batı yanlısı ve şiddete başvuramayan yani terörü kullanmayan bir İslam anlayışını hâkim kılmak vardı. 2011’de Arap hareketleri başladığından beri ilimli İslam’dan bu beklentiler çok daha geriye gitti. Mısır, Cezayir, Ürdün ve Fas’ta artık şiddet yanlısı olmayanlar eskisi kadar güçlü değildir. Suriye, Libya, Yemen ve Filistin’de durum çok daha kötüdür. Eylül 2011’de Pentagon, El Kaide mevcudunu 3-4 bin olarak açıklamıştı. Suriye’deki El Nusra, Mağrep El Kaide’si, Arap yarımadası El Kaide’si (AQAP) ve Somali El Kaidesi (El Şahab) örgüte bağlılığını sürdürüyor.²⁴³ 2015’te IŞİD ve El Kaide’nin yanına yeni İslamcı militan gruplar eklendi ve bunların bazıları birbirleri ile savaşıyor. El Kaide ve IŞİD’in ABD içinde güçlü kökleri var. 2010’da öldürülen Enver El Evlaki, “Cihat, elmalı turta kadar Amerikalı olmaya başlamıştır.” demişti. Çünkü birçok El Kaide lideri Amerikalıydı, Evlaki’nin kendisi de Amerikan vatandaşı idi. IŞİD ve El Kaide, İslam dünyasına damgasını vuruyor, hemen her Orta Doğu ülkesinde çoğu bombalama şeklinde eylemler yapıyordu. Mısır’da 2015 yılı içinde 115 saldırı yapıldı. Türkiye’de Suruç, Ankara ve Sultanahmet saldırıları yapıldı. Kasım 2015’te Paris, Aralık’ta ise California saldırılarını IŞİD üstlendi. Sina yarımadasına düşen Rus uçağındaki 224 kişinin ölümünü de IŞİD üstlendi. El Kaide uzantıları Afrika’daki Boko Haram, El Şaab ile Mısır’daki Ensar Beit el Maqdis

²⁴² Kenneth M. Pollack, *Grand Strategy: Why America Should Promote a New Liberal Order in the Middle East*, Saban Center for Middle East Policy, Blueprint Magazine (July 22, 2006).

²⁴³ Ari Heistein, *ISIS’s Fight with Al Qaeda is Making Both Stronger*, CFR (January 7, 2016).

ise İŞİD ile yarışıyor. İslamcı militan gruplar gittikçe daha çok şiddete başvuruyor ve kutuplaşıyor.²⁴⁴

ABD ve Küresel Terör

Küresel terör, 1981 yılından bugüne, savaşların olmadığı bölgelerde Sünni İslam içinde dört örtüşen dalga hâlinde gelişti. Şii terörist gruplar ise beş farklı çatışma ve iki farklı aktör tarafından oluşturuldu: İran özel kuvvetleri ve istihbarat servislerinden devlet ajanları ve Hizbullah eylemcileri. ABD'nin terör örgütleri listesindeki 83 örgütten 9'u İran tarafından desteklenenler olarak belirlenmiştir. Sünni ve Şii kökenli terörizm arasında altı temel fark vardır.²⁴⁵ Sünni ve Şiilerin öncelikle teröre yaklaşım ve başvurma nedenleri farklıdır. Sünniler sürekli, orta-yüksek yoğunlukta faaliyet gösterir, savaş imansız ve dönmelere karşı üst üste dalgalar hâlinde daimi bir durum olarak görürler. İsrail'e karşı devamlı ve açık uçlu saldırılar dışında Şii gruplar genellikle aralıklı terör dalgalarını, devlet ve örgütsel hedeflere karşı yaparlar. İkinci olarak Sünni ve Şii kökenli teröristler farklı şekilde eleman temin eder ve eylemlere hazırlanırlar. Şiiler, Sünnilerin aksine, daha çok İran elçilikleri, konsoloslukları ya da devlet-iş dünyası çevresinden doğrudan devlet desteği alır. Üçüncü olarak Sünniler içinde özellikle Selefiler terör eylemleri için çoğunlukla yurt dışındaki dindashlarından destek alır. Dördüncü olarak Şii terörist gruplar daha çok suçsuz insanları takas yapma eğiliminde iken, Sünni kökenli terör örgütleri sık sık kaçırarak öldürürler. Beşinci fark Şii terör örgütleri Sünni terör gibi (özellikle Selefiler) çok sayıda ölümlü saldırı yerine siyasi amaçlı suikastlara eğilimlidir. Son olarak Sünni kökenli terör, bir terör olayının etkisini artırmak için propagandaya başvururken, Şii terörist gruplar propaganda konusuna çok önem vermezler.

²⁴⁴ Cameron Glenn, Does Political Islam Have a Future? U.S. Institute of Peace (January 3, 2016).

²⁴⁵ Thomas F. Lynch III, Sunni and Shi'a Terrorism: Differences that Matter, Combatting Terrorism Center at West Point (December 29, 2008).

Bu şartlar altında gelecekte Orta Doğu'da pek çok İslamcı grubun ortaya çıkacağı, bu İslamcı grupların kendi devletlerini, kendi emirliklerini ve kendi halifeliklerini ilan etmek isteyecekleri, bu mücadelenin de çok yönlü bir çatışmaya yol açacağı varsayılmaktadır. Örneğin Eylül 2014 başında Nijerya'daki İslamcı terör grubu Boko Haram lideri Ebu Bakar Şekau, yeni bir video yayınladı ve ülkenin kuzeyinde İslamcı bir devlet kurulmasından bahsetti²⁴⁶. İşin ilginç yanı Nijerya toprakları 1800'lerin başında İngilizler tarafından ele geçirildiğinde burada Sokoto Halifeliği kurulmuştu. Şimdi bu hayale geri dönülüyor. İslam'ın temel felsefesine göre Müslüman toplumu için sadece bir halife olmalıdır ancak Batı projeleri gelecekte Müslüman dünyasına tarihte olduğu gibi halifeler savaşını da getirebilir. Geçmişin halifeleri, emirleri ve sultanları bugün suni ve zayıf İslam devletleri içinde yaşıyorlar. Bu devletler hiçbir zaman ulus-devlet olamadı ve olamayacak da. Dağılmaları için arı kovanının çomaklanması yeterlidir. El Kaide, 1988 yılında Usame Bin Ladin tarafından kuruldu. Sovyetler'in Afganistan'ı işgali sonrası ABD ve S. Arabistan'ın desteği ile oluşturulan Afgan mücahitleri, Soğuk Savaş sonrası denetimsiz kalmıştı. El Kaide, böylece kendine İsrail'in yok olması ve Müslüman ülkelerde halifelik altında büyük bir devlet kurma hedefi belirledi. El Kaide terörünün bugüne kadar ki gelişimini dört dalga hâlinde özetleyebiliriz:²⁴⁷

- İlk dalga 1998'de Tanzanya ve Kenya'da ABD büyükelçiliklerine saldırılar ile başladı. Bunu 2000 yılında Yemen açıklarında ABD'nin USS Cole gemisinin bombalanması izledi. ABD, bu dönemde El Kaide'yi ciddiye almamış, Clinton birkaç cruise füzesi ile yetinmişti. Ancak 11 Eylül 2001 saldırıları ile tarihin akışı değişti ve ABD'nin tepkisi El Kaide'nin yuvası olarak belirlenen Afganistan'ın işgali oldu.

- İkinci dalgayı başlatan 2003'te Irak'ın işgali ile Batı oldu. El Kaide ise Kazablanka, Madrid, Londra ve diğer şehirlerde saldırılar

²⁴⁶ Stratfor, As Caliphates Compete, Radical Islam Will Eventually Weaken (September 7, 2014).

²⁴⁷ Seth G. Jones, Hunting in the Shadows, The Pursuit of Al Qa'ida Since 9/11, W.W. Norton, New York, 2013, s. 21-24.

ile cevap verdi. El Kaide, Sünni direniş ile birlikte Irak'ı ABD'ye dar etti ve 2006 yılına kadar müttefik savunması özel kuvvetler ve hava harekâtı ile sınırlı kaldı.

- Üçüncü dalgada, 2007-2009 yılında Irak'ta El Kaide saldırıları zirve yaptı. Arap yarımadası El Kaide'si ortaya çıktı. ABD'li Komutan Petraus'un Anbar Uyanışı adı verilen projesi ile; 100 bin Sünni 400 milyon dolara ABD kuvvetlerinin yanında yer almaya ikna edilince, Irak'ta çatışmalar çok azaldı.

- 2010 yılından itibaren El Kaide artık “dönme” dediği diğer Müslüman ülkeleri de hedef almaya başladı. El Kaide bağlantılı terör örgütleri tüm kıtalarda görülürken, ülke El Kaideleri (homegrown) ortaya çıktı. ABD, 2011'de Usame Bin Ladin'i öldürerek cevap verse de 2013'ten itibaren El Kaide, küresel seferberlik ve çatışma stratejisine geçti.

ABD, 11 Eylül 2001'den beri El Kaide ile mücadelede beş unsur kullandı: istihbarat, ordu, kolluk güçleri, diplomasi ve finansal yapıtımlar. Nihayetinde Bin Ladin de dâhil pek çok El Kaide üyesi öldürüldü, örgüt güvenlik amaçlı olarak küçük ölçekte kalmaya devam etti, Afganistan-Pakistan sınırına sıkışıp kalan üyelerinin operasyonel yetenekleri sınırlandırıldı. Ancak gelinen aşamada pratikte durum değişmedi, dünyanın her yerinde nerede ABD varlığı varsa saldırılmaya devam edilmektedir.²⁴⁸ El Kaide yaralı ve hasarlı olsa da hayatta ve iyi durumdadır. Bununla birlikte ABD içinde terörist saldırısı beklentisi devam etmektedir. 11 Eylül 2001'den beri CIA önemli bir dönüşümden geçmiştir. CIA halen istihbarat toplamakta ve pek çok değişik konuda analiz yapmakta ise de görev yğunluğu ve kaynaklarını terörle mücadeleye tahsis etmiştir.

CIA'nın “terörle soğuk mücadele” konsepti oldukça basittir; hedefleri bulmak ve ele geçirmek ya da öldürmek. Obama Dönemi'nde CIA'ya ne isterse verildi ve dış politikanın uygulanmasında büyük güç ve geniş bir alan edildi. CIA bugün bir ölüm makinesi hâline geldi, makinenin motoru CIA içinde kurulan “Terörle Müca-

²⁴⁸ Pete Hegseth, Which is More Provocative to America's Enemies – Strength or Weakness? National Review (October 9, 2012).

dele Merkezi (CTC)”dir. CIA, “cehenneme gidiş için operasyonel bir alet kutusu” olarak tanımlanmaktadır. Ancak terörle mücadelede yapılan iş, yenilerinin ortaya çıkmasından daha fazlasını öldürmeye gayret etmektir. İnsan avı işi terörle mücadele merkezi içinde bir birime aittir ve Afganistan-Pakistan için kurulan birimden birer tane de Yemen ve Somali için kurulmuştur. CIA’nın Terörle Mücadele Merkezi’nde 2001 yılında 300 kişi çalışırken, 2011 yılında 2000 civarına (CIA mevcudunun %10’una) ulaşmıştır.²⁴⁹ CIA gizli drone pistleri inşa etmektedir. CIA, drone programını resmen kabul etmemekte, kimin-kimi-nasıl (hangi yetki ile) öldürdüğünü açıklamamaktadır. Bu nedenle CIA, hızla denetimi olmayan bir askerî örgüte dönüşmektedir. Bugün Orta Doğu’da ABD Özel Kuvvetleri doğrudan savaşa giriyor, hava saldırıları ile istenen her hedef havadan vuruluyor ve CIA sürekli yeni grupları silahlandırarak ölüm kazanını sıcak tutuyor. Şii ve Sünniler birbirine kırdırılıyor, Kürtler Araplara karşı kullanılıyor ve IŞİD hep yerinde duruyor. Bugüne kadar dört ABD Başkanı Irak’ı bombaladı ve Trump da buna devam edecek, savaş alanı sürekli genişleyecek. Sonuç olarak, İslam dünyası içine sokulan fitnelerle birbirine düşürülürken bu kaostan Batılılar ve İsrail kendi çıkarları için gerekli ortam ve fırsatları kullanacaklardır. Bu yüzden 1970’lerden beri Orta Doğu coğrafyasında laik yönetimler birer birer CIA’nın İslamcılarını kullanarak tezgâhladığı darbe ve iç savaşlarla devrildi ve bölge haritasının değişmesi için gerekli terör ve kaos ortamı yaratıldı.

ABD, Orta Doğu Ülkeleri ve IŞİD

Amerikan stratejisi, II. Dünya Savaşı’ndan beri sabittir; önce bölgesel güçlerin birbiri ile rekabet ve güç dengelemesini beklemek, bu olmazsa mümkün olduğu kadar az riskle ve en küçük kuvvetle müdahale etmek.²⁵⁰ Bu yüzden, sürekli bölge içi düşmanlıklar

²⁴⁹ Greg Miller and Julie Tate: CIA Shifts Focus to Killing Targets, The Washington Post (September 2, 2011).

²⁵⁰ George Friedman, The Virtue of Subtlety: A U.S. Strategy Against the Islamic State, Geopolitics Weekly (September 9, 2014).^{*}

beslenir ve büyük gücün masrafları en aza indirilir. Stratejinin gereklerini anlamayanlar ya da yerine getirmeyenler cezalandırılır, en sonunda egemenliklerini kaybederler. Bugün IŞİD'e karşı oluşturulan strateji de arkasında gene kendisinin ve bölgesel ortaklarının olduğu terör örgütleri ile yeni bir stratejik güvenlik ortamına geçiş ve şekil verme çabasıdır.İşin taktik boyutunda ise terörle mücadele veya yerel halkın baskıcı bir rejime karşı direnişi ya da sivil savaş yalanı kullanılmaktadır. İstihbarat operasyonları savaş dekorunun hazırlanması, medya ise kamuoyu algısının yönetilmesi içindir. IŞİD örneğinde, tüm bu silahlı grupların hazırlanması istihbarat servislerinin işi idi. Harekâta kamuoyunda meşruiyet sağlamak için başı kesilen insan videoları benzeri pek çok medya operasyonu yapıldı.²⁵¹ Sahnede IŞİD elbisesi giydirilmiş, El Kaide uzantısı ve İslamcı cihatçı olarak tanımlanmış, Batı ve bölgesel oyuncuların desteklediği ve kullandığı bir örgüt ile oynanan oyunun son perdesi oynanmaktadır. Libya örneği, Suriye ve IŞİD operasyonuna model oldu. ABD, Irak'tan çıkarken Saddam'ın arkasındaki halk tabanı olan Sünnilere bir şey verememişti. IŞİD ile birlikte Sünni bir Arap devleti kurulması hayali yaratıldı. ABD, Suriye'de IŞİD'e karşı daha sonra ılımlı Müslüman "Özgür Suriye Ordusu"nu takviye etti, şimdilerde ise bölücü terör örgütü PKK'nın uzantısı YPG'yi kullanıyor.

İlımlı İslam projesinin temelinde Batı yanlısı ve şiddete başvuramayan yani terörü kullanmayan bir İslam anlayışını hâkim kılmak vardı. 2011'den sonra ABD, İngiliz ve Fransız kuvvetleri, IŞİD ve diğer direnişçi gruplar ile iş birliğine başladı. Ancak durum, Sünni ihtirash liderler yüzünden kontrolden çıktı. Irak'tan çekilen ABD, Suriye'de muhalif güçlere desteği sınırlı tuttu ama Libya'dan başlayarak Orta Doğu'nun pek çok yerinde yeni terör yuvalarının ya da diğer deyişle silahlı muhalif gruplar için emniyetli bölgelerin ortaya çıkışına müsaade etti. ABD'nin iç savaş çıkarmak için yarattığı boşluklara mezhepçi gruplar doluştu ve böylece IŞİD yaratıldı. IŞİD'in desteklenmesi ve söylemleri Haziran 2014'te IŞİD, Musul'u ele ge-

²⁵¹ Julie Levesque, The History of ISIS Beheadings: Part of the "Training Manual" of US Sponsored Syria "Pro-Democracy" Terrorists, Global Research (Sep 19, 2014).

çirene kadar Batı ve Körfez ülkeleri istihbarat servislerinin gündeminin öncelikli oyunu idi. O zamana kadar IŞİD ismi bile Batılı medyada yer almadı. Kasım 2015'teki Paris saldırılarına kadar da IŞİD'e yönelik hiçbir şey yapılmadı. Bu tarihten sonra başlanan IŞİD'e yönelik ABD öncülüğündeki hava harekâtı ise sonuç almaktan uzaktı. IŞİD gibi diğer bir El Kaide uzantısı diye adlandırılan terörist grup olan El Nusra, Batı'nın Esat'a kurduğu karşı muhalif ittifak içinde Suriye'de iç savaşın tarafı oldular. Suriye için kurulan örgütlerin %80'inden fazlası İslamcı gündeme sahipti.²⁵²

Öte yandan yakın geçmişe kadar Bölgeye Şii ideolojiyi yaymaya çalışan İran'a karşı Irak, Suriye ve Libya'da Sünni İslamcı muhalifleri destekleme stratejisini benimseyen Suudi Arabistan ve Katar da 2015 yılı baharında IŞİD ve El Nusra'yı kara listeye aldılar. Esat'ın değiştirilme planlarının arkasında sadece Sünni Suriye yaratmak ve İran'ın kolunu kırmak değil, enerji projesi de vardı. Zira Katar'dan Suudi Arabistan, Ürdün ve Suriye yolu ile Türkiye'ye gelecek ve oradan Avrupalılara satılacak doğal gaz boru hattı projesi gündeme getirilmişti. Ne var ki Esat, en güçlü müttefiği olan Rusların bölgedeki güçlü konumunu bozacağı için bu projeye karşı çıkmış ve bunun yerine İran'dan Irak yolu ile Suriye'ye gelecek boru hattını önermişti. Bu çerçeveden bakıldığında başta ABD'nin eski Türkiye büyükelçisi David Ricciardone olmak üzere bazı kaynakların da açıkladığı gibi Esat'ın değiştirilmesi operasyonunda yer alan Türkiye, Suriye'de El Kaide uzantısı Cebhat El Nusra ve Ahrar el-Şam örgütlerini açıkça desteklemiş, Özgür Suriye Ordusu'nun çekirdek komutan ve askerlerinin Türkiye'de eğitilmesine izin vermişti.

IŞİD ve El Nusra, ne zaman bir Suriyeli asker yakalasa hemen kafasını kesiyordu. Ağustos 2014'te Tabqa Hava Üssü yakınında 220 Suriyeli asker kesildi. Bunlar medyada yer almazken birden iki Amerikalı gazetecinin kafasının kesildiği haberi ortaya çıktı ve IŞİD ancak o zaman kötü bir örgüt oldu. Bu aynı zamanda ABD'nin tekrar Irak'a asker göndermesi ve IŞİD bahanesi ile koa-

²⁵² Times of Israel, Palestinians Said Heading to Syria, Iraq to Join Islamic State (June 23, 2014).

lisyon oluşturmasının da gerekçesi oldu. ABD artık IşİD'i havadan vuracaktı ama hep karada Amerikan askeri olmayacak, diyecekti. Görünürde hem Esat hem de IşİD ile mücadele için daha fazla ılımlı İşlamcı militan yetiştiriyorlardı. Ama yetiştirdikleri ya El Nusra ya da IşİD bölgesine kaçıyordu. Bağdadi'ye yeni alan olarak Suriye gösterilmişti ve Irak sınırında adını duyurunca El Nusra ve ÖSO Mart 2013'te Rakka'yı işgal etti. Rakka'nın işgal planlaması ve hazırlıkları Urfa'da yapıldı. 9 Nisan 2013'te Bağdadi, El Nusra'nın kendisine katıldığını ve örgütün yeni adının Irak şam İşlam Devleti (IşİD) olduğunu ilan etti. 9 Haziran 2015'te Musul'u işgal etmeyi müteakip, 29 Haziran'da IşİD'i feshederek İşlam Devleti'ni kurdu. Oradan Erbil'e yönelmişlerdi ki imdada Talabani güçleri ve PKK yetişti. IşİD, kısa sürede Irak ve Suriye'nin %30'una yayıldı. Koyduğu yasaklar, kafa kesmeler, tecavüzler ve uyguladığu korkunç cezalar ile herkesin korkulu rüyası hâline geldi. Örgüt, Suudi Arabistan başta olmak üzere Sünni Körfez ülkeleri tarafından destekleniyordu çünkü şiilere karşı da savaşıyorlardı. ABD ilk defa 9 Ağustos 2015'te Erbil çevresindeki IşİD'i bombaladı. Ancak bu tarihten sonra IşİD'e karşı bir hava gücü koalisyonu kuruldu. ABD, PYD'yi kullanarak Türkiye'nin güneyinde toprak kazanımına yardım etmeye başladı. Türkiye de Kürt bölgelerinde IşİD'in PYD güçleriyle girdiğu çatışmalarda sınırda rahatça hareket etmelerine göz yumdu.²⁵³

2014 yılında, Obama tarafından Kongreden 500 milyon dolar fon alınarak Ürdün'ün Safawi şehrindeki eğitim üssünde ABD ve İngiliz özel kuvvetlerince IşİD elemanları da eğitildi. Daha sonra Obama'nın yeni stratejisi kapsamında sözd e IşİD'e karşı yetiştirilmek üzere Suriye'ye yönelik 5.000 militanın daha hazırlanması için düğmeye basıldı. ABD'li yetkililer buna "Cihat'ı Arkadan İdare Etmek (Lead the Jihad From Behind)" diyordu. İşlamcı örgütlerin lider kadrosuna sızma teknikleri Yves Guerin'in Aginter Press isimli el kitabından alındı. ABD ve İngiliz Özel Kuvvetleri ile CIA ve MI6'nın IşİD ile koordinasyonu Libya'dan beri süregelen ilişkiler

²⁵³ Bedirhan Doğan, IşİD Gerçeği, Sıradışı Akademi Yayınları, İstanbul, 2014, s. 76.

çerçevesinde sürüyordu. Obama, 11 Eylül 2001 sonrası yani 13 yıl önce çıkarılan bir kanuna dayanarak yeni bir savaşa gidiyordu. Bu kanun 11 Eylül saldırılarını yapan ya da destekleyenler için çıkarılmıştı ve Taliban ya da El Kaide ile savaşmak için kullanıldı. IŞİD'in El Kaide uzantısı olduğu savı ile tekrar bu kanuna atıf yapıldı.²⁵⁴ IŞİD'e yapılacak harekât için ne BM Güvenlik Konseyinde NATO kararı vardı. ABD, IŞİD harekâtı için BM Şartnamesi'nin 51. Madde'sinde yer alan savunma hakkına atıf yapmakta yani IŞİD'e karşı kendi toprakları olmadığı halde, Suriye'den izin almadan kendine savunma hakkı bulmaktadır.²⁵⁵

Batı'nın kurguladığı El Kaide, IŞİD, Nusra, El Şaab vs. onlarca radikal İslamcı örgüt aynı saflarda on binlerce militan topluyor. Batı zaman zaman kendine zarar verse de yarattığı bu canavarlardan yararlanmayı sürdürüyor. Bunlar sayesinde Afganistan ve Irak'ı işgal etti, Orta Asya ve Orta Doğu'da varlığını sürdürüyor. İşte IŞİD'in CIA-MOSSAD-MI6 imali olduğuna dair 10 kanıt:

- 12 Ağustos 2012 tarihli DIA dokümanında IŞİD'in doğuşu tarif edilmişti.
- IŞİD asla S. Arabistan ve İsrail'e saldırmadı.
- Toyota markalı cipler ABD tarafından önce El Nusra'ya verildi, sonra IŞİD'a geçti, bunu diğer silah nakilleri izledi.
- IŞİD, birinci sınıf sosyal medya kabiliyetlerine sahip.
- IŞİD'in kafa kesme videoları önce İsraili grup SITE'in eline geçiyor.
- IŞİD lideri Bağdadi'nin ABD'nin elinde yıllarca hapis kalması ve CIA tarafından eğitilmesi, IŞİD liderlerinin Ürdün'deki Safawi kampında eğitilmesi.
- Wikileaks belgelerinden Suriye'deki iç savaşın çok önceden hazırlandığının anlaşılması.
- ABD hava harekâtı ve diğer kullandığı savaş unsurlarının bugüne kadar IŞİD'e ciddi bir zarar vermemesi.

²⁵⁴ Robert Golan-Viella, Authorization for Use of Military Forever, National Interest (September 11, 2014).

²⁵⁵ Ernesto J. Sanchez, What Does International Law Say about Bombing ISIL in Syria?, Indian Strategic Studies (September 10, 2014).

- IŞİD'in yaptığı her işgalin önlenmemesinde daima bir bahane bulunması, örneğin IŞİD, Ramadi'yi ele geçirdiğinde ABD Hava Kuvvetleri kum fırtınası bahanesi ile önleme yapmadı.

- Çölün ortasında saklanacak çok az yeri olan IŞİD'a karşı hava kuvvetlerinin ve özel kuvvetlerin yetersiz kalması, karadan güç kullanılmaması.

ABD'nin Suriye ve Irak'ta IŞİD'e karşı yaptığı, az kaynak verilen ve fazla düzenlenen bir şeydi. ABD ancak Paris saldırılarından sonra IŞİD'in gelir kaynağı olan petrol tesislerini bombaladı. Eski NSA Direktörü Michael V. Hayden'a göre ABD'nin hava gücü 2003 yılındaki Irak Savaşı'nda dev bir bombardıman fırtınası idi ama IŞİD'e karşı hafif bir İrlanda sisi gibi kullanılıyordu. IŞİD ile mücadele ediyoruz görüntüsü için medyada "Irak ordusunu eğitiyoruz, 30 bin kişi hazırlıyoruz" haberleri kullanıldı. Haziran 2015 itibarı ile ABD'nin Irak'ta 3.050 askeri vardı; bunun 450'si Irak ordusunu eğitiyor, 200'ü danışman rolünde,²⁵⁶ gerisi IŞİD'e çalışıyordu. DELTA yanında ABD Deniz Kuvvetleri'nin SEAL özel kuvvet unsurları da bölgede cirit atıyordu. Irak'ta Ramadi'nin ele geçirilmesi ile birlikte IŞİD, hem Irak'ın batısında daha fazla yayılma ve kontrol sağlayacak bir stratejik düğüm noktası hem de büyük miktarda silah stokuna ulaşma, hem de yerel ve yabancı daha fazla militan temin etme imkânı sağladı.²⁵⁷ ABD başkan yardımcısı Joe Biden da Ocak 2016 ortasındaki Türkiye ziyareti esnasında Suriye'de siyasi çözümü arzu ettiklerini ama IŞİD'e karşı bir askerî harekâta hazırlanıklarını da açıkladı. Biden'ın tarif ettiği askerî seçenek daha fazla asker kullanma ve nüfuz etme anlamına geliyor. ABD Savunma Bakanlığı, IŞİD'in nasıl yok edileceği ile ilgili bir askerî plan yayınladı. Plan'ın esası Irak ordusu ve Kürtlerin önce Musul'u geri alması, daha sonra Suriye'deki ılımlı isyancıların desteklenerek IŞİD'in merkezi olan Rakka'nın ele geçirilmesine dayanı-

²⁵⁶ Jack A. Smith, Obama in the Middle East: From Bad to Worse, Global Research (June 18, 2015).

²⁵⁷ Dov S. Zakheim, The Only ISIS Strategy Left for America: Containment, National Interest (May 23, 2015).

yordu.²⁵⁸ Musul'da kuzeyden Kürtlerin güneyden Irak ordusunun IŞİD'i kuşatması öngörüldü. Amerikalılar, Kürtlerin Musul'a girişinden Arapların memnun olmayacağını düşünerek Kürtlere sadece şehrin kuşatılmasında görev vermeyi düşündü. Musul harekâtı için düğmeye basıldı ama harekât ilerledikçe şehrin merkezinde daha güçlü bir IŞİD savunması ile karşılaşıldı. Irak ordusu IŞİD'e karşı Musul'da 160 km'lik bir cepheye savaşmak zorunda kaldı.

Bugün halifelik projesi ile karşımıza çıkan IŞİD'in oluşmasının arkasında CIA, İngiliz MI6, MOSSAD, Pakistan istihbaratı (IS), Suudi istihbaratı (GIP) bulunmaktadır. Amerikan ve İngiliz basınında çıkan pek çok makale²⁵⁹ bölgedeki Sünni ülkelerin silah ve eğitim verdiğini, desteklediği haberlerine yer verdi. IŞİD'in finansörü ve eleman kaynağı olmaya devam eden bu ülkeler, IŞİD'in yaratılmasında ABD'nin en yakın müttefiki oldular.²⁶⁰ Bu ülkelerin desteği ile büyüyen Irak'taki İslam Devleti örgütü IŞİD'e doğru mutasyon geçirdi.²⁶¹ Bugün, IŞİD'in Suriye'deki muhalif grupların içinde Esat'ı devirmek ve ülkeye ABD'nin istediği rejimi getirmek için savaştığı yani Batı kampının içinde yer aldığı ve destek aldığı medya operasyonları ile unutturulmak isteniyor. Buna psikolojik savaşta kamuoyunda "hafıza kaybı yaratmak" deniyor. Avrupa devletleri, ülkelerinden Irak ve Suriye'ye terörist akmasına göz yumdular. Batı'nın amacı bölgede biriken 85 bin civarında teröristi eritmek, eski ve yeni teröristleri birbirine kırdırmaktı. Bu yüzden bunların geri dönmemesi, bölgeden çıkmaması için ayrıca görevler belirlendi. Bu arada Batı'nın deyimiyle enfekte olmuş yani El Kaide mikrobu bulaşmış aşiretler de nasibini alacaktı. Obama, ABD'yi

²⁵⁸ AP, Pentagon Lays Out Plan to Take Power Centers from ISIS, January 13, 2016, 3:47 PM.

²⁵⁹ Daily Beast, America's Allies Are Funding ISIS (June 14, 2014); London Telegraph, How Isis is Funded, Trained and Operating in Iraq and Syria (Aug 23, 2014). Daily Mail, Cameron Tells European Leaders to 'Be Good to Their Word (Sep 3, 2014).

²⁶⁰ London Daily Express, The Islamic State Terrorists Had Money and Arms Supplied by Qatar and Saudi Arabia (April 24, 2016).

²⁶¹ Daily Telegraph (June 12, 2014).

mezhep savaşına bulaştırmakla pandoranın kutusunu kapanmamak üzere açtı. ABD'nin bu savaşta daha fazla kaynak ayırmak zorunda kalması Amerikan başkanlık seçimine etki etti.

CIA ve IŞİD

2003 yılında Irak'a girildiğinde ABD ve İngiliz özel kuvvetleri Baas rejimini çökertmek için ölüm mangaları kurdular. Bu faaliyetler ABD büyükelçisi John Negroponte'ye bağlı idi ve daha sonra 2011'de Suriye'deki iç savaşı tetikleyecek olan Robert Ford ise onun yardımcısı idi. Bu proje IŞİD'i doğurdu. Bu faaliyetler ile ilgili bilgiler 2016 yazında İngiliz Sir John Chilcot tarafından yayınlanan bir rapor ile ortaya çıkmaya başladı. Operasyonların merkezi Bağdat'ın 80 km kuzeyindeki Balad üssü idi ve burada 3.500 kadar isyancı hapiste tutuluyordu. İşin Amerika tarafında General Stanley McChrystal vardı ve ona insan avı görevi verilmişti. Stanley'in "karanlık operasyonları" Irak'ın yeniden inşasında siyasi temizlik hedefliyordu. Ancak İngilizler ve Amerikalıların kullandığı farklı yöntemler aralarında sorun oldu ve yollar ayrılmaya başladı.²⁶² İngilizler siyasi olarak daha çok Basra'ya odaklanmak ve bir an önce çekilmek istiyorlardı. Amerikalılar ise en vahşi yöntemlerle herkesi yakalamak istiyorlardı ama tamamen etkisiz kalmışlardı. Bu başarısızlığın merkezi, Bağdat'ta Ebu Garip Hapishanesi'ne doldurulan ve işkence edilen mahkûmlardı. Terörist örgütler medyada bir yandan ABD'nin düşmanı olarak gösterilirken, diğer yandan Amerika'nın savaş gündemi için kullanılmaya devam etmektedir. Hakkı Savaş (The Just War) teorisi ile "iyi" ve "şeytan" olan belirlenmekte, yaratılan şeytan olan terör örgütü liderleri karşısında ABD başkanları kendilerine teröre karşı her türlü savaşı yapma yetkisi edinmekte. Dış politika amaçlarına ulaşmak için terör imajının ve tehdidinin sürekli kamuoyuna hatırlatılması için medya kullanılmaktadır.

²⁶² Patrick Henningsen, US-UK Dirty War: 'Latin American-style' Death Squads in Iraq Revealed Through Chilcot, 21 st Century Wire (14 July, 2016).

Bu terör örgütlerinin arkasında şeytanı temsil eden fabrikasyon Usame Bin Ladin, Ebu Musab Zerkavi ve El Bağdadi gibi isimler bulunmakta ve sıra ile en büyük düşman olarak tanımlanmaktalar. Usame Bin Ladin'in ailesinin Bush ile Teksas'taki petrol kuruluşu üzerinden iş bağlantıları vardı ve CIA, Afgan Savaşı'nda onu işe almış, eğitmişti. Dünyaya bugün en önemli terörist liderler olarak tanıtılan El Kaide Lideri El Zerkavi ve IŞİD Lideri El Bağdadi'nin ikisi de CIA, MOSSAD, MI6 ve Pakistan istihbaratının (ISI) ortak ürünüdür. El Zerkavi ismi, Irak'taki direnişin başlaması ile medyaya sürüldü ve Madrid bombalamasından Amerikan topraklarına kadar her saldırının arkasında olduğu iddia edildi. El Zerkavi, 5 Şubat 2003'te BM Güvenlik Konseyinde ABD Dışişleri Bakanı Colin Powell'ın itiraf ettiği gibi Afgan Savaşı sırasında CIA tarafından işe alındı. Aynı El Zerkavi, Usame Bin Ladin'in adamı olarak Irak'taki terörist ağı yönetti. Filistin doğumlu Zerkavi, CIA için savaştığı Afganistan'dan Ürdün'e geldi. 2000 yılında tekrar Afganistan'a döndü ve orada bir terörist kampını idare etmeye başladı. ABD'nin Afganistan'da Taliban ile ilişkileri bozulurken, Zerkavi Irak'ın kuzeydoğusunda bir patlayıcı eğitim kampı kurdu. İşin ilginç tarafı El Zerkavi ve El Bağdadi'yi bizzat CIA işe almış olmasına rağmen bu kişiler hakkında boyları ve kiloları ile ilgili dahi bilgilerinin olmadığını söylemeleridir. Eski NSA çalışanı Edward Snowden ise ifşatlarında İngiliz, Amerikan istihbaratı ve MOSSAD'ın bütün radikal İslamcı terör örgütleri elemanları için cazip olacak ve onları bir yerde toplayacak bir terör örgütü yani IŞİD'i kurmak için birlikte çalıştıklarını açıkladı. Musibet stratejisi ile Yahudi devletini korumak için sınırlarının yakınında bir düşman yaratılıyordu.

IŞİD'in komutanları ve savaşçıları, Suriye'den Mısır'a Afganistan'dan Irak'a CIA tarafından 30 yıldır yetiştirilen cihatçıların ideolojik ve örgütsel olarak takipçileri idiler. Yani Arap ülkelerinin rolü de dâhil her şey önceden tasarlanmıştı. 2003 yılında ABD, Saddam'ı devirmeden önce Irak'ta El Kaide yoktu. Örgüt 2004 yılında "Tevhid ve Cihat" adıyla Ebu Musa Zerkavi tarafından Irak'ta kuruldu. 2003 yılında Irak'ta Saddam sonrası düzende Sünnileri dışlayan ve Sünni direnişinin başlamasına neden olan da ABD idi. 700 bin kişilik Sünni bürokrasisi işten atılmış, 380 bin kişilik %80'i

Sünni olan Irak ordusu dağıtılmıştı. İşte bu Sünni askerî yapı kendine Irak El Kaidesi ismini verdi. Bu direniş Irak'ı kan gölüne çevirince 2006 yılında sisteme entegre olma sözü verilen bu cihatçılar,²⁶³ CIA tarafından 400 milyon dolara satın alındı (Anbar Uyanışı). Gerçek adı İbrahim Avvad Samirrai olan Bağdadi 1971 doğumlu ve Bağdat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde master ve doktora yapmış. Amerikan işgali ile birlikte 2004 yılında tutuklanarak girdiği Buka Hapishanesi'nden 2009 yılında çıktı. Ama ABD, Bağdadi'nin kellesi için 2011'de 10 milyon dolar ödül koydu. IŞİD'in lider kadrosu içinde yer alan Kumu, Bel Hadi ve Bağdadi, tutuklu oldukları dönemde ABD istihbaratı tarafından devşirildi.²⁶⁴ Bağdadi, Amerikalılar tarafından özel olarak seçildi, CIA tarafından özel eğitime tabi tutuldu ve 2013'te IŞİD'i kuranların büyük bölümü ile Buka'da tanıştı. IŞİD lideri El Bağdadi de MOSSAD'dan bir yıl süre ile yoğun askerî eğitim yanında teoloji ve konuşma sanatı eğitimi aldı.²⁶⁵ Bugün düşmanların bir araya gelmesini önleyen IŞİD'in liderleri Ürdün'ün Safawi şehrinde eğitildi.²⁶⁶ Artan cihatçı ihtiyacı nedeni ile gittikçe daha çok eğitim kampı açıldı. Bunlardan biri de Teksas'ta idi.²⁶⁷ Eğitim kamplarından mezun olanların bir kısmı Pakistan'a gönderildi. IŞİD içine İslamcı tugayların konulması için CIA ve MOSSAD tarafından dikkatli bir askerî istihbarat çalışması yapıldı. IŞİD, Suriye'de muhalif gruplar içinde idi ve Golan tepelerinden İsrail yardım ediyordu. ABD ise örtülü olarak IŞİD'in Irak'ın işgaline yardımcı oldu.

2011 yılında Suriye'de Esat'a karşı savaşa sürülen Irak El Kaidesi ve El Nusra aynı şeylerdi ve bunların karışımından 2014 yılında IŞİD ortaya çıktı. Çoğu daha önce Saddam'ın laik Baas Partisinin üyeleri idi ve Amerikan hapishanelerinde radikal İslamcı hâli-

²⁶³ Friedman, a.g.e., s. 73.

²⁶⁴ Adeyinka Makinde, Debacle of a "Great Game": The Islamic State (IS) and America's War on Iraq and Syria, Global Research (August 10, 2014).

²⁶⁵ Gulf News (July 15, 2014).

²⁶⁶ Reuters, Americans Are Training Syria Rebels in Jordan (March 10, 2013).

²⁶⁷ Ryan Mauro, Islamic Terror Enclave Discovered in Texas, The Clarion Project (February 18, 2014).

ne getirildiler.²⁶⁸ Irak El Kaide'sinin başındaki Ürdünlü Zarkavi, 2006 yılında öldürülünce yerini Abu Ömer Bağdadi aldı ve örgütün adı Irak İslam Devleti oldu. Abu Ömer Bağdadi de Mayıs 2010'da öldürülünce yerine şimdiki Abu Bekr Bağdadi geldi. Nisan 2013'te Irak El Kaide'si ismini IŞİD olarak değiştirdi. IŞİD, bu dönemde eski Iraklı generallerin oluşturduğu bir generaller konseyi tarafından yönetiliyordu. IŞİD, ABD'nin kısa ve uzun vadeli çıkarlarına hizmet etmesi için barbar ve Orta Çağ özentisi içinde bir örgüt olmalı idi ki daha çok cihatçı çeksin. Frankeştayn yöntemi ile yaratılan IŞİD, ne ülke sınırı tanımakta ne de saldırılarını durdurmaktaydı. Bölgeye savaşçı akını sürerken, sosyal medyayı etkin olarak kullanmasına müsaade edilen IŞİD'in diğer ülkelerde terörist eylemlerde bulunmasının önü açıldı. 2012'de IŞİD'e Ebu Garip Hapishanesi'nden 500 kişi katıldı. Guantanamo'dan 2012 yılında bırakılan ve beş tanesi Taliban'ın üst düzey komutanları olan 55 kişi de IŞİD'in lider kadrosuna katıldı. IŞİD teröristleri de 2012'de Ürdün'de CIA tarafından eğitildi ve Suriye'de özellikle Türkiye sınırına yakın bölgeleri ve petrol bölgelerini ele geçirmek üzere görevlendirildi.²⁶⁹ Mart 2013'te Amerikalılar özel askeri şirket üniforması içinde Ürdün'ün kuzey ve güneyindeki iki kampta İslam Ordusu ve Özgür Suriye Ordusu'nun eğitimine devam ediyordu.²⁷⁰ Bunlara ilave olarak Ürdün içlerinde CIA'nın eğitim kampları vardı. Batılılar bu eğitimi IŞİD elemanlarına vermeye başladı. Bu eğitimlerin hepsinin ortak adı "terörle savaş" idi. Özetle, IŞİD, Orta Doğu'nun dizaynındaki rolü için yaratıldı ve Batı müdahalesine yeni zemin hazırladı. Artık ABD için terörle mücadelenin (War on Terrorism) esası, istihbarat operasyonları ile yeni El Kaide terör grupları ya-

²⁶⁸ Dexter Filkins, The Fight Of Their Lives, New Yorker (September 29, 2014).

²⁶⁹ Press TV, The CIA was "Training the ISIL" and Now it is being Asked to "Go After the ISIL", Global Research (September 19, 2014).

²⁷⁰ Der Spiegel, The United States is Training Syrian Rebels in Jordan, (March 11, 2013). Guardian (March 2013)

CIA VE ORTA DOĞU

ratmak olmuştur.²⁷¹ Hükümetleri devirmek için kurulan terör örgütlerinden kurtulmak için terörle mücadelede de gene kendileri ön safta olacaktı. Yani ABD ve işbirlikçileri madalyonun iki yüzünde de vardı. CIA, Suudi Arabistan ve Katar birlikte Selefi Müslümanlardan özgürlük savaşçısı toplamaya başladılar.

Karikatür 1: CIA ve İŞİD

Suriye karşıtı koalisyon Suriye'ye cihatçı taşıırken, El Kaide'nin yeni lideri Zevahiri, Suriyeli Colani'ye "Bu gelenlere çengel at ve Kaide'nin Suriye kolunu kur." dedi ve böylece El Nusra kuruldu.²⁷² Örgüt kurulur kurulmaz başta Suudi Arabistan olmak üzere pek çok istihbarat örgütünün desteğini aldı çünkü ortak düşman Esat idi. ABD medyaya ılımlı İslamcılar ile birlikteyiz mesajını verirken en başından beri radikal İslamcılar ile iç içe idi. Suriye ve Irak'ın içini

²⁷¹ Michel Chossudovsky, Who is Abu Musab Al-Zarqawi? From Al-Zarqawi to Al-Baghdadi: "The Islamic State" is a CIA-Mossad-MI6 "Intelligence Asset", Global Research (October 18, 2015).

²⁷² Hüsnü Mahalli, Al Şana Bahar, Destek Yayınları, İstanbul, 2016, s.197.

İŞİD halifeliği için oyduklar. Dünyaya ılımlı İslamcı ve Sünni devlet kurma masalı anlatılıyordu. Zamanlama çok iyi idi; Aralık 2011'de ABD, askerleri Irak'tan çekilirken Suriye'de çatışmalar hızlanmış ve El Nusra kurulmuştu. Türkiye de Suriye sınırını El Nusra ve cihatçı gruplara açarak Suudiler kadar savaşa katkı sağladı. Seldî Müslümanların toplandığı Özgür Suriye Ordusu, Suriye hükümetini düşüremedi. Ardından intihar bombacıları ve kafa kesme gibi medya propagandası başladı. ABD, 2012 yılına kadar bu gruplara sadece para yardımı yaptığını söylüyordu. Hâlbuki çok öncesinde Türkiye'nin güneyinde üslenen CIA elemanları silah naklini başlatmışlardı. Bu silahlar arasında makineli tüfekler, tanksavar füzeleri de vardı. Ağustos 2011'de Libya'da Kaddafi de katledilince, CIA boşta kalan El Kaide unsurlarını Suriye'ye göndermeye başladı. 2012'de Libya'dan gönderilen silahların denetiminden CIA Direktörü David Petraus sorumlu idi. Libya'dan gelen bir geminin içinde SAM-7 füzeleri de olan 400 ton silah getirdiği ünlü gazeteci Seymour Hesh tarafından deşifre edildi.²⁷³ 2013'ün başında ise 3000 ton askerî silah ve teçhizat taşıyan ve CIA tarafından tutulan başka bir gemi Hırvatistan'dan Türkiye'ye geldi. Bunu Zagreb'ten Türkiye'ye uçan 75 kargo uçağı izledi. New York Times, Suriyeli direnişçilere gönderilen 160 askeri kargo uçağı yüklü askeri malzemenin parasının Suudi Arabistan tarafından verildiğini yazıyordu.²⁷⁴

Eski CIA ajanı Philip Giraldi'nin Suriye'deki gelişmeler ile ilgili sözlerini dinleyelim: “İşin içinde bir istihbarat örgütü varsa, misyonu gerçeğin bir versiyonunu yaratmaktır. Bu, yaratılanın gerçek olduğu anlamına gelmez. Ben de bunu yaptım. O yüzden biliyorum.”²⁷⁵ Washington için büyük oyun ve algı yönetimi devam ediyor, nasıl olsa sıradan insanlar bir şey anlamıyor, anlayanlar ise komplo teorisyeni yaftası alıyor. Amerikan özel kuvvetleri İŞİD'in

²⁷³ Seymour Hersh, Benghazi Attack A Consequence Of Weapons “Rat-Line” To Syria, MintPress News (April 21, 2014).

²⁷⁴ New York Times, Arms Airlift to Syria Rebels Expands, With Aid From C.I.A. (March 24, 2013).

²⁷⁵ Tolga Tanış, Potus & Beyefendi, Doğan Kitap, İstanbul, 2015, s. 230.

öncü kuvvetleri olurken büyük iş, istihbarata düştü. Siber-istihbarat kısmında büyük bir algı yönetimi devam ediyor. 2007 yılında gazeteci Seymour Hersh “The Redirection” adlı makalesinde, bir ABD belgesine dayanarak ABD, Arabistan ve İsrail’in bölgede bir mezhep savaşı çıkarma niyetlerini açıklamıştı.²⁷⁶ Hedef ülkeler İran, Suriye, Hizbullah ve Lübnan idi. Hersh, bu aşırı uçlu mezhepçilerin El Kaide’ye yakın veya bizzat El Kaide olabileceğini de söylemişti. Yemen, Libya, Nijerya, Somali, Orta Afrika vb. ülkelerde terör örgütleri NATO’nun, özelde ABD’nin ürünü olarak ortaya çıktı. Mart 2014’te Lübnan’daki Daily Star gazetesi IŞİD’in Suriye’nin batısından çekilerek Irak sınırında yeni bir yapılanmaya gitmeye başladığını yazmıştı. Gazetecilerin yazdığı bir bilgiyi CIA’nın bilmemesi mümkün müdür? 2011 yılında Irak’tan çekilen ABD, yerine bıraktığı IŞİD’in Musul’u ele geçirmesine kadar tüm bölge ülkelerini uyuttu. Musul’da 30.000 güvenlik görevlisi 1.000 kişilik IŞİD’e teslim oldu.²⁷⁷ ABD, terör örgütü ilan ettiği IŞİD ile oyunda yeni bir safhaya geçerken Suriye ve Irak, ABD’nin Orta Doğu’daki yeni haritasını şekillendirmek için bir fırlatma rampası oldu. Bunun ABD’deki adı “Yabancı Savaşçılar Projesi” idi.

Bağdadi’nin “Irak El Kaide’si” olan IŞİD, Irak’tan sahaya sürülmüştü. Perde arkasında muhalif gruplara silah desteğinin asıl rolü gene ABD’ye aitti. Nitekim New York Times’ın haberine göre Suudi Arabistan ve Katar’ın temin ettiği paralarla CIA, satın aldığı silahları Türkiye’deki İncirlik’ten bölgedeki IŞİD’e gönderiyordu. Sadece Ocak 2012’den Mart 2013’e Türkiye üzerinden 130 sevkiyat yapılmıştı.²⁷⁸ ABD, IŞİD’e yüzlerce zırhlı araç, yüksek miktarda silah ve mühimmat ile yüz binlerce dolar nakit para gönderdi.²⁷⁹ Nitekim Musul’a giren IŞİD elemanlarının kullandığı Amerikan Humvee araçları ve diğer zırhlı araçlar dikkati çekti. IŞİD, Batı is-

²⁷⁶ Seymour Hersh, Annals of National Security: The Redirection, New Yorker (March 5, 2007).

²⁷⁷ Guardian (June 12, 2014).

²⁷⁸ Tanış, a.g.e., s. 246.

²⁷⁹ Bill Van Auken, Iraq Crisis Threatens to Ignite Regional War, Global Research (June 13, 2014).

tihbaratının koordinatörlüğünde harekât yapmaktadır. Batı'nın özel kuvvetleri ve paralı askerleri IŞİD ile iç içedir.²⁸⁰ IŞİD'in Suudi Arabistan ve Katar tarafından da desteklendiği İngiliz gazetelerinde yer aldı.²⁸¹ İsrail ise hem Golan'da Suriye karşısındaki El Kaide, hem de Suriye ve Irak'taki Kürtlerle iş birliği yapıyor. Özetle ABD'nin terörle küresel savaşı her iki tarafı da desteklemeye dö-nüştü. El Kaide ve IŞİD'in ABD içinde güçlü kökleri var. 2010'da öldürülen Enver El Evlaki: "Cihat, elmalı turta kadar Amerikalı ol-maya başlamıştır." demişti. Çünkü birçok El Kaide lideri Amerika-lydı, Evlaki'nin kendisi de Amerikan vatandaşı idi.

Yeni Orta Doğu Planı

Graham Fuller bugünkü resmi şu şekilde vermektedir: "İslam dünyasının geleceğine, önemli ölçüde İslami hareketlerin kademeleri arasında verilecek... Selefiler, Müslüman Kardeşler, Siyasal İslamcı Partiler ya da diğer gruplar.. Müslümanlar seçmek zorundalar. Ve bu işe dâhil olmak zorundalar."²⁸² Özetle diyor ki savaşın, birbirinizi yok edin, ortalık temizlensin, zayıf düşün, biz de kalanlar ile devam edelim. Washington'un stratejisinin parçaları şunlardır: (1) Kerkük-Musul petrolleri üzerinden Bağdat'ı sıkıştırma, Tahran-Bağdat-Şam eksenini bölme, (2) Türkiye'yi Suriye'de Rojava'ya (Suriye Kürdis-tan'ına) razı etme, Türkiye'yi Orta Doğu'da Fars ve Araplara karşı Kürtlerle zorunlu cephe kurmaya mecbur etme. ABD, IŞİD'i Ankara Hükümetini Suriye'de PKK-PYD'ye mecbur etmenin bir aracı ola-rak kullanmaktadır. Bölgede yokmuş gibi gözükten Amerikan askerî varlığı aslında tüm ülkeler üzerinde klinik (surge) operasyonlar ya-parak onları içten içe yeniden kurguluyor. ABD'nin Müslümanlara karşı bir güvenlik duvarı kurma stratejisi var. ABD, Orta Doğu'da IŞİD'i yok etmek değil, bölgede daha fazla zaman geçirmek, terörle

²⁸⁰ Michel Chossudovsky, The Engineered Destruction and Political Fragmentation of Iraq. Towards the Creation of a US Sponsored Islamist Caliphate, Global Re-search (June 14, 2014).

²⁸¹ London's Daily Express & Daily Telegraph (June 12, 2014).

²⁸² Graham Fuller, Turkey and Arab Spring, Leadership in the Middle East Paperback, Bozorg Press, 2014, s. 78.

mücadelede savaşlar için daha çok fırsat yaratmak istiyor. ABD'nin Orta Doğu ile ilgili planları uzun bir savaşın yeni bir dönemecinde ilerliyor. Orta Doğu'da sorunun temeli yani IŞİD'in varlığının devam etme gerekçesi olarak Batılı ülkelerin karada savaşacak insan gücü eksiği gösteriliyor. Modern Müslüman toplumların halifelik ve emirlik peşindeki radikal İslamcılarını entegre etmesi de mümkün değildir. Birinci Dünya Savaşı öncesi Batılılar tarafından Osmanlı'ya karşı Araplara enjekte edilen milliyetçilik ise din ve kabile savaşlarının içinde kaldı ve çoktan İslamcılık tarafından bastırıldı.

ABD bombardımanı IŞİD'den ziyade, Irak ve Suriye içinde seçtiği özel muhalif hedefleri ve sivilleri hedef aldı. Obama'nın niyeti IŞİD'e karşı harekât yapıyor gözüktü Irak ve Suriye'yi daha da istikrarsız hâle getirmektir. Başta ABD olmak üzere Koalisyon güçleri aslında IŞİD ile savaşmıyor, savaşır gibi yapıyordu.²⁸³ IŞİD, bu ülkeleri keyfince bombalamak için meşruiyet aracı olacaktı.²⁸⁴ Suriye'deki IŞİD unsurlarına dokunulmadan bir sonuç alınamaz gerekçesi ile bu ülkede de hava bombardımanı devam etti. ABD'nin bir yıldır Ürdün'de eğittiği teröristler Suriye'de Esat'ın üstüne sürülerek cihat tugaylarını takviye etti. ABD'nin karadaki özel operatörleri bu güçleri destekledi. Lübnan-Suriye, Suriye-Irak sınırı artık tıpkı Türkiye'nin Irak ve Suriye sınırları gibi belirsiz hâle geldi. Çünkü zaten bunlar doğal sınırlar değildi. Artık, Irak ve Suriye'de ülke bütünlüğünü sağlamanın da mümkün olmadığı anlaşıldı. Batı'nın getirdiği kuklalar da hep kral ya da diktatör olmaya heveslendi. Irak'ta Şii, Sünni ve Kürtlerin bir arada yaşamasının artık fantezi olduğu ortaya çıktı. Şimdi karar verilmesi gereken bu ülkelerin nasıl bölüneceğidir. Bu karara Libya'nın bölünmesi de dâhil edilecektir. Mesele Türkiye, İran, İsrail ve Suudiler gibi bölge ülkelerini yeni haritaya razı etmektir. Nihayetinde Suudiler, hemen yanı başlarında yeni bir Şii devletini, Türkler ve İranlılar ise Kürt devletini istemeyecektir. Amerikalıların aklından yeni bir Osmanlı düzeni kurmak bile

²⁸³ David Kilcullen, Explained: Why America's Strategy Against ISIS Is Doomed to Fail, ASPI (July 9, 2015).

²⁸⁴ Michel Chossudovsky, "Going After" the Islamic State. Guess Who is Behind the Caliphate Project?, Global Research (September 12, 2014).

geçmektedir ancak Türkiye'deki hükümetin gerçek niyetlerini bilmektedirler. Tarih yapay devletlerin Orta Doğu'da yaşamayacağını göstermektedir. Çaresi, çaresizlik olan Lübnan modelinin yani her aşiretin kendi kontrolünde bir bölgeyi elinde tuttuğu devlet yapısı Orta Doğu'nun doğusuna doğru yayılmaktadır.²⁸⁵

Yeni Orta Doğu planı Suriye'de denize yakın bir Alevi devleti, Halep civarında bir Sünni devlet ve Şam'da diğer bir Sünni devlet, Ürdün kuzeyi ve Golan civarında bir Dürzi devleti kurulmasını öngörmektedir. Orta Doğu'nun sürüklendiği Suriye ve Irak'ta yaşanmakta olan mezhep savaşının arkasında Batı'nın enerji kaynakları ile ilgili yeni planları var. Bu savaş 2008 yılında RAND Corp. tarafından hazırlanan bir rapora dayanılarak²⁸⁶ “uzun savaş” olarak nitelendirildi. Bu raporda petrol rezervlerinin bulunduğu bölgeler arasındaki kırılamaz hatlar kurmak için mezhep savaşlarından nasıl istifade edileceği anlatılmaktaydı. Rapor, Selefi-Cihatçı grupları birbirine karşı savaştırarak ülkelerin bölünmesini yani böl ve yönet stratejisini öngörmekteydi. Bu stratejinin uygulanmasında örtülü operasyonlar, bilgi operasyonları, düzensiz kuvvetler ve yerel güvenlik güçlerinin desteklenmesi yöntemleri kullanılacaktı. ABD ve bölgesel müttefikleri ulusal cihat grupları ile vekilli savaşlar yapacak ve ulus aşan cihatçılar yerel halkın gözünden düşürecekti. Batılı liderler, Sünni-Şii çatışması diye tanımlanan bu savaşta Şii harekete karşı muhafazakâr Sünni rejimler yanında yer alıyor gözükecekti. Hesaba göre bu uzun savaş stratejisi cihatçı grupların desteklenmesi Batı'ya yönelik El Kaide tehdidini ve bu tür örgütlerin enerjisini de başka hedeflere yöneltecekti.²⁸⁷ Böylece El Nusra ve IŞİD gibi örgütler kuruldu, Amerikalı, İngiliz ve Fransız özel kuvvetleri ve askerî danışmanları bu işte rol aldı. Ortada Müslümanların birbirine kırdırılacağı bir senaryo var ve Batı burada ellerini yıkama ihtiyacı

²⁸⁵ George Frieman, Iraq and Syria Follow Lebanon's Precedent, Geopolitical Weekly (Aug 26, 2014).

²⁸⁶ Christopher G. Perrin, Brian Nichiporuk, Dale Stahl, Justin Beck, Ricky Radaelli-Sanchez: Unfolding the Future of the Long War: Motivations, Prospects and Implications for the U.S. Army, RAND Corp., Santa Monica, 2008.

²⁸⁷ Makinde, ibid (August 10, 2014).

duymayacaktır. IŞİD ile birlikte sürececek “uzun savaş”ın yeni safhasında bölgesel savaş bekleniyor, yeni terör örgütleri ile birlikte yeni ittifaklar da görülecektir.

Bugün millî sınırlar içinde yaşıyor gibi gözükken çoğu İslamcı, Müslüman Kardeşler ya da cihatçı grupların Orta Çağ’a dönme hayallerinin baskısı altındadır. Halifelik ve emirlik hayalleri geri dönüyor çünkü modern Müslüman ulus-devletler içinde demokratik ve ekonomik sistemler kurma ideali bizzat Batılıların arkasında olduğu İslamcılar tarafından akamete uğratıldı. İslamcılar, ekonomik çaresizlik içindeki halkın özellikle gençlerin hayallerini çalma avantajına sahipler ve bunu korumak istiyorlar. Siyasal İslamcılar, bunu geçmişin imparatorluğunu yeniden kurma hayali üzerinden, radikal-ler ise yeni bir devlet kurarak gerçekleştirme yolunu seçtiler. Ancak öne sürülen düşman perde arkasındaki Batı değil, diğer mezhep yani Şii’liktir. Bütün bu çelişkiler, geleceğin çıkmazlarının ve sonu gelmeyen yeni savaşların habercisidir. İslam kendi içinde yabancılaşmakta, kutuplaşmakta yeni çatışma sahaları ortaya çıkmaktadır. Radikal İslam’ın, Batılılar tarafından tüm İslam dünyasına başına musallat edilmesi projesi başarıya ulaşmaktadır. Bu plana göre Irak, Suriye, Lübnan, Yemen ve Libya etnik ve mezhep temelli küçük devlet ve parçacıklara bölünecektir. Oyunun sonunda Irak parçalanacak, yeni bir Orta Doğu’ya doğru yol alınmaya devam edilecektir. Batı’nın ana stratejisi Kuzey Afrika’dan Orta Doğu ve Orta Asya’ya İran ve Pakistan da dahil olmak üzere geniş bir coğrafyada istediği gibi at oynatacağı bir kaos ortamı yaratmak ve Türkiye gibi güçlü ulus-devlet yapılarını çökerterek tüm bölgesel güçleri ufaltmaktır. Bu nedenle, Batı tarafından bölgesel bir savaşın dekoru sahnede tutulmaktadır.

İran Şahı, Irak’ta Saddam, Tunus’ta Bin Ali, Mısır’da Hüsnü Mübarek 30 yıldır Batı’nın adamlarıydı ama hepsinin sonu acı oldu. Kaddafi ve Esat da son yıllarda Batı ile ilişkilerini geliştirmişti ama bu onlara ölüm öpücüğü oldu. Arap Baharı, Batı’nın tezgâhı idi, amacı ılımlı İslamcıları iktidara taşımaktı. Amerikalıların mucizevi

planı, yaratıcı kargaşadır.²⁸⁸ Arap Baharı'nın ilk önemli aşaması Obama'nın 6 Nisan 2009'da Türkiye'ye gelmesi ve ılımlı İslamcı iktidarı "model ortak" göstermesidir. Ardından Kahire'ye gitti ve konuşmalarında sık sık İslam ve Müslümanlık vurgusu yaptı. Mübarek sonunun geldiğini anlamıştı ve yapacak fazla bir şeyi yoktu. Amerikalılar vize vermediği için Mısır'a sığınan ve orada ölen İran Şahı'ndan ders almamıştı. Düzey ve konumu ne olursa olsun ABD bu tiplerin kişilik analizlerini önceden çok iyi yapar, sapma olasılıklarını hesaplar ve olası kişilik bozulmalarına karşı önlemlerini önceden alır. Bunu bilen proje oyuncularını kendilerine öğretilen kurallar çerçevesinde kahraman gibi davranırlar ama hiçbir zaman senaryonun dışına ya da çizilen sınırların dışına çıkmazlar ve çıkmayı akıllarının ucundan geçirmezler. Kölelik onların genel karakteridir ve her zaman kendi halklarının düşmanı olurlar. Güçlü olduklarında halk onların yanında görünür ama zamanı geldiğinde herkes onlardan nefret eder.²⁸⁹ Gerçek sevginin olmadığı yerde nefret en etkili silahtır. Nefret, silah olarak kullanılır çünkü nefret onların karakteridir.

²⁸⁸ Hüsnü Mahalli, *Al Sana Bahar*, Destek Yayınları, İstanbul, 2016, s. 18.

²⁸⁹ Mahalli, a.g.e., s. 24.

ALTINCI BÖLÜM

SURİYE-IRAK-S.ARABİSTAN ÜÇGENİ

Suudi Arabistan-ABD İlişkileri

1916'daki Sykes-Picot Antlaşması ile Orta Doğu, İngiltere ve Fransa arasında paylaşılmış, Amerika'daki Rockefeller'ın bölgeye gönderdiği petrol mühendisleri bile hapse atılmıştı. İngilizler de hata yaptı ve 1933'te California'dan gelen Rockefeller'ın Standart Oil'inin temsilcileri (şimdiki Chevron) Suudi petrol haklarını 250 bin dolara satın aldılar ve o tarihten sonra Suudi-ABD ilişkileri özel bir konum kazandı.²⁹⁰ ABD'nin Orta Doğu'ya gerçek anlamda nüfuzunun başlangıcı olarak, İkinci Dünya Savaşı esnasındaki devlet başkanı Franklin Roosevelt'in bugünkü Arabistan'ın kurucusu Suudi kralı Abdül Aziz İbn Suud ile 14 Şubat 1945'te ABD savaş gemisi Great Bitter Lake gemisinde buluşması kabul edilir.²⁹¹ Tahmin edeceğimiz gibi kral, ülkesini değil, tahtını korumak karşılığı ABD'nin petrol talebine garanti vermişti. İkinci Dünya Savaşı sonrası ABD stratejisinin hedefi başta Orta Doğu olmak üzere dünya genelinde petrol ve ekonomi üzerinde denetim sağlayarak kendine bağımlı ilişkiler geliştirmektir.²⁹² Suudi petrollerine hâkim olan ARAMCO şirketinin hisseleri daha önce Rockefeller ailesine ait

²⁹⁰ Said Aburish, *A Brutal Friendship - The West and the Arab Elite*, Martin's Press, 1997, s. 76.

²⁹¹ Paul R. Pillar, *The Heavy Historical Baggage of U.S. Policy Toward the Middle East*, National Interest (July 8, 2015).

²⁹² Terence K. Hopkins, Immanuel Wallerstein: *Geçiş Çağı, Dünya Sisteminin Yörüngesi: 1945-2025*, Avesta Yayınları, Çev. N.Ersoy, İstanbul, 1999, s. 29.

CIA VE ORTA DOĞU

dört şirket arasında paylaştırılmıştı. Bu dört şirket 1944'te bir araya gelerek ARAMCO'yu kurmuşlardır. Orta Doğu petrollerinin yüzde 99'u yedi büyük petrol şirketinin kontrolü altındadır. Bu şirketlerin beşi Yahudi Rockefeller ailesine aittir. Geriye kalan iki şirketten Shell'in sahibi Marcus Samuel ve Royal Dutch'ın sahibi Wiliam Detending de Yahudi'dir.

Resim 8: ARAMCO Petrol Ağı Genişliyor (1951)

Dönüm noktası 1973'teki petrol krizi ile Suudilerin başını çektiği Arap petrol tekelinin Henry Kissinger'a "petrolü dolar karşılığı satma" sözü vermesi oldu. Böylece zaten petrolü zar zor alabilen ülkeler, bir de dolar bulabilmek için ABD tarafından soyuldu. ABD, Suudi hanedanını değiştirmeye ya da petrol bölgelerini ele geçirmeye ihtiyaç duymadı. Onları hep finansal rehine olarak gör-

dü.²⁹³ Suudi yönetimi ise ABD'nin bölgede statüko gücü olmasını istemekte ama bu rolü oynayamadığını düşünmektedir. ABD'nin demokrasi isteği konusunda çifte standardının en iyi örneği Suudi Krallığı'dır. Bugün ABD'nin en az İsrail kadar önemli bir müttefiki olan Suudi Krallığı, şeriat hükümlerinin uygulandığı, seküler olmayan, monarşik bir yönetimdir. ABD, bunu değiştirmek istememektedir zira bunu yapması bu ülkenin geleceği hakkında başa çıkılmayacak bir belirsizliğe ve kestirilmezliğe yol açacaktır.

Suudi Arabistan, 1990 yılında ABD'ye daimi bir askerî üs kurma izni verdiğinden beri radikal Vahabi kesim, Batı ile dostluk ilişkilerine artan bir şekilde karşı gelmeye başladı. Usame bin Ladin'in de içinden çıktığı bu tür insanlar ülke içindeki pek çok terörist faaliyetin de kaynağı oldular. Suudi hükümetinin kendisi de bunları Irak, Afganistan veya Çeçenistan gibi savaş alanlarında destekledi. On yıllardır Körfez ülkeleri, başta ABD olmak üzere Batı'dan aldıkları silahlarla sürekli ordularını büyüttüler. Bu Araplar ile Batılılar arasındaki ilişkilerin, monarşilerin her şeye rağmen ayakta kalması için yapılan pazarlıkların bir parçası idi. Öyle ki Arap halkları bu kadar silah ve askerin nerede kullanılacağını soruyordu. Yemen, ilk defa Arap askerlerinin kullanılması ve monarşilerin bu sorgulamaya bir cevap vermesi için fırsat oldu. Zira Yemen iç savaşında bu orduların bir işe yaramadığı ancak Batılıların istihbarat desteği ile iş yapabildikleri ama yine de sonuç alamadıkları ortaya çıktı. Bu orduların kritik tüm kabiliyetleri hâlâ Batı'ya bağımlıdır ve verilenler modası geçmiş ya da hassas aletleri olmayan oyuncaklardır. Halen ABD'nin Körfez bölgesinde 35 bin askeri olup, bunun 3 bini Irak'ta orduya eğitim vermektedir.

Obama IŞİD'e karşı savaşa karar verirken örgütün başını kestiği insanlara vurgu yapıyordu ki Uluslararası Af Örgütü'nün raporu önüne konuldu. Rapor, ABD'nin müttefiki Suudi Arabistan'ın sadece Ağustos 2014'te iki hafta içinde 22 kişinin kafasını vurduğunu söylüyordu. Birkaç hafta sonra başkan yardımcısı Biden, Har-

²⁹³ George Friedman, Amerika'nın Gizli Savaşı, Pegasus Yayınları, İstanbul, 2014, s. 278.

varda öğrencilere konuşurken Suudi Arabistan ile ittifakı, İkinci Dünya Savaşı esnasında Stalin ile müttefikliğe benzetiyordu. ABD-Suudi Arabistan ittifakı, kraliyet ailesinin hayatta kalması ve meşruyetine, hatta uluslararası statüsünü korumasına en büyük katkıyı sağlamaktadır. Bu durum ABD, kraliyet ailesinin kendi çıkarına olduğunu düşündüğü sürece devam edecek ya da ülke kendiliğinden bu rejimden kurtulacaktır.

İslam'ın doğuş yeri olan Arabistan'ı bugün idare edenler ya da Salman'ın devraldığı ultra-muhafazakâr Suudi Arabistan Krallığı, kendisini Mekke ve Medine gibi kutsal yerlerin koruyucusu, Sünni Arap dünyasının asıl savunucusu olarak görüyor. Ancak bu krallık; şimdilerde Irak'tan Suriye'ye IŞİD'in kuşatması altında ve ilave olarak Yemen'de Şii Hutilerin İran destekli iç savaşı (bu ülkenin de kaybı ile) kuşatmayı daha da artırabilir. Bahreyn'de ise Şii çoğunluk ayaklanınca Abdullah, İran yanlısı bir yönetimin başa gelmesini önlemek için asker gönderdi. Irak'ta ise zaten Şii hâkim bir hükümet kuruldu ve nefret ettikleri Şiiler cephe oluşturdu. Batıda Filistinli çoğunluk Ürdün'ün Haşimi kralının anayasal bir monark olmasını istiyor. Mısır'da bölgesel Sünni istikrarının temel direği olan Mübarek ise zaten devrildi. Suudi yönetimi Obama'yı Hüsnü Mübarek'i iktidardan düşürmekle suçladı. Geleneksel olarak Suudi kralı böyle durumlarda Amerikan başkanına başvurarak güvenlik garantisi isterdi. Ancak Kral, yeni durumda bizzat ABD, iç güvenliğine tehdit olarak görülmekte, eğer ülkede bir ayaklanma çıkarsa önce ABD'nin görevini bırakmasını isteyeceğinden korkmaktadır. Çare olarak Pakistan ile temas ederek bir ayaklanma hâlinde oradan birlik getirmek için düzenlemeler yapmaktadır.

Kral Salman, ülkesinin benzeri görülmemiş bölgesel zorluklar içinde olduğunu söylerken komşu ülkelerdeki sivil savaş ve mezhep çatışmalarına referans yaptı. Riyad'ın bölgesel stratejisi, geleneksel olarak İran ve onun Şii uzantılarına karşı muhafazakâr, Selefi ideolojiye sahip Arap grupları desteklemek oldu. Selefililiğin gelişmesi, köktencilik destekleyen ve bulundukları ülkelerde daha fazla konum edinmeye çalıştıkları için tehdit olarak görülen Müslüman Kardeşler ve bağlantılı örgütler gibi ılımlı Sünni siyasal İslamcı grupların ideolojisini sınırlamak için de bir vasıta olarak görüldü.

Körfez ülkeleri içinde Katar'ın Müslüman Kardeşler ile iyi ilişkileri, Suudi Arabistan, Bahreyn ve BAE'nin bu ülkedeki elçiliklerini kapatmasına neden oldu. Öte yandan ABD'nin İran ile yakınlaşması Arabistan'ı rahatsız ederken, Selefi cihatçı grupların yükselmesi de siyasal İslam'ı yeniden düşünmesine neden oluyor. Bu nedenle Suudi Arabistan, Bahreyn ve Abu Dabi; Katar ile diplomatik ilişkileri yeniden başlatırken, Mısır ve Libya ile de yakınlaşırken Müslüman Kardeşler ve siyasal İslam ile de barışmayı gözden geçiriyor.²⁹⁴ Suudilerin etrafını etkileme stratejisi bir süre daha devam edecek ama muhtemelen önümüzdeki süreçte bir kırılma yaşanacaktır. Bu da Sünni-Şii mezhep savaşı ya da Arap-İran savaşı yanında Arap-İsrail savaşını da tetikleyecektir. Bu durum Orta Doğu'daki Amerikan barışının da (Pax Americana) sonu olabilir.²⁹⁵

Suudiler, ABD'yi İran ve El Kaide ile baş etmek için istemekte ama iç işlerine karışmasına karşı çıkmaktadırlar. Çin'in füzelerine ihtiyaç duydukları gibi bir gün nükleer bombaya da ihtiyaç duyabileceklerinden Pakistan'a çok yakındırlar. Çin'in petrolünün %20'si Suudi Arabistan'dan gelmektedir. Hindistan da monarşiyi desteklemektedir. Körfez monarşileri de Suudilerin doğal olarak işaret çubuğuna bakmaktadır. Halen ABD ile S. Arabistan arasında Arap Baharı süreci, İran ile ilgili ne yapılacağı, petrol fiyatlarının geleceği, Orta Doğu'da nasıl bir yol izleneceği gibi konularda zaten görünür bir gerilim bulunmaktadır.²⁹⁶ Suudi Arabistan gittikçe çevresinin sarıldığını ve ABD'nin Guliver gibi etrafında dolaştığını düşünmektedir. Ancak Suudi monarşisi bilmektedir ki ABD'yi kaybederlerse artık hiçbir şeydirler. ABD ise çelişkili bir durumdadır. Ne Suudilerden evrensel haklar istemekte ne de Bahreyn'e müdahalesine ses çıkarmaktadır hatta bunu desteklemektedir. Ancak krallık büyük bir ayaklanma ile karşılaşarsa durum değişebilir. Obama yö-

²⁹⁴ Michael Nayeby-Oskoui, Saudi Arabia Faces Challenges in the New Year, Geopolitical Weekly (January 6, 2015).

²⁹⁵ Martin S. Indyk, Amid the Arab Spring, Obama's Dilemma Over Saudi Arabia, The Washington Post (April 07, 2011).

²⁹⁶ Christopher Boucek, The United States, Saudi Arabia, and the Arab Spring, Carnegie Endowment (June 21, 2011).

netimi Arap ayaklanmaları süresince pek çok farklı şekilde reaksiyon gösterdi.

ABD, her ne kadar Suudi Arabistan'ı bölgeye demokrasi getirilmesinin önündeki en büyük engel olarak görse de Suudi hanedanını değiştirmeye ya da petrol bölgelerini ele geçirmeye ihtiyaç duymadı. Onları hep finansal rehine olarak gördüler.²⁹⁷ Suudi yönetimi ise ABD'nin bölgede statüko gücü olmasını istemekte ama bu rolü oynayamadığını düşünmektedir. Ekim 2014'te ABD Başkan Yardımcısı Joe Biden, basına yaptığı açıklamada, ABD'nin Orta Doğu'daki müttefiklerini Suriye ve Irak'ta terörist grupları desteklemekle suçlamıştı. Biden, "Esat'ı devirmek için öyle kararlılar ki yüzlerce milyon doları, tonlarca silahı El Nusra, El Kaide ve dünyanın her yerinden gelen cihatçılara gönderiyorlar." dedi. Bu işte başı çeken Körfez ülkeleri ABD için gittikçe sorun hâline gelmeye başladı. Bu sorunun diğer yüzü ABD petrol ithalatının %20'sini karşılayan Körfez'den ham petrol ithalatının gittikçe azalma eğilimine girmesidir. Bu oran 2008'e kadar %23 azalırken 2012-2020 arasında %55 azalması beklenmektedir. Bu durum ABD'yi Körfez bölgesinde çıkarlarını korumak için yeni stratejik arayışlara itmektedir.²⁹⁸ ABD'nin Orta Doğu'da İran'a yönelik olarak uyguladığı çifte uygulama stratejisi Suudi Arabistan'ı rahatsız etmeye başlıyor. Bir yandan askerî olarak İran'ı çevrelerken diplomatik olarak da İran ile yeni pazarlıklara girişmesi, zaten IŞİD ve Müslüman Kardeşler konusunda ABD'den farklı düşünen Suudilerin endişelerini artırıyor.²⁹⁹ İran ile anlaşma aslında büyük oyun öncesi nafile ve gerekli bir tur gibi görülüyor. ABD için hem İran hem de başta Suudiler olmak üzere tüm ülkelerin suç karnesi zaten yeterince dolu, şimdi yeni oyuna başlanacak ve bu oyunun giriş noktası Yemen'deki üstün desteklenecektir. ABD'nin Orta Doğu'daki en önemli deniz ve hava vasıtaları ise Bahreyn'de üslenmiştir.

²⁹⁷ Friedman, a.g.e., s. 278.

²⁹⁸ John Glaser, America's Toxic Middle East Allies, The National Interest (December 28, 2014).

²⁹⁹ Andrew J. Bowen, Dual Engagement, The Saudi Factor in an Iran Rapprochement, James A. Baker III Institute (December 24, 2014).

S. Arabistan ve İslamcılık

15 Eylül 2005 tarihinde New York'taki federal mahkemenin yayınladığı 156 sayfalık raporda Suudi Arabistan'ın El Kaide'ye 11 Eylül 2001'e gelene kadar 10 yıldan fazla süre ile her yıl yaklaşık 35 milyon dolar aktardığı yazıyordu. 11 Eylül saldırılarını yapan dört uçaktaki 19 teröristten 15'i Suudi Arabistan'da (diğerleri bir Mısırlı, bir Lübnanlı ve iki Birleşik Arap Emirliği vatandaşı idi) eğitilmişti.³⁰⁰ El Kaide'nin çekirdek liderlerinin çoğu ise Mısırlıdır. Suudi Arabistan ne hikmetse bu saldırıların merkezi olarak görülmedi, cezalar Afganistan ve Irak'tan başlayarak ABD'nin vasalı olmayan ülkelere kesildi ve kesilmeye devam da ediyor. 11 Eylül saldırılarını araştıran 9/11 Komisyonu raporunun El Kaide'nin destekçileri ile ilgili bölümünden 28 sayfanın kaybolması da Suudi Arabistan'ın rolünü gizlemek için yapıldığına bağlanmaktadır. ABD ile ilişkileri en iyi olan S. Arabistan, Mısır, Ürdün, Fas ve diğer ülkeler ekonomik ve siyasi durgunluk, eğitim ve kültürel sorunlar nedeni ile en çok terörist üreten ve terörizme sempatik bakan toplumlar oldular.³⁰¹

S. Arabistan dünyanın dördüncü büyük petrol üreticisidir ve gelirinin %50'si petrolden gelmektedir. Arabistan nüfusu 29 milyon civarında olup, bunun %20-25'i Şii'dir. Nüfusun çoğunluğu 30 yaşın altındadır ve üçte biri 20-24 yaş arasındaki işsiz kesimdir. S. Arabistan'da işsizlik sanıldığı gibi %10 değil %40 civarındadır. Ülkede en az 5 milyon insan fakirdir. Nüfusun %80'inin evi yoktur. Petrol doları zengin bir ülkede para sadece kraliyet ailesine, onların mütteliklerine ve toplumun bazı kesimlerine gitmektedir. Altın plakalı Mercedes arabaları ile yaşayan bir kesim aşırı zengin, diğer kesim ise aşırı yoksulluk içindedir. Aylık asgari ücret 830 dolar civarındadır. Eğitim seviyesi düşüktür ve kadınlar evden dışarı çıkmak, toplumun bir parçası olmak, araba sürebilmek istemektedir. Suudi

¹⁰⁰ Victor Davis Hanson, We Give Up, Americans Are Sick and Tired of the Middle East, National Review (March 8, 2012).

¹⁰¹ Kenneth M. Pollack, Grand Strategy: Why America Should Promote a New Liberal Order in the Middle East, Saban Center for Middle East Policy, Blueprint Magazine (July 22, 2006).

ailesi dünyadaki en geniş kraliyet ailesidir ve gücünü paylaşmak istemez. Suudi hükümeti halka iyi niyetli, sempatik ve reformcu gözükmeye çalışarak biraz sadık bir kesim oluşturdu. Bu 1950 yılından beri tipik Suudi politikasıdır. Suudi kralının uçağı ABD başkankinden daha gelişmiştir. Suudi Bakanlar Kurulunun yaş ortalaması 65'tir. Suudi ordusundaki subay ve astsubaylar daha çok maşları ile ilgilidirler ve pek çoğı ithalat, ihracat gibi ikinci bir işe sahiptirler. Orduya ne olduğı onların ilgisini çekmez.

2007-2009 yılları arasında CIA direktörlüğü yapan Michael Hayden'a göre, Suudi monarşisi dünyanın en önde gelen radikal İslamcı sponsorudur.³⁰² Son birkaç on yılda Vahabist Sünni cihatçılar için 100 milyar dolar harcadı. Suudi Arabistan'daki krallığı ayakta tutan üç ana unsur bulunmaktadır: ülkenin sahip olduğı dünyanın en büyük petrol rezervleri, devletin İslamcı inancı manipüle etmesi ve kraliyet ailesinin ABD ile olan ittifakı. Kabilelerin bir araya gelmesiyle ortaya çıkan Suudi Arabistan'da iktidarı elinde tutan monarşik yapı, İslam dinini bir meşruiyet aracı olarak kullanmaktadır. Öte yandan Mekke ve Medine gibi kutsal şehirleri kontrol altında tutması nedeni ile İslami görevlerini öne sürerek reformlara sırt çevirmekte, diğeryandan köktendinci Vahabi din adamları ile ittifakını sürdürmektedir. Suudi ailesinin meşruiyeti kadınlara eşit haklar verilmesi gibi siyasi reformlara karşı olan Vahabiler ile yaptığı ittifaka bağlıdır. 15. yüzyıldan kalma Suudi sosyal yapısı içindeki derin yapısal gerilimler onlarca yıllardır petrol zenginliğinin gölgesinde kaldı. Çürümeye başlayan bu garip sosyal sözleşme artık birdenbire yırtılabilir. Ülkede pek çok inanç, mezhep ve kabilenin olması reform isteklerini gündemde tutmaktadır. Halk egemenliğinin sağlanması ise sivil toplumun gelişmesini beklemektedir.

Suudi Arabistan'da reform karşıtı muhalif güçler Ulema, (din bilginleri) ve şeriatın daha sıkı uygulanmasını isteyen Uyanış (Sahwa) hareketidir. Suudi monarşisi geleneksel olarak ayaklanma-

³⁰² Michael Hayden, *Playing to the Edge: American Intelligence in the Age of Terror*, Penguin Audio Books, 2016, s. 321.

lara karşı iki yöntem kullanır.³⁰³ halka para dağıtmak ve ulemayı kullanmak. Tipik olarak Suudiler sorunları üç şeyin bir ölçüde karışımı ile çözerler: güç, para ve dini ideoloji. Güç genellikle asgari kullanılır. Protestolar başladığında Şiilerin bulunduğu doğu vilayetinde tutuklamalar yapılır. Mesaj açıktır: protesto etme. Dini ideolojinin kullanımı resmî ulemanın yayınladığı fetva “protestonun İslam’a aykırı olduğu, bunun yapılmaması gerektiği ve siyasi değişim isteniyorsa bunun caddelerde olmayacağı” ile sağlanır. Dinî kurumlar bu süreçte oldukça mükâfatlandırılır. Kral Salman, kendi oğlu 30 yaşındaki Muhammed bin Salman’ı kendi yerini alacak prens olarak belirledi ve ona Savunma Bakanlığını verdi. Muhammed bin Salman, kraliyet gelirlerinin %80’ini sağlayan ARAMCO’dan sorumlu ekonomik çar oldu ve onun yükselişi kraliyet ailesinde memnuniyetsizlikler yarattı.³⁰⁴ Suudi Krallığı eğer 2030 yılına kadar yeni 4.5 milyon iş yaratmazsa işsizlik %20’e yükselecek.³⁰⁵

El Kaide, Suudi kral ailesinin politikalarına karşı idi ve aynı şey kral ailesi için de geçerli idi. Ama örgüte ülkenin birçok kanalından destek yağıyordu ve Suudi hükümeti bu kaynakları kesmenin sonuçlarını bildiği için bir şey yapmıyordu. ABD’ye göre El Kaide, Suudi yaşam tarzına öyle işlemiştir ki krallığı parçalamadan bu desteği kesmek mümkün değildir.³⁰⁶ Birinci Dünya Savaşı esnasında İngilizlerle iş birliği yaparak Haşimi Bedevilerini yarımadadan şimdiki Irak ve Ürdün topraklarına sürmüşlerdi. Suudiler, evlilikler yoluyla ve petrol gelirlerinden paylar vererek kabileler, aşiretler ve ailelerin desteklediği bir ittifak, bir koalisyon şeklinde, Suudi hanedanını destekleyen karmaşık bir idare sistemi geliştirdiler. Suudi hükümetinin Kuveyt’i geri almak isteyen Amerikan ordusuna topraklarında yer vermesi, krallıkta büyük gerginlik ve karmaşa yarat-

³⁰³ Brookings Institution, *Managing Reform? Saudi Arabia and the King's Dilemma*, Saban Center Policy Forum (On June 28, 2011).

³⁰⁴ Karen Elliott House, *The Saudi Succession Stalemate*, Belfer Center for Science and International Affairs (April 9, 2016).

³⁰⁵ Anthony Bubalo, *U.S.-Saudi Relations: Salman Snubs, Obama Shrugs*, *Lowy Institute for International Policy* (April 22, 2016).

³⁰⁶ Friedman, a.g.e., s. 261.

mıştı. Suudilerin çoğuna göre Amerikalılar, sevilmeyen Kuveyt kraliyet ailesini kurtarmak için ülke topraklarını kirleten yabancılar idi. Suudi Arabistan halkı El Kaide'ye büyük sempati duyuyor. Arap kabilelerine dinsel tutuculuk yanında yabancı düşmanlığı ve korkusu hâkimdir. Suudi hanedanı, kabilelerin bu düşmanlığını ve aralarındaki mezhep farklılıklarını dengeleyerek hayatta kalmaya devam etmektedir. Suudi burjuvazisi sıkı bir devlet denetimi altındadır ve rahatça iş yapabilmek için hanedanla fazla iç içe geçmiştir. Ülkeyi yöneten ailenin içinde binlerce prens ve prenses bulunmakta ve ticaretle uğraşan geniş bir tabaka ise onlarla yakın ilişki içindedir. Bu tabaka petrol gelirlerinin sömürsünden öylesine muazzam kârlar sağlamaktadır ki imkân bulsa bile monarşiyi devirme riskini kesinlikle göze alamaz. Rejimin reform karşıtı doğası, devletin resmî ideolojisi ve örgütlenme biçiminden kaynaklanmakta ve bu demokratik açılımların önünü tıkamaktadır.³⁰⁷

Suudiler 50 yıldır devrim karşıtıdır. Bugüne kadar Arabistan tarihinde iki ayaklanma görüldü. Birincisi 1979'daki Büyük Cami ayaklanması ve diğeri 1981'de doğu vilayetlerinde Şii isyanı idi. Suudilerin en sevmediği şey belirsizlik ve istikrarsızlıktır. Arap Baharı'nın Riyad'a ulaşmasından korkan S. Arabistan kralı Abdullah, krallık bakanlık ve kurumları içinde yozlaşmaya karşı sözde bir kampanya başlatarak uluslararası kamuoyu ve halk gözünde krallık imajını geliştirmeye çalıştı. Bu kampanya için Amerikalı danışmanlık şirketlerinden faydalanıldı, danışmaların öneri listesi krallık tarafından seçime tabi tutuldu.³⁰⁸ Şubat 2011'den beri doğu eyaletlerinde Sünni monarşinin baskı yaptığını, eğitim ve sağlık konularında zenginliği paylaşmadığını düşünen Şiiler tekrar küçük protestolara başladılar. Suudi Arabistan da aslında protestocularla pratik yaptı. Yumuşak karşı koyma ile sokaklarda ateş etmek yerine binlercesini (çoğu genç 10.000 kişiden fazla) hapse attı. Bu yüzden, bunların sesi duyulmadı ama protestocular her zaman vardı. Arabis-

³⁰⁷ Thomas D. Kraemer, Addicted to Oil: Strategic Implications of American Oil Policy, Army War College Strategic Studies Institute, Carlisle PA, 2006, s. 5.

³⁰⁸ Intelligence Online, Contracts: Riyadh Rewrites the Rules (Sep 29, 2011).

tan'da yönetim petrolden elde edilen gelirlerden bir kısmını ulusal ve uluslararası medyaya harcamaktadır. Aktarılan paralarla yazılı ve görsel basında yönetimin lehine olumlu algılar oluşturulmaktadır. Arap ayaklanmaları başladığından beri S. Arabistan, nüfusunu memnun etmek için bol para harcamaya başladı. Suudi kralı, 130 milyar dolarlık sübvansiyon ve 60.000 yeni istihdam ile Arap Baharı'nda halk hareketlerinin ülkesinde yükselmesini önledi.

Suudilerin ılımlı İslam diye bir kategoriye kabul etmesi mümkün değil. Sünni dünyanın savunuculuğuna soyunan Irak ve Suriye'deki IŞİD yanında Yemen'de Hutilere karşı savaşan El Kaide, onun rollerini çalmaya çalışıyor. Bugüne kadar IŞİD'in bazı unsurları Suudilere yönelik birkaç saldırı ile yetindi. Kral Abdullah'ın "barış vahası" olarak adlandırdığı ülkesi aşırı İslamcılar dışında insan hakları savunucuları ve siyasi aktivistler ile de sorunludur. Bugüne kadar Suudi Arabistan; IŞİD, Arap yarımadası El Kaide'si, Yemen'deki Hutiler ile Suriye'deki El Nusra ve Mısır'daki Müslüman Kardeşleri terörist grup ilan etti. 21. yüzyılda Suudi Arabistan hâlâ Orta Çağ'dan kalma bir soy bağı anlayışı ile yönetiliyor. Suudi kadının aileden bir erkek yanında olmadan pek çok şeyi yapması yasaktır. Çoğu Arabistan vatandaşı kraldan hoşnut değildir, kralın ordusu aslında onun paralı askerleridir. Bu paralı askerlerin bazıları Amerikan ve İngiliz ordusundan ayrılanlardır ve krala bağlılığı para ile alakalıdır. Kralı, halkından koruyan ABD'dir.

S. Arabistan ve CIA

Suudiler, 1970'lerden itibaren Sovyetler'e karşı Mücahidin hareketini başlattılar, asker ve para desteği verdiler ama daha sonra durdurmadılar. 1976'da Suudi istihbaratının başına geçen ve 25 yıl bu işi yapan Suudi Prensi Türki el-Faysal, Pakistan ve Afganistan'da işleri yöneten kilit kişi idi ve CIA'nın dostu idi. Türki el-Faysal, 11 Eylül saldırılarından iki hafta önce görevden alınmıştı. Ronald Reagan, 1980'de iktidara gelirken Sovyetler'in Afganistan, Angola, Kamboçya ve Nikaragua'daki kazanımlarını boşa çıkarmak, bunu da yeni bir Vietnam sendromu yaratmadan yapmak niyetinde idi. Reagan Doktrini, Sovyetler'in 1970'lerde solcu devrimcilerle Afrika ve Orta Amerika'da verdiği desteğin bir kopyası idi. Bir

yandan CIA, yeni direnişçileri finanse edecek, silahlandırarak, eğitecek ve yönlendirecek, diğer yandan ABD hükümeti sorumlulukları paylaşacak müttefik ülkeler bulacaktı. Bu müttefiklerin kendileri gibi komünizmle mücadelede önceliği olmayabilirdi. Nitekim Falkland Savaşı'na kadar Arjantin'deki cunta Nikaragualı kontraları organize etti ve eğitti. Güney Afrika, Angola'daki Marksist MPLA'ya karşı UNITA'yı destekledi. Pakistan da Afganistan'daki direnişçilere destek sağlayan ana ülke oldu. Orta Doğu'da ise birbirine rakip iki bölgesel müttefik devreye girmişti. İsrail, askerî uzmanlık ve örtülü operasyon tecrübesi ile Orta Amerika, Afrika ve Orta Doğu'da kontralardan İran'daki rehinelere kadar pek çok konuda yardım ediyordu.³⁰⁹

Suudi Arabistan ise İsrail lobisi ile yarışmak üzere Reagan'ın politikalarını desteklemek için petro-dolarları üçüncü dünyadaki anti-komünist hareketlere gönderiyordu. Suudi desteği aslında 1970'lerin ilk yıllarında başlamış, Mısır'ın Sovyetler'in ellerinden kurtarılmasında finansal katkısı ile rol oynamıştı. 1977'de Suudiler, Fas birliklerinin Zaire'ye giderek Mobutu rejiminin Katanga ayrılıkçılarından kurtarılmasına yardım ettiler. 1979'da ise Sovyet yanlısı Güney Yemen'e karşı sınır çatışmalarında kuzeye milyonlarca dolar yardım ettiler. 1970'lerin sonunda ABD'nin isteği üzerine bu sefer Somali'ye Batı kampına geçmesi için 200 milyon dolar gönderdiler. Ancak ABD ile Suudi Arabistan arasında özel ilişki gerçekte 1981'den sonra başladı. Suudilerin en büyük endişesi satın almak istedikleri silahları İsrail lobisinin engellemesi idi. ABD Savunma Bakanı, Suudilerin İran'daki Şah gibi yıkılmaması için açık çek verdi. Böylece Suudiler beş adet AWACS dâhil 8.5 milyar dolarlık askerî silah ve araç aldılar. Komünizmle mücadelede artık ABD'nin sponsoru olan Suudi Kralı Fahd; "Nereye para göndere-

³⁰⁹ Jonathan Marshall, Peter Dale Scott and Jane Hunter, *The Iran-Contra Connection: Secret Teams and Covert Operations in the Reagan Era*, South End Press, Boston, 1987, Chpts. II, V, VIII.

ceğimizi ABD söylesin yeter” diyordu.³¹⁰ Bu işlerin koordinatörü ise Washington’a büyükelçi olarak gönderilen Prens Bender bin Sultan oldu.³¹¹ İşe Nikaragua’daki kontralar için para göndermekle başladı. Henüz Carter görevi bırakmadan önce Suudi Arabistan, Pakistan ve Mısır; Afgan direnişçileri desteklemeye başlamıştı. Suudiler parayı veriyor, Pakistan sınırlarını açmış lojistik sağlıyor, Mısır ise mücahitleri eğitiyor ve Sovyetler’den kalma silahları ellerine veriyordu.³¹²

1981 yılında Riyad’da ABD büyükelçisi olan Robert Neuman’ın Kabil’e atanması ile yeni bir döneme girildi. Suudilere verilmeyen Stinger gibi uçaksavar füzeleri bile Suudi parası ile mücahitlere veriliyordu. Amerika, Kongre kararı olmadan stinger ve başka silahlar da vermeyi kabul etti ve Kontralara Suudi desteği tekrar başladı. Ancak Suudi parası bile کافی gelmiyordu böylece İran-Kontra skandalına gelindi. Beyrut’taki CIA İstasyon Şefi William Buckley’in İran yanlıları tarafından kaçırılması üzerine Suudiler 3 milyar dolar fidye ödemişti. Bu olaya karşılık Hizbullah lideri Fadlallah’a suikast için bir İngiliz paralı askeri tutulmuş, 80 kişinin öldüğü patlamadan Fadlallah kurtulmuştu.³¹³ Ardından Amerikalı rehinelere kurtarılması için İran ile silah satışına sıra gelmişti. Suudiler bu işte de vardı ama asıl korkuları Beyrut’taki olayda yer almalarının deşifre olmaları idi. Bender’in adamı Suudi silah tüccarı Adnan Kaşıkçı, İran’a silah satışı işini organize etti.³¹⁴ Kaşıkçı’nın yanındakilerin çoğu da MOSSAD ajanı idi. Afganistan’da Suudilerin İslamcı hevesleri ile ABD’nin anti-komünist stratejisi çok iyi üst üste oturmuştu. Suudilerin ABD ile Afrika’daki iş birliği de devam ediyor-

³¹⁰ House Committee on Foreign Affairs, Possible Violation or Circumvention of the Clark Amendment, Subcommittee on Africa, Hearing, (USGPO 1987), 9-10; *New York Times* (February 4, 1987).

³¹¹ John and Janet Wallach, *The Man Who Knew Too Much, Regardie’s* (March 1987).

³¹² Carl Bernstein, *Arms for Afghanistan*, *The New Republic*, (July 18, 1981); *New York Times* (June 21, 1987).

³¹³ Bob Woodward, *Veil: The Secret Wars of the CIA, 1981-1987*, Simon and Schuster, New York, 1987, s. 396-397.

³¹⁴ *Washington Report on Middle East Affairs*, January 1987, s. 8.

du. 1983'te Angolalı askerlerin Fas'ta eğitimi için 50 milyon dolar, 1984'te UNITA için 70 milyar dolar daha verilmişti.³¹⁵ ABD Kongresi UNITA ve Kontralara desteği yasakladığı için Suudiler en iyi vasıta idi.

Ancak 1984 yılında S. Arabistan Nikaragua'ya daha fazla destekten vazgeçti. Suudiler pek çok neden göstermiş olsa da asıl sorun ABD'nin silah satışıyla özellikle stinger ile ilgili yasaktı. Suudiler İran'ın petrol tesislerine saldırabileceği gerekçesi ile bu füzeleri istiyor ve gerekirse Sovyetler'den alacaklarını söylüyorlardı. 1980'lerin sonuna doğru Suudi petrol gelirleri oldukça düştü ve artık oyun oynayacak çok parası yoktu. 1982'de yıllık geliri 99 milyar dolar iken 1988'de 22 milyar dolara düşmüştü. Artık, hayalini kurduğu ABD yüksek teknolojisine de ulaşamayacağını biliyordu. Prens Bender, silah alışlarını çeşitlendirdi ve Çin ile iki yıl süren gizli görüşmelerden sonra orta menzil füzeler (İran ve İsrail'i vurabileceği) aldı. Bu füzeler çölün ortasındaki gizli (!) yuvalarına gömülürken CIA baskınına uğradılar. ABD'nin yerini İngiltere aldı ve 10 yıllık bir paket dâhilinde 30 milyar dolarlık bir satış önerdi.³¹⁶ Körfez Savaşı ile birlikte yeni bir döneme girildi. On yıllardır Körfez ülkeleri başta ABD olmak üzere Batı'dan aldıkları silahlarla sürekli ordularını büyüttüler. Bu Araplar ile Batılılar arasındaki kirli ilişkilerin, monarşilerin her şeye rağmen ayakta kalması için yapılan pazarlıkların bir parçası idi. Öyle ki Arap halkları bu kadar silah ve askerin nerede kullanılacağını soruyordu. Yemen, ilk defa Arap askerlerinin kullanılması ve monarşilerin bu sorgulamaya bir cevap vermesi için fırsat oldu. Ancak modası geçmiş ya da hassas aletleri olmayan oyuncaklarla donatılmış bu yapay orduların bir işe yaramadığı Yemen'de ortaya çıktı. Batı'ya bağımlı, kısıtlı kabiliyetlere sahip bu ordular, Batılıların istihbarat desteği ile iş yapabildiler ama sonuç alamadılar, alamazlar da. Zira ABD'nin bu ordular için bundan daha fazlasına müsaade etmeyeceği açıktır.

³¹⁵ *Washington Post*, (August 28, 1981), 4. *Washington Post* (July 22-24, 1981).

³¹⁶ *New York Times* (July 11, 1988); WP (April 13, 1988).

Eski kral Abdullah'ın en önemli başarısızlığı Suriye üzerinde oldu. Esat'a olan düşmanlığı öncelikle şahsi idi. Esat'ın kendisine hakaret ettiğini düşünüyordu. Sonra onun İran ile bağlarından memnun değildi. Abdullah'ın, Irak'ta Şii olduğu için Maliki'ye sırtını dönmesi IŞİD'in doğuşuna ortam hazırladı. CIA'nın kontrolünde 2011 yılından beri Suriye'deki iç savaşın finansörü ve eleman kaynağı olmaya devam eden Suudi Arabistan ve Katar, IŞİD'in yaratılmasında ABD'nin en yakın müttefiki oldular. Bu süreçte Suudiler ve Katar parayı vererek, silah ve teçhizat temin ederek lojistik destek sağlıyor, kendilerine göre Suriye direnişini örgütlüyordu.³¹⁷ Abdullah, ABD'nin Suriyeli isyancıları eğitmesi için ülkesinde üs kurmasına izin verdi.³¹⁸ Abdullah, IŞİD ve El Nusra'yı kara listeye ancak 2014 bahar aylarında aldı. IŞİD'ı ABD'ye bırakan Suudi Krallığı, koalisyona hava kuvvetleri ile destek veriyor ve ama bu destek bir işe yaramıyor. Kasım 2014'te IŞİD yayınlamış olduğu teolojik kitapta (Lands of al-Haramain and Yemen), "Bundan sonra ne Suud ailesine ne de onların askerlerine rahat yok, eninde sonunda İslami devletin muhafızları size ulaşacaktır" denmekteydi.³¹⁹

Irak Bugünlere Nasıl Geldi?

1945 yılında Arap ülkeleri bir araya gelerek bir Arap Birliği örgütü kurdular. Arap Birliği düşüncesi Arap ülkeleri arasında milliyetçilik duygularının da artmasına sebep oldu. Orta Doğu'da İngilizlerin etkisinin zayıflaması, İsrail devletinin kurulması, Mısır'ın muhalefeti gibi nedenlerle bu birlik fikri hayata geçirilemedi. 1955 yılında Sovyet tehdidine karşı Bağdat Paktı'na katılan Irak, takip eden yıllarda Arap Federasyonunu kurmuştur. 1958 yılında Abdülkerim Kasım yönetimindeki sol eğilimli darbe ile Irak monarşisi yıkılarak cumhuriyet ilan edilmiş ve 1959 yılında Irak, Bağdat Paktı'ndan çıkmıştır. Abdülkerim Kasım (1958–1963) rejimi de askeri

³¹⁷ Daily Beast, America's Allies Are Funding ISIS (June 14, 2014).

³¹⁸ Thomas W. Lippman, Saudi King Abdullah's Foreign Policy Was a Trainwreck (January 27, 2015).

³¹⁹ David B. Ottoway, Saudi Arabia: Immersed in Chaos, Woodrow Wilson International Center (January 29, 2015).

darbe ile görevden alınmıştır. Takip eden 5 yıl süresince Irak, ulusal askerî subaylar tarafından yönetilmiştir. Bir darbe ile 1980 yılında İran ile savaşa başlamıştır. Uzayan savaş Temmuz 1988’de BM aracılığıyla taraflar arasında ateşkes ile son bulmuştur. Saddam Hüseyin’in askerleri 1 Ağustos 1990’da Kuveyt’i işgal etti. Almanya, ABD, İngiltere ve SSCB’den yoğun silah alımı yapan Irak 2 Ağustos 1990’da Kuveyt’i işgal ve ilhak ettiğinde bu olay tüm dünyada büyük tepki uyandırdı. Saddam’ın Kuveyt’e saldırısındaki asıl sebep ise Körfez petrolüne egemen olmak istemesiydi. Kuveyt’in işgali körfezdeki petrol kaynakları ve bu kaynakların denetimini isteyen güçler nedeni ile tüm uluslararası sistemi etkilemiştir.

Orta Doğu’daki çıkarlarının tehlikeye girdiğini anlamasıyla başta ABD olmak üzere Batılı ülkelerin liderliğinde NATO ve çeşitli Arap devletlerinin katıldığı bir koalisyon kurularak müdahale edilmiştir. 17 Şubat 1991 günü koalisyon kuvvetleri Irak’a saldırıya geçti. Savaş, koalisyon kuvvetlerinin zaferiyle sonuçlandı ve Irak ağır bir yenilgiye uğrayarak Kuveyt’ten çekildi. Savaşın bitmesiyle Irak’ta Saddam Hüseyin’e karşı ayaklanmalar başlamıştır. Irak birlikleri yüz binlerce Kürt, Şii ve rejime karşı koyan sivil İran ve Türkiye sınırına sürmüşlerdir. Böylece bu iki ülke çok büyük bir mülteci akını ile baş etmek zorunda kalmıştır. ABD kuzey bölgesinin mülteciler için güvenli bölge olduğunu belirtip Irak hava ve kara birliklerinin giremeyeceği coğrafi enlemler belirlemiştir. Bu bölgeye Irak’ı bu hususta takip etmek için “Çekiç Güç” yerleştirilmiştir. Böylece, Kürtler ve Şii grupların de facto olarak özerk bir alana kavuştuğu, bölünmüş bir Irak ortaya çıkmıştır. 1991 yılından itibaren Irak’a uygulanan yaptırımlar, ülkenin bölünmesine ve aşırı akımların yeniden doğmasına uygun bir kültürel ortam yaratmıştır.³²⁰ 1997 yılında Irak yönetiminin kimyasal silah imal edildiği şüphesi altındaki bazı bölgelerde denetim yapmak isteyen BM görevlilerine izin vermemesi sonucu bir diplomatik kriz ortamı oluşmuş ve BM gözlemcilerinin yetkilerine ilişkin gerilim 1998 ve 1999

³²⁰ John Pilger, From Pol Pot to ISIS: Anything that Flies on Everything that Moves, johnpilger.com (8 October, 2014).

yılları boyunca aralıklı olarak Irak askerî hedeflerine yönelik İngiliz- Amerikan ortak bombardımanına neden olmuştur.

11 Eylül 2001 saldırıları olduğunda Fransız gazetesi Le Monde; "... bu trajik bir an..hepimiz Amerikalıyız..." demiş ve ABD tüm dünyadan büyük bir sempati ve destek toplamıştı. Ancak 2003 yılında Irak'ı işgal ettiğinden beri ABD, artan şekilde Avrupalı dostları arasında bile sevilmeyen bir ülke oldu. Irak Savaşı, 2000'li yıllarda anti-Amerikancılığın ana kaynağı oldu.³²¹ Irak'ın ne kitle imha silahı ne de El Kaide ile ilişkisi vardı. ABD, 2003 yılında altı ülkeye komşu olan Irak'ı bölgedeki en stratejik ülke olarak görüyordu. Afganistan'dan sonra Irak'ın da işgali ile birlikte Himalayalar'dan Akdeniz'e, Kızıl Deniz'e kadar olan ülkelerde çıkacak olayları etkileme imkânı doğacaktı.³²² Gerçek amaç, Irak'a komşu ülkeler yani Orta Doğu'da büyük dönüşüm ile ilgili idi.³²³ Aralıklarla süren bombardıman ve gittikçe tırmanan gerilim devam etmiş, nihayet 2003 yılında Irak işgal edilmiştir. ABD ve İngiltere öncülüğündeki koalisyon kuvvetleri Irak'ı kitle imha silahlarından arındırmak, Saddam Hüseyin'in teröre verdiği desteği kesmek ve Irak halkını özgürleştirmek gerekçeleriyle Irak'taki Baas rejimine karşı saldırıya geçti. 20 Mart 2003'te başlayan hava saldırısı ve onu takip eden kara harekâtı sonunda 9 Nisan 2003'te başkent Bağdat'a giren koalisyon güçleri Saddam Hüseyin iktidarını devirdi. 15 Nisan'da Irak tümüyle koalisyon güçlerinin denetimine geçti. Irak'ın geri kalanında 2003'ten sonra beklemediği bir iç savaşla karşılaşan, istihbarat zafiyeti içindeki ABD, ancak 2007 yılında Şiiler ile anlaşarak çatışmaları belirli bir dengeye getirebildi. Irak'ta İran yanlısı Şii bir hükümeti içine sindiremeyen ABD, müteakiben Saddam'dan geride kalan Sünni Araplar ile yeni planlar peşine düşünce Şiiler savaşa tekrar girdiler.³²⁴ Bu dönemde, Ebu Garip Cezaevi işkenceleri orta-

³²¹ Andrew Kohut and Bruce Stokes, *America Against the World: How We Are Different and Why We Are Disliked*. Times Books, New York, 2006, xix, 259.

³²² Friedman, a.g.e., s. 276.

³²³ Friedman, a.g.e., s. 296.

³²⁴ Bu dönemde, Amerikalıların Şii lider Ayetullah Ali el Sistani ve Sünni liderler ile yaptığı pazarlıklar için bakınız: Friedman, a.g.e., s. 351-353.

ya çıktı ve dünya kamuoyu önünde ABD'nin imajına büyük bir zarar verdi. ABD'nin kaybettiği savaşları kazanmış göstermek için karşı taraftan biri ile anlaşma stratejisi Irak'ta Şiilerle hayatı geçti.

8 Ağustos'ta Irak'ta yeni bir ulusal ordu oluşturuldu. 1 Eylül'de ise 25 bakandan oluşan geçici hükümet kuruldu. Başbakan İyad Allavi'nin yeni kabinesi iş başı yaptı. 30 Ocak 2004'te ülkede çok partili seçimler yapıldı. Sünnilerin boykot ettiği seçimlerde Şiiler, Kürtler karşısında mecliste mutlak çoğunluğu elde etti. 15 Ekim 2005'te federalizmi tesis eden daimi anayasa Sünnilerin çoğunlukla katılmadığı bir referandumla kabul edildi. 15 Aralık'ta yapılan seçimlerde Şii Birleşik Irak İttifakı zafer kazandı. Ülke yönetimi için merkezî bir hükümet kurularak başına Kürt kökenli bir cumhurbaşkanı atanmıştır. 2006-2009 dönemi Irak'ta yeniden yapılanma ve koalisyon askerlerinin büyük ölçüde çekilmesi aşamasıdır. 27 Kasım 2008'de Meclis, Irak ile ABD arasında Amerikan askerlerinin 2011'e kadar Irak'tan çekilmesini öngören güvenlik anlaşmasını onayladı. Savaş sonunda başlayan iç istikrarsızlık devam etmekle birlikte, 2009 yılında ABD Irak'ta bulunan kuvvetlerinin önemli bir kısmını çekmiştir. Sonuçta 2011 yılında Irak'tan çekilirken yönetimi Şiilere bıraktı, Kürtlere bağımsız olması için önu açık otonom bir bölge bırakırken, Sünni Araplara düşen ise bir Cumhurbaşkanlığı Yardımcılığı (Tarık El Haşimi) ve birkaç önemli sayılmayacak makam idi. Maliki, ABD çekilir çekilmez Haşimi'yi vatana ihanet ile suçlayıp idam etmeye kalkınca Haşimi'nin yeni adresi Türkiye oldu. Amerikalıların Maliki'ye verdiği desteğin altında İran'ın Irak'taki nüfuzunu azaltacağı ve korku yani bir an önce Irak'tan çıkma isteği vardı. Irak'ta Amerika'nın "helikopter baba" olma dönemi sona erdi. Artık Irak, ABD'nin ne gözetiminde ne yükümlüğünde ne de vesayetinde idi.³²⁵

ABD Irak'tan çekilirken bıraktığı anayasa ve düzen ile ülkenin geleceğinin olmaması için tüm düşmanlıkları ekmişti. Irak'ın istikrarsızlaşması Şiilerin Orta Doğu genelinde güç kazanmasına ve Körfez ülkelerinde istikrarı tehdit eder hâle gelmelerine yol açmış-

³²⁵ Douglas Ollivant, The Zero-Sum Game, Foreign Policy (September 30, 2011).

tır. Amerikan işgali, Orta Doğu bölgesinde yeni güç merkezlerinin doğmasına yol açmıştır. İran-Suriye ittifakı Irak-merkezli gelişmelerden en fazla avantaj sağlayan ülkeler olmuşlardır. Irak'ta Saddam'ın iktidardan düşürülmesi ve Şiiilerin belirleyici hâle gelmesi İran'ın elini güçlendirmiştir. Bunun sonucu olarak İran sadece Irak'ta değil, kayda değer Şii nüfusun yaşadığı Suriye, Lübnan Suudi Arabistan ve Körfez ülkelerinde de etkinliğini arttırmıştır. İsrail nüfuzunu arttırmış, Suriye Amerika'nın Irak'ta başarısız bir savaş ile meşgul olmasından kârlı çıkmış, böylelikle diğer "şer eksenii" ülkelere yöneltebilecek Amerikan saldırısından kaygılanmak zorunda kalmamıştır. Devlet dışi aktörlerin bölgedeki rolü artmış; Irak'ın kuzeyinde Kürt gruplar ön plana çıkarken Irak'ta yaşayan Şii liderler ve Sünni aşiret liderleri, Irak politikalarında hesaba katılması gereken aktörler olarak görölmeye başlanmıştır. Yine işgal sonrasında El-Kaide gibi terör örgütleri için Irak, hayati yaşam alanı sağlamış, burada üslenerek çeşitli ülkelere bilgi ve militan transferi imkânı bulmuşlardır.

Irak, güneydeki Şiiiler, orta Irak'taki eski Haşimi Krallığı'nın Sünni Arapları ve kuzeydeki Kürtler arasında bölünme tehlikesi yaşarken, bir anda Sünni Arap denklemi zayıflamış, bundan da başta Suudi Arabistan ve olmak üzere Irak'ı Şiiilere bırakmayı hazmedemeyen ABD memnun olmamıştı. Maliki ile Barzani'nin arası da uzun zamandır bozuktu hatta son seçimlerde birbirlerine karşı açıkça cephe aldılar ve seçimleri kaybedeceğine inanılan Maliki, 2011 yılında Amerikan askerlerinin eğitim maksatlı olarak bile ülkede kalmasına müsaade etmemişti. 2014'e gelindiğinde ABD, IŞİD'i intikam silahı olarak kullanınca Maliki, ABD'ye yalvarmaya başladı ama çoktan gözden çıkarılmıştı. İran, Maliki'nin ordusunu Şii unsurlarla örtülü şekilde takviye etmekle birlikte mezhep savaşının büyümemesi için ihtiyatlı davranıyordu. İran, Irak'a destek olarak 2.000 kişilik bir askerî birlik yanında kendisine bağlı üç örgütü görevlendirdi: Kataib Hizbullah, Asaib Ahl al-Haqq ve Liwa Abu

Fadl al-Abbas.³²⁶ Maliki, bir kez daha koltuğa oturunca Türkiye ile ilişkileri de kilitlendi. Bunun altında da Barzani'nin kuzeyin petrolünü tek başına satmak için Türkiye ile anlaşma yapması ve Maliki'nin bu anlaşmayı tanımaması yatmaktaydı. Irak'taki bu çıkmaz ve Suriye'de de İran etkisinin kırılması için yeni bir stratejiye geçildi. IŞİD'in saldırıları nedeni ile Maliki, Irak'ın batısındaki kuvvetlerini çekince Ürdün sınırı da hassas hâle geldi. Ürdün'de oldukça fazla miktarda Selefi ve cihatçı unsur var ve IŞİD'in de bu ülkede uzantısı bulunmaktadır. IŞİD, zamanı gelince Suriye'den sonra kurucusu El Zerkavi'nin memleketi olan Ürdün istikametine de yeni bir cephe açmak için kullanılabilirdi.³²⁷

Irak ve CIA

1955 yılında Sovyet tehdidine karşı Bağdat Paktına katılan Irak, takip eden yıllarda Arap Federasyonunu kurmuştur. 1950'lerde CIA direktörü. Allen Dulles ve erkek kardeşi Dışişleri Bakanı John Foster Dulles, Orta Doğu'da Arap milliyetçiliğine karşı örtülü bir savaş başlatmışlardı. Bu savaşın Amerikan tarafındaki Marksizme karşı ilaç kabul edilen cihat ideolojisinin sahipleri S. Arabistan, Ürdün, Irak ve Lübnan'daki yönetimlere askerî yardım yapıldı. Eylül 1957'de Eisenhower, Dulles kardeşlere işi "kutsal savaş" kılıfına sokmak için elinizden geleni yapın, diyordu.³²⁸ Abdülkerim Kasım, 1958 yılında ABD destekli monarşiyi devirerek iktidar olmuştu. Darbeci subaylar Nuri El-Said'in CIA'dan yüksek paralar aldığını gösteren gizli belgeler yayınladılar. Yeni Irak hükümeti Sovyetler'den diplomatlar ve ekonomik danışmanlar isteyerek, kendi yolunu seçti ve Batı'ya sırtını döndü. Kasım, kendisini iktidardan düşürmeye çalışanlar karşısında önceleri komünistler ile birlikte Kürtlerin desteğini sağlamaya çalıştı. Kerkük'ü de kapsayacak tarzda

³²⁶ Julie Lenarz, A Big Mistake: America Teaming Up with Iran in Iraq, National Interest (June 18, 2014).

³²⁷ Stratfor, Jordan Could Be the Islamic State in Iraq and the Levant's Next Target (June 17, 2014).

³²⁸ Robert F. Kennedy, Why the Arabs Don't Want Us in Syria, Waterkeeper, Politico (February 23, 2016).

geniş bir otonomiye Kürtlere verme niyetini taşıyordu. Zamanla komünistlerin aşırı isteklerine karşı koydu, ardından polis teşkilatı ve silahlı kuvvetler içindeki komünist unsurları temizledi. Aynı yıl CIA'nın Suriye'deki darbe girişimi de başarısız olmuştu. Suriye ve Irak kaybedilince Kim Roosevelt'in görevi Orta Doğu'da Amerikan petrol şirketleri içinde icracı rolde CIA işlerini takip etmek oldu. Kim Roosevelt'in yerine CIA istasyon şefi olan James Critchfield'in ilk denemesi Şubat 1960'da Sovyet Bloku'na ilgi duyan bir Iraklı Albaya (Fahdil Abbas el-Mahdawi) özel operasyon düzenlenmesi idi.³²⁹ Albayın sahneden tamamen çekilmesi değil, engelli hâle getirilmesi isteniyordu. Nisan 1960'ta CIA Planlar Direktörü Richard M. Bissel Jr. bunun için Asya'da bir ülkeden zehirli bir mendil gönderilmesi planını onayladı.³³⁰ Ancak operasyon başarısız oldu.

Abdülkerim Kasım, 1960'a gelindiğinde kendi iktidarı için tehlike olabilecek bütün siyasi etkinliklere son verip asker ve sivil kanttaki sağ ve sol unsurlar üzerinde baskı uygulamaya başladı. Yavaş yavaş Kürtler ile de arası açıldı. Kürtler, Kasım'ın özerklik sözünü tutmaması üzerine 1961'de ayaklandılar. Kasım'ın ABD'nin Kürt isyancıları desteklediği iddialarına karşılık, ABD'li diplomatlar cevap vermeme talimatı almışlardı.³³¹ CIA içinde 1962'nin ortasından itibaren Kasım'dan kurtulmak düşüncesi doğmuştu. 1962 yılı ortasında Kasım'ın Kuveyt'i tehdit etmesi ve %99.5'i İngiliz-Amerikan ortaklığı olan Irak Petrol Şirketini kamulaştırma niyeti, ABD'yi harekete geçirdi ve Kennedy, CIA'ya Kasım'ın devrilmesi için hazırlık yapma görevi verdi. Bu görev CIA içinde Archie Roosevelt'e verildi.³³² Komünistlerin ve Kürtlerin desteğini kaybederek, giderek güçsüzleşen Abdülkerim Kasım, sonunda 8 Şubat 1963'te Baas Partisinin Irak kolu tarafından gerçekleştirilen darbey-

³²⁹ Tim Weiner, *Legacy of Ashes: The History of the CIA*, Anchor, 2008, s. 78.

³³⁰ Senate Select Committee on Intelligence (1975-11-20), "Alleged Assassination Plots Involving Foreign Leaders" (Access: February 1, 2016).

³³¹ Bryan R. Gibson, *Sold Out? US Foreign Policy, Iraq, the Kurds, and the Cold War*, Palgrave Macmillan, 2015, s. 52-55, 58.

³³² Gibson, *ibid*, s. 35-45.

le devrildi. Kasım, CIA tarafından desteklenen darbeden sonra yargılandı ve öldürüldü. Böylece, beş yıl sonra CIA, Irak'taki rejimin yerine kendi istediği Baas rejimini iktidara getirebildi. Yanında Saddam ile birlikte iktidara gelen Ali Saleh Saadi, "Biz CIA treni ile iktidara geldik." Demişti.³³³ Darbe sonrası, 8-10 Kasım tarihleri arasında yaşanan çatışmalarda binlerce kişi yaşamını yitirirken, başlatılan komünist avında CIA tarafından verilen listede isimleri yer alan birçok doktor, öğretmen, avukat ve diğer serbest meslek sahibi olanlar sistematik olarak öldürüldü.

Baas hareketi Suriye'de ortaya çıkmışsa da Irak'ta da taraftar bulmuştur. Baas partileri, Suriye ve Irak'ta yaptıkları devrimlerle iktidarı ele geçirmiştir. Saddam Hüseyin ve Suriye'deki Esad ailesi Baas akımının son temsilcileridir. 1950'lerde Irak ve Suriye'de iktidara gelen Baas partileri giderek bu ülkelerin orduları ile iç içe geçmeye başlamıştır. Suriye'de 1953'te yönetimde bulunan Baasçılar 1963 yılında milliyetçi ve ilerici olmak üzere ikiye bölünmüşlerdir. 1970'de Hafız Esad'ın başa geçmesi ile milliyetçiler iktidara gelmişlerdir. 1963 darbesi Irak'ta iktidarı ele geçiren Baas Partisi Başkanı Arif ve özellikle kardeşi Abdülrahman Arif, ABD ile 1958 yılından beri yakın ilişki kurmuşlardı. ABD Başkanı Lyndon Johnson, Arif'in iktidara gelince Kasım'ın Irak Petrol Şirketi'ni kamulaştırma projesinden vazgeçmesine memnun olmuştu. 25 Ocak 1967 tarihinde Beyaz Saray'da beş Iraklı general ve büyükelçiye kabul ederek ilişkilerin daha da yakınlaşması temenni edildi. Ancak haziran ayında Altı Gün Savaşları'nda Arap ordusunun yenilmesi üzerine ABD ile ilişkiler koptu.³³⁴ 17 Temmuz 1967'de Irak Baas Partisinden Başbakan, İçişleri ve Savunma Bakanı kansız bir darbe yaptı ve Arif Londra'ya kaçtı. Yeni hükümet Sovyetler ve Çin ile ilişkilerini geliştireceğini açıkladı. 1968 yılında İngilizler Süveyş doğusu ve Körfez bölgesindeki kuvvetlerini çekeceklerini açıklayınca Nixon yönetimi alarma geçti ve "ikili temel politikası"na baş-

³³³ Said Aburish, *A Brutal Friendship: The West and the Arab Elite* St. Martin's Publication, New York, 1998, s. 187.

³³⁴ Gibson, a.g.e., s. 36, 100.

ladı. Bu ikili Suudi Arabistan ve İran'dı ve bundan sonra bu ikisi Körfez bölgesinde temel müttefikti. Şah, Irak'taki Baas iktidarından memnun değildi ve Ocak 1969'da, daha önce 1937'de Irak'a verilmiş olan Şatt-ül Arap su yolunu ele geçirdi. Irak ordusu büyük çoğunluğu ile kuzeyde Kürt ayaklanması ile meşgul olduğundan karşılık verme gücü yoktu.

Irak'ta 17 Temmuz 1968 hükümet darbesinden beri Baas Partisi siyaset sahnesine hâkim oldu. Baasçı hükümetin Sovyet eksenine kayma belirtisi başlayınca CIA, İran'a Irak'taki Kürtleri ayaklandırarak ülkeyi istikrarsız hâle getirme görevi vermeyi düşündü. Mart ayında İran, Kürtleri organize ederek Kerkük ve Musul'daki petrol tesislerine saldırdı. Şah, karşılıklı olarak Kürtlere desteğin kesilmesini önerdi ama Irak reddetti.³³⁵ Şah'ın saldırgan tutumu Irak'ı bir an önce Kürtlerle savaşı sona erdirmeye yöneltti. Devlet Başkanı El Bekir yardımcısı Saddam Hüseyin'i Mustafa Barzani ile görüşmeye gönderdi. Bu görüşmeden Mart 1974'te uygulamaya geçmek üzere Kürtlere özerklik anlaşması (Mart Anlaşması) çıktı. ABD'nin müdahalesi konusunda CIA yetkilileri, 1972 yılına kadar ABD hükümetinin Kürtlerle doğrudan temas kurmadığını iddia ettiler.³³⁶ İran ve İsrail, ABD'ye Mart Anlaşması'nın bir Sovyet tuzağı olduğunu ve serbest kalan Irak ordusunun kendilerine saldıracağını savundular. 1971'de Sovyetler'in Irak ile ilişkileri hızla gelişirken 1970 yılında ölen Nasır'ın yerine iktidara gelen Enver Sedat'ın Mısır'ı ile bozuluyordu.

Bu dönemde Sovyetler ile Batı'nın yumuşama dönemi yaşanıyordu. 30-31 Mayıs 1972'de Tahran'ı ziyaret eden Nixon, Sovyetler'in Irak'a verdiği Mig-23 uçaklarına karşılık, İran'a F-14 ve F-15 vermeyi taahhüt ediyor ve örtülü operasyon olarak, Barzani'nin Kürt isyancılarına daha çok yardım edeceğini söylüyordu.³³⁷ Barza-

³³⁵ Gibson, a.g.e., s. 120, 121.

³³⁶ Memorandum of Conversation, Washington (October 15, 1969); How to Buy A Revolution: Talk with an Iraqi Plotter", Foreign Relations of the United States 1969-1976 Volume E-4, Documents on Iran and Iraq. 1969-08-15 (Access: March 18, 2016).

³³⁷ Gibson, a.g.e., s. 135.

ni, Aralık 1970'te İran ve İsrail ile ittifak kurmuştu. Barzani'nin desteklenmesine Dışişleri ve CIA muhalefet etmişti ama 1 Haziran'da Irak'ın petrol şirketini millileştirmesi ve Mısır'ın kaybedilmesi üzerine Irak için düğmeye basıldı. Ekim 1972'den Mart 1975'e kadar CIA, Kürtlere 20 milyar dolarlık askerî yardım gönderdi.³³⁸ Operasyonun amacı Irak'ı Kürtlerle özerklik anlaşması için masaya oturtmaktı. Öte yandan Irak'ın uluslararası terörizmi desteklediği ve komşu ülkeleri tehdit ettiği söyleniyordu. Aslında 1972 yılından beri Irak Baas Partisi içinde bir çekişme vardı. CIA, Kürtleri desteklemektense Irak hükümeti ile bir anlaşma olabileceğini düşünüyordu. Irak'ın karışması ABD ticari çıkarları için iyi olmayacaktı.³³⁹ Nitekim 30 Haziran 1973 tarihindeki başarısız darbe girişiminden sonra Saddam, kontrolü ele geçirmiş ve ABD'ye olumlu mesajlar göndermiş ama dikkate alınmamıştı. 11 Mart 1974'te Irak hükümeti özerklik kanununu kabul etmesi için 15 gün süre verdi. Kürtlere petrolden pay ve Kerkük de veriliyordu. CIA tarafından silah ve mühimmat ile takviye edilen Barzani ise nisan ayında Irak hükümeti ile ikinci büyük savaşı başlattı. Irak tarafında Sovyet danışmanların devreye girmesi ile Irak ordusu, Kürtleri yendi. Kissinger, Kürt direnişinin kırılmaması için İsrail'den 28 milyon dolarlık ağır silah göndermesini istemişti ki tüm yardımlar aniden durdu.

Nixon'un Ağustos 1974'te istifasından sonra, yeni başkan Gerald Ford ile Kürt müdahalesi konusu tekrar ele alındı. ABD, Kürtlerin Irak hükümetinin teklifini reddetmesini istemiş, sonra Şah için satmış, Kürt göçmenlere insani yardım gönderilmemiş ve Barzani'nin ağlama mektubuna cevap bile verilmemişti.³⁴⁰ Ne Türkiye ne de İran kendi topraklarının Kürtlere destek için kullanılmasına müsaade etmişti. ABD'nin Kürtlere ilgisi ise Sovyetlere karşı Soğuk Sa-

³³⁸ Memorandum From the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger), Foreign Relations of the United States 1969-1976 Volume E-4, Documents on Iran and Iraq. 1972-08-01 (Access: March 19, 2016).

³³⁹ Gibson, a.g.e., s. 141,144.

³⁴⁰ William Safire, Mr.Ford's Secret Sellout, The New York Times (February 04, 1976).

vaş çıkarları ile sınırlı idi. Şah ve Saddam, 6 Mart 1975'te Ceza-yir'de bir anlaşma yaptılar: Şat-ül Arap su yolu sınırları üzerinde uzlaşa ve birbirlerine karşı yıkıcı faaliyetleri desteklememek. Kürt üniforması içinde İranlı askerlerin savaşıması bir İran-Irak savaşını tetikleyebilirdi ve anlaşma bu olasılığı ortadan kaldırdı. Sonrasında 1978 yılına kadar Irak, kuzeyde yeniden kontrolü sağlarken 100 bin Kürt İran'a kaçtı, 600 bini hapse girdi.

1976'da başbakanlığı ve bazı önemli yetkileri Hasan El Bekir'den devralan Saddam Hüseyin, Temmuz 1979'da, yeni devlet başkanı oldu. 23 Haziran 1989'da Baas Partisinin kurucularından Michael Eflak sürgünde bulunduğu Paris'te öldü. Saddam Hüseyin iktidarı 2003 yılındaki Amerikan müdahalesine kadar devam etmiştir.³⁴¹ 1 Şubat 1979'da Humeyni ülkesine dönüp 12 Şubat'ta iktidarı tamamen kontrol altına aldığı Irak'ta Cumhurbaşkanı Yardımcısı Saddam Hüseyin, Başkan Muhammed Hasan El-Bekir'i nasıl devireceğinin planlarını yapıyordu. Plan 16 Temmuz'da uygulandı ve Saddam, Ürdün ve Batı destekli Körfez ülkelerinin desteği ile cumhurbaşkanı oldu. Çünkü Batı destekli yönetimler El-Bekir'in Hafız Esad yönetimindeki Suriye ile birleşme çabasından rahatsız olmuştu. Tıpkı Suriye'nin 1958'de Mısır ile birleşmesinden Ankara ile birlikte rahatsız oldukları gibi. Bunun için El-Bekir'i deviren Saddam ilk iş olarak Baas yönetimi içinde Suriye işbirlikçisi olarak suçladığı pek çok kişiyi canlı yayında idam ettirdi. Bununla yetinmeyen Saddam ülkeyi yöneten Ulusal Cephe'yi ortadan kaldırdı ve cephede yer alan Komünist Partiye karşı savaş ilan etti. Bu savaşta on binlerce komünist öldürüldü ve yüzbinlercesi zindanlara atıldı.

CIA, İran'daki devrim sonrası kışkırttığı İran-Irak Savaşı'nda ise Irak'ı askerî ve mali yönden destekledi. CIA'nın amacı başından beri taraflardan birinin avantaj sağlaması değil, ikisinin de devrilmesi idi.³⁴² Aynı dönemde Humeyni de İran'da Şah'a karşı devrim sürecinde kendisine destek olan komünist Tudeh Partisine karşı kapsamlı bir temizlik operasyonu gerçekleştirmişti. Komünistler

³⁴¹ Rifat Uçarol, Siyasi Tarih, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul, 1995, s.556.

³⁴² Gibson, a.g.e., s. 196.

yok olduğuna göre iki ülke için yeni bir plan yapma zamanı gelmişti. ABD, casus uyduların fotoğraflarını montajlayarak İran ordusu hakkında Saddam'a yanlış bilgi veriyor, Körfezin Sünni ülkeleri de el altından onu provoke ediyordu. 1980'lerdeki Anglo-Amerikan gerilim stratejisi İran-Irak Savaşı'nı istim üstünde tutarak silah satmayı öngörüyordu. Amerikalıların talimatı ile Suudiler petrolün fiyatını sürekli düşürerek 8 yıl savaştan dolayı ekonomileri çökmüş İran ve Irak'ı tamamen bitirmek istiyorlardı. Böylece bir taşla iki kuş vurulacak, İsrail rahatlayacaktı. Saddam, Amerikan büyükelçisi April Glaspie'nin onay ve provokasyonu ile 2 Ağustos 1990 günü Kuveyt'i bir günde işgal etti.

CIA, ABD Koalisyonu'nun Irak'a yönelik Çöl Kalkanı ve Çöl Fırtınası operasyonlarında da istihbarat desteği sağladı. CIA, öncelikle Iraklı subayları Saddam'a karşı ayaklandırmaya çalıştı. Bu projenin merkezinde karizmatik bir komutan olan ve bu yüzden 1989'da Saddam tarafından hapse atılan Şahwani vardı. Şahwani, 1990'da Irak Kuveyt'i işgal etmeden önce ülkeden kaçtı ve Saddam'ın dağıttığı Özel Kuvvetlerin subayları ile darbe hazırlığına başladı.³⁴³ 1992 yılından itibaren, ABD askerî komutanlıkları içinde Askerî İşler Ofisi (OMA³⁴⁴) kurularak CIA elemanları askerler ile daha yakın çalışmaya başladılar. CIA, bu yapılanma ile 1992-1995 arasında Irak içinde Iyad Allawi'nin başında olduğu Irak Ulusal Ulaşma örgütü tarafından yapılan bombalama ve sabotaj faaliyetlerini destekledi.³⁴⁵ Iyad Allawi, 2003'te Irak'ın işgalinden sonra ABD koalisyonunun geçici başbakanı oldu.³⁴⁶

1993'te CIA'nın Yakın Doğu Bölümü başkanı olan Stephen Richter, Irak ordusu içinde darbe yapacak çok sayıda asker olduğunu düşünüyordu. CIA'dan bir tim eski Irak Özel Kuvvetleri komu-

³⁴³ George Crile, Charlie Wilson's War, Grove Press, 2003, s. 275.

³⁴⁴ Office of Military Affairs.

³⁴⁵ CIA Library, CIA Support to the US Military During the Persian Gulf War (16 June 1997), <https://www.cia.gov/library/reports/general-reports-1/gulfwar/061997/support.htm>

³⁴⁶ David Ignatus, A Secterian Spy Duel in Baghdad, The Washington Post (June 14, 2007).

tanı ve Musullu bir Türkmen olan Muhammed Şahwani ile bir araya geldi. CIA, planlar üzerine çalışırken İngilizler devreye girdi ve ordu ile yakın temasları olan Iyad Allawi'yi önerdi. 1996 yılındaki darbe girişimi başarısız oldu.³⁴⁷ Darbe girişimi (Dbachilles) başarısız olunca Irak istihbaratının sürgündeki Iraklıların içine sızdığı anlaşıldı.³⁴⁸ Darbe öncesi Mart 1996'da Ahmet Çelebi, yeni direktörü John Deutch ile görüşmek için Washington'a gelmiş ve uyarmıştı. Çelebi'ye göre Şahwani'nin Bağdat'taki oğluna uydu telefon götürün Mısırlı bir kurye yakalanmıştı. Darbe girişimi ile ilgili tutuklanan 200 Iraklı subayın 80'den fazlası idam edildi. CIA yetkilileri darbe girişimini sızdırma konusunda özellikle Çelebi'den şüphelenmişlerdi. Babasına darbe yaparak iktidarı ele geçiren Katar emiri şeyh Hamad El Sani, Kasım 1996'da 150 milyon dolar bütçe ile El Cezire televizyonunu kurdu.³⁴⁹ El Cezire, CIA-MOSSAD operasyon merkezi olarak çalışmaya devam ediyor. Katar'da Amerika'nın en büyük iki üssü bulunuyor. Usama Bin Ladin, kasetlerini sadece bu kanala gönderiyordu. Talibancılar bu kanal üzerinden dünyaya sesleniyordu.

2003 yılında ise uluslararası kamuoyunda kitle imha silahı ürettiği aldatmacası ile Irak'a girildi. Afganistan'dan sonra Irak'ta da milyonlarca insan öldürüldü, laik toplum yok edildi ve devam eden mezhepçiliğin önü açıldı. Irak'ın 2003'teki işgali esnasında ise Şahwani ve Allawi, Iraklı subayların teslim olması veya aldatılmasında önemli rol oynadılar ancak onlar teslim olmak yerine evlerine gittiler.³⁵⁰ CIA, bu dönemde Irak'ın kitle imha silahları ile ilgili faaliyetleri konusunda kanıt bulmakta zorlanmış ama siyasi gerekçeler ile savaş kararı verilmişti. Sözde kanıtlar "Curveball" kodlu bir muhbir tarafından verilmiş, CIA güvenilirliği konusunda şüpheyeye

³⁴⁷ Peter W. Galbraith, The True Iraq Appeasers, The Boston Globe (August 31, 2006).

³⁴⁸ Scott Taylor, A Detour with Kurdish Secret Police, Halifax Herald (June 14, 2004).

³⁴⁹ Hüsnü Mahalli, Maniki Dünya İslam Coğrafyasının Kanlı Yüzü, Destek Yayınları, İstanbul, 2016, s. 108.

³⁵⁰ Taylor, ibid (June 14, 2004).

düşmüştü.³⁵¹ Irak'ta savaş başladıktan sonra bir kanıt bulunamaması üzerine ABD Senatosu İstihbarat Komitesi, CIA'nın tehlikeyi abarttığı ve eldeki istihbaratın yetersiz olduğu şeklinde bir rapor vermişti.³⁵² 2003 yılında Afgan El Kaidesi'nden bazı unsurlar Irak'a taşınarak Amerikalılar ile savaşmak için Iraklılara model teşkil etti. Pakistanlı generaller Amerikalılara kendilerini Irak'ta El Kaide'nin beklediğini söylemediler ve Bağdat'a girdiklerinde ABD savaşı kazandığını sandı. Hâlbuki savaş tam da o zaman başlıyordu. 23 Mart 2003 günü Bağdat'ın teslim olmak için hiçbir görüşmeye yanaşmayacağı anlaşıncı savaştan psikolojik yönü sona erdi ve konvansiyonel safhaya geçildi. 1 Nisan'a gelindiğinde ne askerler ne Beyaz Saray ne de CIA, Irak'ın niyetinin ne olduğunu bilmiyordu. 7 Nisan günü bir keşif harekâtı daha yapıldı, gene ateş açılmamıştı. Bağdat içinde bir restorana yapılan füze saldırısı ile Saddam ve iki oğlunun öldüğü haberi yayıldı ve Irak televizyonu imha edildi. Böylece psikolojik darbe indirilmişti ve Saddam televizyona çıkıp yalanlayamayacaktı.

9 Nisan'da ABD askerleri Bağdat'a girmeye başladı, Irak ordusu kayıptı ve hâlâ durum oldukça belirsizdi. Saddam'ın heykeli yıkılırken tüm gazeteciler oraya yığılarak zafer havası verilmeye çalışıldı. Irak, ABD'yi tuzağa düşürmüştü. Bu tuzağa düşene kadar ABD istihbaratı üç büyük hata işlemişti:³⁵³

- Iraklı Şiilerin İran istihbaratı tarafından organize edilmesi ve etkilenme derecesini anlayamamak.
- Saddam'ın konvansiyonel savaş sonrası bir gerilla savaşına hazırlandığı gerçeğini görememek.
- Irak'ta hiç kitle imha silahı bulamamak.

ABD istihbaratına göre Irak Şiileri ya kendiliğinden ayaklanarak ya da ayaklanmadan ABD ve İngilizlere destek verecekti. Şiiler

³⁵¹ Kenneth Pollack, *The Threatening Storm: The Case for Invading Iraq*, Random House, 2002, s. 34.

³⁵² Tim Dyhouse, *Black Ops' Shine in Iraq War*, VFW Magazine (Feb, 2004).

³⁵³ George Friedman, *Amerika'nın Gizli Savaşı*, Pegasus Yayınları, İstanbul, 2014, s. 335.

ayaklanmadılar ve savaşmaktan da dikkatle kaçındılar. İngilizler, Amerikalıların Irak'ı savaş sonrası askerî yönetim kontrolüne alma stratejisine karşı çıkmıştı ve burada bir Şii bölge hükümeti kurulacağı ABD'nin aklına hiç gelmemişti. Irak'ın kuzeyindeki Şii şehirleri de Amerikalıların kendilerini kontrol etmesini istemiyorlardı. İran bir yandan sürgünde yaşayan ve eğitip finanse ettiği Şiiileri Irak'a dalga dalga göndermeye başladı ama CIA bunları tespit edemiyordu. Irak'ta Baas Partisi, Cumhuriyet Muhafızları, Özel Cumhuriyet Muhafızları ve çoğu cihatçı olan yabancı savaşçılardan oluşan büyük bir direnişin ayak sesleri duyuluyordu. Bu direniş savaşı önceden planlanmış, zamanı, liderleri ve bölgeleri belirlenmişti.

Haziran ayına gelindiğinde ABD istihbaratı haber kaynağı bulamıyor, köylerde yapılan aramalarda gerillalar ortaya çıkmıyor ama halkı kızdırıyordu. ABD'nin İran'a ihtiyacı vardı ve zaten onlar da planlarını bunun üzerine yapmıştı. İran'ın istediği Şii egemenliğinde bir Irak'tı. ABD'den yeni Irak hükümetinde Şii egemenliği için garanti istediler. ABD, teklifi kabul etmezse Şiiiler de ayaklanacak ve ülkeden çekilmek zorunda kalacaklardı. Çaresiz ABD teklifi kabul etmiş, en büyük eksiğinin bir kez daha istihbarat olduğunu anlamıştı. Bunun üzerine önce yeni CIA ajanları, Afganistan'da olduğu gibi büyük paralar ile Irak'a gelmeye başladı. Sivil idarecilere, askerî istihbarata, özel kuvvetlere yerelden bilgi satın almak için para dağıtma yetkisi verildi. Yeni istihbarat stratejisi, Baas içindeki sadakati para ile satın alarak içeriden dağıtmaktı. Kasım 2003 ayı sonundan itibaren Irak direnişi içine sızma girişimi işe yaramaya başladı ve ABD özel kuvvetleri, CIA ile birlikte baskınlar yapmaya başladı. Bu rüşvetler sayesinde 14 Aralık günü Saddam yakalandı. Saddam'ın yakalanışı, direnişin çöküşünün simgesi oldu. Sünni gerillaların tamamen parçalandıkları düşünülüyordu, 31 Mart'ta Felluce'de dört Amerikalı müteahhidin öldürülmesi bunun da yanlış olduğunu gösterdi. ABD Deniz Piyadeleri, Felluce'ye giderken büyük bir Sünni kuvveti saldırıya geçti. Amerikalılar tarafından gazetesi kapatılan Şii Muktedir El-Sadr hakkında tutuklama kararını duyunca büyük bir isyan başlattı. Sadr, 7 Nisan'da Sünniler ile amacının aynı olduğunu açıkladı. Ortak bir Şii-Sünni isyanı başladı, ABD istihbaratı gene habersiz ve hazırlıksızdı. Amerikalılar,

isyanın arkasındaki asıl kişi olan Şii lider Ali el-Sistani'den yardım istediler. Sistani'nin tekliflerini kabul etmesi için baskı yapan kişi, İran ajanı olduğunu henüz anlayamadıkları Ahmet Çelebi idi. Irak'ta büyük bir strateji değişikliği yapılmazsa Irak, ABD'ye mezar olacaktı. ABD, Çelebi'nin İran bağlantılarını açıkladı ve İran ile ilişkiler sertleşti. Iraklı Şiiler geçici hükümette mütevazı bir yere sahip oldular. Şiiler, eyleme geçmek için çeşitli yönlelere dağıldılar, ülke anlamsız ve tutarsız bir savaş içine girdi.

Amerikan askerleri artık kendilerini gerillalara karşı korumakla meşguldü. Haziran 2004'te ABD için Irak'taki durum bir dizi komuta ve istihbarat hatasının sonucu olan stratejik bir felaketti. Yanlış istihbarat ile ABD'yi Irak Savaşı'na sokan Ahmet Çelebi, Irak'ta İran etkisinde Şii çoğunluklu bir hükümet kurulmasının da arkasındaki kişi idi. ABD, Iraklı Şiilerin İran tarafından Sistani vasıtası ile organize edildiğinin de farkında değildi. ABD, Saddam'ın Bağdat düştükten sonra başlatılacak bir savaş planı olduğunu da öğrenememişti. Bu yüzden askerî gücü hep yetersiz kaldı. Başlayan organize direniş gerçeğini kabul etmekte de geciktiriler. ABD yenilgiyi kabul eder, geri çekilirse sadece stratejik alanlar değil, büyük alanlar da elden gideceğinden ne çekilebiliyor ne de kazanabiliyordu. 2004 yılında Ebu Garip Hapishanesi'nde CIA sorgulamalarında yapılan işkenceler ve hayalet tutuklular skandalı ortaya çıktı. Aynı yıl, Irak Millî İstihbarat Servisinin başına General Muhammed Şahwani getirildi. On yıldan fazla CIA ile çalışan Şahwani'nin yardımcısı ise bir Kürt oldu. Şahwani'den beklenen İran'ın müdahalesine karşı etkili olmaktı. Şahwani, Saddam Hüseyin'in Muhaberatı'nın İran kolunu bunun için işe aldı. Şahwani, 2004 yılında İran'ın bir ölüm listesini ele geçirdi ve kendisinin de içinde olduğu bu listede istihbarat servisi içindeki 140 kişi kısa sürede öldürüldü. 2007 yılında ABD'ye gelen Şahwani, kendisine şüphe ile bakan Maliki Hükümetinden garanti almazsa, istifa edeceğini söyledi.

2007 yılında Irak'ta Sünni kabilelerin direnişine 400 milyon dolar karşılığı (Anbar Uyanışı) son verildi ve CIA, Sünniler ile birlikte kurduğu timler ile pek çok direnişçiyi El Kaide diye öldürdü ya da

hapse attı.³⁵⁴ 26 Ekim 2008’de ise CIA SAD timleri ve ABD özel kuvvetleri bu dönemde Irak ve Suriye içinde pek çok suikast ve saldırı düzenlediler. 2011’de ABD, Irak’tan çekilirken Suriye’deki laik hükümeti devirmek için teröristlerin yeni rolü gene özgürlük savaşçısı olmağı. Libya’da BM’den insani yardım için onay alan ABD ve NATO, hemen ülkeyi bombalamaya başlamıştı. Ruslar, bu sefer Suriye için aynı oyuna düşmediler ve NATO’nun sivil halkı koruma bahanesi ile istediğı yetkiyi veto ettiler. Suriye için Afganistan’daki yöntem uygulanacaktı. Amerikalıların Ebu Garip ve Bukka hapis-hanelerine gönderdiği genç Iraklılar bugünün ateşli cihatçıları oldu-lar ama artık adları “özgürlük savaşçısı” değildi. Bunlardan nasıl IŞİD’in doğduğunu ve Irak’taki iç savaşın gelişimini bir önceki makalede anlatmıştık. Anlatmadığımız CIA’nın dört ülkedeki Kürt-lerle ilişkileri; bu makaleden acil çıkış yapabilmek için onu da Arap Baharı ve Suriye konusu ile birlikte başka bir makaleye bırakıyo-ruz.

Suriye ve CIA

ABD’nin bugün Suriye’de yürüttüğü iç savaşın geçmişi 1940 ve 1950’lere dayanıyor. CIA, 1940’ların sonunda Suriye hükümetine topraklarında bir ABD şirketine petrol boru hattı inşa etmesini istemiş, reddedilince de Batı düşmanı ve komünist olmakla suçlama-yaya başlamıştı. Önce Şam’da bazı askerî liderler ile buluşarak darbe yapmayı denediler. 1947-1948 seçimlerinde sağcı figürlerin yer aldığı Milliyetçi Partiyi etkilemeye çalıştılar.³⁵⁵ Mart 1949’da ise CIA’nın Suriye’de ilk askerî darbe girişimi oldu. Suriyeliler Fransız sömürgecilerden kurtulunca Mart 1949’da tam da Amerikan mode-line uygun bir laik demokrasi kurmuşlardı. Suriye’nin demokratik seçimle başkanı seçilen Şükrü El- Kuvvetli Amerikalıların Trans-Arap boru hattını onaylama konusunda tereddüt etmişti. Amerikan

³⁵⁴ Bob Woodward, *The War Within: A Secret White House History 2006–2008*, Simon and Schuster, 2008, s. 77.

³⁵⁵ Michael S. Rozeff, *Timeline of CIA Interventions in Syria*, Lew Rockwell (Febru-ary 20, 2016).

projesine göre boru hattı S. Arabistan'daki petrolü Suriye üzerinden Lübnan limanlarına taşıyacaktı.

CIA, bir darbe ile El- Kuvvetli'nin yerine Hüsnî El Zaim isimli bir diktatör oturttu.³⁵⁶ Bu şahıs önce Amerikan projesini onayladı ve ardından dört buçuk aylık parlamentoyu dağıttı. Takip eden birkaç darbeden sonra Suriye halkı tekrar demokrasi istedi ve 1955'te tekrar El- Kuvvetli'yi ve onun Ulusal Partisini seçti. Ancak yıllar içinde Amerikan sevgisinin yerini Sovyet eğilimleri almıştı. Dulles hemen Şam'a iki darbe sihirbazı gönderdi: Kim Roosevelt ve Rocky Stone. Bu ikisi daha iki yıl önce İran'da Musaddık rejimini deviren kişilerdi. Aslında Harry Truman, İngilizler ile birlikte İran'da darbe yapmaya da izin vermemişti. Ancak Ocak 1953'te Eisenhower başkan olunca izin çıktı. Operasyon Ajax ile Musaddık'ın yerine, Şah Rıza Pehlevî getirildi. İran'daki Operasyon Ajax darbesinin kurgucuları Nisan 1957'de Şam'a vardılar. Rocky Stone, El- Kuvvetli'nin devrilmesi için Müslüman Kardeşlerin militanları ve Suriyeli subaylara 3 milyon dolar rüşvet dağıttı.³⁵⁷ Bağımsızlığına yeni kavuşmuş (1946) Suriye, Türkiye için bir risk teşkil etmez iken ABD'nin talimatı ile 900 km'lik sınıra bir milyon mayın döşedi. Üstelik Suriye'nin ilk Cumhurbaşkanı Şükrü El-Kuvvetli Türk kökenli idi.

Şükrü El Kuvvetli, 1956 yılında kendisi ile görüşen gazeteci Lütfü Akdoğan'a şu açıklamayı yapar: *"II. Dünya Savaşı'nda ben, Suriye'nin, Lübnan'ın ve Irak'ın tanınmış siyasi kadrosu, Fransız ve İngilizlerden kaçarak, İstanbul'a gittik ve orada siyasi mülteci olduk. İsmet Paşa, Tefik Rüştü Aras, Şükrü Saraçoğlu bize çok yakınlık gösterdiler. Sonra, İngilizlerin ve Fransızların baskısıyla Roma'ya ve Berlin'e sürüldükse de Türkiye'nin misafirperverliğini asla unutmuyoruz... Amerika, İngiltere, Türkiye'yi ve Adnan beyi kullanmak istiyor. Tıpkı İsrail'i kullandığı gibi. Sonuç ne olacak biliyor musunuz? Adnan bey, bizi Nasır'ın ve Rusya'nın kucağına ite-*

³⁵⁶ Tim Weiner, *Legacy of Ashes The History of the CIA*, Anchor Publiation, 2008, s. 28.

³⁵⁷ John Prados, *Safe for Democracy: The Secret Wars of the CIA*, Ivan R. Dee Publisher, 2006, s. 81.

cektir. Bizi komünist yapacaktır... Amerika, Suriye’de uydu bir hükümet kurmak istiyor ama biz buna müsaade etmeyeceğiz. Söylediğim gibi, Mısır’la birleşmek zorunda kalacağız.”³⁵⁸ El Kuvvetli’ye göre Menderes, İsrail’in elinde bulunan petrol bekçiliğini kendisi yüklenmek istiyordu.

1957’de CIA ve MI6 birlikte 3 üst düzey Suriyeli lidere suikast planladılar. Suriye istihbarat başkanı, Genelkurmay İstihbarat Başkanı ve Komünist Partisi Başkanı suikast ile öldürüldü. Amaç, sadece Suriye’deki rejimi devirmek değil, o sıralarda CIA kontrolünde olan Irak ve Ürdün tarafından işgalini sağlamaktı.³⁵⁹ Bu dönemde bugünküne benzer şekilde siyasi olarak Özgür Suriye Komitesi ve buna bağlı askerî direnişçi gruplar oluşturuldu. Kim Roosevelt’in planına göre ordu dağılacak ve ülke karışacaktı. Ancak subaylara verilen rüşvete rağmen ordu dağılmadı ve ABD elçiliği işgal edilecek, Stone rehin alındı. Sorgulamadan sonra Stone, televizyonda İran ve Suriye’de darbe planlandığını itiraf etti. Suriye Hükümeti, darbeye karışan Amerikan yanlısı tüm politikacı ve subayları idam etti. ABD’nin misillemesi ise 6. Filo’yu Akdeniz’e göndermek, Suriye’yi Türkiye ile işgal etmek tehdidi oldu. Türkiye, bu dönemde Suriye sınırında 50 bin asker topladı. Ancak bu durum Arap ülkelerini hiddetlendirdi ve Amerikan müdahalesine karşı birleştiler. Böylece Suriye, Rusların ve Mısır’ın kucağına itildi. Suriye’de, CIA tarafından Temmuz 1957’de düzenlenen başarısız darbe girişimi oldu. Amerikalılar Suriye’den kovulmuştu ama seçimle iş başına gelmiş Baas rejimine yönelik CIA oyunları devam etti.³⁶⁰ Hâlbuki o tarihlerde Kennedy ve diğer Amerikan liderleri idealizm ve özgürlükler üzerine konuşmalar yapıyor ve bunlar tüm dünyanın ilgisini çekiyordu. CIA’nın başındaki Allen Dulles, bunlardan haberi yokmuş gibi entrikalara devam edince Kongrenin gizli bir komitesinde

³⁵⁸ Lütfü Akdoğan, Krallar ve Başkanlarla 50 yıl, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, Ankara, 2011, s. 73.

³⁵⁹ Weiner, ibid, s. 76.

³⁶⁰ Matthew Jones, ‘The ‘Preferred Plan’: The Anglo-American Working Group Report on Covert Action in Syria, 1957, Intelligence and National Security, 19 (3), 2004, s. 401-415.

sorguya çekildi ve Suriye, Irak, İran ve Mısır'da düzenlenecek darbelerden böylece başkalarının da haberi (Bruce-Lovett Raporu) oldu. Ama Amerikan halkının haberi olmadı.

Suriye'de ikinci askerî darbe girişiminden sonra Orta Doğu'da Lübnan'dan Cezayir'e Amerika aleyhine ayaklanmalar başladı. Bunun bir yansıması Irak'ta 14 Temmuz 1958'de Türkiye dostu Nuri El-Said'in anti-Amerikancı subayların darbesi ile devrilmesi oldu. Böylece demokratik bir Suriye'den sonra, dost Irak'ı da kaybettik. 1961'de ABD ve bölge ülkelerinin desteklediği darbe ile Suriye, Birleşik Arap Cumhuriyeti'nden ayrıldı ama iki yıl sonra yapılan ikinci darbe ile bu kez Baasçılar iktidarı ele geçirdi. İronik olan tam da bu yıllarda ABD'nin diğer tarafta İran'a, Irak ile savaşta kullanması için tanksavar ve uçaksavar füzeleri satmasıydı. Bu satışlar daha sonra İran-Kontra skandalı ile deşifre oldu. İşin gözükmeyen kısmında ise bu yıllarda CIA her taraftan cihatçıları sürekli silahlandırıyor. Bugünkülerin babaları olan o cihatçılar Orta Doğu'da elini kolunu sallaya sallaya şehirleri, camileri, medreseleri ve okulları geziyor, demokrasi adı altında ılımlı İslam'ın ağırlarını örüyorlardı. 1976-1982 döneminde Suriye'de ayaklanan Müslüman Kardeşlerin arkasında CIA vardı ve CIA tüm operasyonu Amman'dan yönetiyordu.³⁶¹ Bu dönemde Suriye'de Müslüman Kardeşler militanları Baas yanlısı gördükleri birçok aydın, gazeteci, asker, üniversite hocası ve memuru sokakta öldürdü. Hafız Esat'a karşı iki kez başarısız suikast girişiminde bulundular. Ardından Halep ve Hama'da ayaklanma başlatarak iktidarı ele geçirmek istediler. 2 Şubat 1982'de Esat'ın Hama'da Müslüman Kardeşlere karşı başlattığı ve 10 gün süren harekât bugün İslamcıların Hama Katliamı dedikleri olaydır. Bu çatışmalarda farklı kaynaklara göre 10-30 bin kişi öldü.³⁶² Müslüman Kardeşler, 2011'de gene Hama'da ayaklanma ile iktidarı ele geçirme savaşında ABD ve bölge ülkelerinin daha fazla desteğini sağladılar.

³⁶¹ Mahalli, a.g.e., s. 257.

³⁶² Mahalli, a.g.e., s. 62.

Suriye'deki rejim, Esat ailesi tarafından yönetilen bir Alevi rejimi değildir. Baba Hafız Esat zamanında ülke güvenliği Alevi su-baylarla Sünni iş adamlarının bulunduğu bir askerî-tüccar kompleksinin elinde idi. Baba Esat, bu iki kesimin çıkarları arasında her zaman bir denge gözetiyordu. Oğul Beşar Esat ise Şam'daki ayaklanmalar ABD büyükelçisi Robert Ford tarafından tetiklenene kadar siyasi özgürlüklere önem verdi ama bu özgürlükler, hazır olmayan rejimi savunmasız bıraktı. Müteakiben dışarıdan gelen ve eline silah verilen isyancıların yaptıkları işler “zafer”, Esat'ın güvenliği sağlama girişimleri ise “katliam” oldu. Dört yılda yaklaşık 250 bin kişi öldü ve nüfusun yarısından fazlası göç etti ya da yer değiştirdi. Beşar Esat, teknoloji ile arası iyi olan, liberal ve demokrat yani Batılı biri idi. 11 Eylül 2001 saldırıları sonrası CIA'ya ortak düşman olarak tanımladığı cihatçılar ile ilgili binlerce doküman verdi.³⁶³ Suriye rejimi oldukça laikti ve yüzde 80'i Sünni olan ülkede, Esat ailesine sadık güçlü bir ordu ve istihbarat örgütü kurulmuştu. Beşar Esat ülkesini liberal değerlere göre geliştirmeye çalışıyordu ve Orta Doğu'daki en ılımlı rejime sahipti. Bu ılımlılık Mekke'de her çarşamba insanların kellesini kesen Suudi ailesi ile kıyaslanamazdı.

Suriye İle ilgili Planların Yürürlüğe Konması

Suriye'deki iç savaşın hikâyesi 2000 yılında başladı. O yıl Katar, S. Arabistan, Ürdün, Suriye ve Türkiye'den geçecek 10 milyar dolarlık ve 1.500 km uzunluğunda bir doğal gaz boru hattı projesi önermişti.³⁶⁴ Böylece Körfez'deki Sünni krallıklar ve özellikle iki Amerikan üssü ve Amerika'nın Orta Doğu Komutanlığı karargâhını bulunduran Katar, daha doğrusu Amerikan şirketleri kazanacaktı. Doğal gazın %30'unu Rusya'dan alan Avrupa, Rusya'nın ikinci büyük gaz ithalatçısı Türkiye için de bu iyi olacaktı. Bundan da öte, Suriye'deki iktidarın devrilmesi Sünni eksen ve İran'ın izole edilmesi için önemli idi. 2009 yılında Beşar Esat, Katar'ın projesini reddederken en önemli müttefiki Rusların çıkarlarını öne sürmüştü.

³⁶³ Kennedy, ibid (February 23, 2016).

³⁶⁴ Kennedy, ibid (February 23, 2016).

Ruslara göre Suriye iç savaşı, Orta Doğu'daki tek köprülerini yok etmeye yönelik bir NATO komplosu idi. Esat daha sonra doğal gaz için Rusya'nın onayladığı, İran'dan gelip Suriye üzerinden Lübnan limanlarına ulaşacak İslam Boru Hattı'na onay verdi. Bu hat İran'ın Suriye, Hizbullah ve Hamas üzerindeki etkisini artıracığından İsrail de buna karşı çıktı. Suriye ile ilgili ilk işaret, Cumhurbaşkanı Yardımcısı Albülhalim Haddam'ın Aralık 2005'te Paris'e kaçması ve muhalefet bayrağını açması oldu. Bunun için Rafik Hariri'nin oğlu Saad Hariri'den 50 milyon dolar aldığı söylendi. Haddam, Bender ve oğul Hariri ile dostları, Suriye ve çevresini dizayna koyulmuştu. Suriye'deki ayaklanma Tunus ve Mısır'daki hareketlere göre zamanlanmış ve koordine edilmişti.³⁶⁵ Wikileaks belgeleri işte bundan sonra Amerikan ve İsrail istihbaratının bir araya gelerek Suriye'deki iç savaşı planladıklarını ifşa ediyor. Wikileaks belgelerinde ABD'nin 2006-2011 döneminde yani ayaklanma başlamadan beş yıl önceden beri Suriye'deki muhalif grupları finanse ettiği ve silahlandırdığı yer almakta idi.³⁶⁶

2011 yılında Tunus, Mısır, Libya ve Yemen'de ayaklanmalar başladığında kimse Suriye'de böyle bir hareket beklemiyordu. Ama Wikileaks belgelerinden de anlaşılacağı gibi CIA, Suriye'de çoktan yerini almıştı. ABD Dışişleri Bakanlığı ve NED, 2006 yılından beri Suriye'deki muhalif grupları fonları ile destekliyordu.³⁶⁷ Batılı medya tarafından Suriye'deki ayaklanma hareketleri kamuoyuna demokrasi taraftarlarının hareketi olarak yansıtıldı. Ancak bu ayaklanma çok önceden Tunus ve Mısır'daki hareketlere göre zamanlanmış ve koordine edilmişti.³⁶⁸ Ortada gene Batı tarafından eğitilmiş ve donatılmış İslamcılar vardı. Bunların bir kısmı Libya'dan gelip Türkiye üzerinden Suriye'ye geçti. Büyük miktarda tanksavar,

³⁶⁵ Michel Chossudovsky, The Protest Movement in Egypt: "Dictator do not Dictate, They Obey Orders, Global Research (January 29, 2011).

³⁶⁶ Washington Post, WikiLeaks Cables Reveal that the US State Department Has Been Secretly Financing Syrian Opposition Groups and Other Opposition Projects for at Least Five Years (April 18, 2011).

³⁶⁷ World - CBC News, U.S. Admits Funding Syrian Opposition, (April 18, 2011).

³⁶⁸ Chossudovsky, ibid (January 29, 2011).

hava savunma füzesi, havan ve ağır makineli tüfek ile Suriye zırhlı kuvvetleri yenilecekti. İsyancılara silahlar Türkiye sınırları üzerinden gitti.³⁶⁹ Gönüllülere Türkiye’de iken barınma, eğitim ve emniyetli geçiş imkânı sağlandı. Nisan 2011’de Suriyeli Müslüman Kardeşler örgütü üyelerinin ülkeye kabulü ve siyasete girmesinin sağlanması teklifini Esat reddedince³⁷⁰ Özgür Suriye Ordusu tugayları kurulmaya başlandı. İsyancılara hedef olarak Halep gösteriliyordu ve Esat’ın altı ay içinde düşeceği hesaplanmıştı. Ancak Rusya ve İran’ın sayesinde Esat ayakta kalmaya devam etti. Önce Batı medyası koro hâlinde Beşar Esat’a karşı barışçı protesto gösterilerinden bahsetmekle işe başladı. Suriye’de ise Mart 2011’de Dera’da başlayan ayaklanmaların arkasındaki kilit oyuncu, ABD’nin sessiz ve gölgede kalmayı seven diplomatlarından Robert Ford idi. Lübnan Başbakanı Refik Hariri’nin 2005’te bir suikast sonucu öldürülmesinden sonra Washington, büyükelçisini geri çekmiş ve bir kanıt olmadığı hâlde Suriye’yi suçlamıştı. Ford’un büyükelçi olarak göreve başlamasından hemen sonra Mart ortasında Suriye’de protesto hareketleri başladı.

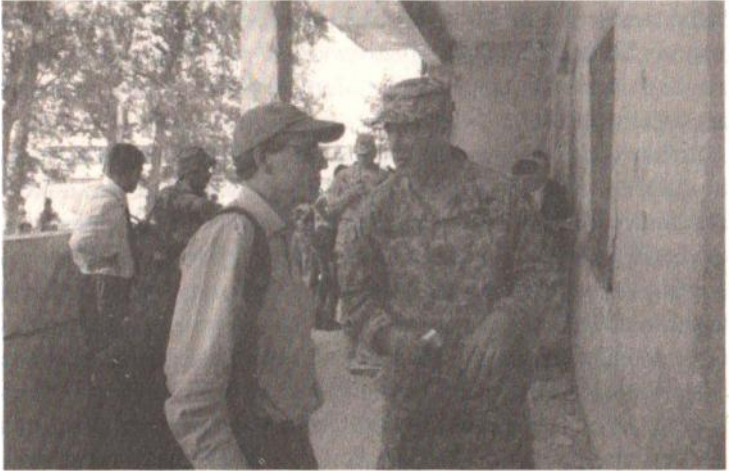
Robert Ford, Haziran 2011’de Hama’ya yaptığı ziyaret esnasında göstericiler tarafından zeytin dalları ile karşılanırken hükümet yanlıları, Şam’daki ABD büyükelçiliğinin camlarını kırıyordu. Bu geziden aylar sonra Dışişleri Bakanı Clinton, Suriye rejiminin meşruiyetini kaybettiğini açıklayarak düğmeye bastı. Akıcı Arapça konuşan Ford, Dışişleri Bakanlığının Arapçı grubunun bir parçası idi. Irak’a müdahale planlamasından dışlanmakla beraber daha sonra Bağdat’ta analizci ve yönetici olmuştu.³⁷¹ Daha önce Fas, Bahreyn, Türkiye, Mısır ve Kamerun’da çalışan Ford’un diplomat olan eşi de Suudi Arabistan’da idi. Robert S. Ford, büyükelçi olarak Şam’a Ocak 2011 sonunda yani Mısır’daki protestoların zirve yaptığı dönemde gelmişti. Suriye’nin güneyindeki Dera’da ayaklanmaların

³⁶⁹ DEBKAFile: NATO to Give Rebels Anti-tank Weapons (August 14, 2011).

³⁷⁰ Aaron Stein, Turkey’s Evolving Syria Strategy, Why Ankara Backs Al-Nusra but Shuns ISIS, Royal United Services Institute (February 9, 2015).

³⁷¹ Mary Beth Sheridan, Low-Key U.S. Diplomat Transforms Syria Policy, Issue #23, Winter 2012, The Washington Post.

patlaması dikkatlice Tunus ve Mısır olaylarını takip edecek şekilde planlanmıştı. Salvador'da John D. Negroponte uygulanan ölüm mangaları stratejisi Suriye'de büyükelçi Robert S. Ford tarafından uygulanmaya başladı. 2004-2005 yıllarında John D. Negroponte, Bağdat'ta büyükelçi iken Robert S. Ford onun ekibinde idi ve ölüm mangaları Irak'ta da uygulanmıştı.³⁷² Çatışmaların tırmanması için Lazkiye liman şehrine bağlı Ramleh bölgesinden İslamcı ölüm mangaları sızdırıldı.³⁷³ Keskin nişancı tüfekleri taşıyan bu mangaların görevi yerel halkı kışkırtmak, ortamı terörize etmektir. Batılı medya bu İslamcı grupları kendini Suriye ordusundan koruyan aktivist ya da Filistinli muhalifler olarak tanıttı. Çünkü bu gruplar Filistin ve Suriye arasında bir siyasi çatışmayı kışkırtmak için Ramleh'teki Filistinlilere saldırıyorlardı.

Resim 9: ABD Büyükelçisi Temmuz 2011'de Hama'da

³⁷² Times Online, El Salvador-Style 'Death Squads' to be Deployed by US Against Iraq Militants (January 10, 2005).

³⁷³ Mahdi Darius Nazemroaya and Julien Teil, Syria's Death Squads and Islamist "Freedom Fighters", Global Research (October 6, 2011).

17-18 Mart 2011'de Dara'da ayaklanma başlatıldığında tıpkı Ukrayna'da Maydan Meydanı'nda olduğu gibi çatılara yerleştirilmiş keskin nişancılar (sniper) polise ve göstericilere ateş ederek eylemleri tetikliyordu. 18 Mart 2011'de Obama, Esat'ın gitmesi gerektiğini söyledi ve ABD yaptırımları başladı. Muhaliflerin içine İslamcı paramiliter gruplar sızdırılmıştı. İsyancılara anti-tank tuzakları, girilmesi zor engeller ve ağır makineli tüfekler verilerek direniş güçlendirildi. Ortada gene Batı tarafından eğitilmiş ve donatılmış isyancılar vardı. Libya'daki NATO tipi operasyon yerine büyük miktarda tanksavar, hava savunma füzesi, havan ve ağır makineli tüfek ile Suriye zırhlı kuvvetleri yenilecekti. İsyancılara silahlar Türkiye sınırları üzerinden gitti. Bunların bir kısmı Libya'dan gelip Türkiye üzerinden Suriye'ye geçti. Büyük miktarda tanksavar, hava savunma füzesi, havan ve ağır makineli tüfek ile Suriye zırhlı kuvvetleri yenilecekti.³⁷⁴ Bu sırada Türk Dışişleri Bakanı Davutoğlu "Esat derhal ve şartsız bir şekilde ateşi kesmezse askerî müdahaleyi düşüneceklerini" söylemeye başladı. Bu esnada ABD, İsrail ve Türkiye; Suriye'ye insani askerî müdahaleyi planlıyorlardı ve Türkiye bu planın merkezinde idi. İran ise Suriye'de olanların ülkenin iç meselesi olduğunu söylüyor ve Batı'yı suçluyordu.

Şubat ve Mart 2011 tarihleri arasında Suriye'de halkı kışkırtmaya yönelik pek çok girişimden sonra Esat, bazı önemli reformlar (Kürtlere kimlik, 28 yıllık Olağanüstü Hal'i kaldırmak, izne bağlı gösterileri serbest bırakmak gibi) yapsa da işe yaramadı. 2 Ekim 2011'de İstanbul'da Batılı istihbarat örgütlerinin arkasında olduğu Suriye Ulusal Konseyi (SUK) kuruldu. SUK bir türlü kendi içinde bir yapılanmaya gidemeyince ABD Büyükelçisi Robert Ford'un isteği ile Ulusal Muhalefet ve Devrimci Güçler Ulusal Koalisyonu (UMDGUK) kuruldu ama bu yapı da bir türlü Suriye için muhalif bir hükümet kuramadı. Suriye'ye ilk gelen 200 yabancı cihatçı Tunus ve Libya'dan gemi ile geldi. Mayıs 2011 sonlarında ÖSO'ya katılarak, 9 Haziran 2011'de ilk saldırılarını Cisir El-Şuğur kasabasına yaptılar. CIA ve diğer istihbarat örgütleri yeni cihatçı bulmak

³⁷⁴ DEBKAfile, ibid (August 14, 2011).

için seferber olmuşlardı. Beş yıl içinde yaklaşık 80 ülkeden 50 bin militan Suriye'ye geçti. Batılı ülkeler kendi cihatçılarından kurtulmak için bu yolu seçmişler, göz yummuşlardı. Hem Esat'a zarar verecek hem de çoğu ölecek, bir taşla iki kuş vuracaklardı. Batı'nın hesabı tutmadı; yeni dalgalarda daha fazla cihatçı geldi, sayı arttı, IŞİD ve El Nusra güçlendi ve hepsi ölmedi.³⁷⁵

CIA'nın kontrolünde 2011 yılından beri Suriye'deki iç savaşın finansörü ve eleman kaynağı olmaya devam eden Suudi Arabistan ve Katar da IŞİD'in ana kaynağı olan El Nusra'nın yaratılmasında ABD'nin en yakın müttefiki oldular.³⁷⁶ Robert Ford, Batılı istihbarat örgütleri ile çalışıyor, Suriye'de savaşan gruplara yardım ve destek sağlıyordu. Suudiler ve Katar parayı verirken CIA kendine göre Suriye direnişini örgütlüyordu.³⁷⁷ Suudi Kralı, ABD'nin Suriye'ye asker gönderip Esat'ı devirmesi karşılığında Irak'ta olduğu gibi tüm masraflarını karşılayacağını söyledi.³⁷⁸ Obama'nın 2012 yılı başında Suriyeli muhalif gruplara silah verilmesi konusunda CIA'yı görevlendirdiği, ABD basınında da yer aldı. Obama, Libya meselesinde olduğu gibi Suriye için de bu konuda Kongreden izin almadı.³⁷⁹ Temel işbölümü ABD'nin El Kaide tipi savaşçıları arkadan idare etmesi, Katar istihbaratı ve Türkiye'den lojistik destek şeklinde idi.³⁸⁰ ABD'nin muhalif gruplara silah dağıtımı Türkiye, Suudi

³⁷⁵ Hüsnü Mahalli, *Al Sana Bahar*, Destek Yayınları, İstanbul, 2016, s. 184.

³⁷⁶ Stephen Pollard, *The Civil War in Iraq is Terrible Danger to Us*, Express.co.uk, (June 13, 2014). London Daily Express, *The Islamic State Terrorists Had Money and Arms Supplied by Qatar and Saudi Arabia* (June 21, 2014).

³⁷⁷ Peter Osborne, *A Powerful and Merciless Force Has Emerged on the World Stage*, The Telegraph (June 12, 2014). Diğer gazeteler; Daily Beast's "America's Allies Are Funding ISIS," the London Telegraph's "How Isis is funded, trained and operating in Iraq and Syria," and the Daily Mail's "Cameron tells European leaders to 'be good to their word'"

³⁷⁸ 4 Eylül 2013 tarihinde ABD Dışişleri Bakanı John Kerry Kongre'deki oturumda bunu açıkladı.

³⁷⁹ Alexandra Valentine, *Obama's Order to CIA to Bring Down Assad Violates UN Resolution, Syria360* (August 2, 2012).

³⁸⁰ Pepe Escobar, *Obama Authorizes Covert US Support for Syrian Rebels*, RT, (02 Agu 2012). <http://www.rt.com/news/us-support-syrian-rebels-obama-650/>

Arabistan ve Katar vasıtası ile olmaktadır. Washington bu amaçla Suriye'ye 60 km mesafedeki İncirlik üssü içinde bir merkez oluşturdu.³⁸¹ Arkasından süratle eğit-donat programları ile bölgeye cihatçı toplanmaya başladı. ABD yardımları ve bu savaşçılar yıllarca önce El Kaide uzantısı El Nusra'ya, sonra da ondan doğacak olan IŞİD'e gitti. 2 Ekim 2013'te CIA, eğit-donata tabi ettikleri 100 bin kadar militanın 20 bininin radikal İslamcı olduğunu itiraf etti. Kasım 2014'te ÖSO'nun yenilmesi ve 14 bin militanın Halep'ten çekilmesi Suriye'de çıkarılan iç savaş için dönüm noktası oldu.

Suriye'de Devam Eden Savaş

Türkiye ile ABD'nin yollarının ayrılmasına neden olan olay Libya'da 11 Eylül 2012 günü ABD Büyükelçiliği'ne saldırı oldu. ABD, ılımlı İslamcılar ile radikal İslamcılar arasında çok ince bir çizgi olduğunu fark etti. Bu dönemden sonra Suriye ve Irak'taki gelişmeler konusunda yoğun bir dezenformasyon başladı. Esat'ı devirmek için çalışan muhalif grup El Nusra, Aralık 2012'de ABD Dışişleri Bakanlığı'nca terör örgütü ilan edildi. Türkiye'nin muhalif silahlı grup dediği El Nusra, Ahrar Eş Şam ve İslami Cephe artık ABD için terör örgütü idi. Suriye'de İslamcı grupların Eylül 2013'te kurdukları İslami Cephe'nin uzantılarından Ahrar Eş Şam ile El Nusra, Aralık 2013'te Amerikalıların Salim İdris'inin tugayına saldırdılar. Tugay tek bir kurşun atmadan teslim oldu ve ardından İdris, ABD'den aldığı tüm Amerikan yardımını İslami Cephe'nin en güçlü fraksiyonu Suudilerin finanse ettiği Ceys'ul İslam'ın lideri Alluş'a Atme'de teslim etti. Böylece sadece Amerikan fraksiyonu silahlı muhalif grup ortadan kalkmadı, 260 milyon do-

³⁸¹ Bakınız makaleler; Tony Cartalucci: Confirmed: US CIA Arming Terrorists in Syria, Global Research, (June 22, 2012), Stephen Lendman: CIA Arming Syrian Insurgents, Global Research, (June 22, 2012), Ismail Salami: The Role of CIA-Pampered Saudi Spymaster in Syria, Dissident Voice, (August 1, 2012). Finian Cunningham: Cold-Blood Mass Murder in Syria by the West's "Pro-Democracy Opposition", Global Research, (August 2, 2012), Eric Draitser: Choosing Hegemony: Turkey, NATO and the Path to War, Centre For Research on Globalization (August 2012).

larlık Amerikan askerî yardımı da daha sonra IŞİD'e katılacaklara gitti. El Nusra'dan kopan pek çok kişi de IŞİD'e gitti. IŞİD, 12 Eylül 2013'te ÖSO ile savaşa başladığını açıkladı. Libya ve Suriye'de bizzat ABD'nin kurduğu ve desteklediği bazı gruplar zaman geçtikçe patronlarına cephe almaya başladılar. Şimdi pek çok yeni şebeke kuruluyor ve bu şebekelerin arkasında Batılı istihbarat servisleri bulunmaktadır. Suriye'den pek çok kişi ülkelerine döndü ve kendilerine hedef aramaya başladı. Bunlardan 3 bini Avrupa'dan IŞİD'e katılmıştı.³⁸²

Ana Çatı	Savaşçılar (Mevcudu)	Silahlı Destek Sağlayanlar
Suriye Hükümet Güçleri	* Silahlı Kuvvetler (200 bin) * Milli Savunma Kuvvetleri (60 bin)	* İran Devrim Muhafızları (10 bin) * Hizbullah (8 bin) * Rus Hava Kuvvetleri
Rejim Muhalifleri	* Özgür Suriye Ordusu * İslamcı Cephe (40-50 bin) * Mönferit Birlikler * Alviya el Furkan	* ABD * Türkiye * S.Arabistan * Katar * Fransa * Mısır * Ürdün * Fas
El Kaide Uzanlıları	* El Nusra (8 bin) * Ahrar Eş Şam	* Türkiye * S.Arabistan * Katar
IŞİD	* Askerî Yapı (50 bin) * Yarmuk Tugayı * Ceys El Cihad	
Suriye Kürtleri	* YPG (80 bin) * YPJ * Kürt Cephesi (18 bin) * Suriye Arap Koalisyonu	* PKK * Barzani Yönetimi * ABD * Fransa
Koalisyon Hava Gücü	ABD, Fransa, Avustralya, İngiltere, Katar, Kanada, S.Arabistan, Ürdün, BAE, Fas	

* **Rejim Muhalifleri içinde 10 adet Türkmen Tugayı bulunmaktadır.**

Tablo 5: Suriye'deki Savaşın Aktörleri (2016)

ABD, Washington'da Suriye Yüksek Askerî Konseyi kurarak başına General Salim İdris'i getirdikten yani kendi muhaliflerini teşkil ettikten sonra ÖSO'ya yardıma başladı. Robert Ford bu sefer Kilis'ten Suriye'ye geçerek muhalif gruplara ayar verdi. Bu dönemde IŞİD, ÖSO'nun komutanlarını öldürmeye başladı ve El Nusra ile çatışma dönemine girdi. Tıpkı Müslüman Kardeşler gibi Orta Doğu'daki tüm Sünni savaşçılar artık zor durumda idi. ABD, bir şey yapacakmış gibi gözüküyor ama yapmıyor fakat silah yar-

³⁸² BBC, Islamic State Crisis: "3.000 European Jihadists Join Fight, (Sep 26, 2014).

dımı ile istediğini alıyordu. ABD, PYD/PKK'yı silahlandırıyor ve kendi oluşturduğu Suriye Demokratik Kuvvetleri koalisyonu içinde tutuyor. Bu sözde demokratik kuvvetler içinde silahlandırıp-donattığı Suriye Askerî Konseyi ve Suriye Arap Koalisyonu var. Arap koalisyonu içinde ise Ceyş El-Zuwwar, Burkan El-Fırat, El-Samadid ve El Cezire tuğayları var. Ahrar-Eş Şam, El Kaide'den çıkmış bir örgüttür.³⁸³ Mart 2015'te Ahrar Eş Şam, El Kaide uzantısı ve Fetih Ordusu'ndaki diğer silahlı gruplar ile iş birliği içindeki El Nusra'ya katıldı. El Nusra liderliğindeki ittifak Fetih Ordusu diye adlandırılıyor ve bu ittifak, Mayıs 2015'te İdlib'i ele geçirdi. 165 bin nüfuslu İdlib, şimdi IŞİD'in kalesi olan Rakka'dan sonra muhalefetin eline geçen ikinci büyük şehirdir. Suudiler, Zahran Alluş liderliğindeki Ceyş-el İslam'ı (İslam Ordusu) ve Doğu Guta Konseyi altındaki silahlı grupları destekliyor.³⁸⁴

Öte yandan CIA, ardı ardına organize ettiği suikastlerle Esat'ın çevresini oyuyordu. Önce 2005'te İçişleri Bakanı General Gazi Kana öldürüldü. 2012'de Şam'daki Ulusal Güvenlik Karargâhı'na yapılan bombalama ise pek çok üst düzey asker ve sivil güvenlik yetkilisinin (Savunma Bakanı ve yardımcıları ile Ulusal Güvenlik Direktörü) ölümüne neden oldu. Mart 2014'te önce Suriye Savunma Ordusunu kuran ve Esat'ın kuzeni olan Hilal El-Esat öldürüldü. Bunu 27 Mart 2015'te Esat'ın diğer iki kuzeni Fawaz ve Muhammed'in öldürülmesi izledi. 24 Nisan 2015'te ise bu sefer istihbarat şefi Rüstem Gazali öldürüldü. ABD diğer yandan özel elçi John Allen ile bölgesel bir destek unsuru hazırlarken CIA ise rejim içinde bir darbe hazırlığı içinde oldu.³⁸⁵ Amerikalılar Suriye'de daha fazla CIA operasyonu (suikast, sabotaj vb.) yapmayı ve NSA'yı daha etkili kullanmayı düşünüyorlardı.

³⁸³ Soner Cagaptay, United States: How Turkey Fell Out of Favor, The Washington Institute for Near East Policy (October 6, 2015).

³⁸⁴ Robert G. Rail, This Is What Russia Really fears in Syria, *Florida Atlantic University*, (October 7, 2015).

³⁸⁵ Robert G. Rail, Syria's Changing Strategic Landscape, *Florida Atlantic University*, (May 5, 2015).

Suriye'deki çatışmaların dört dönemi şu şekilde özetlenebilir:³⁸⁶

- Birinci safha: Esat rejim güçleri ile muhalif grupların (El Kaide uzantısı El Nusra cephesi) savaşı (2012).

- Lübnan Hizbullah'ı ve İran ile bağlantılı güçlerin çatışmaya dâhil olması; 90 ülkeden savaşçıların yer aldığı bu dönemde 2013 yılında ortaya çıkan IŞİD, 2014'ten itibaren insan sayısı ve ele geçirdiği topraklar ile en önemli güç oldu.

- Rusya'nın Ekim 2015'te müdahil olması; Halep'in düşme tehlikesine karşı S. Arabistan da El Nusra cephesine yeni takviyeler gönderdi. ABD, Ekim 2014'te ortaya çıkan PYD'yi Suriye'nin işgalinde kullanmaya başladı. PKK uzantısı YPG, meşru güç kabul edildi.

- Türkiye'nin 2016 yılında Suriye'nin kuzeyindeki ara bölgeye girmesi ve Halep bölgesinde Esat güçlerinin büyük ölçüde kontrolü sağladıktan sonra batıya doğru ilerlemesi.

2015 yaz aylarında Beşar Esat'ın "Daha fazla dayanamayız." mesajı vermesinin ardından İran'ın da teşvikiyle 30 Eylül 2015'te Suriye'de hava operasyonları başlatan Rusya, bölgeye yığdığı savaş makineleriyle Suriye haritasını Esat lehine değiştirmeyi başardı. Esat'ın Rusya ile birlikte Halep civarındaki harekâtı sürerken ABD'nin Fırat'ın batısı ile ilgili seçenekleri sınırlıdır. 2016 yılı başında, Münih'te 17 ülkeden Dışişleri Bakanlarının katılımıyla yapılan "Uluslararası Suriye Destek Grubu" toplantısında varılan uzlaşmada; BM'nin himayesi altında çalışacak, ABD ve Rusya'nın eş başkanlıklarını yapacakları bir görev grubu kurma konusunda anlaşmaya varıldı.³⁸⁷ Suriye'de bir barış yani Cenevre'den bir sonuç çıkması ise zor gözüküyor. Bunun nedenleri arasında; savaş alanındaki karışık durum, tarafların uzlaşma konusundaki isteksizliği, muhalefet içindeki siyasi dinamikler, İran ve Suudi Arabistan arasındaki düşmanlık ve nihayet Rusya'nın Esat ile ilgili beklentileri

³⁸⁶ Süleyman Özeren, Syrian Conflict Moves into Fourth Phase, Global Policy and Strategy, (Feb 19, 2016).

³⁸⁷ Milliyet, Suriye'de Ateşkes... (12 Şubat 2016).

sıralanıyor.³⁸⁸ Astana Süreci ile Suriye'nin doğusundaki çatışmalar için Rusya ve Türkiye'nin garantörü olduğu ateşkes ilan edildi. ABD ve PYD'nin askerî kanadı olan YPG/PKK, Rakka şehrini ele geçirmeye hazırlanırken Türkiye de bu harekâta müdahil olmak, ara bölgedeki konumunu güçlendirmek istiyor. Ancak bundan ne ABD ne Rusya ve İran memnun.

Resim 10: CIA Ajanı Douglas Laux, Suriye’de Silah Naklinde

Not: Douglas Laux, 2012 yılında Suriyeli muhaliflere silah taşımak için birçok ülke arasında mekik dokuyan CIA ajanlarından biri idi. Laux, CIA’da 8 yıllık kariyeri boyunca Güney Afganistan’da işe başladı ve Suriye’de CIA’nın Suriye Görev Kuvveti içinde iken görevi bıraktı.³⁸⁹

Suriye ekonomisine beş yıllık savaşın verdiği zarar 180 milyar dolar olarak hesaplanmaktadır. Bu savaştan en çok kârlı çıkanların başında silah satıcıları gelmektedir. İstihbarat servislerinin Özgür Suriye Ordusu, El Nusra ve IŞİD’e gönderdiği silahlar içinde bulu-

³⁸⁸ Bassam Barandi, Sasha Ghosh-Siminoff, Syria's Next Election: A Practical Path Forward, National Interest (January 25, 2016).

³⁸⁹ Tactical Hermit, Espionage Files: A CIA Officer’s Long, Futile Secret War (April 4, 2016).

nan son model antik tank füzeleri birkaç hafta içinde getirildi. Libya'daki savaşçıların Kaddafi'nin depolarından çaldığı silahlar Katar tarafından satın alınıp Nisan 2012'de büyük kargo gemileri (Letfallah II) ile Lübnan'a getirildi ve illegal yollardan Suriye'deki muhalif gruplara aktarıldı.³⁹⁰ Nisan 2014'e kadar ılımlı İslamcı Harekât Hazm grubuna binlerce TOW anti-tank füzesi gitti ve bunlar daha sonra El Kaide uzantısı El Nusra'ya geçti. ılımlı İslamcılar para kazanmak için bunları diğer gruplara satmaya başladılar. Bu arada CIA'nın Ürdün'de eğitim gören muhaliflere gönderdiği silahlar çalındı ve karaborsada satıldı. CIA, Ürdün üzerinden Suriye'nin güneyinde savaşan Güney Cephesi'ni destekliyor. Suudi Arabistan'ın Yarmuk Tugayına gönderdiği Stinger füzeleri ise gene El Nusra'nın eline geçmişti.

³⁹⁰ Alexander Kuznetsov, The CIA and Arms Deals in the Middle East, Strategic Culture (14 June 2016).

YEDİNCİ BÖLÜM

MISIR-İSRAİL-FİLİSTİN EKSENİNDE CIA

ABD ve özelde CIA, tıpkı İngilizler gibi Orta Doğu politikalarını ağırlıklıla Mısır üzerinde yürüttü. CIA'nın ana üslenmesi ve faaliyetlerinin odak noktası burası idi. Mısır, ABD'nin İsrail ve MOSSAD ile iş birliği için de önemli bir ülke oldu. İsrail'in güvenliği ve Arapların bölünmüş tutulması için Mısır elde tutulmalıydı. Ancak Mısırlı liderler ABD'nin karşısında (Cemal Abdülnasır gibi) ya da yanında olmanın (Enver Sedat, Hüsnü Mübarek) bedelini pahalıya ödediler. 1950'ler boyunca Başkan Eisenhower ve Dulles kardeşler (CIA yöneticisi Allen Dulles ve Dışişleri Bakanı John Foster Dulles) Sovyetler'in "Orta Doğu coğrafyasını ve Arapları Soğuk Savaş ortamından uzakta kendi hâllerine bırakma" önerilerini geri çevirmişlerdi. CIA yöneticileri Frank Wisner ve John Foster Dulles ile Başkan arasında Beyaz Saray'da gerçekleşen görüşmede yapılan konuşmada, Eisenhower "Kutsal savaş görünümü altında istediğimiz her şeyi yapabiliriz." ifadesini kullanmıştı.³⁹¹ 1947-1948'de İsrail devletinin kuruluş sürecinde Müslüman Kardeşler örgütü de Filistin'e gönderdiği gönüllülerle güç kazanmıştı. Bir süre sonra Filistin'den dönen Müslüman Kardeşler mensupları Mısır'da eylem hazırlığına başladılar. Ancak Başbakan Nagraşi Aralık 1948'de ulusal güvenliği tehdit ettiği gerekçesiyle bir dizi yasayla Müslüman Kardeşler örgütünü ülkede yasakladı ve örgüt mensupla-

³⁹¹ Robert F. Kennedy, Syria: Another Pipeline War, Ecowatch (August 08, 2016). <http://peaceneews.org/2016/08/08/syria-another-pipeline-war-robert-f-kennedy-jr-via-ecowatch/>

rının mallarına el koydu. Müslüman Kardeşler ile CIA ve MI6 arasındaki ilişki ve iş birliği 1950'li yıllara gelindiğinde ciddi boyutlara ulaştı. Nitekim 26 Ekim 1954'te Müslüman Kardeşler CIA'nın hazırladığı bir plan ile Cemal Abdülnasır'a suikast düzenlediyse de başarılı olmadılar. Yaklaşık 11 yıl sonra, Temmuz 1965'te bir kez daha denenen suikast de başarısız oldu. Cemal Abdülnasır da bunun intikamını Müslüman Kardeşlerin ideoloğu Seyyid Kutup'ı idam ettirerek aldı.

İsrail ile ilişkilerin 1948'den sonra aldığı yeni boyut Orta Doğu ülkelerinin Batı'ya karşıt bir kimlik geliştirmesini sağlamıştır. 1964'te kurulan Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ), 1967'den sonra gerilla savaşı taktikleri ile İsrail'e karşı mücadeleyi başlattı. Ancak İsrail ve Filistin arasındaki toprak ve bağımsızlık pazarlığına sonradan kendiliğinden müdahil olan taraflar çözüm ihtimalini imkânsız hâle getirdiler. 1960'larda Batı karşıtı bir siyasi İslam ideolojisi olarak Müslüman Kardeşler akımı güçlendi. Müslüman Kardeşler ile Cemal Abdülnasır ve bölgedeki tüm sol kesimler arasında savaş en kızgın şekilde devam ederken ABD ve Batı, İsrail'in Mısır, Suriye ve Ürdün'ü Haziran 1967 savaşında yenmesinden yaklaşık iki yıl sonra 1969'da anti-komünist Müslüman ülkeleri İslam Konferansı örgütünde bir araya getirdi. Bu arada Mısır'ın İsrail ile Camp David Anlaşması'nı imzalamasına Suriye'nin karşı çıkması krize neden oldu. İsrail'in yönlendirmesiyle devreye giren CIA, bilhassa Suudi Arabistan ve Körfez ülkeleri ile iş birliği yaparak Müslüman Kardeşlere yoğun destek sağladı. Bundan yararlanan Müslüman Kardeşler Haziran 1980'de bu kez Başkan Hafız Esad'a suikast girişiminde bulundu. Bu suikasttan kurtulan Hafız Esad, yakalanan birçok Müslüman Kardeş militanını idam ettirdi. Ancak geri adım atmayan Müslüman Kardeşler CIA ve MOSSAD ile birlikte bölgesel ve uluslararası güçlerden aldıkları destekle saldırılarını yoğunlaştırdılar. Her gün onlarca kişinin öldürüldüğü ortamda insanlar sokağa çıkamaz oldular. Bombalamaların hedefi olan polis karakolları, askerî kışlalar, devlet kurumları, üniversiteler ve barolar işlemez duruma geldiler. Şimdi bu üçgendeki hikâyenin başına dönelim.

Mısır ve CIA

Orta Doğu'da Diğer ülkelerde oynanan oyunlar Mısır'da da oynandı. Kim Roosevelt ve onun CIA istasyonu önce Kral Faruk'u 1952'de deviren Özgür Subayları ve onun genç lideri olan Cemal Nasır'ı destekledi. CIA, 1950'lerde "Orta Doğu'da Amerika'nın Dostları" programını uyguluyordu. Programın amacı, Arap kamuoyu içinde ABD'ye yönelik desteği artırmak idi. Bu amaçla, Yahudi karşıtlığı da (anti-siyonizm) desteklendi. Copeland bu dönemde Booz, Allen & Hamilton şirketinin danışmanı örtüsü altında Kahire'de idi ve şehrin dışında Maadi banliyösündeki villasında Nasır'ı misafir ediyordu. Bu balayı 1950'lerin ortasında sona erdi. 23 Temmuz 1952'de Cemal Abdülnasır'ın başını çektiği Hür Subaylar Grubu askerî bir darbeyle iktidarı ele geçirmiş ve Haziran 1953'te Mısır'da kraliyet sistemine son vererek yeni bir cumhuriyet kurmuşlardı. Cemal Abdülnasır'ı iktidara getiren 1952 darbesi İngiliz işgaline ve monarşik egemenliğe karşı süregiden mücadelelerin sonucuydu. Hür Subaylar önceleri Batı sempaticiydi. Avrupa ve ABD ile oluşabilecek müttefiklik olasılığı onlar açısından son derece önemliydi. ABD, Nasır'ın devam eden ekonomik yardım ve silah alımı taleplerini reddetti. Terslenen ve bir çanta içinde 3 milyon dolar rüşvet teklif edilen Nasır, İngilizlerin desteklediği Sovyet karşıtı güvenlik paktına girmeyi reddetti ve Bağlantısızlar hareketine katıldı. 1956'da Süveyş Kanalı'nı millileştirmek isteyince İngiliz-Fransız-İsrail müdahalesi ve işgali geldi. Abdülnasır yönetimi, ABD tarafından reddedildikten sonra, hâlâ tabanın ciddi baskısı altındayken, Süveyş Kanalı nedeniyle Britanya ile çatışmaya girdi ve en sonunda Sovyetler Birliği ile yeni bir iş birliğine sebep olan stratejiye geçtiler. Amerika'nın baskısı ile müdahale durunca, Nasır, askerî yenilgiyi siyasi zafere dönüştürdü. Arap dünyasında kahraman olarak anılmaya başlandı. 1956 Süveyş olayı Cemal Abdülnasır'ın Orta Doğu üzerindeki sömürgeci hareketlenmeye karşı olan liderliğini yansıttı. Genel olarak radikal duyguların, pan-Arabizm'in ve İsrail ile karşı karşıya olan Filistinlilerin umudunun odak noktası hâline geldi. 1956 yılında Mısır'da durum karışmışken, ülkede bu-

lunan kalın gözlüklü, miyop, sessiz TASS Ajansı muhabiri geleceğin Rus başbakanı Yevgeni Primakov'du.³⁹²

Cemal Abdülnasır'ın 1970'te kalp krizi sonucu ölümünden sonra başkan olan Enver Sedat, ülkeyi yeniden Batı'ya, bilhassa ABD ve İsrail'e yaklaştırdı. Temel muhalefet gruplarının temsil edildiği söylenen "platformlarda" yer alabilmek için, Cemal Abdülnasır Nasır'ın monolitik tek partisini, Arap Sosyalist Birliğini (ASU) modifiye ederek asimilasyon politikası uyguladı. Batılılara yanaşmak için Nisan 1972'de, bir günde Mısır'da çalışan 70.000 civarında asker, sivil Sovyet yanlısı teknisyen ve danışmanını kovarak ilk önemli mesajını verdi. 1973 yılında Mısır ve Suriye'nin İsrail'e saldıracağına dair pek çok kanıt olmasına rağmen CIA analizcileri, kanıtları göz ardı edip savaş senaryosunun imkânsız olduğu ön yargılarını değiştirmediler. Ekim 1973'te Mısır kuvvetleri İsrail'in işgal ettiği Sina Yarımadası ve Süveyş Kanalı karşı kıyılarında yerini almıştı. Suriye ise Golan tepelerine tümenler göndermişti. Suriyeli bir CIA ajanı, savaş planını dahi sağlamıştı ama Dışişleri Bakanı Henry Kissinger, bu CIA ajanının ne kadar güvenilir olduğunu sorgulattı.³⁹³ Suriye Raporu, CIA Operasyon Merkezi'ndeki stratejik araştırma analizcisinden o dönemki Orta Doğu baş analizcisi Richard Kovar'a nakledildi. Kovar da Suriye'nin Golan tepelerini alma şansının olmadığını ve saldırının Suriye ordusu ve Hafız Esat için kötü sonuçları olacağına yönelik ilk değerlendirmeye katıldı. İsrail istihbaratı da aynı yanılga içindeydi. Arapların askerî olarak bir şey yapamayacakları ve İsrail'in yeterince caydırıcılığa sahip olduğu düşünülüyordu. Bu açık bir istihbarat hatası idi ama istihbarat başarısızlıkları çok değişik şekillerde olabilir; bazen taktik bir olgu olabilir yani öyle olması istenmiş, istihbarat başarısızlığı yaratılmış olabilir.³⁹⁴ 6 Ekim 1973 Arap-İsrail Savaşı'nın başladığı saatlerde CIA

³⁹² Lütfü Akdoğan, Krallar ve Başkanlarla 50 yıl, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, Ankara, 2011, s. 87.

³⁹³ Tom Gjelten, The CIA And The Hazards Of Middle East Forecasting, NPR Org (February 4, 2013).

³⁹⁴ Matthew T. Penney, Intelligence and the 1973 Arab Israeli War, Nixon Library (30 January 2013).

CIA VE ORTA DOĞU

içinde hemen krizi takip etmek için Orta Doğu Görev Kuvveti oluşturuldu ve UGK içinde kriz dönemlerinde politika yapıcı olarak faaliyet gösteren Washington'daki Özel Faaliyetler Grubu (WSAG³⁹⁵) ile birlikte çalışılmaya başlandı.³⁹⁶

Resim 11: 1973 Arap-İsrail Savaşı'nda Enver Sedat ve Hüsnü Mübarek

Mısır Cumhurbaşkanı Enver Sedat'ın 1977'de İsrail'i ziyaret etmesi ve İsrail Keneset'te konuşma yapması tüm dikkatleri bir

³⁹⁵ WSAG: Washington Special Actions Group.

³⁹⁶ Peter Nyren, CIA's Middle East Task Force and the 1973 Arab Israeli War, Nixon Library, (30 January 2013).

kez daha üzerine çekti.³⁹⁷ 1978'de ABD arabuluculuğunda İsrail ile Camp David Antlaşması yapmasıyla Mısır Ordusu, İsrail için bir tehlike olmaktan çıktı. CIA, Mısır Devlet Başkanı Enver Sedat ile İsrail Başbakanı Menahem Begin arasında, 12 gün süren gizli pazarlıkların ardından Camp David'de 17 Eylül 1978'de imzalanan sözleşmeye göre İsrail, askerî birliklerini Sina yarımadasından çekecek ve Mısır ile diplomatik ilişkilerini normalleştirecekti. Bu sözleşme ile İsrail tarafından Altı Gün Savaşı'nda ele geçirilen Sina yarımadası, Mısır'a geri verildi. Mısır ise İsrail'i tanıdı. Barış çabalarının sonucu olarak, Menahem Begin ve Enver Sedat, 1978 yılı Nobel Barış Ödülü'nü birlikte aldılar. Bu antlaşma çerçevesinde, Washington her yıl Mısır ordusuna 1.3 milyar dolar vermeyi taahhüt ettiği gibi yeniden örgütlenmekte olan Mısır ordusundan aralarında El-Sisi'nin yer aldığı 150 kadar üst düzey asker Amerikan harp okullarına kabul edildi. Ancak Eylül 1978'de İsrail'le imzaladığı Camp David Antlaşması'ndan dolayı Enver Sedat'ın İslamcılarla arası hızla bozulmaya başladı. Suudi Arabistan İstihbarat Şefi Kemal Edhem ve CIA yöneticilerinin tüm çabalarına rağmen İslamcılarla bozulan bu ilişkiler bir türlü düzelmedi. El Kaide'nin şimdiki lideri Eymen El Zawahiri'nin de kurucuları arasında olduğu CIA bağlantılı El-Cihat grubu sonunda Enver Sedat'a 6 Ekim 1981'de askerî geçit töreni sırasında bir suikast düzenleyerek onu halkının gözü önünde öldürdü.

Enver Sedat'a yapılan suikast esnasında başkanlık korumaları, Hüsnü Mübarek'i olay mahallinden alıp kaçırdılar. Bir gün sonra ABD'nin desteğiyle başkanlık koltuğuna oturan Hüsnü Mübarek konuşmasında "Ne Nasır, gibi sert ne de Sedat gibi yumuşak olacağım." diyerek göreve başladı ve İslamcılarla diyalog kapılarını sonuna kadar araladı. Ne var ki İslamcıların hızla güçlenmelerinden tedirgin olan Mübarek, yeniden cephe aldı ve onlarla mücadele etmeye başladı. Hüsnü Mübarek yönetimi altında Mısır; İsrail ve Suudi Arabistan'la birlikte, ABD'nin Orta Doğu'da hegemonyasını

³⁹⁷ Philip Marfleet, *Egypt Contested Revolution*, Chicago University Press Books, 2016, s. 12.

sürdürdüğü ittifaklar sisteminin temelini oluşturdu. Hüsnü Mübarek yönetimi boyunca ABD'den çok büyük miktarlarda sürekli ekonomik ve askerî yardımlar aldı. Gazze'deki ablukayı sürdürdü.³⁹⁸ Amerikan medyasının Hüsnü Mübarek'in yasa dışı 40 milyar ila 70 milyar dolar arası bir servete sahip olduğu tahmininde bulunmasıyla birlikte dedikodular yaygınlaştı. İlk kez Eylül 2005'de Hüsnü Mübarek'in aldığı bir kararla çok adaylı bir seçim dönemine giren Mısır'da, devlet başkanlığına beşinci kez adaylığını koyan Hüsnü Mübarek diğer adayların seçim propagandalarının sınırlandırıldığı seçimi CIA'nın desteğiyle tekrar kazandı.³⁹⁹ Hüsnü Mübarek, rejiminin son zamanlarında sistemin aynı şekilde devam etmesini sağlamak amacıyla iktidarını Ömer Süleyman'a, yine kendisinin yakın bir arkadaşı olan Mısır halkına uygulanan tiranlıkta, baskıda ve yolsuzluklarda yanında olan Ahmed Shafiq'e ve diğer dostlarına devretmeye çalıştı.

Ömer Süleyman (Omer Salamon), İsrail'in ve Amerika'nın iş birlikçisi, zamanının çok büyük bir kısmını Washington ve Tel Aviv arasında geçiren ve onların çıkarlarına sadık bir elemandı. Nitekim CIA desteğindeki generallerin darbesiyle Hüsnü Mübarek devrilmeden önce cumhurbaşkanı yardımcılığına atandı ise de halkın büyük tepkisi buna engel oldu. Dünyadaki her türlü İslamcı hareket, cemaat, grup, parti ve benzeri tüm oluşumları ve bu oluşumların ilişkilerini çok iyi bilen Ömer Süleyman, CIA tarafından yetiştirilip ülkeye gönderilmiş, MOSSAD'la da çok iyi ilişkileri olan bir istihbaratçıydı. El Kaide örgütü ile hep yakından ilgilendi, CIA'nın işkence uçaklarında görev aldı. Hüsnü Mübarek'in sağ kolu olan ve ülkenin tüm istihbarat kurumlarından sorumlu CIA kamplarında özel olarak yetiştirilmiş Ömer Süleyman, toplumun farklı kesimlerinde örgütlenerek güç kazanmaya çalışan İslamcılarının peşine düştü. Birçok radikal İslamcı yakalanıp zindanlara atılsa da bu onların

³⁹⁸ Alex Callinicos, *The Return of the Arab Revolution*, International Socialism, (April 1, 2011).

³⁹⁹ CIA World Factbook,

<https://www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/eg.html>, (28 March, 2010).

kontrol altına alınmalarına yetmedi.⁴⁰⁰ Mayıs 2012’de Mısır’da yapılan cumhurbaşkanlığı seçimlerine adaylığı kabul edilmeyince ortadan kaybolan Ömer Süleyman’ın 12 Temmuz 2012’de de tüm sırları ile birlikte ABD’de öldüğü duyuruldu.⁴⁰¹ Mısır ve İsrail arasında sıkı bağların sürdürülmesinde pek çok kilit isim bugün de önemli rol oynamaya devam ediyor. Mısır’daki rejimin Tel Aviv’le bağlarının derinliği, İsrail askerî yetkilisi Amos Gilad’ın sözlerini alıntılayan bir haber ile en iyi açıklanabilir: “Onlarla çok derin bir diyalogumuz oldu. İsrail için bu ilişkileri korumak ve derinleştirmek çok önemli.” diyen Gilad, “İsrail’in 2008’deki Gazze saldırısı sırasında Mısır’ın hoşgörülü tutumu”ndan bahsetti.⁴⁰²

Wikileaks belgeleri, CIA ve Mısır derin devleti ile istihbaratının ve özellikle de Ömer Süleyman’ın yakın iş birliğini, bunların da Arap halklarına düşmanlığını ortaya koyuyor. Belgelerde Ömer Süleyman’ın, Hamas’ı bahane ederek Filistin halkı direnişe son vermediği sürece Mısır’dan yardım görmeyeceğini söylediği, Gazze’nin “açlıktan ölmesini değil sadece aç kalmasını” istediği belirtiliyor. CIA ile ilişkili bir başka isim Savunma Bakanı Tantawi ise Filistin’e silah kaçırılmasını engellemek için ellerinden geleni yaptıklarını ve daha fazlası için ABD’den destek istediklerini söylediği belirtiliyor. Yazışmalarda aynı ismin Gazze’ye açılan tünellerin tespiti için Amerikan ordu mühendislerinin de yardımını istediği yer alıyor. Wikileaks belgelerinde ifşa olan diğer hususları şu şekilde özetleyebiliriz:

- 2008 ve 2009 yılları arasında ABD’nin Dışişleri Bakanlığı ile Mısır Büyükelçiliği arasında yapılan yazışmalar Mısır’da rejime karşı örgütlenmiş muhalefetin CIA üzerinden desteklendiğini ve finanse edildiğini ortaya koyuyor.

- 30 Aralık 2008 tarihli yazışmada; internet üzerinden faaliyet gösteren ve 6 Nisan Hareketi’ne katılan CIA ile bağlantılı muhalif

⁴⁰⁰ International Herald Tribune, (June 5, 2012).

⁴⁰¹ Hüsnü Mahalli, Mısır Gerçeği; Mısır’da Ne ve Neden Oldu? Yurt Gazetesi (02 Ağustos 2013).

⁴⁰² Yael Levy, Amos Gilad: Egypt our ally against Iran, Hamas, Yedioth Ahronoth (26 Mart 2009).

bir eylemcinin, aralık ayında New York'taki gençlik zirvesine katıldığını, ABD yetkilileriyle bir araya gelip görüştüğünü ortaya koyuyor.

- 19 Ocak 2009 tarihli belge, Amerikalıların Mısır'da kendi çizgilerindeki muhalefete ilgisini ortaya koyuyor. Belgede 2008 Nisan grevine çağrı yaparak 70.000 kişiyi örgütlediği öne sürülen bir kişinin tutuklanması başta olmak üzere muhalif İnternet aktivistlerinin gözaltına alınıp tutuklanmalarına tepki gösteriliyor. Muhaliflere verilen destek kapsamında ABD Büyükelçiliği'nin, Google'dan muhaliflerin çektikleri videoları yayınlamasını istemesine ilişkin görüşmelere yer veriliyor.

- Başka bir belgede; ABD, bir dönem gözdesi olan ve CIA'nın Mısır ve Filistin topraklarındaki faaliyetlerine zemin hazırlayıp yasa dışı işlerine göz yuman Hüsnü Mübarek için şu değerlendirmede bulunuluyor; *"Mübarek, Orta Doğu'da istikrarın sembolü gibi duruyor. Yerel komularda Mısır'ın çıkarlarını Amerikalılarla mümkün olduğunca çok yakın görüyor. Ama bu komularda daha cesur hareket etmedeki tereddütleri onun ve Mısır'ın etkisini azaltıyor."*

Wikileaks belgeleri, ABD'nin Mısır'da kendisine alternatif bulmaya çalıştığını, Mısır devletinin en üst düzeyine kadar yandaş bulabildiğini ve Mısır'daki halk isyanlarını haber veren öncü halk hareketlenmeleri ile CIA'nın yakından ilgilendiğini ortaya koyuyor. Savunma Bakanı Tantawi'nin Mısır ordusundaki subaylara verdiği ayrıcalıklar ile hoşnut kalmalarını temin ettiği ifade edilmektedir. İçişleri Bakanı El Adli ve CIA ile bağlantılı İstihbarat Şefi Ömer Süleyman'a da "evcil hayvanları"(subaylar kastedilmektedir) içerde tuttukları için kendilerine teşekkür edilmektedir.

2011 tarihli *L'Arabesque Américaine* başlığını taşıyan kitabın güncellenmiş hâli olan "Arap Baharı'nda ABD'nin Rolüne Dair İnceleme" isimli çalışmasında Ahmed Bensaada; ABD hükümetinin Arap Baharı adı altında arka arkaya gerçekleşen "devrimlerin" kısıtılması, fonlanması ve koordine edilmesinde oynadığı rolü ve ayrıca Batı medyasının bu tarihî olayların önemli bir kısmını dikkatle sümen altı ettiğini ele alıyor. Çalışma, 2011 halk ayaklanmalarına öncülük eden kişilere dikkat çekiyor. Bu isimlerin bazıları CIA'dan para aldıklarını açıkça kabul ediyorlar. Diğerlerinin ise bu konuda

herhangi bir fikri yok, zira bu gerçek onlardan gizlenmişti. Gizli servislerle ve bilhassa CIA ile ilişkili bir kısım işbirlikçi de Mısır ve Suriye’de casusluk faaliyetleri için görevlendirilmişti. Daha sonra bunlardan yedi kişi Mısır’da Kahire’deki ABD Büyükelçiliği’ne iltica talep etmiş ve Dışişleri Bakanlığı eliyle ülkeden çıkarılmıştır.⁴⁰³

Washington Post’un tahminine göre Ulusal Demokrasi Vakfı (NED) ve ABD Uluslararası Kalkınma Ajansının (USAID) sosyal medya ve şiddet dışı örgütlenme teknikleri eğitimlerine yaklaşık on bin civarında Mısırlı katıldı. Bir diğer önemli ve ilginç ayrıntı da sürgünde yaşayan Mısırlı eski polis Ömer Afifi Süleyman’ın Washington’daki bürosundan Tahrir Meydanı’ndaki gösterileri koordine etmesidir. Wikileaks belgelerine göre Ömer Afifi Süleyman 2008-2011 yılları arası dönemde NED’den yıllık 200.000 dolar civarında ücret almaktaydı.⁴⁰⁴

Mısırlılar Tahrir Meydanı’nda günlerce yaptıkları cylemlerle 30 yıllık Diktatör Hüsnü Mübarek’i 25 Ocak 2011’de istifaya zorladıktan bir süre sonra; Muhammed Mursi Seyyid Kutub’un Müslüman Kardeşlerinin kurduğu Hürriyet ve Adalet Partisi ile Arabistan ve BAE destekli Selefi Nur Partisinin oylarıyla 1 Temmuz 2012’de cumhurbaşkanı oldu. Muhammed Mursi, 3 Temmuz 2013 gecesi kendi atadığı Savunma Bakanı ve Genelkurmay Başkanı Abdülfettah El Sisi tarafından askerî darbe ile devrildi. Muhammed Mursi, başta ABD ve İsrail olmak üzere İran, Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri tarafından sürekli engellendi. İhvan-ı Müslimin olarak bilinen Müslüman Kardeşlerin Mısır’daki iktidarı, Suudi Arabistan ve BAE’nin gelecek korkusu yaşamalarına neden oldu. Seçimlerde Mursi’ye destek veren Selefi Nur Partisi, Suudi ve BAE Emirlik ailelerinin isteğiyle bir yıllık süre içerisinde Muhammed Mursi’ye desteğini tedrici olarak geri çekti. Bununla da yetinmeyen Selefi Nur Partisi temsilcileri, Tahrir Meydanı’nda Muhammed Mursi’ye karşı cepheleşen muhaliflerle aynı safta bulunduğu gibi

⁴⁰³ Stuart Jeanne Bramhall, The CIA and Nonviolence, normanpillon.com (May 22, 2015).

⁴⁰⁴ Ahmed Bensaada, The Arab Spring: Made in the USA, Dissident Voice (October 25, 2015).

General Sisi'nin canlı yayında yaptığı darbe açıklamasında sağında ve solunda yer aldılar. Darbeyi finanse eden Suudi Arabistan ve BAE, "Geçici Cumhurbaşkanı" olarak atanan Anayasa Mahkemesi Başkanı Adli Mansur'u ilk birkaç saatte kutlayan ülkeler oldular. Gazze'den Mısır'a açılan tünelleri kapamayan Muhammed Mursi'nin tersine, Abdülfettah El Sisi ilk olarak Filistin-Mısır sınırına çok sayıda asker yığdı ve ardından Gazze tünellerini kapattırdı.

Seçimi kaybetmesinin ardından Birleşik Arap Emirlikleri'ne yerleşen Hüsnü Mübarek'in son başbakanı Ahmed Şefik, CIA aracılığıyla, 2012 yılının Kasım ayında Amerikalılara iki darbe planı sundu: A planına göre, 2011 yılı aralık ayında Muhammed Mursi rezidansında suikastla öldürülecekti. Ancak bu plan deşifre oldu ve İhvan'ın yardımıyla plan kamuoyunda duyurulmadan önlendi. B planı ise iki seçenekten oluşuyordu. Birinci seçeneğe göre; devrilinceye kadar Muhammed Mursi'nin görevi bırakması için ülkeyi istikrarsızlaştıracak ve uzun süreli protestolar yapılacaktı. İkincisinde ise muhalifler birleşerek sandıkta Muhammed Mursi'yi yeneceklerdi.⁴⁰⁵ Wikileaks belgeleri, General Abdülfettah El Sisi'nin CIA'nın destek ve organizasyonuyla "halkın arzusu adına" yapılacak askerî darbeyi haklı gösterecek halk ayaklanmalarının başlamasından haftalar önce cumhurbaşkanının devrilmesi ve hapse atılması planında yer aldığını göstermektedir.⁴⁰⁶ General Abdülfettah Sisi Kuzey Sina'da askerî istihbarat servislerinde görev yapmış, Cumhurbaşkanı Muhammed Mursi ile çalışırken bile Amerikalılar ile İsrail'li yetkililer arasında gidip gelerek faaliyet göstermiş, İsrail hükümetiyle iletişim kurmaya ve birlikte çalışmaya devam etmişti.

Temmuz 2013'te General Abdül Fettah El-Sisi'nin iktidara el koymasıyla Mısır'da Filistin'e en fazla yakınlık duyanlar sokaklardan temizlendi. Filistinlilerin müttefik olarak değerlendirdikleri Mısır'ın Gazze'yi yıkıma terk etmesiyle 2014'te İsrail Gazze'ye yeni-

⁴⁰⁵ Esam el-Amin, The Grand Scam: Spinning Egypt's Military Coup, Counterpunch (July 19, 2013).

⁴⁰⁶ Hüsnü Aktaş, Mısır'da Yaşanan Hükümet Darbesi ve Silahlı Zorbaların İhtirasları, Misak Dergisi, İstanbul (Ağustos 2013).

den saldırmaya başladı. Mısır ordusu Ekim 2013'te Sina'da, Ağustos 2014'te Libya'da cihatçılara hava saldırılarına başladı. Nisan 2015'ten itibaren ABD'nin Mısır politikasında bazı değişimler yaşanmaya başladı. Obama, Ekim 2013'ten beri Mısır'a söz verdiği ancak askıya aldığı silahların verilmesine onay verirken, silah alması için Mısır'a yaptığı nakit yardımlara son verdi.⁴⁰⁷ Artık kredi ile silah almak ayrıcalığı sadece İsrail'e aitti. Bu ilk bakışta ABD'nin artık Mısır'ı stratejik ortak olarak görmediği ve askerî yönetime bir tepki şeklinde yorumlansa da sonuç olarak Mısır üzerinde ABD etkisi azalıyordu. ABD'nin terör ile mücadele eğitimi teklifini reddeden Mısır, kendine hâlâ yeni ittifaklar arıyor. Mısır, komşusu Libya'daki istikrar konusunda en hassas ülke ve Tobruk'taki İslamcı olmayan hükümete elinden gelen desteği veriyor. Yemen'deki savaşa hava ve deniz kuvvetlerini tahsis eden Mısır, Libya'da siyasi bir çözüm bulunmasına çalışıyor. Mısır ve BAE, Tobruk hükümeti yanında iken Türkiye ve Katar, İslamcıların Tripoli tarafını destekliyordu.⁴⁰⁸ Amerikalılar her zaman olduğu gibi ekonomik yardımları yapısal ekonomik reformlar şartına bağlıyor,⁴⁰⁹ ülkeyi küresel sermayeye teslim etmeyi istiyor. Kesin olan artık Mısır ve ABD'nin yollarının ayrılmakta olduğu, öncelikleri ve dünyaya bakışlarının gittikçe farklılaştığıdır.⁴¹⁰ ABD'nin demokrasi isteği değil, Orta Doğu'da laik rejimlere verdiği zarar ve IŞİD tezgâhının arkasındaki gerçek Amerikan yüzü bu ayrılığın ana sebebidir.

İsrail, Filistin ve CIA

İsrail ve Filistin arasındaki sorunların gelişimini tarihsel olarak dört farklı döneme yayabiliriz: 1892'de Osmanlı Filistin'inde Yahudi yerleşiminin başlaması, 1918'de Osmanlı yönetiminin yerini

⁴⁰⁷ Eric Trager, Obama Wrecked U.S.-Egypt Ties, *Washington Institute for Near East Policy* (April 8, 2015).

⁴⁰⁸ Karim Mezran, War in Yemen = Peace in Libya? *Atlantic Council's Rafik Hariri Center for the Middle East* (April 7, 2015).

⁴⁰⁹ Karim Mezran, Lara Talverdian, Why America Needs to Support Tunisia Now, *Nation Interest* (May 18, 2015).

⁴¹⁰ Steven A. Cook, The Long U.S.-Egypt Goodbye, *CFR* (April 6, 2015).

İngilizlerin alması, 1948'de İsrail'in ortaya çıkması ve İsrail yönetimini Filistin Mandası'nın tamamına yayan 1967 İsrail zaferi bu dört aşamanın dönüm noktalarıdır. Museviler ancak Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılmasından sonra bir Yahudi devletinin kurulabileceğini düşündüler. Bu yüzden ilk hedef imparatorluğu yıkmaktı. Siyonistler Enver Paşa, Talat Paşa, Cemal Paşa gibi İttihatçıları destekleyerek iktidara taşıdılar ama İttihatçılar onların kötü niyetlerini anlayamadılar⁴¹¹. 14 Mayıs 1948'de Tel Aviv'de İsrail devleti kurulduktan bir gün sonra Suriye, Lübnan, Irak, Suudi Arabistan ve Ürdün ordusu İsrail'e saldırdılar. Sayıca üstün Arap orduları tam Tel Aviv'e girecekleri sırada "geri dön" emri aldılar. Siyonist teşkilatın Mısır Kralı Faruk, Irak Kralı Naubi Abdulillah, Ürdün Kralı Abdullah'ı satın aldıkları ve açık çek verdikleri sonradan ortaya çıktı.⁴¹²

1948 Arap-İsrail çatışmasıyla yerinden ve yurdundan edilen Filistinliler bölgenin her yerine dağıldı. Önceleri kent yoksulu ve çiftçi olan bu insanlar; Suriye, Lübnan, Mısır ve Ürdün'e sürüldüler. Şam, Beyrut ve Amman'da yerleşim bölgelerine ve buralarda kurulan mülteci kamplarına yerleştirildiler. Biraz varlıklı ve sosyal avantajlara sahip küçük bir kesim ise yükselen petrol ekonomisi temeline yaslanan Körfez ülkelerinin altyapı faaliyetlerinde çalışmak üzere buralara taşındı. Bu mültecilerin birçoğu gittikleri yerlerde politik olarak dışlandılar ve izole edildiler. Filistinlilerin öfkesinden ve bu öfkenin geniş halk kesimlerini etkilemesinden endişe duyan o ülkelerin rejimleri Filistinlileri kamplarda ve yerleşim yerlerinde sıkı bir denetime tabi tutmaya devam ettiler. Öte yandan, Körfez ülkelerinde durum daha farklıydı. Buralarda inşaat mühendisleri, avukatlar, doktorlar, öğretmenler gibi meslek sahipleri özel sektörde ve kamuda görevler aldılar ve varlık sahibi Filistinli iş adamları da inşaat ve ticaret sektörlerinden önemli servetler elde ettiler. Bunlardan en çarpıcı olanı Yaser Arafat'tı. Devleti olmayan,

⁴¹¹ Lütfü Akdoğan, Krallar ve Başkanlarla 50 yıl, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, Ankara, 2011, s. 231.

⁴¹² Akdoğan, a.g.e., s. 228-229.

yurtsuz bu burjuva kesimi 1950'lerde yükselen milliyetçi harekete zemin oluşturdular ve bağımsız bir Filistin için mücadeleye başladılar.

Bu dönemde Orta Doğu'da; Irak'ta devrimci kalkışmalar, Mısır'da Özgür Subaylar hareketinin radikal milliyetçiliği, Yemen ve Cezayir'de sömürgecilik karşıtı hareketler hüküm sürmekteydi. Siyasi hareketler; endüstrinin, finansal sistemin, toprağın ve ticaretin kamulaştırılması da dâhil ekonomik ve sosyal reform isteklerini odaklanmıştı. Bu bağlamda 1950'lerin başlarından itibaren Yaser Arafat arkadaşları Filistin için İsrail'e karşı askerî harekâta girişmeleri yönünde başta Mısır'ın Cemal Abdül Nasr'ı olmak üzere bölgedeki devlet başkanlarına, krallara ve emirlere baskı yapıp lobi faaliyetlerinde bulundular. Ancak beklentileri boşa çıktı. Sömürgecilik karşıtı mücadelenin yoğunlaştığı 1950'lerin radikal politik ortamında birçok Filistinli, Filistin'in kurtuluşunun ancak tüm Arap coğrafyasının sömürgeci güçlerden temizlenmesiyle sağlanabileceğini savunan Milliyetçi Arap Hareketi'ne (MAH) dahil oldu. Arafat ve arkadaşları Arap dünyasındaki diğer devletlerin bir benzerini inşa etme arzusuyla, 1959'da Kuveyt'te El-Fetih'i (Al Fatah) kurdular. El-Fetih'e göre Arap Birliği'ni sağlamanın yolu öncelikle Filistin'in kurtanılmasından geçiyordu. Orta Doğu çapında mücadeleleri tetikleyen değişim umudu, hem İsrail işgali altında yaşayan hem de sürgünde yaşayan tüm Filistinliler üzerinde güçlü bir çekim etkisi yarattı. 13-16 Ocak 1964'te Kahire'de toplanan Arap Zirvesinde Filistin Kurtuluş Örgütü'nün (FKÖ) temelleri atıldı. 29 Mayıs 1964 tarihinde Filistin Ulusal Konseyinin toplanmasının ardından 2 Haziran 1964'te Arap devletlerinin özellikle Mısır devlet başkanı Cemal Abdülnasır'ın yoğun desteği ile kuruldu.

Yasal bir zeminde uluslararası irade ile kurulan FKÖ, kısa süre içerisinde başta CIA olmak üzere gizli servislerle ilişkiye girmekle yetinmemiş, İrlanda İRA, İtalyan Kızıl Tugaylar, İspanya ETA, Alman Baader-Meinhoff, Japon Kızıl Ordu, Ermeni Asala ve Türk Dev-Sol, PKK gibi terör örgütleriyle organik bağlar kurmuştur. Sovyetler Birliği'nden temin ettiği silahlarla bu örgütlere lojistik

destek sağladığı, silahlı eğitimler verdiği, bu şekilde uluslararası terörizmi örgütlediği kayıtlara geçmiştir.⁴¹³ 1965'e gelindiğinde Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) üzerinde etkinliklerini arttıran Arafat ve arkadaşları Cezayir, Çin, Vietnam ve Küba'daki gerilla stratejisinin başarısını yakalama umuduyla Filistin'i kurtarmak için silahlı mücadele çağrısı yaptılar. Bu arada mülteci kamplarında barınan binlerce genç Filistinli ile birlikte başkaldırıdan etkilenen Arap ülkelerinin vatandaşları örgüte katıldı. Silahlı hareketin büyümesiyle çoğu radikal politik görüşleri savunan ancak mücadele içinde Arap devletlerinin temsilcileri gibi hareket eden küçük gruplar ve yeni fraksiyonlar ortaya çıktı. Suriye, Irak ve Lübnan FKÖ içindeki çeşitli gruplara destek sağlıyordu. Suriyeliler; El-Saika, Filistin Halk Kurtuluş Cephesi-Genel Komutanlık ve Filistin Halk Mücadele Cephesi dâhil bir dizi gruba arka çıkıyordu.

1967 savaşıyla İsrail, Ürdün'den Batı Şeria'yı Mısır'dan da Gazze'yi işgal etti ve işgali altındaki bu topraklarda hızla kolonizasyon süreci başlattı. İsrail, kendilerinin yerel halka ilişkilerinde aracılık edecek iş birlikçileri belirledi ve sivil bir Filistin bürokrasisi oluşturdu. İsrail tarafından oluşturulan bu ayrıcalıklı Filistinliler tabakası, İsrail askerî idaresi ve işgalden doğrudan kâr elde eden İsraili iş adamları arasında ilişkiler kurulmasının önünü açan yol haritasının oluşmasını sağladı. 1967'de İsrail ordusunun Batı Şeria'yı işgali üzerine El-Fetih yüzlerce silahlı üyesini bölgeye göndererek silahlı mücadele stratejisini hayata geçirdi ama başarılı olamadı. Öte yandan örgüt, özellikle 1969'dan sonra başta Suudi Arabistan olmak üzere bağlarını sağlamlaştırdıkları bölgedeki Körfez ülkelerinden önemli miktarda hibe ve silah yardımı elde etti. El-Fetih, oluşturduğu silahlı hareket ile İsrail'e karşı gerilla stratejisini uygulayamasa da FKÖ ile birlikte başta Lübnan ve Ürdün olmak üzere Arap ülkelerindeki mülteci kamplarının kontrolünü kısa sürede ele geçirdi. Çok geçmeden bu mülteci kampları, Filistinlilerin merkezi

⁴¹³ İsmet Giritli, Kaynayan Kazan: Ortadoğu, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası 48, 2011, s. 12.

devlet otoritesine meydan okuduğu, ele geçirilmiş alanlar hâline geldi.

1969 yılı Ağustos’unda Leyla Halid isimli bir Filistinli kadının da yer aldığı bir grup Filistinli, içerisinde İsrail’in ABD elçisi İsaac Rabin’in de yolcu olarak bulunduğunu düşündükleri TWA havayollarına ait bir uçağı Şam’a kaçırdılar. Ne var ki İsaac Rabin uçakta değildi. Leyla Halid’in katıldığı ikinci eylem ise, İsrail havayolları El Al’ın bir uçağının kaçırılmasıydı. Bu kez uçakta İsrail Askerî İstihbaratının başı Ahron Yarev’in olacağı haber alınmıştı. Amsterdam’da rehin alınan uçak Amman’a gidecekti ancak pilot onları Londra’ya götürdü. Eylemcilerden Patrick isimli Nikaragualı yapılan operasyon esnasında öldürüldü. Canlı yakalanan Leyla Halid ise İngilizler tarafından tutuklandı ve hapse atıldı. Ertesi gün Dubai’den kalkan bir başka uçak Leyla Halid’i takasla kurtarmak amacıyla bir başka grup Filistinli tarafından kaçırıldı. Yirmi sekiz günlük tutukluluktan sonra Leyla Halid kaçırılan uçakta rehin alınan yolcularla takas edildi. Bu olaylar Filistin davasının dünyada tanınmasını sağladı. 13 Kasım 1974’te BM Genel Kurulunda Filistin sorunu, ilk kez bir devlet ya da hükümeti temsil etmeyen bir kuruluş adına FKÖ’nün en aktif üyelerinden El-Fetih’in lideri Yaser Arafat tarafından dile getirildi.

16-18 Eylül 1982 tarihinde Beyrut’un güneyindeki Sabra ve Şatilla isimli iki mülteci kampı İsrail ordusuna bağlı birlikler tarafından kuşatılmış, birliklerin arasına gizlenmiş Lübnanlı Maruni Falanjist milisler tarafından açılan ateş sonunda, Uluslararası Kızıl Haç örgütünün verdiği rakamlara göre Filistinli ve Lübnanlı 2.750 mülteci hayatını kaybetmişti. Dönemin İsrail’in başbakanı Ariel Sharon’un politik yaşamının en tartışmalı sayfalarından biri olan bu olay tarihe “Sabra ve Şatilla Katliamı” olarak geçmişti. BM’nin 521 sayılı kararı ile katliamı lanetlemesinin ardından, artan uluslararası kamuoyu baskısı ve maddi deliller üzerine İsrail hükümeti bir komisyon toplamayı kabul etti ve Şubat 1983’te bu komisyon üzerinden Ariel Sharon’u katliamdan sorumlu tuttu. Filistin Hareketinin Ürdün’de yaşadığı felaketin yaraları hiç kapanmadı. Sonraki on sene Lübnan’da sıkışıp kalan hareket mensupları burada da neo-faşist Lübnan Falanji ile birlikte Suriye ordusu ve Lübnan’ın güneyini iş-

gal eden İsrail’le sürekli çatıştı. Bu dönem örgütün “Lübnanlaşma”ya maruz kaldığı bir süreçtir. 1982’ye gelindiğinde İsrail büyük bir askerî harekâta girişti ve Lübnan’da konuşlanmış FKÖ mensuplarını ülkeden çıkmaya zorladı ve sonuçta örgüt Tunus, Yemen ve Sudan’a dağılarak bağımsızlık için silahlı mücadele stratejisini bitirdi.

1970 yılında, tarihe “Kara Eylül” diye geçen kanlı bir çatışmadan sonra FKÖ, ilk merkezi olan Ürdün’den çıkarılmış ve Lübnan’a taşınmıştı. Ancak FKÖ, 1982’de kendisine kucak açmış Lübnan’ı İsrail’in işgal etmesine tepki göstermeyerek büyük itibar kaybetmiş ve akabinde Lübnan’dan da çıkarılmıştır. Örgüt buradan da çok daha uzaklara, Tunus’a taşınmıştır. FKÖ’nün bıraktığı boşluğu, adını ilk kez 1983’te duyuran ve kuruluşunda İsrail’in payı olduğu iddia edilen ‘Al-Harekat al-Muqawama al-İslâmîya fî Filistin (Filistin’deki İslami Direniş Hareketi), kısa adıyla Hamas aldı. 1979 yılında İran’da devrimci bir teokrasinin iktidara gelmesi, Afganistan’da cihatçı bir mücadele ile Sovyetler’in yenilgiye uğratılması İslamcı akımların güçlenmesini sağlamıştır. Suudi Arabistan’ın desteklediği El Fetih direnişine İran ve Suriye’nin desteklediği Lübnan’daki Hizbullah ve Müslüman Kardeşlerin uzantısı olan Gazze’deki Sünni Hamas eklenince ortalık terör örgütlerinin sadece İsrail’e karşı değil, kendi arasında da mücadele ettiği bir savaş alanına dönüşmüştür. Filistin’de bir Yahudi devletinin varlığının kabul edilemez olduğunu, Filistin’in cihatla kurtulacağını düşünen Hamas, İsrail’le görüşmeye gerek duymuyordu. 1948’den beri İsrail’le dört savaş yapılmış ve bunların sonucunda Mısır toprakları İsrail tarafından işgal edilmişti. 1978’de Mısır cumhurbaşkanı Enver Sedat’ın ABD’nin aracılığıyla İsrail ile barış anlaşması yapması Filistinlileri yüzüstü bırakmak anlamını taşıyordu ve bu duruma Mısır halkı büyük öfke duymuştu. Filistin sorunu Mısır’ın yerel politik sorunlarıyla iç içe geçmişti.

Resim 12: CIA Operatörü Robert Ames

1970'lerde CIA ajanı olarak çalışan Robert Ames'in hayatının anlatıldığı kitaptan⁴¹⁴ İsrail ve Filistinlilerin bir araya gelmesinde rol aldığını öğreniyoruz. Robert Ames, sık sık Virginia'daki merkeze geri dönen, CIA'nın Orta Doğu baş analizcisi idi. Robert Ames, Lübnan, Yemen, Kuveyt ve Mısır'da görev yaptı ve buralarda pek çok ajan ağı ekti. Nisan 1983'te Beyrut'a, Lübnan'da sivil savaş başladığında CIA Yakın Doğu Bölümü Başkanı olarak geldi. Ames, Yaser Arafat'ın istihbarat şefi (Ali Hasan Salameh) ile yakın ilişkiler kurdu. Lübnanlı iş adamı Mustafa Zein ikisini tanıştırmıştı. Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) o dönemde terör örgütü olarak kabul ediliyordu ve diplomatik ilişki çok sınırlı idi. Salameh, CIA'nın FKÖ içine sızdığı iki önemli kişiden biri idi. Salameh, 1979'da MOSSAD tarafından uzaktan komuta edilen bir sistemle arabası içinde öldürüldü. Ames, MOSSAD'ın ölüm listesinde olduğunu öğrenince, CIA ajanı olduğunu söyleyerek engellemek istedi. Ames, 1993'teki Oslo Barış Görüşmeleri esnasında FKÖ'ye yardım etti. Ames, barış görüşmelerinin sonucunu göremeden Beyrut'taki ABD

⁴¹⁴ Kai Bird, The Good Spy: The Life and Death of Robert Ames, Broadway Books, New York, 2015, s. 65.

elçiliğine düzenlenen araçlı intihar bombası saldırısında öldü. Yokluğu ABD'nin Orta Doğu'daki istihbarat toplama faaliyetlerine önemli bir darbe vurdu.⁴¹⁵ Ames'in başarısının temelinde James Bond olmak yerine, sürekli dostlar kazanmak vardı.

FKÖ seküler bir örgüttü ama Hamas, Gazze Şeridi'ndeki mülteci kamplarında faaliyet gösteren Mısır'ın Müslüman Kardeşler örgütünün içinden çıkmıştı. 1987'e gelindiğinde Gazze'nin yüzde 34'ü, Batı Şeria'nın da yüzde 52'si İsrail'in eline geçmişti.⁴¹⁶ Laik ulusalcılığın FKÖ'ye desteğini azaltacağı umuduyla İslamcılarının büyümesi için İsrail'in açtığı alanda Gazze'de Müslüman Kardeşlerin bir kolu tarafından Hamas kuruldu.⁴¹⁷ İsrail'in dayanılmaz baskıları karşısında Filistinliler Aralık 1987'de İntifada şeklinde toplumsal hareket başlattı. Hamas'ın önemli rol oynadığı bu olağanüstü hareket önce Gazze ve Batı Şeria'daki tüm Filistin toplumuna, ardından da düzenlenen destek eylemleriyle Orta Doğu'nun her tarafına yayıldı. Aylarca süren gösterileri, boykotları, grevleri ve türlü yerel eylemleri kapsayan İntifada, Filistin sorununda Arap yönetimlerinin harekete geçme başarısızlığını gözler önüne sererek Filistin sorununu yeniden Orta Doğu'nun gündemine getirdi. Ancak 14 Aralık 1987'de başlayan İntifada'dan sonra, FKÖ'nün gücünü Hamas üzerinden kırmaya çalışan İsrail'in yanlış hesap yaptığı anlaşıldı. O gün, Gazze bölgesinde bir İsrail kamyoneti, Filistinli işçileri taşıyan bir araca çarparak dört Filistinlinin ölümüne ve dokuzunun da yaralanmasına neden olmuştu. Yaralıların bulunduğu hastanenin etrafında toplanarak eyleme geçen Hamas üyelerinin sivil itaatsizlik şeklinde başlayan eylemleri kısa sürede Batı Şeria'ya yayılmış, yapılan grevler ve protesto eylemlerinde İsrail ürünleri boykot edilmiş, yollara barikatlar kurulmuştu. Filistinli gençlerin sapan ve taş-

⁴¹⁵ BBC News, The CIA Spy Who Could Have Brought Peace to Middle East (29 May 2014).

⁴¹⁶ Mouin Rabbani, Lisa Hajjar, Israel and the Palestinians, 1948-1988, Middle East Report, Issue: 152, 1988, s. 26.

⁴¹⁷ Glenn Robinson, Hamas as Social Movement, in Quintan Wiktorowicz (Ed.), Islamic Activism: A Social Movement Theory Approach, Indiana University Press, 2004.

larına İsrail ağır silahlarla cevap vererek 1993'e kadar bini aşkın Filistinli gencin ölümüne yol açmıştı.

İntifada'nın sert etkisi bütün bölgede hissedilmeye devam ederken Ekim 1988'de Cezayir'de Filistin hareketinin sembolleriyle kitlesel protestolar patlak verdi. Bir yıl sonra benzer protestolar Ürdün'de ortaya çıktı. 1950'lerden bu yana Orta Doğu'nun yaşadığı en istikrarsız dönemi sürecinde Arap rejimleri arasında Filistin sorununu konusunda artık harekete geçmenin gerekliliği üzerinde bir konsensüs oluştu. İşgal Altındaki Topraklar konusu tartışmaya açıldığında Yaser Arafat, İsrail'i meşru bir devlet olarak tanıyıp Batı Şeria ve Gazze'de Filistin ismiyle bir "mikro devlet" kurulması fikrini ortaya atarak Filistin sorununda tarihsel bir ödün verdi. Bu görüşmeler sonunda Yaser Arafat 1993'te FKÖ adına Oslo Anlaşması'na imza atarak Filistinliler için zarar verici bir geri çekiliş dönemi başlatmış oldu. Oslo Anlaşması'nda alınan kararlar doğrultusunda İsrail ile başta Mısır olmak üzere diğer komşu ülkeler arasındaki ekonomik ilişkiler tamamen normalleştirildi. Oslo Anlaşması'ndan sonraki ekonomik ve siyasi değişimler İsrail'in işgal altında tuttuğu topraklarda uyguladığı baskıcı politikalarının daha da yoğunlaşmasını beraberinde getirdi. Batı Şeria ve Gazze büyük İsrail'in parçasıymış gibi değerlendirilmeye başlandı. Oslo Anlaşması'yla birlikte Filistinlilerden oluşturduğu İsrail'e bağlı çekirdek grup genişledi⁴¹⁸. Küçük bir grup Filistinli zenginleşirken, işgal altındaki topraklarda yaşayan çoğunluğun yaşam koşulları kötüleşti.

İsrail'in kolonileşme eğilimleri, sürekli tekrarlanan sınır kapatmalarla birlikte yaygınlaşan yoksulluk 2000'de İkinci İntifada'ya yol açtı. Birinci İntifada kadar enerjik olmayan ancak daha kitlesel olan bu ayaklanma süratle İsrail güçleriyle sonucu belli, eşit olmayan silahlı çatışmaya dönüştü. Bu mücadele sürecinde İsrail 2000'de ayırma duvarını inşa etmeye başladı. Bu duvar, parçalanmış FUY bölgeleri arasındaki iletişimin kopmasına, tarım arazileri-

⁴¹⁸ Adam Hanieh, *Lineages of Revolt: Issues of Contemporary Capitalism in the Middle East* Haymarket, 2013; Ali Abunimah, *The Battle for Justice in Palestine: The Case for a Single Democratic State in Palestine*, Haymarket, 2014.

ne ulaşımın engellenmesine ve daha fazla Filistinlinin tecrit edilmesine yol açtı. İsrail'in Batı Şeria ve Gazze işgalini tamamen bitirmekteki isteksizliği Oslo sürecinin işe yaramayacağını ve Filistin halkının haklarını veremeyeceğini en başından tahmin eden Hamas'ı güçlendirdi ve onu Filistin'in tek önemli muhalif hareketi yaptı⁴¹⁹. Bu arada örgüt; Müslüman Kardeşlerin popülist stratejisine has sosyal yardımlaşma projeleri geliştirerek ve FUY'un İsrail'le uzlaşmasına karşı çıkarak Gazze ve Batı Şeria'daki tabanını durmadan genişletmiş, El-Fetih'in Filistin halkı nezdindeki desteğini hızla elinden almıştı. Çok geçmeden Hamas, İsrail'de "İslamo-faşist" diye tanımlanmaya ve küresel İslam tehdidinin bir parçası olarak görülmeye başlandı. Diğer taraftan İsrail kendisine bağlı Filistin Ulusal Yönetimi'ni (FUY) kurdu. FUY bünyesinde, üniformalı polisleri ve sivil istihbarat birimlerini içeren bir aygıt oluşturuldu. Bunların en önemlisi Önleyici Güvenlik Servisi (ÖGS) idi. On binlerce kişi FUY çatısı altında silah altına alındı.

Gazze'nin ÖGS şefi Muhammed Dahlan (Ebu Fadi), Batı Şeria'nın ÖGS şefi ise Jibril Rahjoub (Ebu Rami) idi. Bu iki şahıs, Ürdün ve Mısır'daki CIA kamplarında yetiştirilen ve İsrail aracılığıyla ABD'nin donattığı elemanları yönetiyordu⁴²⁰. Bunların yönetimindeki ÖGS elemanları birçok keyfi gözaltılar, isnatsız tutuklamalar, işkenceler ve yargısız infazlar gerçekleştirdiler. Teşkilatları, oluşumları ve bağımsız yayın organlarını kapattılar. FUY'un yeni infazcıları olarak Gazze ve Batı Şeria'da var olan veya ortaya çıkmaya başlayan düzeni ele geçirmek ve sonra İsrail ve ABD lehine ayartmak için harekete geçtiler.⁴²¹ Bu süreçte, FUY ileri gelenleri kısa sürede hızla imtiyazlar dağıtan sistemin merkezine yerleşti. Üst düzey FUY mensupları İsraililerle birlikte hareket ederek temel malların tedariki için tekелci imtiyazlar, inşaat ihaleleri ve hizmet

⁴¹⁹ Robinson, ibid, s. 125-126.

⁴²⁰ Arjan El Fassed, Who is Mohammad Dahlan? Electronic Intifada (Dec 20, 2006), www.electronicintifada.net/content/who-mohammad-dahlan/6627

⁴²¹ Graham Usher, The Politics of Internal Security: The Palestinian Authority's New Security Services, in George Giacaman, and Dag Jørund Lønning (Eds) After Oslo: New Realities, Old Problems, Pluto Press, 1988, s. 155.

alımlarındaki tercihleri dağıtır hâle geldiler. Hukuk sistemi üzerindeki etkinliklerinden yararlanarak denetimlerindeki İşgal Altındaki Topraklar'da kamu ve özel sektöre ait arazilerin tahsisinden imar ve iskânına kadar türlü ayrıcalıklardan istifade ettiler. Böylece FUY ileri gelenleri elde ettikleri gelirlerle inanılmaz ölçüde zenginleşmekle kalmadılar, aynı zamanda Körfez sermayesiyle güçlü bağlar kurdular⁴²². 2003'te FUY'un bütçesini inceleyen bir IMF heyeti, 1995-2000 arasında elde ettiği 900 milyon dolarlık gelirin Yaser Arafat ve onun baş ekonomi-maliye danışmanının kontrolündeki "özel hesaplar"a aktarıldığını ve bu paranın Filistin'deki ve yurt dışındaki yatırımlarda kullanıldığını açıkladı⁴²³. Bu, ulusal hareketi aşındırıcı bir etki yarattı.

Hamas'ın ruhani lideri Şeyh Ahmed Yasin, 22 Mart 2003'de sabah namazı sonrası cami çıkışında İsrail helikopterinin füze saldırısıyla öldürüldü. Halefi Abdülaziz Rantissi de 17 Nisan 2003'te aynı şekilde öldürülünce HAMAS'la İsrail arasındaki gerginlik arttı. 2004'e gelindiğinde İsrail'e verilecek her türlü tavize şiddetle karşı çıkan ve seçimlere katılmayı reddeden Hamas, politikasını değiştirdi; silahlı eylemlerini durdurmaya ve El-Fetih ile birlikte pazarlık masasına oturmaya hazır hâle geldi. Yaser Arafat ölünce onun görevini uzun süre kendini İsrail'le ilişkilerin normalleştirilmesine adanmış El-Fetih'in kurucu üyelerinden Mahmud Abbas (Ebu Mazen) devraldı. 2004 yılı Kasım ayında Yaser Arafat ile başlayan ve Ocak 2005'te Mahmud Abbas'ın devlet başkanlığıyla devam eden siyasi süreç İsrail açısından kötü bir dönem oldu. Bu arada, Yaser Arafat yönetiminin yolsuzluk ve kötü yönetim söylentilerinin arttığı dönemde, Hamas temiz siyaset vaadiyle katıldığı Ocak 2006 parlamento seçimlerinde 132 sandalyeli Filistin Meclisinde 74 sandalye kazandı. Mahmud Abbas'ın Lideri olduğu El Fetih hareketi ise 45 sandalyede kalmıştı. Bu süreçte İsrail'in Gazze'nin tamamın-

⁴²² Daoud Kuttub, The Return of Mohammed Dahlan, Al Monitor (October 30, 2013), www.al-monitor.com/pulse/originals/2013/10/mohammad-dahlan-fatah-plo-abbas-uae.html

⁴²³ IMF, IMF Audit Reveals Arafat Diverted \$900 Million to Account under his Personal Control, Electronic Intifada (Sep 20, 2003), <http://tinyurl.com/pmhepq5>

dan ve Batı Şeria'nın bir bölümünden çekilmesi de Hamas'ın Filistin halkı nezdindeki itibarını arttırdı. Hamas lideri İsmail Haniye başbakan olunca İsrail dehşete kapıldı. Çok geçmeden ABD, Gazze'de Muhammed Dahlan liderliğinde bir darbe girişiminde bulundu.⁴²⁴ Başarısız bu darbe girişiminin ardından Hamas, El-Fetih güçlerini bölgeden sürdü. Artık iki tane, ayrı Filistin hükümeti vardı: Hamas'ın Gazze'de ve Abbas'ın liderliğini sürdürdüğü FUY'un Batı Şeria'da.

2006 yılında Hamas'ın Gazze'de seçimleri kazanması El Fetih ile arasında aylar süren bir iç savaş başlatmış ve Hamas Gazze'nin kontrolünü Fetih'ten güç kullanarak almıştı. O dönemden beri ekonomik ve siyasi izolasyon içindeki Hamas, İsrail düşmanlığı ile ayakta kalmakta ve Lübnan'daki Hizbullah örneğini izlemektedir. Mahmud Abbas, 2007'de 1990'lar boyunca FUY'un IMF temsilciliğini yapan İsrail ve ABD'nin gözdesi bir iktisatçı Selam Fayyad'ı başbakanlığa atadı. 2008 yılına gelindiğinde İsrail, Gazze'yi dış dünyaya kapattı ve 2008'in Aralık ayında bölgede büyük bir işgal başlattı. Ne var ki bu gelişmelerin hiçbirisi neo-liberal programı ve FUY'un İsrail'le iş birliğini sona erdirmeydi. Bu arada Hüsnü Mübarek yönetimi altında Mısır, kamu varlıklarının hileli yollarla yerel iş adamlarına ve yabancı yatırımcılara satıldığı bir sürece girmişti. Önceden ulusal servet olarak görülen her şey; örneğin kamu arazileri, su kaynakları, enerji tesisleri, devlete ait fabrikalar ve bankalar satışa çıkmıştı.⁴²⁵ Çok geçmeden Filistin Ulusal Yönetimi de Mısır'da olduğu gibi her şeyi satılığa çıkardı. Körfez devletleri görünümündeki bölgesel sermaye, zenginliğini artırma ve Filistin direnişini kırma arzusundaydı. Hamas, Amerikan ve İsrail yönetimleri tarafından hiçbir zaman tanınmamıştır. İsrail ve Amerikan yönetimleri Hamas Hükümetini zayıflatmak için Batı Şeria'da Fetih hareketinden seçilen Filistin Cumhurbaşkanı Mahmud Abbas'ın güçlenmesi için destek verdiler. Mübarek, Esat, Kral Abdullah ve Körfez

⁴²⁴ David Rose, The Gaza Bombshell, Vanity Fair (April) 2008), <http://tinyurl.com/yvlnu>

⁴²⁵ Philip Marfleet, Mubarak's Egypt—Nexus of Criminality, State Crime, Vol. 2, Issue: 2, 2013.

monarşileri Müslüman Kardeşleri ve Hamas'ı kendi rejimleri için tehdit olarak gördüler.

Ocak 2011'de Arap devrimleri başladığında diktatörler bir bir düşmeye başlamış, kitle hareketleri bütün bölgeyi sarmıştı. Kahire'deki Tahrir Meydanı'nda insanlar, Kudüs'ün özgürleştirilmesi çağrısı yapıp Filistinliler ile Mısırlıların birliğini sağlaması konusunda taviz vermeyeceklerini göstermek için Gazze'ye delegeler yolladılar. İsraili liderlere göre "tarihi bir deprem" yaşayan Orta Doğu'da İsrail politik bir "tsunami"yle karşı karşıya geldi.⁴²⁶ 2011'de Mısır'daki kitlesel mücadelenin Mısır'ın diktatör lideri Hüsnü Mübarek'i devirmesinden pek çok Filistinli memnuniyet duydu. "Ortak kader bilinci" Filistinliler ile sokaklardaki Mısırlıları ve Tunusluları birleştirdi.⁴²⁷ Böylece kritik bir dönemde Filistin'in tecridi Orta Doğu'nun güç odaklarına kafa tutan hareketler tarafından kırılmış oldu. Mısır'da Müslüman Kardeşler iktidara gelince dengeler bir kez daha değişmeye yüz tutmuştu. Suriye krizi ile birlikte İran etki sahasının düşüşe geçmesi karşısında Hamas, İran-Suriye ekseninden Müslüman Kardeşler eksenine geçiş için stratejik bir karar almıştı. Ancak Mısır'da Müslüman Kardeşlerin Mursi iktidarı kısa sürdü. Filistin kendi içinde iki farklı ve düşman tarafa sahiptir: Bir tarafta Batı Şeria'ya hükmeden Fetih hareketi, diğer tarafta Gazze Şeridi'ni yöneten Hamas örgütü. Aralarındaki düşmanlığın ana kaynağı ideolojiktir. Hamas için Filistin'in bağımsızlığı sadece milliyetçi değil dinî bir zorunluluktur.

Ürdün, Lübnan, Körfez Ülkeleri ve CIA

Osmanlı'ya karşı Arap ayaklanmasını örgütleyen İngilizler Suud ailesine Hicaz'ı, Haşimi ailesine Ürdün Nehri doğusunu verdiler ve burası Ürdün Krallığı adını aldı. Fransızlar Suriye'yi alınca Haşimi ailesine Ürdün ve Irak kalmıştı. Ancak Faysal 1958'de Bağdat'ta

⁴²⁶ Natasha Mozgovaya, Barak: Israel facing Regional 'Earthquake' and Diplomatic 'Tsunami, Haaretz (March 23, 2011), <http://tinyurl.com/6kggejy>

⁴²⁷ Rami Almeghani, Gaza Celebrates Fall of Mubarak, The Electronic Intifada (Feb 12, 2011), www.electronicintifada.net/content/gaza-celebrates-fall-mubarak/9229

askerî darbe ile devrilince Haşimilere sadece Ürdün kaldı. Kral Abdullah 1951'de Al Aksa Cami'sinde öldürülünce yerine 16 yaşında büyük oğlu Hüseyin geçti. 1999 yılında Hüseyin ölünce yerini oğlu Abdullah aldı. Bugün Haşimi hanedanı, üçüncü oğul olan Abdullah ile Ürdün'de devam ediyor. Abdullah, babasının ve diğerlerinin başına gelenlerden İngilizlerin ve Amerikalıların dediklerinden çıkılmayacağı dersini çıkarmıştı. Bu yüzden yanı başında İsrail devletinin kurulmasına ve onların yaptıklarına sessiz kalmayı tercih etti. Her iki aile kendilerini yaratan ve onlara birer ülke tahsis eden İngilizlerin, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra da ABD'nin hizmetinde oldular ve halen öyledirler. Bölgedeki Körfez ülkeleri ise 1970-1971 yıllarına kadar İngiliz sömürgesi idi. Orta Doğu'daki sorunların büyük bölümü Suud ve Haşimi kaynaklıdır. Ürdün nüfusunun karışık olması nedeni ile her an bir ayaklanma ile gönderilmesi kolaydır. Her iki aile CIA ve MI6'nın koruması altındadır. Haşimi ailesi İsrail'i korumak için tampon görevi üstlenmiştir. Ürdün Kralı Hüseyin, nüfusunun nerede ise %70'ini oluşturan Filistinlilere nefes aldırılmaz. 1970'te, ABD, İngiltere ve İsrail'den aldığı destekle bir haftada 40 bin kadar Filistinliyi öldürdü⁴²⁸. Ürdün kralı Ağustos 1995'te CIA ile iş birliği yaparak Saddam'ın iki damadına çengel attı ve eşleri ve tüm aileleri ile birlikte Ürdün'e kaçmalarını sağladı. Bu kişiler Saddam hakkında bildikleri her şeyi CIA'ya anlattılar. İşleri bitince ne Hüseyin ne de ABD ve İngilizler onlarla ilgilenir oldu. Oyuna gelen damatlar Saddam'ın "affettim" sözüne inanarak Bağdat'a döndüler ve katledildiler.

Ürdün'deki CIA faaliyetleri Eisenhower Dönemi'nde başladı. CIA, 1952-1999 yılları arasında Ürdün'ü yöneten Kral Hüseyin'e ülke topraklarındaki istihbarat operasyonları için büyük ödemeler yaptı. Kral Hüseyin, CIA parası ve uzmanlığı ülke istihbaratını (GİD⁴²⁹) kurdu ve hükümetini iç ve dış tehditlere karşı korudu. 11 Eylül 2001 sonrası, ABD, birçok terörle mücadele programı için

⁴²⁸ Hüsnü Mahalli, Maniki Dünya İslam Coğrafyasının Kanlı Yüzü, Destek Yayınları, İstanbul, 2016, s. 256.

⁴²⁹ GID: (Jordan) General Intelligence Department.

Ürdün'e para aktardı. Amerikalı ve Ürdünlü ajanlar, Amman'ın dışındaki müşterek terörle mücadele merkezinde birlikte çalıştılar. CIA'nın ele geçirdiği teröristler için Ürdün'de de gizli bir hapishanesi vardı. 2003 yılında CIA Direktörü Goeorge Tenet, şöyle demişti:⁴³⁰ “Ürdün istihbaratını biz kurduk ve şimdi bizim oldu.” Ürdün, stratejik konumu ve Amerikan istihbaratına olan toleransı ile uzun süredir değerli bir üs olmaya devam ediyor. Ürdün güvenliği İslamcı militan gruplara sızma konusunda da önemli bir tecrübeye sahiptir ancak bu, her zaman başarılı sonuçlar getirmemiştir. 2009 yılında Ürdünlü bir doktor El Kaide'ye sızdığını söyleyerek CIA ve GID çalışanlarını Afganistan'daki bir üsse getirdi ve kendini patlatarak yedi CIA çalışanı ve GID elemanının ölümüne sebep oldu.

Resim 13: Joe Biden, Ürdün'deki Zarqa Terörist Eğitim Kampında

Obama yönetimi, Nisan 2013'te CIA üzerinden Ürdün'deki terörist eğitim merkezinde bir program başlattı. Kod adı “Timber Sycamore” olan radikal İslamcıların eğitim ve silahlandırılmasını

⁴³⁰ Bob Woodward, State of Denial, Simon & Schuster, 2006, s. 125.

içeren bu programa bazı bölge ülkeleri de mali destek sağladı. Çin'den gelen FN-6 model omuzdan atılan füzeler dâhil binlerce Kalaşnikof ve milyonlarca mühimmat CIA'nın kontrolünde İncirlik üzerinden bu merkeze gönderildi.⁴³¹ 2013 yılı sonuna kadar CIA; Suudi Arabistan, BAE ve diğer ülkeler ile doğrudan koordine ile eğitim ve silahlandırma faaliyetlerini yönetti. CIA'nın askerî operatörleri isyancılara Kalaşnikof, havan, anti-tank füzeleri ve diğer silahları tedarik etti. Üç yılda eğitilen binlerce isyancı Ruslar gelene kadar güney cephede Esat'a karşı önemli başarılar sağladı. Silahlar büyük ölçüde Balkanlar ve diğer Doğu Avrupa ülkelerinden satın alındı. ABD Savunma Bakanlığı, CIA'dan farklı bir İslamcı savaşçı eğitim programı uyguluyor. Kasım 2013'de Amman polis eğitim tesisinde Amerikalı kadınların öldürülmesinde sosyal medyayı kullanan İslamcıların iz sürdüğü anlaşıldı. Saldırıyı yapan yüzbaşı Ebu Zaid, hemen öldürülmüştü.

Ürdün istihbaratı son yıllarda CIA'nın silahlarını kara borsada satmak, zimmete para geçirmek, para aklamak, dolandırıcılık gibi suçlamalarla uğraşıyor. 1995-2000 yılları arasında Ürdün istihbaratını yöneten General Samih Battikhi, sahte hükümet sözleşmeleri ile bankaları 600 milyon dolar dolandırmakla suçlanıyordu. 8 yıllık hapis cezasını deniz kenarındaki villasında çekerken ceza, 4 yıla indirildi. 2005-2008 yıllarında GİD'i yöneten General Muhammed al-Dahabi ise 2003 yılında başlayan savaşta Irak'tan kaçanları ülkeye almak için milyonlarca dolar rüşvet almaktan suçlandı. Mahkeme aynı zamanda araba kaçakçılığı yaptığını ve Iraklı iş adamlarına Ürdün vatandaşlığı sattığını ortaya çıkardı.

Suriye'de kabile çatışmaları sonucunda Alevilerin lideri bir savaş ağası, ülkeyi yönetmeye başlamıştı. Suriye, önce Lübnan'ı oymaya başladı. Ülke içindeki Hristiyan gruplar birbirileri ile uğraşmaya başladı. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra önce Şii nüfus akımı olmuş, sonra İsrail'in kurulması ile Filistinliler gelmiş ve Lübnan, kaynayan kazana dönüşmüştü. 1976'da Suriye, Lübnan'ı işgal etti

⁴³¹ Mark Mazzetti, Ali Younes, C.I.A. Arms for Syrian Rebels Supplied Black Market, Officials Say, New York Times (June 26, 2016).

ve sivil savaş 1990'a kadar devam etti. Lübnan'ın çeşitli bölümlerinde kabileler kendi kontrollerini kurdular. İran, Şii taraflardan Hizbullah'ı desteklemeye başladı. Lübnan içindeki çatışma dinî gibi gözüксе de daha çok aşiretlerin para, güvenlik, intikam ve güç elde etme savaşıydı. Başkent Beyrut bu savaşın ana muharebe alanı oldu. 1983'te Beyrut'a yapılan saldırıda yüzlerce askeri öldürülünce Amerika, burada çıkarı olmadığına karar verdi ve ülkedeki birliklerini çekti. Bugünkü Lübnan, arkasında aşiret liderleri ve savaş ağaları olan kukla politikacılar tarafından yönetilmektedir.

Eski CIA çalışanlarından Robert Baer'e göre 1982'de Amerikan deniz piyadelerinin Lübnan'a gönderilmesi iyi fikir değildi ve onun tavsiyeleri dinlenmedi.⁴³² 2011 yılında altı ay içinde İran ve Lübnan'da bir düzineden fazla CIA elemanı yakalandı. Bu ajanlar CIA tarafından işe alınan iki ayrı espionaj halkası içinde idiler. Halkalardan biri İran içinde nükleer silah programını, diğeri Lübnan'da Hizbullah'ı hedef alıyordu. Muhtemelen işe alınanlardan bazıları zaten İran ajanı idi. CIA'nın ajanlar ile bulunduğu restaurant (Beyrut Pizza Hut) Hizbullah tarafından takibe alınmıştı ve görüşmeler için PIZZA kodu kullanılıyordu.⁴³³ Yakalananlar dışında bazı CIA çalışanlarının da kimliği deşifre oldu. İran'da ise ne kadar casus yakalandığı bile bilinmiyor ama birkaç düzine olduğu tahmin edildi. İran TV'sine haber olana kadar ABD, ajanlarının yakalandığını gizledi. İran istihbarat bakanı Haydar Moslehi, Mayıs 2011'de 30'dan fazla İran ve İsrail ajanını yakaladıklarını açıkladı. Ardından ajanlar ve ABD gizli haberleşmeleri ile ilgili bilgiler internete konuldu. ABD istihbarat yetkililerine göre yakalanmaların nedeni profesyonellik eksikliği oldu. Geleneksel espionaj anlayışının dışına çekiliyor ve artık istihbarat çalışanları kestirme yolları seviyor. Özetle 2011 yılında ABD'nin İran ve Lübnan'daki tüm casus istasyonu çöktü.

Basra Körfezi haritalarında bile görünmeyen Bahreyn'in Batı açısından iki önemi var: petrol ve İran'ı kontrol etmek için Hürmüz

⁴³² Pat and Samir Twair, CIA and U.S. Middle East Policy Explored, *Washington Report on Middle East Affairs*, May 2014, 31-32.

⁴³³ Matthew Cole, Brian Ross, Exclusive: CIA Spies Caught, Fear Execution in Middle East, *ABC News* (November 21, 2011).

Boğazı. Bahreyn'in nüfusunun %60-70'i Şii'dir ama ülkeyi yöneten kişinin Sünni olması istikrarsızlığın ana kaynaklarından birisidir. Bahreyn'de Sünni iktidarı Şii çoğunlukla karşı karşıya getiren ayaklanmalar Kral Hamit'in Suudi Arabistan'ın liderlik ettiği Körfez İş Birliği Konseyini yardıma çağırması ile bastırıldı.⁴³⁴ Tunus, Mısır ve Libya'da halk ayaklanmaları için demokrasi ve özgürlüklerden bahseden Batı, 15 Şubat 2011'de Bahreyn halkı ayaklanınca S. Arabistan'ı Bahreyn'in başkenti Mename'ye sokup halka ateş açtırdı. Şii çoğunluk tarafından başlatılan ayaklanmanın nedeni baskılar ve ayrımcılık idi. Bahreyn'de siyasi ve sivil toplum grupları 2000'li yılların ikinci yarısında güçlendiler. Bunlar arasında Özgürlük ve Demokrasi İçin El-Hak Hareketi, İnsan Hakları Bahreyn Merkezi, isyanda hayati rol oynadı.⁴³⁵ Ancak konu, İran'a karşı Suudi Arabistan ve ABD'nin çıkarları olunca ne demokrasi ne özgürlükler kaldı. Bu ayaklanma, ABD ve İngiliz özel kuvvetleri başta olmak üzere Batılıların örtülü faaliyetlerinin de yardımı ile Sünni cephe tarafından derhal bastırıldı ve üzeri örtüldü. Ayaklanma bastırılınca Bahreyn limanlarında ve sularında barınan Amerikan 5. Filo'su çok rahatladı ve bu kez İngilizler de Ekim 2015'te üs kurma kararı aldı.

Bahreyn hariç diğer Körfez İşbirliği Konseyi ülkelerindeki ayaklanma girişimleri sınırlı seviyede kaldı. Suudi Arabistan'ın doğu vilayetleri ve bazı büyük şehirlerindeki protestolar ise erken safhada hapisaneler doldurularak bastırıldı.⁴³⁶ Yaklaşık 20 milyar dolar dağıtılan Suudi halkı, demokrasi ve özgürlük istemekten vazgeçti.

⁴³⁴ ICG: Popular Protest in the Middle East and North Africa (III): The Bahrain Revolt, Middle East Report 105 (Brussels, 2011), 2–9; ICG: Popular protest in the Middle East and North Africa (VIII): Bahrain's Rocky Road to Reform, Middle East Report 111 (Brussels, 2011).

⁴³⁵ ICG: The Bahrain Revolt, 2011, s. 14–20.

⁴³⁶ Amnesty International, Saudi Arabia: Protesters and Reformers Targeted in Name of Security, amnesty.org (Dec 1, 2011).

<http://www.amnesty.org/en/news/saudi-arabia-protesters-and-reformists-targeted-name-security-2011-12-01>

Umman ve Kuveyt'teki ayaklanmalar ise farklı yöntemlerle bastırıldı.

Yemen, Somali ve Cibuti ile birlikte Kızıldeniz'in güney çıkış ve girişini yani Bab El-Mendep Boğazı'nı kontrol etmektedir. 1 milyon nüfusu ve 23 bin km² toprağı olan Cibuti'de Amerikan, İngiliz ve Fransız üsleri var ve bu üsleri İsraililer de kullanıyor. Yemen fiili olarak dört parçaya bölünmüş durumdadır: Kuzey'de Şii Husiler, güneyde Sünni kesim, Güney Harcketi ve doğuda Yemen El-Kaidesi. Yemen 1978'den Ocak 2012'ye kadar S. Arabistan ve ABD'nin çok sevdiği Ali Abdullah Salih tarafından yönetildi. Arap Baharı'nın etkisi ile 11 Şubat 2011'de sokağı dökülen Yemenliler Salih'i istifa ettirdi ama gösteriler bitmedi. Salih'i'nin görevini, yardımcısı ABD'nin adamı Mansur Hadi devraldı ama Salih mücadeleden vazgeçmedi. Salih'i'ye bağlı güçler Husiler ile birlikte Hadi güçleriyle savaşıyor. Ocak 2015'te Husiler başkanlık sarayını kuşattılar ve Şubat ayında ise Yemen geçici hükümetini kurdular. Hadi'nin istifa etmek zorunda kalması üzerine CIA, Yemen'deki operasyonlarına başladı.⁴³⁷ Hadi önce Sana'dan Aden'e kaçırıldı ve Hadi tarafından Aden, geçici başkent ilan edildi. ABD'nin işareti ile Fransa, Türkiye ve Batı Avrupa ülkeleri Yemen elçiliklerini kapattı. Oyunun yeni perdesi 23 Mart 2015'te Hadi'nin dışişleri bakanının hava müdahalesi istemesi ile başladı. Suudi Arabistan'ın başlattığı Yemen'e hava saldırısına Mısır, Fas, Ürdün, Sudan, Kuveyt, Birleşik Arap Emirlikleri, Katar ve Bahreyn de destek verdi. Hadi'yi iktidara getirirken ABD ve Suudi Arabistan, Husilerin bir gün iktidarı ele geçirebileceğine ve diğer kabileler ile birlikte ortak bir cephe kurabileceklerine ihtimal vermemişlerdi. Bu yüzden Hadi, yönetimi boyunca taraflara zulmetmekten ve birbirine karşı düşürmekten başka bir şey yapmadı. Yemen Şiiilerin eline geçerek Arap yarımadası İran tarafından kuşatılmış olacak, etki alanı doğu Afrika sahilleri boyunca genişleyecektir. Şii bir Yemen'de üslenecek füzelerin

⁴³⁷ Mahdi Dairus Nazemrova, The Geopolitics Behind the War in Yemen: The Start of a New Front against Iran, Strategic Culture Foundation (30 March 2015).

ABD gemileri ve İsrail'i vurabilecek olması kâbus olarak düşünülüyor. Diğer yandan ABD ve İsrail için Suudi Arabistan ve Arap ülkelerinin kovanından çıkarılıp İran'a doğru püskürtülmesi de tam aradıkları stratejinin parçası oldu. ABD, böylece Orta Doğu'daki tüm stratejik ortaklarını harekete geçirerek onları bir hizaya sokma imkânı buldu.

MOSSAD ve CIA İlişkileri

MOSSAD'ın CIA ile ilişkisinin uzun bir geçmişi vardır. Bunun yanında, İran muhalefeti, Arap ülkelerinin istihbarat servisleri ve özellikle Ürdün ve Suudi Arabistan istihbarat servisleri ile iş birliğinde bulunmaktadır.⁴³⁸ MOSSAD'ın Arap ülkelerindeki faaliyetleri, özellikle bu ülkelerin liderleri ve askerî güçleri konusunda bilgi toplamaya yöneliktir. İsrail, Arap coğrafyasında, çift taraflı çalışan ajanlarla iş görmektedir. Elie Cohen, Suriye hükümetinden bilgi sızdırmış; benzer şekilde Wolfgang Lutz da Mısır polisi ve ordusundan bilgi sızdırmayı başarmış ve Mısır'ın füze programı hakkında bilgi toplamıştır.⁴³⁹ MOSSAD'ın Batı Avrupa ve ABD'de yapılması bulunmaktadır. Bunun en önemli sebebi olarak, Arap ülkelerinin bu ülkelerden silah temin etmeleri gösterilmektedir. Arap ülkelerinin diplomatları, liderleri, üst düzey yöneticileri, İngiltere ve ABD'de eğitim almaktadırlar. Bu ülkelere gerekli olan tüm teknolojik ürünler de yine Batı ülkelerinden satın alınmaktadır.⁴⁴⁰ MOSSAD, ABD ve Batı Avrupa ülkelerinin politikalarını, İsrail'in menfaatleri doğrultusunda şekillendirmek için uğraşmaktadır. Anılan ülkelerde siyasal sisteme etki yapmak amacı ile derin duhul operasyonları gibi çok etkili çalışmalar yapmaktadır. ABD'deki Yahudi lobileri, dış politika yapım sürecinde etkindirler.

⁴³⁸ Stephane Lefebvre, The Difficulties and Dilemmas of International Intelligence Cooperation, International Journal of Intelligence and CounterIntelligence, Volume 16. No. 4, 2003, s. 533.

⁴³⁹ Victor Ostrovsky, By the Way of Deception: The Making and Unmaking of a Mossad Officer. St. Martin's Press, New York, 1990, s. 130-131.

⁴⁴⁰ Ostrovsky, ibid, s. 137.

Önceleri İsrail, Sovyetler Birliği'ne yakınlığı ile ABD için bir tehdit oluşturmaktaydı. İsrail liderlerinin çoğu, Sovyetler Birliği'nden İsrail'e göç etmiş kişilerdi. Bu liderler, Sosyalist Parti üyesiydiler ve İsrail'de İşçi Bayramı kutlamaları yapılmaktaydı. İsrail, Çin Halk Cumhuriyeti'ni tanıyan 5 ülkeden biriydi. CIA'nın Sovyetler Birliği'ndeki istihbarat örgütleri gibi güçlü bir yapısı ve istihbarat yeteneği bulunmamaktaydı. Bu dönemde Sovyetler Birliği, ABD'nin nükleer sırlarını çalmayı başarmıştı. İsrail'in Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa ile yakın ilişkilerinin, ABD'nin Sovyetler Birliği içinde bilgi toplamasını kolaylaştıracağı anlaşılmıştı. 1950'li yıllarda, CIA şefi James Angleton, CIA ve MOSSAD arasındaki iş birliğini sağlayan isim oldu.⁴⁴¹ İsrail Hava Kuvvetleri Komutanı General Ezer Weizman, MOSSAD'ın başındaki Meir Amit'den (Sovyet yapımı olan) bir MİG-21 uçağı ele geçirmesini istedi. Iraklı bir Hristiyan olan Münir Redfa, bir MİG-21 pilotuydu. Hristiyan olduğu için rütbesi yükseltilmediğinden bir MİG-21 uçağını İsrail'e getirdi. Böylelikle İsrail ve ABD, MİG-21'in teknolojisini öğrendiler. İsrail, bu bilgileri paylaşmalarının karşılığında, ABD'nin Sovyet uçaksavar füzesi SAM-2 hakkında bilgi vermesini istedi.⁴⁴²

1957 yılında, MOSSAD'ın Orta Doğu Bölgesi Başkanı Eliahu Sasson, Ankara'ya büyükelçi olarak atanmıştı. Sasson ve Dışişleri Bakanı Fatih Rüştü Zorlu bir araya gelerek iş birliği konularını ele aldılar. 1976 yılında yayınlanan CIA raporunda, İran-İsrail-Türkiye istihbarat servislerinin üçlü iş birliğinden (Trident Programı) bahsedilmektedir. Varılan anlaşmaya göre İsrail, Türkiye'den Sovyetler Birliği'ni izleyecekti. Türkiye, Arap Birliği'nin özellikle Suriye kanadı ile ilgili gelişmelerle ilgili bilgilendirilecekti. İsrail, Türk istihbaratının eğitimine destek verecek ve teknik yardımda bulunacaktı. Aynı dönemde SAVAK ajanları da İsrail'de eğitilmişler ve İranlı ajanlar, İsrailli meslektaşlarından pek çok işkence yöntemi öğrenmişlerdi. İsrail'le istihbarat iş birliği, bazı sorunları beraberinde ge-

⁴⁴¹ Ephraim Kahana, Mossad-CIA Cooperation, International Journal of Intelligence and Counterintelligence, Vol.14, Issue: 3, 2001, s. 409-410.

⁴⁴² Michael Bar-Zohar & Nissim, Mishal, Mossad, Koton Kitap, İstanbul, 2012, s. 211-227.

tirdi. İsrail istihbaratının, Türkiye, Pakistan ve Suudi Arabistan'la ilgili çok gizli bilgileri, Sovyet coğrafyasındaki Yahudileri kurtarmak için sattığı sonradan ortaya çıktı.⁴⁴³ 1979 İran devriminin ardından, Trident programı zedelendi ve İran istihbaratı ile iş birliği sona erdi.

MOSSAD'ın Irak'ın kuzeyindeki Kürtlere desteği, 1958 yılında başlamış, 1963 yılında Kürtler için eğitim kampları düzenlenmiştir. İsrail'in askerî danışmanlar, cephane ve silahları kapsayan yardımı, 1963 yılında gelmiştir. MOSSAD, İran Haber Alma Teşkilatı Savak'la görüşerek İranlı ve İsrailli müsteşarlar, teknik personel ve subaylardan oluşan dinamik bir yapı kurulmasını sağlamıştır. Bu yapı, Barzani için çalışmış; Barzani, 1967 ve 1978 yıllarında, İsrail'e ziyarette bulunmuştur.⁴⁴⁴ 1967'de, Arap-İsrail Savaşı'nda ele geçirilen silahların Kürdistan Demokrat Partisine (KDP) verildiği belirtilmektedir. MOSSAD ve Savak, Kürtlere düzenli silah ve mühimmat sağlanması konusunda tam bir iş birliğinde bulunmuşlardır. Barzani, Irak'taki Yahudilerin, İsrail'e kaçmalarına yardımcı olmuştur.⁴⁴⁵ 6 Mart 1975'te İran ve Irak arasında imzalanan Cezayir Antlaşması ile İran ve Irak anlaşması bir dönüm noktası oldu. Bu tarihten sonra Irak Kürtlerine İran'ın desteği sonlandırıldı. Bu dönemdeki Kürt isyanı, Cezayir Antlaşması neticesinde bastırılmıştır.⁴⁴⁶

El Kaide Lideri Usame Bin Ladin hakkındaki ilk istihbarat, 1988 yılında MOSSAD tarafından CIA'ya iletili. MOSSAD, Ladin'in ileride İsrail'in güvenliğini tehdit edebileceğini tahmin ederek onu izlemeyi ve hakkında bilgi toplamayı sürdürdü. 1980'lerde MOSSAD, Sudan'da eğitim alan Filistinlilerle ilgili bilgi topladı. MOSSAD, diğer İsrail istihbarat servisleri Şabak ve Aman'ın araştırmaları sonucunda, bu yapının başında Mısırlı Ayman El Zevahi-

⁴⁴³ Nezhir Tavlaş, Türk İsrail Güvenlik ve İstihbarat İlişkileri, Avrasya Dosyası C.5, No. 1, 1999, s. 93.

⁴⁴⁴ Ali Kuzu, Mossad, Kariyer Yayıncılık, İstanbul, 2010, s. 117.

⁴⁴⁵ Şalom Nakdimon, Irak ve Ortadoğu'da Mossad, Çev. A.Ekinci, Elips Kitapları, 2004, s. 15.

⁴⁴⁶ Nakdimon, ibidi, s. 23.

ri'nin olduğunu öğrendi. Enver Sedat suikastı sonrasında, tutuklanan ve daha sonra serbest bırakılan Zevahiri, Sudan'da yaşamaktaydı. Zevahiri, Ladin'le yakın iş birliği içindeydi.⁴⁴⁷ Mısır Devlet Başkanı Hüsnü Mübarek'e, Sudan'da suikast teşebbüsü, Bin Ladin'in Sudan'dan çıkarılmasına neden oldu. Bin Ladin, adamlarını Yemen, Pakistan, Afganistan, İran ve Lübnan'a göndermek zorunda kaldı. Ladin, Taliban'la iyi ilişkiler kurduğu Afganistan'a yerleşti ve 1996 yılında, ABD'ye "cihat" ilan etti.

MOSSAD, İran'da nükleer programın yavaşlatılması ve durdurulması amacıyla pek çok sabotajda bulunulmuştur. Kullanılan malzemelerin değiştirilip farklı malzemelerin kullanılmasıyla tesisler zarar gördü. Konu ile ilgili ABD-İsrail iş birliğini resmileştiren anlaşma ise Ağustos 2007'de gerçekleşti. ABD Başkanı Bush, Mayıs 2007'de, CIA'ya İran'ın nükleer projesini geciktirme amaçlı gizli operasyonları başlatma yetkisi verdi. Bu kararın ardından, Batılı gizli servisler, proje için gereken hammadde, yedek parçaları ve teçhizatları, sabote etme kararı aldılar. Dilem nükleer tesisi, Parçin deneme tesisi, Natanz tesisi zarar gördü. İran'ın pek çok tesisinde kazalar ve sabotajlar meydana geldi. İran, ambargolar yüzünden Batılı istihbarat servisleri için çalışan Doğu Avrupa şirketlerine başvurmak zorunda kaldı ve bozuk ürünleri satın aldı. Bunun yanında Tinner ailesi, CIA'ya Libya ve İran'ın nükleer programlarını ifşa etme konusunda yardım etmiştir.⁴⁴⁸ 2005-2009 yılları arasında, İran'ın nükleer tesisleri ve bilim insanlarına yönelik faaliyetlerinde artış görüldü. İran, Kum şehrinde yeni bir nükleer tesis kurmuş ve santrifüj üretmeye başlamıştır. Bu tesis fark edilince İran, tesisle ilgili bilgiyi, Uluslararası Atom Enerjisi Kurumuna ilette. Kum nükleer tesisinin bulunması konusunda CIA, MI6 ve MOSSAD beraber çalıştılar; MOSSAD'ın diğer yabancı istihbarat örgütleri ile bağlantısını Meir Dagan sağladı. MOSSAD, İngiliz ve Amerikan istihbarat servisleri dışında, İranlı muhalif liderlerden de destek aldı.⁴⁴⁹

⁴⁴⁷ Sholomo Shpiro, No Place to Hide: Intelligence and Civil Liberties in Israel, Cambridge Review of International Affairs, Vol.19, Issue: 4, 2006, s. 240-241.

⁴⁴⁸ Bar-Zohar, ibid, s. 35-39.

⁴⁴⁹ Bar-Zohar, ibid, s. 39.

Eski İran Savunma Bakanı General Ali Rıza Asgari, Şubat 2007'de İstanbul'a giderken ortadan kayboldu. Asgari'nin kayboluşuyla ilgili farklı iddialar bulunmaktadır. Bu iddialardan biri, Asgari'nin İstanbul'da CIA ve MOSSAD'a İran'ın nükleer programıyla ilgili gizli bilgiler verdiği ve yeni bir kimlikle, ABD'de yaşadığıdır.⁴⁵⁰ Devrim Muhafızlarının İran sınırları dışındaki operasyonlarını yürüten gücün Kudüs biriminde görev yapan Amir Shirazi ve Devrim Muhafızlarının İran Körfezi komutanı Muhammed Soltani de ortadan kayboldular.⁴⁵¹ Devrim Muhafızları Tugayı komutanlarından General Muhsin Rızai, İran nükleer programında çalışan çok sayıda kişinin yakalandığını belirtmektedir. Bu kişilerin, CIA ve MOSSAD adına casusluk yaptıkları öne sürülmektedir.⁴⁵² 2010 yılında, ABD ve İsrail iş birliği Stuxnet virüsünü geliştirerek Natanz santrifüjlerini kontrol eden bilgisayarları bozdu. İranlı nükleer bilim insanları CIA ve MOSSAD ajanları tarafından öldürüldü.⁴⁵³

İsrail istihbaratı İran'ın, 2009 yılından beri Sudan üzerinden Gazze'ye deniz yolu ile roket taşıdığını biliyordu. Fajr 5 roketleri İran tarafından gönderiliyordu ve 2009'daki İsrail'in Gazze Savaşı, 80 km uzaktaki Tel Aviv'i vuracak bu roketlerin tamamen yok edilmesini amaçlıyordu.

Arap Baharı ile ilgili proje 2011'in çok öncesinde başladı. İlk adım Lübnan eski başbakanı Rafik Hariri'nin 14 Şubat 2005'te MOSSAD tarafından öldürülüp suikastın Esat'ın üzerine atılması oldu. Suriye üzerinde ABD'nin diplomatik baskısı ile Esat güçleri Lübnan'ı terk ettikten 5 yıl sonra suikastı Esat değil, Hizbullah yaptı dediler. Hariri suikastının tartışıldığı günlerde, 22 yıldır Suudi Arabistan'ın Washington büyükelçisi olan Bender Bin Sultan, Nisan 2005'te sessizce ülkesine döndü. Gelir gelmez kendisi için kurulan Millî Güvenlik Konseyinin başına geçti. Bender'in ABD'de tanımadığı kimse yoktu ve Taliban, Kaide, Bin Ladin ve bildik tüm

⁴⁵⁰ Kuzu, ibid, s. 134.

⁴⁵¹ Bar-Zohar, ibid, s. 40-42.

⁴⁵² Ed Blanche, Iran-Israel Covert War', *The Middle East*, July 2009: s. 28-31.

⁴⁵³ Richard Spencer, Iranian Nuclear Scientist 'Killed by Mossad or the CIA', *Telegraph*, 29 November 2010.

radikal İslamcı örgütlerin kurulmasında ve CIA ile birlikte işin içinde idi.⁴⁵⁴ Mısır'da ise daha sonra ABD'nin Ankara büyükelçisi olacak Ricciardone, Kahire'de başta Müslüman Kardeşler olmak üzere Mısırlı muhalif grupları dizayn etmekle meşguldü. Soros, milyonlarca dolar harcayarak sivil toplum örgütleri kuruyor ve Ricciardone'ye destek veriyordu. Mübarek olayı fark edince Ricciardone'nin çekilmesini istedi ama ABD bunu ancak 2009'da yaptı. Ricciardone, Kahire'den Bağdat'a, oradan Kabil'e gittikten sonra Ankara'ya geldi.⁴⁵⁵ Elçilik yaptığı 2011-2015 döneminde Türkiye ile ilgili önemli iç ve dış gelişmelerin arkasındaki isim oldu. Onun Mısır'daki selefi elçiler Margaret Scobey ve Anne Pater-son da aynı işlere devam ettiler.

CIA, İngiliz TV kanalı Barada'ya 6 milyar dolar vererek Esat aleyhine propaganda çalışmalarını başlattı.⁴⁵⁶ Arap Baharı süresince El Cezire ve El-Arabiye televizyonları birer MOSSAD ve CIA operasyon merkezi gibi çalıştı. Wikileaks belgelerine göre de 2003 yılında El Cezire genel müdürü olan Vaddah Hanfar, CIA işbirlikçisi idi. Bin Ladin kasetlerini yayınlamak üzere sadece bu kanala gönderiyordu. İddialara göre, Wikileaks sızmalarından sonra görevi bırakan Hanfar, CIA'nın verdiği 20 milyon dolarla bir araştırma merkezi kurarak CIA'ya eleman devşiriyor ve sık sık Türkiye'ye geliyordu.⁴⁵⁷

Eski CIA ajanı Douglas Laux kitabında, Obama'nın 2011 yılı Ağustos ayında "Esad'ın kenara çekilmesinin zamanının geldiği" yönündeki savını yürürlüğe koymanın yollarını bulmakla görevlendirilen ekipte kendisinin de yer aldığını yazdı. Eski ajan, dönemin CIA Başkanı David Petraeus, Dışişleri Bakanı Hillary Clinton ve Savunma Bakanı Leon Panetta'nın desteklediği planların hepsinin Obama tarafından reddedildiğini savundu.⁴⁵⁸ Sünni-Şii çekişmesine

⁴⁵⁴ Hüsnü Mahalli, Al Sana Bahar, Destek Yayınları, İstanbul, 2016, s. 19.

⁴⁵⁵ Mahalli, a.g.e., s. 20.

⁴⁵⁶ Kennedy: ibid (February 23, 2016).

⁴⁵⁷ Mahalli, a.g.e., s. 21.

⁴⁵⁸ CNN Türk: Eski CIA Ajanından Obama Hakkında Çok Konuşulacak İddia (05 Nisan 2016).

dönüşen savaşın arka perdesinde bölge haritasının enerji kaynaklarına göre yeniden çizilmesi vardı. Bu çalışma, 2008’de Pentagon’un finanse ettiği Rand Corporation tarafından yazılan raporda “uzun savaş” olarak yer almıştı.⁴⁵⁹ Rand, uzun savaşta, örtülü hareketler ve düzensiz savaş ile böl ve yönet stratejisini öngörüyordu. CIA, Orta Doğu için güvenilir El Ezher ulemasının ve Ürdün’ün sevilmeyen ve seçimle iş başına gelmemiş müftüsün sözünü dinleyerek Orta Doğu’yu kan gölüne çevirdi.⁴⁶⁰ Modern ve yapıcı bir İslam şansı kaçtı. Demokrasiyi istemedi çünkü demokrasi isteyenler Amerikalılara karşı idi. Bu yüzden Orta Doğu’da laik güçleri yok etti. Demokrasi kadar dilinden düşürmediği insan haklarını da yok saydı. Bu yüzden 1970 ve 80’lerde Saddam’ın kimyasal gaz kullanmasına bile ses çıkarmadı.

ABD’nin müttefik ülkeleri, çeşitli ülkelere cihatçılar ile birlikte mezhep savaşı yapacaklardı. Esat nasıl olsa karşı koyacak, sivil-ler ölüyor diye yaygara koparılıp işe insani yardım boyutu katılacaktı. Sünni subaylar Suriye ordusunu etkisiz hâle getirecek, Batı’nın silahlandığı cihatçılardan oluşan Özgür Suriye Ordusu, iç savaş ile ülkeyi bölecekti. Bu arada Irak’taki El Kaide’nin Sünni savaşçıları da Özgür Suriye Ordusu’na katılacaktı. CIA parası olmasa idi, hoşgörü ile Suriye demokratik bir ülke kalabilirdi. CIA parası olmasa idi ne Müslüman Kardeşler ne de Hamas, Cemaat-i İslam ya da Usame Bin Ladin ve radikal İslamcı gruplar olacaktı. Ortada bugün düşman dediklerimiz ve terörizm büyük ölçüde olmayacaktı. Suriye’deki muhalif grupların liderleri sık sık Ürdün’de de toplanıp CIA ile birlikte savaş planlarını görüşüyorlardı. Suriye ordusu ile savaşırken yaralanan IŞİD, Nusra ve ÖSO militanları Ürdün-CIA-MOSSAD koordinasyonu ile İsrail hastanelerine taşınıp tedavi edildiler. Netanyahu yaralıları ziyaret ederek moral veriyordu. İyileşti-

⁴⁵⁹ Christopher G. Pernin, Brian Nichiporuk, Dale Stahl, Justin Beck, Ricky Radaelli-Sanchez, *Unfolding the Future of the Long War Motivations, Prospects, and Implications for the U.S. Army, RAND Corporation Arroyo Center (Santa Monica, 2008)*.

⁴⁶⁰ Said K. Aburish, *Lost Victories: The CIA and the Middle East*, liwds.com, (2004), 3.

rilen yaralılar tekrar Suriye'ye sokuldu. 4 yılda 3.500 kadar terörist İsrail hastanelerinde tedavi gördü.⁴⁶¹ Teröristler sıkışınca İsrail uçakları Suriye'deki hedeflerini vuruyorlardı. CIA, muhaliflerle ilişkileri düzenlemek ve onlara silah yardımı ulaştırmak için Ürdün'de büyük bir ofis açtı. Ürdün nüfusunun %70'i Filistinli ve radikal İslamcılar olduğundan CIA-MI6-MOSSAD üçlüsü el birliği ile kralı koruyor, o da 100 yıl önceki dedeleri gibi ihanet yolunda ilerlemeye devam ediyor. İsrail ise hem Golan'da Suriye karşısındaki El Kaide ile hem de Suriye ve Irak'taki Kürtlerle iş birliği yapıyor. Özetle ABD'nin terörle küresel savaşı her iki tarafı da desteklemeye dönüştü.⁴⁶²

Wikileaks belgelerine göre; Barack Obama'nın ABD başkanı seçilmesinde başta Chicagolu silah tüccarı General Dynamics'in sahibi Lester Crown olmak üzere Yahudi lobisinin bazı isimlerinin de etkisi oldu. Nitekim Lizbon'da gerçekleşen NATO füze kalkını görüşmelerinden kısa süre önce İsrail Askerî İstihbarat Başkanı General Amos Yadlin, Chicago'ya gelerek Lester Crown'u ziyaret etti ve İran'a en kısa sürede saldırılması konusunda Obama'yı ikna etmesini istedi. Bu konu, Atlantic Monthly muhabiri ve İsrailli üst düzey kaynaklara ulaşma konusunda oldukça başarılı olan Jeffry Goldberg tarafından açıklandı. 31 Ekim 2008 tarihli belgede,⁴⁶³ ABD Dışişleri Bakanlığının İsrail'deki diplomatlarından yapmalarını istediği istihbarat çalışmalarına ilişkin yazışmalar bulunuyor. Buna göre ABD, diplomatlarından ve gizli servis elemanlarından İsrail'in telekomünikasyon sistemleri ve haritası ile tüm bilgi altyapısının çıkarılmasını istedi. İsrail devletinin üzerinde çalıştığı en yeni teknolojilerin yanı sıra sistemdeki zayıflıkları, askerî otorite, MOSSAD ve diğer güvenlik güçlerinin bilgi altyapıları hakkında çok detaylı bilgiler istenmişti. Elektronik bilgilerin nasıl taşındığı ve transfer edildiği üzerinde duruldu. Üst düzey bürokrasinin kullandığı cep telefonlarının türü bile istendi. Bir başka metinde, hedef

⁴⁶¹ Mahalli, a.g.e., s. 109.

⁴⁶² Guardian (June 12, 2014).

⁴⁶³ 08STATE116392 numaralı belge.

bir ülkeyle ilgili gereksinim duyulabilecek tüm bilgiler istenmek-
teydi. ABD, İsrail'deki diplomat ve ajanlarından Filistinlilerle ilgili
akla gelebilecek her türlü şahsi bilgiyi; Filistinli liderlerin seyahat
planlarını, yol güzergâhlarını ve kullandıkları araçlarla ilgili bilgile-
ri istedi. İsrail ile Filistinli örgütler arasında illegal silah alışverişi
hakkında detaylı bilgiler de talep edildi.

ABD, CIA ajanı Valerie Plame'in isminin basına sızdırılması ve
Pentagon'daki İsrail köstebeği Albay Larry Franklin olayını hiçbir
zaman unutmadı. Pentagon'da İran-İrak uzmanı 2002-2003 Michael
Rubin'in ardından diğer Yahudi uzmanlar birer birer tasfiye edildi.
Yine Pentagon'da İran masası sorumlusu olan Albay Larry Franklin
İsrail lehine casusluktan 20 Ocak 2006'da 12 yıl 6 ay hapis cezasına
çarptırıldı. ABD'de faaliyet gösteren Yahudi lobi örgütü AIPAC'tan
Steve Rosen ve Keith Weissman da casuslukla suçlandı. Adı geçen-
ler hakkında başlatılan adli soruşturma sonucunda açılan davada
Rosen için 20, Weissman için 10 yıl ceza istenildi. Bu arada,
AIPAC'ın İcra Direktörü Howard Kohr, 21 Nisan 2005'te Rosen ve
Weissman'ı işten attıklarını duyurdu.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

KUZEY AFRİKA VE ABD

Afrika'da Neler Oldu?

20. yüzyılın başında bütün kıta İngiltere, Fransa, Almanya, İtalya, İspanya, Belçika ve Portekiz arasında bölüşülmüştü. I. Dünya Savaşı'nda Almanya yenilince onun sömürgeleri diğerleri arasında bölüşüldü. Bugünkü Afrika ülkelerinden yalnızca Etiyopya sömürge olmadı. Afrika'yı bir köle kaynağı olarak görenler daha sonra onunla hem hammadde kaynağı hem de pazar olarak ilgilenmeye başladılar. Köleliğin kalkma nedeni üretilen malı satacak birilerini bulmaktı. Bedava çalıştırılan köleler ücretli işçi hâline getirildi. Köleciliğin yasaklanması doğrudan bununla ilişkiliydi. Köle tacirleri, madenlere ya da çiftliklere işçi temin eden kuruluşlar hâlinde örgütlendi.⁴⁶⁴ Sömürge yönetimleri döneminde Afrika'nın büyük bir bölümü gelişemedi. Çünkü bu yönetimler yüzyıllar boyunca Afrika halkının yaşam düzeyini iyileştirmeden, kıtanın madenlerini, hammaddelerini ve öteki zenginlikleri sömürdü. İkinci Dünya Savaşı'ndan önceki dönemlerde, Fas, Senegal gibi ülkelerde örgütlenme, uyanma ve bağımsızlığa kavuşma çaba ve dileklerine rast gelinmekteydi. 1960'larda kıtanın büyük bölümü yeniden Afrikalıların yönetimine girdi. Afrika'ya giren sosyalizmin Sovyet versiyonu birçok ülkede büyük fabrikalar kurarak, sanayileşme stratejisine dayanıyordu. Hâlbuki bu ülkeler tarım yoğun ülkelerdi ve köylerden erkekler şehre iş için göç ettiklerinde geride eşlerini tarlada ça-

⁴⁶⁴ Fahir Armaoğlu, 20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1995), Alkım Yayınevi, Cilt 1-2, İstanbul, 2011, s. 79.

lışmak için bıraktılar. Şehre olan yoğun göç, altyapısı olmadığından şehirleri çökertirken, çocukları ile yalnız kalan kadınlar da tarımın üstesinden gelemediler. Kısaca hem şehirler hem köyler aynı anda çöktü, bu sosyalizmin de iflası oldu. Sosyalizmden sonra 1980'lerde sahneyi Batılı liberaller ve onların aktörleri olan IMF ve Dünya Bankası aldı. Dayatılan neo-liberal politikalar ile devletin rolü azaltıldı, kamu sektörü çöktü, ulus-devlet yok edildi.

Afrika kıtası, yeni bulunan petrol yatakları ve Çin'in kıtaya nüfuz etmesi ile birlikte yeni bir emperyalist savaşın sahnesi olmakta ve bu savaşın uzun bir süre daha kıtada devam etmesi beklenmektedir. Özellikle Batı Afrika'da yeni bulunan petrol kaynakları yüzünden, ABD ve AB için Batı Afrika petrolü giderek önem kazanmış durumdadır. Petrol üreticisi Nijerya, Libya ve Ekvator Ginesi ile birlikte Afrika, bilinen dünya enerji rezervlerinin %8'ini elinde tutuyor. Afrika petrol üretiminin %70'i Batı Afrika'nın Gine körfezinde yoğunlaşmış durumdadır. Bu çizgi Fildişi sahillerinden Angola'ya kadar genişlemektedir. ABD'de tüketilen toplam petrolün yüzde 10'u Orta Doğu'dan ithal edilirken, önümüzdeki 10 sene içinde yüzde 25'inin Afrika'dan ithal edilmesi planlanıyor. Afrika, dünya petrol rezervinin %10'unu, altının %40'ını barındırmaktadır. Platin ve kromun yaklaşık %80'ine sahiptir. Kıta, yeryüzündeki altının yüzde 40'ına, platin ve kromun da yüzde 80'ine sahiptir. Afrika'nın hemen her bölgesinde farklı amaçlara hizmet eden ve dış güçlerin arkasında olduğu iç savaş potansiyeli bulunmaktadır. Afrika, yakın zamanda tıpkı Orta Doğu gibi birçok ülkenin kaynaklarından yararlanma yarışına gireceği bir kıtadır. Afrika'nın dünya petrol rezervleri içindeki yüzdelik payı 20 yıl içinde yüzde 62 oranında artış gösterdi.

Afrika'daki istikrarsızlıkların sürekli hâle gelmesi ve Batı'nın askerî varlığının devam etmesi için son 10 yılda El Kaide ve türevleri kıtaya taşınmış, yaratılmış ve hatta kurgulanmıştır. 2006'da AFRICOM'un kurulması kararı, ABD'nin kıta ülkelerine sızmasında terörle mücadele bahanesinin yeterli olmaması nedeni ile insani yardım ve kalkınma gibi gerekçelerin hayata geçirilmesi içindi. Böylece askerî imaj geri plana itilecek ve Avrupalılar ile sömürde daha çok iş birliği yapılabilecekti. AFRICOM, özellikle "terörizmle

mücadele" konusunda bölge ülkelerinin silahlı kuvvetlerine yönelik bir dizi eğitim ve modernizasyon faaliyeti yürütmektedir. Dolayısıyla kıta ülkelerinin askerî gücü üzerinde artan ABD etkinliği, Afrika'daki etkinliğini de pekiştiriyor. Bu bağlamda, bu ülkelerde meydana gelen askerî darbelerin de kime hizmet ettiği aşîkârdır.

Batı'nın askerî stratejisi üsler ve büyük birlikler yerine mobil birlikler ile müdahaledir. Kıtada ABD ve Fransa'nın başını çektiği danışıklı dövüşe BM ve Avrupa Birliği de ortak edilmiştir. İç savaşların, isyanların ve katliamların bitmek bilmediği Afrika'da, Çin, birçok ülkeye silah satıyor ya da satmaya çalışıyor. ABD, "İslami Terörizmle Mücadele Konsepti" adını verdiği bir strateji dâhilinde, Çin'in ekonomik etkinlik alanı konumundaki ülkelerde askerî varlığını arttırma ve Çin'in ekonomik faaliyetlerini sekteye uğratma, kıta genelinde Çin'in etkinliğini kırma amacındadır. ABD, Afrika konusunda İngiltere ve Fransa ile daha yakın iş birliği kurdu. ABD, Afrika'da da ayaklanma ve rejim değişikliği projelerine fon sağlamaktadır. ABD'nin NED'i, Afrika'da iyi organize olmuş olan Fransa'nın Uluslararası İnsan Hakları Federasyonu ile birlikte çalışmaktadır. Batı'nın yardımları ülkelerin iç işlerine ve ekonomilerine müdahale için bir araç olmaya devam etmektedir. ABD, Afrika'da Batılı ortakları ile rol paylaşımı yapmıştır. İsrail, aktif olarak Sudan ve Doğu Afrika'nın Balkanlaşması için çalışmakta, silah kaçakçılığı yapmaktadır.

Afrika'da İslami Terör

Teröristler Batılı güçlerin olmazsa olmazıdır, bu yüzden ortaya mantar gibi terör örgütü çıkmıştır. Tuareg, Bokohoma, El Şebab vb.leri ile kıta askerileştirildi ve operasyon düzenlemek sıradan hâle geldi. Örneğin İsrail; İran ve Sudan'ın ortak askerî faaliyetler içine girmesi sebebiyle Sudan ordusuna ait bir fabrikayı bombalayabilmektedir. Ülkenin batısındaki Darfur bölgesinin kopartılması için müdahaleler ve kışkırtmalar devam etmektedir. ABD yönetimi, Batı karşıtı bir direniş hareketini bahane ederek (Joseph Kony) Sudan'a ve diğer bölge ülkelerine (Uganda, Orta Afrika Cumhuriyeti, Güney Sudan, Demokratik Kongo Cumhuriyeti) sürekli yeni birlikler sevk etmektedir. Ülkeler ve kabileler arası çatışmalar, AIDS, siyasal be-

lirsizlikler, zayıf ve aciz hükümetlerin bulunduğu Afrika sahnesinde terörizm ve korsan saldırıları da Batı'nın istediği oyunların manivelasıdır. Batı'nın askerî stratejisi üsler ve büyük birlikler yerine mobil birlikler ile müdahaledir. ABD Savunma Bakanlığı, Fransa'nın Mali'deki El Kaide bağlantılı grup ile mücadelesini överken istihbarat ve stratejik ulaştırma desteği vermektedir.

1991-1996 arasında Sudan, El Kaide'nin merkez üssü olarak görüldü. El Kaide, 1998'de ABD'nin Kenya ve Tanzanya büyükelçilikleri ile Kasım 2002'de Kenya'da bir otele bombalı saldırılarda bulundu.⁴⁶⁵ ABD, 2010 yılında Uganda'ya saldıran El Şebab başta olmak üzere Sudan ve Somali'deki tüm terörist grupları ve aşırı grupları yakından takip etmektedir. Radikal İslam'ın bir kısmını ABD besliyor olsa da durum sanıldığından çok daha karışıktır.⁴⁶⁶ ABD'nin geçmişte “yeşil kuşak” projesi çerçevesinde genel olarak siyasal İslam'ı ve çoğu yerde (örneğin Afganistan) radikal İslamcı grupları örgütleyip silahlandığı, eğittiği doğrudur. Ama aradan geçen yıllar ve değişen dengeler sonucu bugün ABD ve Batı dünyasının pozisyonu değişmiştir. Siyasal İslam ve paralel olarak radikal İslamcı hareketlerin çoğu çoktandır ABD'nin kontrolünden çıkmış ve bölgede etkili bir aktör durumuna gelmişlerdir. Bu da onların Çin gibi farklı emperyalist güçlerle iş birliği içine girmesine olanak sağlamıştır. Batılıların basında yer alan hikâyesi: Irak ve Afganistan'daki başarıları nedeni ile kaçan El Kaide mensupları Mali'de saldırılar düzenlemektedir. Kuzey Afrika'daki El Kaide, Doğu'da El Şebab, Nijerya'da Boko Haram gibi örgütler ABD'nin Afrika'da istediği sahnenin aktörü oldular. Bu örgütlerin varlığı Batı güvenlik stratejisinin velinimetidir.

Somali açıklarından güneye tüm Doğu Afrika kıyılarında bulunan geniş petrol ve doğal gaz yatakları, bölgenin askerileşmesine neden oldu. ABD, “İslami Terörizmle Mücadele Konsepti” adını verdiği bir strateji dâhilinde, Çin'in ekonomik etkinlik alanı konu-

⁴⁶⁵ Ted Dagne, Africa and the War on Terrorism, CRS Report For Congress (January 17, 2002).

⁴⁶⁶ Kerem Dağlı, Afrika'da Yürüyen Emperyalist Kapışma (Kasım 2013), http://marksisttutum.org/afrikada_yuruyen_emperyalist_kapisma.htm

mundaki ülkelerde askerî varlığını artırma ve ekonomik faaliyetlerini sekteye uğratma, kıta genelinde Çin'in etkinliğini kırma amaçındadır. İslamcı militanlar bir veya birden fazla devletten yardım almanın ötesine geçmiş vaziyettedirler. Çok büyük finansal imkânlarla ve çok iyi savaşılabile kabiliyetine sahiptirler. Sınır aşan bir ilişkiler ağı içinde hem mali kaynakları hem lojistik altyapıları güçlüdür. Radikal İslam üzerinden şekillenen bu militan hareket gün geçtikçe güçlenmekte ve kıtayı kendilerine önemli bir merkez hâline getirmektedir. Afrika radikal İslamcı örgütlenmeler için elverişli bir ortama sahiptir. Bu altyapı ve İslam'ın bölgedeki birleştirici gücü düşünüldüğünde Afrika'da uzun vadede İslamcı militanlar meselesinin var olacağı öngörülebilir. Hatta bu faaliyetlerin yükselen bir trendle ilerleyeceği söylenebilir.

Afrika'ya yerleşmek isteyen ABD, bir El Kaide ağı yaratmaya çalışıyor. El Kaide ile ilgili haberler gündeme çeşitli ülkelerin adı verilerek ve aralarında ilişki kurularak veriliyor. Örneğin Nijerya'nın kuzeyindeki bir bombalama diğer ülkelerdeki El Kaide bağlantıları ile ilişkilendirildikten sonra Kuzey Afrika ve Somali ağından bahsediliyor.⁴⁶⁷ Hâlbuki kurulan bu bağın üç ayağındaki İslamcı grupların (Boko Haram, El Kaide ve El Şebab) etnik durumları farklıdır ve ortak bir amaçları da yoktur. Nijerya, ABD'ye en çok ham petrol sağlayan ülkelerden biri ve yabancılar için ekonomik bir merkezdir. Suriye'deki şiddet ivme kazanmadan evvel Somali'deki şiddet azalmıştı. Obama'nın Suriye'de beslediği aynı El Kaide ile ilgili politikası başarısız oldu ve bunun aksini ispatlamak için bir başka yer buldular. El Kaide'ye katıldığı açıklanan Somali merkezli El Şebab örgütü, Kenya'nın zengin semtlerinden birindeki büyük bir AVM'ye düzenlenen baskını üstlendi. Asıl olarak Somali'deki Batı yanlısı geçiş hükûmetine karşı mücadele yürüten El Şebab, saldırıyı Kenya ve diğer Afrika ülkelerinden derlenmiş "Barış Gücü" askerlerinin Somali'den çekilmesi amacıyla düzenlediğini açıkladı. Kenya'da İngiltere'nin yanı sıra BM'ye ve ABD'ye ait askerî

⁴⁶⁷ Jon Gambrell, AFRICOM Commander Sees Nigeria Terror Link, The Associated Press (Aug 17, 2011).

güçler de bulunmaktadır. Somali'deki İslamcı güçlere ve El Şebab örgütüne karşı yürütülen askerî operasyonların merkez üssü Kenya'dır. Saldırının ülkedeki Batılı askerî güçlerin varlığına duyulan ihtiyacı arttırması, en çok ABD-İngiltere'nin işine yaramıştır. Libya'da El-Kaide olarak adlanan grup, Suudi Arabistan, ABD ve İngiltere'nin çıkarlarına hizmet eder gibi görünen, kontrolün ve İsrail'e desteğin sürdürülmesine yönelik büyük oyunlarının değişken bir gücüdür. Kısaca herkesin bir El Kaide'si var ve meşru özgürlük veya daha fazla adalet çağrısı ile iç baskı ve mücadeleyi haklı çıkarmak için bu terör veyahahut El-Kaide kullanılmaktadır. El Kaide, Amerikan uluslararası politikasının bir parçası olarak işlev görmektedir.

ABD'nin Yeni Afrika Stratejisi

ABD'nin Afrika politikası, Soğuk Savaş boyunca kıtada komünizmin sınırlandırılmasına yönelik olurken SSCB'nin çökmesinin ardından ABD dış politikasındaki değişimler, Afrika kıtasında da kendisini gösterdi. 1997 yılında neo-muhafazakârların hazırladığı Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi (PNAC⁴⁶⁸), ABD'nin yeni Afrika stratejisine temel teşkil etti. ABD'nin petrole olan bağımlılığı kritik eşik olan 50 cent'e ulaşmıştı. 2000 yılında Bush başkan olurken, en büyük önceliğini enerji güvenliğine vermişti. ABD için yeni enerji kaynağı olan Sahra Altı bölgesi de hedef olmuştu. 2002'de ABD, Afrika petrolünün %22'sini ithal ediyor ve bu petrol ihtiyacının %14'üne denk geliyordu. Afrika petrolü stratejik ulusal çıkar kapsamında idi ve bunun için askerî güç kullanımı da gerekli idi.⁴⁶⁹ Ancak Bush yönetimi, kıtanın askerileşmesi için enerji ihtiyacını değil, terörle mücadeleyi gerekçe gösterecekti. Ama Sahra Altı için terörle mücadele için gerekli sahne yoktu. Terör daha çok Somali,

⁴⁶⁸ PNAC: Project for the New American Century.

⁴⁶⁹ Daniel Volman, The Bush Administration & African Oil: The Security Implications of US Energy Policy, Review of African Political Economy, Vol.30 No.98 (December 2003), s. 573-84.

Doğu Afrika ve Mağrip bölgesinde vardı.⁴⁷⁰ 1999-2009 arası Sahra-Sahil bölgesinde antropolojik çalışmalar ile geçti. Güney Cezayir, Güney Libya, Kuzey Mali, Kuzey Nijer, Moritanya ve Çad, terörlü mücadele sahnesinin hazırlanması için seçilen bölgelerdi.⁴⁷¹

Batı Afrika'nın, yaklaşık 240 km açıklarında, kıtanın en aktif petrol arama bölgelerinden Sao Tome ve Principe açıklarında yeni petrol bulunması⁴⁷² üzerine ABD, bu adalara bir donanma üssü kurma çalışmalarına başladı. Shell ve BP buralara gelip petrol çıkarmaya başladı. Nijer nehri kıyısında yaşayan halkın yaşamı genc kötüleşirken, halkın tepkisini önlemek için Nijerya Hükümeti, BP ve Shell'in şikâyet ettiği bir yazarı idam etti. Batı Afrika'dan çıkarılacak petrol ve Çad'ın güneyini Atlantik Limanı'na bağlayacak boru hattı sayesinde ABD'nin Afrika petrolündeki payı artacaktır. Afrika çevresindeki sulara yeni keşfedilen rezervler sayesinde Batı Afrika, ABD'nin petrol ithalatının %25'ini karşılayacak ve Orta Doğu petrollerine olan bağımlılık azalacaktır. Öte yandan Mozambik-Botto arasında da çok büyük petrol yatakları bulundu.⁴⁷³ ABD'nin Afrika politikasında öncelikli konumda bulunan ve kilit olarak adlandırılan ülkeler arasında Kenya, Güney Afrika, Angola, Kongo D.C., Nijerya, Liberya ve Kape Verde yer almaktadırlar.

Pentagon, Afrika'daki ana operasyonlarına 2002 yılında Avrupa Komutanlığı (EURCOM) ve Merkez Komutanlığı (CENTCOM) projesi olan Pan-Sahil İnisiyatifi (PSI) kapsamında Mali, Çad, Moritanya ve Nijer ordularının eğitim verilmesi ile başladı. Amaç, 11 Eylül 2001 sonrası Afrika'da orduları kontrol etmek ve bunlardan gerektiğinde istifade etmektir. ABD'nin hedefinde ise üç düşman ül-

⁴⁷⁰ Jeremy Keenan, AFRICOM, Its Reality, Rhetoric and Future, in David J. Francis: US Strategy in Africa (Routledge, 2010), s. 221.

⁴⁷¹ Jeremy Keenan, The Dark Sahara: America's War on Terror in Africa, Pluto (London, 2009); Jeremy Keenan The Dying Sahara: US Imperialism and Terror in Africa, Pluto (London, 2010). Bu iki kitap ABD yönetiminin Cezayir hükümeti ile işbirliği halinde Afrika'da terörist eksikliği sorununu nasıl hallettiğini anlatmaktadır.

⁴⁷² Sol Gazetesi, ABD-Çin-Fransa (AB): 'Tanrılar Çıldırılmış Olmalı' (23 Nisan 2008).

⁴⁷³ Patrick Bond, Talk Left, Walk Right: Rhetoric and Reality in the New South Africa, Pietermaritzburg, KwaZulu Üniversitesi, Global Dialogue, 6 (4), (2004).

ke vardı: Libya, Somali ve Sudan. Yeni stratejiye geçiş Cezayir istihbaratının, ABD askerî istihbaratı ile iş birliği içinde Şubat-Mart 2003'te Cezayir sahrasında 23 Avrupalı turisti kaçırması ile başladı. Suçlanan İslamcı akımın başındaki kişi olan Amari Saifi, Cezayir ajanı idi.⁴⁷⁴ Bu tür fabrikasyon terör faaliyetleri kısa sürede Güney Cezayir'den Mali, Nijer ve Çad'a yaygınlaştırıldı ve böylece artık Bush, Sahrâ'da bir askerî cephe açmak için gerekli malzemeyi toplamıştı. ABD içinde bu tür devlet terörü faaliyetleri, 2002 yılında Savunma Bakanlığı Bilim Kurulu (DSB⁴⁷⁵) tarafından planlanmakta idi. Los Angeles Times gazetesinde Pamela Hess, William Arkin ve David Isenberg tarafından 2002 yılı 26 Eylül, 27 Ekim ve 5 Kasım'ında yer alan analizlerde "Terörle Mücadelenin Desteklenmesinde Özel Kuvvetler ve Müşterek Kuvvetler" başlıklı bir rapor ile "Proaktif, Önleyici Operasyonlar Grubu"nun (P2OG⁴⁷⁶) teşkil edildiği deşifre edildi. Bu örtülü teşkilatın görevi, ABD kuvvetlerinin mücadele edeceği terörist grupları hazırlamaktı. Bunun için mevcut terörist örgütlere sızılacak ve yerel halktan insanların bu gruplara katılması için destek sağlanacaktı.⁴⁷⁷ Bu işe yıllık 3.3 milyar dolar ayrıldı.

Mali, Nijer, Çad ve Moritanya'ya terörist faaliyetlerinin kaydırılması Pan-Sahil İnisiyatifi (PSI⁴⁷⁸) adı altında yürütüldü. Kasım 2002'den Ocak 2004'e kadar bölgede P2OG görevine tahsis edilmiş ABD özel kuvvetleri kullanıldı. Bu tarihten sonra bölgeye sözde terörle mücadele etmek ve sınırları korumak için PSI güçleri taşınmaya başlandı. ABD, bölgesel güvenliği sağlamak ve iş birliğini geliştirmek için artık bu hükümetlere yardım(!) ediyordu. Hâlbuki 2003 öncesi bölgede hiçbir terör faaliyeti yoktu. ABD, terörle mü-

⁴⁷⁴ François Gèze, Salima Mellah, Al-Qaida au Maghreb, ou la très étrange histoire du GSPC', Algeria-Watch (22 September 2007).

⁴⁷⁵ Defense Science Board.

⁴⁷⁶ Proactive, Preemptive Operations Group.

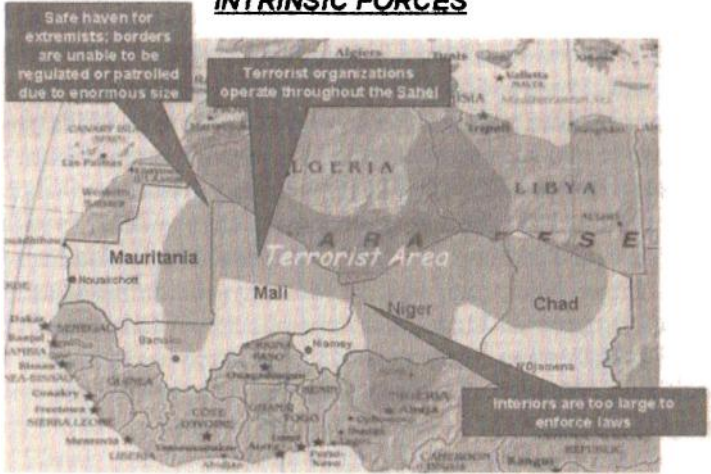
⁴⁷⁷ Chris Floyd, 'Into the Dark: The Pentagon Plan to Promote Terrorist Attacks', Counterpunch, 1 November, 2002. Ahmed Nafeez Mosaddeq, 'Our Terrorists', New Internationalist (October 17–20, 2009).

⁴⁷⁸ Pan-Sahel Initiative.

cadelede artık Afrika cephesini açmıştı. ABD istihbaratı her yerde terörist faaliyeti izleri bulmaya başladı. Bu birlikler geldikten birkaç gün sonra, 11 Mart 2004'te Madrid'de yaşanan tren bombalaması Sahra'da olduğu değerlendirilen gizli El Kaide ile ilişkilendirildi.⁴⁷⁹ P2OG programı, Mart 2004 Madrid ve Haziran 2005 Londra bombalamalarını da şüpheli hâle getirdi.

PAN-SAHREL INITIATIVE

INTRINSIC FORCES

Harita 4: Pan-Sahil İnisiyatifi Alanı

2005 yılında PSI, Trans-Sahra Terörle Mücadele İnisiyatifi (TSCTI)⁴⁸⁰ olarak genişletildi. 23 Mayıs 2006'da Mali'nin kuzeyindeki Kidal bölgesinde Tuareg isyanı, ABD özel kuvvetleri tarafından desteklenen Cezayir istihbarat servisinin işi idi.⁴⁸¹ 15-16 Şubat 2006'da Stuttgart'dan Tamanraset'e köpekleri ile getirilen 100-200 kişilik özel kuvvet unsuru isyandan birkaç gün önce Mali sınırından

⁴⁷⁹ David J. Francis, *US Strategy in Africa*, Routledge (2010).

⁴⁸⁰ Trans-Saharan Counter-Terrorism Initiative.

⁴⁸¹ Jeremy Keenan, *The Dying Sahara: US Imperialism and Terror in Africa*, Pluto (London, 2010).

girmişti. Böylece Kuzey Mali'den bölgenin karıştırılması için yeni bir sahne hazırlanmış oldu. Artan Tuareg isyanları Batı Sahil'in büyük çoğunluğuna (Nijer, Mali, Moritanya ve Güney Cezayir) yayılırken 2007'den itibaren bu isyanlara El Kaide bağlantısı damgası vuruldu. Aralık 2006'da Afrika Komutanlığının (AFRICOM) kurulması ile ABD'nin kıtadaki varlığı yeni bir çehre kazandı. AFRICOM'un en büyük destekçilerinden biri İsrail idi. TSCTI inisiyatifi, AFRICOM'a meşruiyet sağladı ve terörizmle mücadele adı altında kirli bir savaş başlatıldı. Afrika askerî iş birliği içine Mali, Çad, Moritanya, Nijer, Cezayir, Fas, Senegal, Nijerye ve Tunus çekilmişti. Bu inisiyatif 2008 yılında aktif olduğunda AFRICOM'a devredildi. Artık terörle mücadele ve insani yardım Batılıların kirli işlerinin maskesi olacaktı. Pentagon'un asıl hedefi, Afrika'yı yeniden yapılandırarak kendi çıkarları için yeni bir koloni düzeni oluşturmaktı. Bu amaçla, müttefikleri ile birlikte Berberiler, Araplar ve Kuzey Afrika'daki diğer gruplar arasında etnik ve mezhep savaşları çıkarılacaktı. Pan-Sahil inisiyatifi kapsamında kullanılan harita Cezayir, Libya, Nijer, Çad, Mali ve Moritanya sınırlarını değiştiriyordu, Mayıs 2008'de Bush, İran yönetimine karşı Orta Doğu ve Afganistan'da terörist faaliyetlere girişmek üzere bazı gruplara verilmek üzere 400 milyon dolar istemiş, Kongre 300 milyon dolarını onaylamıştı.⁴⁸²

Afrika'daki ABD Kurgusu

ABD, Afrika'daki askerî varlığını özel kuvvet danışmanları, insansız hava araçları (drone'lar) ve milyonlarca dolarlık askerî yardımlar ile geliştiriyor. Amerika bunları, batıdaki Moritanya'dan doğudaki Somali'ye militanlarla mücadele etmek için istihbarat ve eğitim desteği vermek adına yapıyor. Hedef örgütler ise İslamcı olarak tanımlanan Nijerya'daki Boko Haram, El Kaide'nin uzantısı olarak görülen Somali'deki El Şebab, Batı ve Kuzey Afrika'da faaliyet gösteren diğer bir El Kaide grubu (AQIM). İronik olan ise bu

⁴⁸² Andrew Cockburn, Secret Bush "Finding" Widens War on Iran', Counterpunch (May 2, 2008).

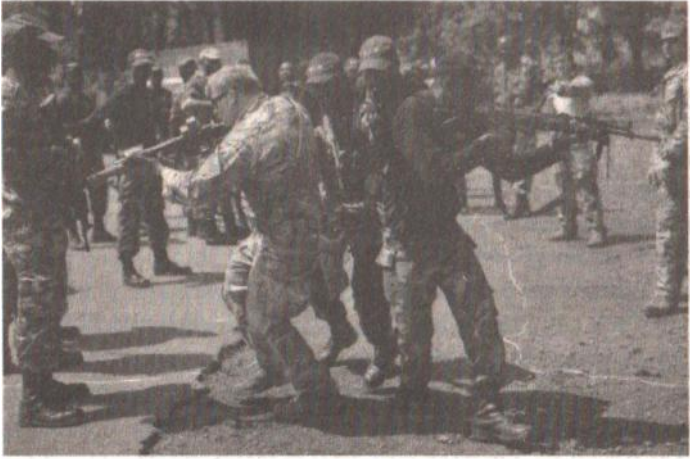
örgütlerin zaten Amerikan askerleri gitsin diye kurulmuş olmasıdır. Afrika Birliği'nin unsuru olarak Ugandalı ve Burundili askerler Mogadişu'da El Şebab militanları ile savaşıyorlar. El Şebab, 2006 yılında Etiyopya'nın Somali'yi işgali ile mücadele için ortaya çıktı. El Şebab ile mücadeleye yardım etmek üzere Amerikan drone'ları Etiyopya'ya yerleştirildi. Bu ülkedeki Arba Minch havaalanını yenileştirmek için ABD milyonlarca dolar harcadı. Buradaki Reaper drone'ların üstüne Hellfire füzeleri ve güdümlü bombalar yerleştirildi. Arba Minch'deki ABD'li asker ve sivil personel sayısının 70.000 civarında olduğu ifade edilmektedir.⁴⁸³ ABD'nin Nijer'de kurduğu insansız hava aracı (drone) üssü bölgede istihbarat çalışmaları ve Mali'de işgali yürüten Fransız güçleriyle iş birliği yapmaktadır. Kurulacak üste, 300 civarında Amerikan askerinin konuşlandırılacağı tahmin ediliyor. ABD'nin halen Afrika'nın doğusundaki Cibuti'de bir askerî üssü bulunuyor. Afrika'da 35 ülkede görevlendirilecek ABD askerleri, operasyonlara katılmayacak ancak ABD Savunma Bakanı'nın imzalı kararına bağlı olarak operasyon yapabilecektir.⁴⁸⁴

ABD, şimdilerde özel kuvvetler ve CIA operasyonları ile çıkarlarını geliştiriyor. CIA ve özel kuvvetler Mogadişu'da küçük ölçekli operasyonlar düzenliyor. Amerika'nın kıtlıkla mücadele için gönderdiği birlikler görevi, terörle mücadele adı altında insan avına çevirdi. Somali'deki özel kuvvetler El Kaide mensubu olarak tanımladıkları pek çok kişiyi planlı operasyonlar ile öldürdü. El Şebab ile mücadele için ABD, Afrika Barış Gücünü kurdu. Amerikan özel kuvvetleri Somali'de doğrudan öldürme görevleri almaktadır. 2009 yılında Deniz Kuvvetleri SEAL elemanları El Kaide liderlerinden Ali Saleh Nabhan'ı helikopterle bir konvoyun önünü keserek öldürdüler ve ölüsünü Usume Bin Ladin'inki gibi denize attılar. Afrika'nın pek çok yerinde özel kuvvetlerin ve CIA'nın sınırlarının çok ötesinde Batılı özel askerî şirketler tarafından katliamlar yapıldığı

⁴⁸³ Craig Whitlock, U.S. Drone Base in Ethiopia is Operational, Washington Post (October 25, 2012).

⁴⁸⁴ Akşam: Nijer'e Üs Kuracaklar (23 Şubat 2013).

bilinmektedir. ABD, Ekim 2011’de Orta Afrika’daki isyancı grup Lord’un Direniş Ordusu ile savaşmak için 100 özel kuvvet mensubu gönderdi. Amerika’nın kendisi için muhatap saymadığı Uluslararası Ceza Mahkemesi ise lideri Joseph Kony’i savaş suçlusunu ilan etti. 20 yıl kadar önce Uganda’da saldırılara başlayan ABD tarafından 2001 yılında terörist grup olarak tanımlanan Lord’un Direniş Ordusu Kongo Cumhuriyeti, Orta Afrika Cumhuriyeti ve Güney Sudan arasındaki geniş cangıl ormanlık alanda faaliyet göstermektedir.⁴⁸⁵ ABD özel kuvvetleri uzun zamandır örgütün lideri Joseph Kony’nin peşindedir. Orta Afrika’daki isyancı Lord’un Direniş Ordusu ile mücadele için Kenya’ya 100 özel kuvvetler danışmanı ve 24 milyon dolarlık yardım gönderdi.⁴⁸⁶ Mart 2016’da ABD, hala Kony’e yaptırımları artırmakla meşguldü.⁴⁸⁷

Resim 14: Kamerun’daki JCET Kampı (2011)

⁴⁸⁵ Donna Cassata, U.S. Insists Mission is Limited for Africa Ops, Associated Press (Oct 25, 2011).

⁴⁸⁶ Jason Straziuso, Somalia, Libya, Uganda: US Increases Africa, The Associated Press (Oct 26, 2011).

⁴⁸⁷ Rick Gladstone, U.S. Broadens Sanctions on Joseph Kony and His Group, The New York Times (March 8, 2016).

ABD'nin Afrika'daki askerî program ve operasyonlarına ayrılan bütçe ciddi oranda arttırılmıştır. ABD kıtaya dönük operasyonlar için tüm hava ulaşım altyapısını yenilemiştir. Askerî operasyonların kapsamı Nijerya, Mali ve Somali'de genişletilmiştir. ABD askerleri, batıdaki Moritanya'dan doğudaki Somali'ye kadar kıtanın iki yakasındaki okyanus boyunca pek çok ülkede istihbarat sağlama ya da militanlara savaşmayı öğretme görevindedir.⁴⁸⁸ Pentagon'a göre hedef, kıtadaki terörist gruplar yani kıtanın teröristlerden temizlenmesidir. Somali'de Uganda ve Burundi'den gelen 9.000 kişilik birliğe El Şebab militanları ile savaşması için 45 milyon dolarlık yardım malzemesi vermiştir. Bu malzemelerin içinde küçük drone'lar, çelik yelekler ve gece görüş cihazları bulunmaktadır. ABD Kenya'ya 24 milyon dolarlık yardım yaparak teröristlerle mücadelede kendisine yardım etmesini sağladı. Haziran 2011'de El Şebab ile mücadele için Somali'ye içlerinde zırhlı araç, gece görüş cihazı ve muhabere malzemesi olan 45 milyon dolarlık askerî teçhizat gönderdi. ABD, gizli üslerden bir drone ağı oluşturdu. Bazı ülkelerdeki drone'lar Yemen'deki El-Kaide'yi de hedeflemektedir. Hint Okyanusu'ndaki Şeşel adalarına yerleştirilen insansız hava aracı drone'lar istihbarat görevi yanında üzerinde silah da taşımaktadır. 2015 yılı itibarı ile AFRICOM'a bağlı Müşterek Birleşik Eğitim Değişimi (JCET) Merkezi 28 ülke askerlerini eğitiyor, Amerikan askeleri kıtanın her yerinde geziyor. Bu faaliyetlerin ilki kendine müttefik bulacağı açık işler için, ikincisi ise örtülü operasyonlar yapıyor. Yapılan eğitimler terörü azaltmıyor, aksine artırıyor. Kıta git-tikçe ölü asker, uyuşturucu ve seks suçları ile çalkalanıyor.⁴⁸⁹

⁴⁸⁸ Jason Straziuso, Somalia, Libya, Uganda: US Increases Africa, The Associated Press (Oct 26, 2011); Jason Straziuso, U.S. Quietly Assumes Military Posture in Africa, The Associated Press (Oct 27, 2011).

⁴⁸⁹ Nick Turse, Sex, Drugs, and Dead Soldiers, Huffington Post (April 21, 2015).

Harita 5: Etiyopya'daki Yeni Drone Üssü

Somali

ABD öncülüğündeki BM güçlerinin işgali ülkedeki karmaşayı daha da içinden çıkılmaz hâle getirdiği gibi bir direnişe de yol açtı ve nihayetinde BM “Barış Gücü” 1995 yılında hezimete uğrayarak geri çekilmek durumunda kaldı. Devletin olmadığı dönem başlamış oldu. Somali'de küresel cihat yanlılarının ülkenin %85'ini ele geçirmesi üzerine Batı dünyası, Afrika Birliğini müttefik ilan etti. ABD'den askerî ve mali destek alan Afrika Birliği güçleri ülkeyi işgal etti. Somali'de Etiyopya ile birlikte ABD politikalarına taşeronluk eden Kenya, Somali halkına zulmetti. Somali halkına karşı Batı medyasında haber verilmeyen birçok zulüm işlendi. Somali'nin ne-

hir ve denizlerine çöpler boşaltılıp kirletilerek, balıkları çalınarak su yolu hakları ihlal edildi. Cibuti, Somali'deki Fransızlar tarafından etnik temizliğe uğratıldı, insanlar farklı uluslararası güçler tarafından bölündü.⁴⁹⁰ Süreç içerisinde ülke birkaç parçaya bölündü (Somalialand, Putland vb.). Bir dönem ABD'nin önünü açtığı ve desteklediği radikal İslami örgütlenmeler günden güne Somali'de hâkim hâle gelmeye başladı. Önce İslam Mahkemeleri Birliği (İMB) adlı siyasi oluşum hâkimiyetini kurdu. Ancak Batı, İMB'yi istemediğinden Hristiyan Etiyopya'nın askerî birlikleri ülkeyi işgal etti ve İMB'yi ülkenin güneyine sürdü. Somali fiilen ikiye bölünmüş oldu. Bu durum İslami hareketin içindeki radikal kanadın güçlenmesini ve öne çıkmasını sağladı. Çünkü işgal kuvvetlerine karşı savaşı onlar örgütlediler ve halk da onları destekledi. İMB'nin içinden çıkan El Şebab kısa sürede etkili bir güç hâline geldi. Yani El Şebab'ı doğuran ve güçlenmesine vesile olan bizzat Batı'nın terörle mücadelesi oldu.⁴⁹¹

Bu süreçte, ABD yavaş yavaş toparlanan İMB'yi böldü. İMB'i oluşturan üç yapıdan biri olan İhvan'ın desteklediği Şeyh Şerif Ahmet'le 2008'de gizli bir anlaşma yaptı. Sonrasında Şerif Ahmet, ABD tarafından Somali Devlet Başkanı ilan edildi. Ancak Şerif Ahmet yönetimi Afrika Birliği (Burundi ve Uganda) askerlerinin varlığıyla ayakta durabilmektedir. ABD'nin ülke içinde kontrgerilla faaliyetleri hız kazandı. Kaçırımlar, suikastlar olağan bir hâl aldı. Irak ve Afganistan'dan sabıkalı Blackwater gibi özel askerî şirketler, sürece dâhil oldu. Somali askerî birliklerini yetiştirmek ve operasyonel eylemler için görevlendirildiler. Ayrıca ABD, Somali'nin eski düşmanlarından Uganda'da askerî birliklerini yetiştirmektedir. Somali önemli coğrafi konumu nedeniyle, Kenya ve Etiyopya'ya yönelik müdahalelerin de kapısını oluşturuyor. Çin ile güçlü ilişkilere sahip olan Etiyopya ayrıca, ABD'ye yakın

⁴⁹⁰ Randy Short, Al-Qaeda Created to Serve US Interests, Press TV (24 September 2013).

<http://www.presstv.ir/detail/2013/09/24/325811/alqaeda-created-to-serve-us-interests/>

⁴⁹¹ Dağlı, ibid.

olan Eritre ile sınır sorunları yaşıyor. Bu sorunlar sık sık sıcak çatışmaya dönüşmektedir. Gelineen noktada El Şebab, El Kaide çatısı altına da girerek aslında sadece Somali’de değil tüm bölgede etkin bir güç hâline gelmeye niyetli olduğunu da ortaya koymuş oldu. Bu örnek, Batılı emperyalistlerin politikalarıyla radikal İslamcı hareketlerin yükselişi arasındaki bağlantıyı ortaya koyması açısından tipiktir. ABD ve diğer Batılı güçler bugün radikal İslamcı güçlerin varlığını emperyalist müdahalelerinin bahanesi olarak da kullanmaktadırlar. Radikal İslamı ve korsanları bahane eden ABD, bugün Somali’yi adeta Doğu Afrika’daki ileri karakolu hâline getirmiştir. Komşu Cibuti’deki Camp Lemonier ile birlikte Somali El Kaide’ye yönelik operasyonlar için üs konumundadır. Somali’deki Afrika Birliği Misyonu’nda (AMISOM) ABD destekli 17 binden fazla asker bulunuyor.⁴⁹² Afrika ülkelerinden derlenen bu askerler bizzat Pentagon tarafından eğitilip finanse ediliyorlar. Körfezin bir yanı Somali, bir yanı da Yemen’dir ve ABD için Yemen’de de işler iyi gitmemektedir.

Sudan ve Darfur Sorunu

Afrika’nın en uzun süreli iç savaşı olan Sudan çatışması, sadece ikinci safhasının başladığı 1983’ten bugüne kadar geçen 20 yıl içerisinde iki milyondan fazla insanın hayatını kaybetmesine ve dört milyon kişinin de evlerinden kaçarak mülteci durumunda yaşamak zorunda kalmasına sebep oldu. Müslüman Kuzey ile Hristiyan Güney arasında 22 yıl devam eden çatışmalarda milyonlarca kişi ölürken Sudan’da olanlar medyaya Batı’nın bölgeye getirdiği barışın zaferi gibi yansıtıldı. Somali’deki Umut Operasyonu’nun asıl hedefi de Sudan’dı. Sudan’daki baş hedef ise Afgan-Araplardı. İnsani yardım iddialarının gerçek yüzü Batılı askerlerin halka yaptıkları ile çok geçmeden ortaya çıktı. Ardından BM, ülkeye 1993 yılında “insani yardım” adı altında müdahale etti. Batılılar gerçek amaçlarına ulaşarak 9 Temmuz 2011’de yapılan referandumla ülkeyi bölerek Güney Sudan’ı bağımsız bir devlet hâline getirdiler. Batılı ülkeler,

⁴⁹² Dağlı, ibid.

Sudan hükümetine karşı savaşan güçlerden JEM, Güney Sudan Kurtuluş Ordusu ve diğer silahlı grupları eğitti, finanse etti ve silahlandırdı. Enerji hatları kontrol altına alırken direnen hükümet güçlerini de şiddet kullanma nedeni ile suçlamaktan da geri kalmadılar.⁴⁹³ Bu, aynı zamanda Müslüman ülkeleri Batı etkisi altında ve aralarında bölünmüş tutma stratejisinin bir parçasıdır.

Harita 6: Sudan ve Darfur Petrol Bölgeleri

Sudan'ın batısında yer alan Darfur'da çatışan taraflar büyük oranda Müslüman olmakla birlikte sorun, tarafların Arap olup olmamalarıyla ilgilidir. 2003 yılında, yerel bir isyanın ardından, bölgedeki kabilelerden "Toro Boro" ile Sudan hükümeti tarafından kurulan ve desteklenen milis kuvvetleri arasında çatışmalar başlamıştır. Bu çatışmalarda Darfur nüfusunun üçte biri -yaklaşık 2 milyon insan- zorla yerinden edildi, binlerce insan öldürüldü. 4 Mart 2009 tarihinde Uluslararası Ceza Mahkemesi, Sudan Devlet Başkanı Ömer El Beşir hakkında Darfur bölgesinde soykırım, savaş suçu ve insanlığa karşı suç işlemekten dolayı tutuklama emri çıkardı. Böylece görev başındaki bir lidere ilk kez soykırım, savaş suçu ve insanlığa karşı suç cezası onanmış oldu. Bu karar, sorunu çok daha geniş bir boyuta taşıdı. Buna karşın, El Beşir'in Eritre ve Mısır'a yapmış olduğu resmî geziler, bu kararı tanımadığı yönündeki açık-

⁴⁹³ Ali Cordoba, Energy War: NATO meddling in Sudan to block China, Global Research (18 January, 2009).

lamalarının önemli bir göstergesi olarak kabul edilmiştir. Darfur Sorunu'nun çözümü, yalnızca Sudan'ın değil, kıtanın istikrarı açısından da büyük önem taşımaktadır. BM ve Afrika Birliği, Sudanlı yetkililerle birlikte Darfur'da kapsamlı bir barış için yeni bir yol haritası hazırlamakla birlikte, Sudan'daki muhalif hareketlerin bu sürece katılmaması ve Sudan Hükümetinin temkinli yaklaşımı nedeni ile iyimser bir hava bulunmamaktadır.⁴⁹⁴ Güney-Kuzey barışının ardından, bölgede Darfur sorununu gündem edinen ABD, bu sorun üzerinden Sudan'a yönelik baskı politikası izlemektedir. ABD'nin getirdiği sözde BM Barışı Koruma Gücü, önce Darfur petrolünü kontrol altına aldı ve Darfur, ABD petrol şirketlerine peşkeş çekildi.⁴⁹⁵ Bu durum basına "ABD Sudan'a yatırım yapmakta" (!) şeklinde açıklandı.

Resim 156: Güney Sudan'a Giden ABD Askerleri

Kaynak: Habertürk: ABD Güney Sudan'a Asker Gönderdi, (24 Aralık 2013).

⁴⁹⁴ Sudan Tribune, African Union and UN Work on New Road Map for Peace in Darfur (October 26, 2011). <http://www.sudantribune.com/spip.php?article40548>

⁴⁹⁵ Mark Watson, How The West Divided Sudan (Feb 7, 2011), <http://www.minorityperspective.co.uk/2011/02/07/how-the-west-divided-sudan/>

Ekim 2013'ün ikinci haftasında Güney Sudan'da başlayan iç çatışma kısa sürede ülkenin yarısını kapladı. ABD, ülkedeki Amerikalıları tahliye bahanesi ile ülkeye takviye asker göndermeye başladı.⁴⁹⁶ İsrail Dışişleri Bakanı, yaşanan son çatışmaların ardından ülkesinin Güney Sudan'a desteğini yineledi.⁴⁹⁷ Sudan'da yaşananların perde arkasında da Batılıların sömürge döneminden kalma bölme taktikleri bulunmaktadır. Oynanan Orta Doğu'daki pek çok Müslüman devletin bölünmesine yönelik içinde ABD, AB ve İsrail'in oyun kurucu olduğu bir oyundur. İskoçya'nın, Bask bölgesinin, Hindistan'ın Keşmir bölgesinin, Kıbrıs'ın, Kanada'nın bölünmesini istemeyenler kendi menfaatleri olunca Bangladeş'in Doğu Timor'u gibi Sudan'ı da hemen ikiye böldüler. Sudan'ı bölenler, Türkiye, Irak ve Suriye'de Kürtler, Lübnan'da Maronitler, Mısır'da Kıptileri de bölmenin peşindedir.

Orta Afrika Cumhuriyeti

Eski Fransa sömürgesi olan Orta Afrika Cumhuriyeti (OAC), 1960 yılında bağımsızlığına kavuşmuştu. Seleke isyancılarının başkent Bangui'yi ele geçirmesi ve hükümeti devirmesine, ülkede önemli bir askerî varlığı ve etkisi bulunan Fransa ses çıkarmamıştı. Çünkü devrik başkan Francois Bozize, 2012 Temmuz'unda altın ve elmas madenlerinin işletme hakkını Çin şirketlerine vermişti.⁴⁹⁸ Ülkede Müslüman azınlığın iktidara gelmesinin ardından iç karışıklıklar başladı. Fransa'nın başını çektiği Batılı ülkeler, Orta Afrika Cumhuriyeti'ne ticari ambargolar uygulamaya başladı. BM, OAC'de Hristiyan ve Müslüman gruplar arasında çıkan çatışmalarda yüzlerce kişinin hayatını kaybetmesi üzerine Fransa ve Afrika Birliğinin, ülkedeki sivillerin korunması ve güvenliğin sağlanması için

⁴⁹⁶ Nicholas Kulish, South Sudan's President Condemns Ethnic Killings, New York Times (Dec 25, 2013).

⁴⁹⁷ Haaretz: Lieberman, İsrail'in Güney Sudan'a Desteği Sürecektir (24 Aralık 2013).

⁴⁹⁸ Arif Koşar, Çin'in Afrika İstilasası (Tarihsiz)

<http://www.ozgurlukdunyasi.org/arsiv/275-sayi-241/783-cinin-afrika-istilasi> (Giriş: 21 Aralık 2013).

ortak önlemler almasını kabul etti.⁴⁹⁹ Fransa hemen, Orta Afrika Cumhuriyeti'ne askerî operasyona resmen başladıklarını duyurdu ve çatışmaları bahane göstererek ülkeye 1.600 Fransız askeri gönderdi. ABD Savunma Bakanlığından yapılan açıklamada, Fransa'nın talebi üzerine bölgeye ABD askeri göndermenin kabul edildiği belirtildi. Bu talebe karşılık olarak, Amerikan güçlerinin Burundi'den Orta Afrika Cumhuriyeti'ne gönderilmesi için ABD Afrika Komutanlığına (AFRICOM) direktif verildi. İki ülkenin de derdi terör değil, asıl amaç Çin'i bölgeden ve bölgedeki hammadde kaynaklarından çıkarmaktır. Mali'de de durum aynıdır.

Mali

Batı Afrika'nın denize kıyısı olmayan ülkelerinden biri olan ve nüfusunun yaklaşık % 95'lik bölümünü Müslümanların oluşturduğu Mali'de yaşanan iç savaş tüm dünyanın dikkatinin bir anda bu ülkeye yönelmesine neden oldu. Afrika'nın en büyük yedinci ülkesi olan ve yaklaşık 15 milyonluk bir nüfusa sahip olan Mali, sosyo-kültürel anlamda Berberi ve Tuareg halklarının oluşturduğu kuzey ile Bambara etnik grubundan gelen siyahların çoğunluğu oluşturduğu güney arasında bölünmüşlük yaşamaktadır. Tuareglerin en önemli özelliği, bu halkın Mali, Moritanya, Cezayir, Nijer, Senegal gibi ülkelerde dağınık olarak yaşamaları ve kendi ulusal kimlikleri üzerine kurgulayacakları bir devletlerinin olmayışındır. Libya'da Muammer Kaddafi'nin iktidarı tehlikeye girince onu savunan Malili Tuaregler ile yapılan görüşmelerle bu ülkeyi terk etmeleri ve ellerindeki araçlar ve silahlarla Mali'ye dönmeleri sağlandı. Böyle bir fırsatı bugüne kadar yakalayamamış olan Tuaregler derhal Büyük Sahra'daki kasabaları ve hatta kendilerine ait olmayan Timbuktu ve Gao gibi şehirleri baskın ile ele geçirmeye başladılar. Bir taraftan Tuaregleri harekete geçiren Fransa ve NATO destekli güçler, yıllardır özellikle Çin ve Muammer Kaddafi Libya'sı ile irtibatlarını artıran devlet başkanı Amadou Toumani Touré'yi devirmek için ordu içinde daha önceden yetiştirilen düşük rütbeli bir subay grubunu

⁴⁹⁹ Anadolu Ajansı, Orta Afrika Cumhuriyeti'nde Ölü Sayısı Artıyor (10 Aralık 2013).

devreye soktular. İktidar göstermelik olarak bir ay kadar bu askerler elinde tutuldu ve bu arada Tuareglerin Mali'yi ikiye bölme siyaseti ülkedeki kansız darbe hamlesiyle gölgelendirildi. Malililer kuzeyi unutup 15 milyon insanın yaşadığı güneyin geleceğini konuşmaya başladılar. Mali'de başbakanlığa ABD'de yaşayan ve vatandaşlığını kabul eden Şeyh Modibo Diarra isimli bir astrofizik profesörü getirildi. Hem Libya'da, hem de Mali'de Fransa'nın payandalık yaptığı bu girişimlerin arkasında ABD'nin olması, her iki ülkeye de çok yakından tanıdıkları başbakan yerleştirilmesiyle zihinlerdeki bulanıklığı giderdi. Bundan sonrası bilindik uluslararası Afrika operasyonu senaryosu idi. ABD Savunma Bakanlığı (Pentagon) Sözcüsü George Little, C-17 tipi beş uçak ile Mali'ye 80'den fazla asker ve 124 ton askerî malzeme sevk edildiğini açıkladı. Mali, Afganistan'ın ve Irak'ın ardından yeni bir kör nokta veya muamma olarak karşımızda duruyor.

Libya

Kaddafi'nin Libya'sı, Selefi militanların mevzi kazanmasını engelleyen uluslar ötesi güvenlik sisteminin başıydı. Muammer Kaddafi, son olarak Tuareg kabile liderleriyle Libya, Çad, Nijer, Cezayir ve Mali gibi ülkelerle geniş kabul görmüş bir anlaşmaya arabuluculuk ederek onların ayrılıkçı beklentiler içerisine girmesine mani olmuş, finansal destek ve kalkınma yardımı karşılığında bu grupların silah kaçakçılığı ve aşırılık yanlılarının sınırдан girişine izin verilmesinin önüne geçmişti. Batı'nın İslami terörün etkisizleştirilmesi şeklindeki iddiaları ele alındığında Libya, Batılıların her zaman Afrika'ya karşı müdahalelerini meşrulaştırma aracı olarak kullandıkları emperyalist mazeretleri boşa çıkarmıştı.⁵⁰⁰ NATO'nun Libya operasyonu ve Kaddafi'nin yok edilmesi ile bu güvenlik sistemi parçalanmıştır. Suudi Arabistan'ın arkasında olduğu Selefi militanların NATO tarafından son teknoloji sistemleriyle donatılması yanında, Libya hükümetinin elindeki silah depolarının yağmalanması yetmemiş, bu gruplara saldırılar düzelemek için güvenli bir

⁵⁰⁰ Mark Curtis, Secret Affairs, Serpent's Tail, London, 2011, s. 23.

bölge oluşturmak yetkisi verilmiştir. Kısaca yeni Libya hükümetinin ve onun destekçisi NATO'nun apaçık göz yumması nedeniyle sınır güvenliği çökmüştür. Libya silahlarının satılması ve transferi, Kaddafi sonrası dönemde küçük bir endüstriye dönüşmüştür. Yüksek miktardaki paraların eline geçmesi ile çok az gelişmiş ve sefalet içerisindeki bölgede El Kaide'nin önü açılmıştır. Bu istikrarsızlaştırmanın en açık kurbanı Mali olmuştur. Birçok uzman, Mali'nin Selefiler tarafından ele geçirilmesinin NATO'nun Libya'daki eylemlerinin doğrudan sonucu olduğu konusunda hemfikirdir. Keza Fransızların Mali'nin kuzeyine yönelik yaptığı saldırı İslamcı militanları oradan uzaklaştırmada başarılı olursa bu grupları son derece zayıf bir şekilde kontrol edilen Libya'nın kuzeyindeki çöl bölgelerinde yeni üs kuracaklardır.

Libya'nın tahribatı ve Mübarek'in devrilmesinden sonra Kuzey Afrika'da bağımsızlığını Avrupalı tiranlardan kazanan anti sömürgeci bir yapı tarafından yönetilen ülke olarak sadece Cezayir kalmıştır. Cezayir ve Suriye, Arap Birliğinde NATO bombardımanına karşı oy kullanan ülkeler olmuşlardır. Cezayir ayrıca NATO saldırılarından kaçarak kendisine sığınan Kaddafi ailesine barınma imkânı veren tek ülkedir. Fransa Mali'yi işgal ederken, ABD Nijer'de yeni bir insansız hava aracı üssü inşa etmekte, İngiltere ise altı ülkeyi içine alan bir terörle mücadele taahhüdü hakkında açıklama yapmaktadır. Temel amaç Cezayir'in yutulmasıdır. Libya'nın felaketine Obama'nın hataları yol açtı. Kaddafi, teröre karşı ABD'nin müttefiki idi, teröristler için güvenli bir bölge değildi. ABD, Libya'ya girdi ve orayı yok etti. Anarşi ve devrik bir ülke yarattı, bu boşluğu IŞİD doldurdu. O zamanlar Libya'da da Kaddafi'nin sivil halkı öldürdüğüne dair propagandalar çıktı, bunu özellikle İngiliz ve Fransızlar yaptı. Şimdi devam eden bir BM araştırması var ve aslında Kaddafi'nin sivilleri hedef almadığını öğrendik. Kaddafi, sadece asileri hedef almıştı. Libya, halen fazlası ile parçalanmış bir ülke, rekabet hâlinde iki hükümet var, ikisinin de ülke üstünde tam bir hâkimiyeti yok. Bu iki hükümet de kâğıt üstündedir ve IŞİD ile savaşmak için cephede çalışacağı kimse yoktur. Libya'da bugün devlet yok, polis yok, ordu yok, hukuk yok. O yüzden terör ve İslam Devleti var. IŞİD'in (İslam Devleti) sığınakları var. Eskiden Kadda-

fi'nin sığınağı olan Sirte'de bulunuyorlar. Libya'ya askerî müdahale ABD için IŞİD ile ikinci bir cephe açmak olacak. Obama, şimdilik savaşmak yerine, Libya'da birleşik bir hükümet kurmak için ısrar ediyor. Önce Birleşik Libya Hükümetine sonra Birleşik Libya ordusuna ihtiyaç var. Bu olmadan Batı askerlerinin IŞİD'i yenmek için destek olması mümkün değil. Yani bunlar olmadan Libya'da savaş, arı kovanına çomak sokmak olacak. Halen Irak, Suriye ve Afganistan'da görülenlerin aynısı görülecek: özel harekât, hava saldırıları ve insansız hava araçları. ABD'nin düşündüğü çare, komandolarla milislerin iş birliği yapması ve bombalamak yönündedir. Böylece zafer denilen şey, yani petrol tesislerinin IŞİD'den kurtarılması, Batılı şirketlerin kârlarına devam etmesi sağlanmış olacak.

DOKUZUNCU BÖLÜM

TÜRKİYE-ABD VE KÜRTLER

Soğuk Savaş Dönemi'nde Türkiye ve CIA

CIA'nın Soğuk Savaş boyunca Türkiye'deki faaliyetlerinin odak noktası, komünizmin engellenmesi bağlamında Ankara'daki hükümetlerin ABD çizgisinden ayrılmamasını sağlamak amacıyla rejimi istikrarsızlığa sürüklemek, darbelere altyapı oluşturup uygun ortam hazırlamak suretiyle rejim müdahalelerinin kurgulanması olmuştur. Bu çerçevede 1960 Anayasası sonrası Türkiye'de gelişmesinin önü açılan sol hareketler ve 1964 yılındaki Johnson mektubu sonrası tetiklenen Amerikan düşmanlığına karşı, sağ kanatta milliyetçi gençlik örgütlerinin kurulması sağlanmıştır. 1971 ve 1980 askerî darbelerine giden yolda sağ-sol olayları yönlendirilmiş, darbelere destek verilmiş ve rejim muhaliflerine işkence dâhil acımasız sorgulama yöntemleri uygulanmıştır. Türkiye'ye yönelik bir Sovyet işgaline karşı direnişi örgütlemek için kurulan TSK bünyesindeki Özel Harp Dairesi de (ÖHD), ülke içinde komünizmle mücadelede örtülü faaliyetler içinde yer almıştır. Özel Harp Dairesi (ÖHD), 1980'lerde başlayan Kürt bölücü hareketine yoğunlaşmış, akabinde 1992'de Özel Kuvvetler Komutanlığına dönüştürülmüştür. Türk istihbaratı ile birlikte bu kurum CIA'nın yakın ilgi odağı olmuştur.

İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde CIA ile MİT arasında yoğun olarak istihbarat alanında yakın iş birliği yapıldı. CIA, uzun yıllardan beri Türk Milli İstihbarat Teşkilatı ile kurduğu ilişkiler kapsamında, teşkilatın eğitim ve geliştirme faaliyetleri ile donanımına önemli katkı sağladı. Buna karşın MİT de 1950'lerden itibaren CIA'ya tesis ve haber desteği sağladı. Ne var ki dinleme sistemi,

bunları kuran Amerikalıların eline geçmişti. Amerikalılar da kurdukları bu sistem üzerinden Türkiye’de birçok önemli ismi dinlemiş, bu dinlemeler aracılığıyla kritik bilgiler elde etmiştir. Öte yandan MAH’a da hâkim olan Amerikalılar, bu kuruma da mali açıdan önemli destekler sağlamış, buna karşın teşkilattan iş ve diğer servisler ile iş birliği yapma talebinde bulunmuştur. Soğuk Savaş’ın başında Türkiye ekonomisini yola koymak için ülkemize gelen ABD Kalkınma Ajansının (AID) işlevleri bugün de olduğu gibi ekonomi boyutunun çok ötesinde idi. Daha sonra MİT’e dönüşecek olan MAH, CIA bağlantılı bu teşkilat tarafından da finanse edilmiştir. 1956 yılında yapılan bir soruşturma sırasında Amerikalıların MAH’a ayda 100 bin, İngiliz Gizli Servisine 30 bin, Fransızlara 7-8 bin, İtalyanlara 4 bin lira verdiği ortaya çıkmıştı.⁵⁰¹ Sonraki dönemlerde CIA ile ilişkiler gizlenmeye ihtiyaç duyulmayacak şekilde gelişti. 1980’lere kadar bu durum devam etti ve Fuat Doğu’nun MİT Müsteşarı olduğu dönemde deşifre olunca bu duruma son verildi.

Soğuk Savaş Dönemi’nde öncelik Sovyetlerin Orta Doğu’ya sızmasını, Sovyet yanlısı ülkeler oluşmasını önlemektir. Bu amaçla, 1947 Suriye, 1953 Musaddık, 1956 Süveyş gibi krizlerde iş birliği ve faaliyetleri öne çıktı ve 1957’de Suriye ve 1958’de Irak krizinde olduğu gibi Türkiye’nin radikal tutumu Batılı güçler tarafından dizginlendi. Hamza Görgüç’ün MİT müsteşarı olduğu, 1974-1979 yılları arasında Orta Doğu’yu Batı yörüngesinde tutmak için Türkiye, İsrail ve İran istihbaratı tarafından ortak bir proje (Trident çalışmaları) yürütüldü. Soğuk Savaş Dönemi’nde Türk istihbaratı MİT’in elemanları, İsrail’de eğitildiğinden MOSSAD ile ilişkiler sıcak kaldı. Bu dönemde, Celal Talabani de Suriye’de eğitim alıyordu. 1980’lerde, ülkedeki sol akımlara karşı ABD tarafından önerilen Türk-İslam sentezinin hayata geçirilmesi projesi kapsamında Fetullah Gülen bu projenin merkezine alınırken, Said-i Nursi etrafında oluşan Nurcu hareketlerin de Fetullah Gülen üzerinden bertaraf edilmesi planlandı. 1980’li yıllarda Afganistan’da İslamcılarla

⁵⁰¹ Tuncay Özkan, Bir Gizli Servisin Tarihi-MİT, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1996, s. 138.

müttefik olan ABD, Türkiye’de sol ideolojiye karşı Türk-İslam sentezini 12 Eylül yönetiminin kafasına sokmuş, daha 1970’lerde Komünizmle Mücadele Derneği üyesi olan Gülen’in hareketi böylece doğmuştu.

Soğuk Savaş boyunca, Sovyet askerî birliklerinin dinlenmesi amacıyla, Türkiye’de inşa edilen Amerikan üslerinde bulunan teçhizat ve bu üslerdeki hava alanlarına inen U-2 ve AWACS uçakları Amerikalılara çok değerli istihbarat imkânı sağlamıştır. MİT’in Soğuk Savaş’taki en önemli gayret alanı solun sebebiyet verdiği devrimci hareketler içinde TKP’yi, dolayısı ile Rusya’yı bulmaktır. O dönemde Türkiye’nin iç ve dış politikasını tamamen Batı endeksli kurgulayan Türk yöneticileri için tek bir tehlike vardı: “beynelmilel komünizm”. MİT, cansiperane, ülkesini komünizmin pençesine düşmekten kurtarmaya çalışırken ABD’nin derdi kendi aleyhine çalışan bir grubun bertaraf edilmesiydi. MİT içinde bazı isimlerin birbirlerini ABD ve İngiliz ajanı olarak ihbar ettikleri ve suçladıkları vakalar medya ve kitaplara konu olmuştur. Bu çekişmelerden zaten MİT ajanlarının gerektiği zaman gelişmelerden CIA’yı haberdar ettiğini, yardım ve tavsiyelerini aldığını anlıyoruz.⁵⁰²

NATO-Pentagon-CIA üzerinden kurulan ilişkiler yolu ile sağlanan doktrin ve eğitim programları da Türkiye ile ABD ilişkilerinin sorunsuz bir şekilde gelişmesinde ve ülke güvenlik birimlerinin doktrine edilmesinde kolaylaştırıcı bir rol oynadı. Böylece sadece ABD doktrini ve silahlanma projelerinin bir parçası olmanın ötesinde, Amerikan müdahale sisteminin, gizli ve örtülü politikalarının uygulanmasında çeşitli örgütlenmelerin içine girildi. Türkiye ve çevresine de istikrar getirmek isteyen ABD, her dönemde temelde kendi çıkarları için istikrarsızlıkların, çatışmaların, müdahalelerin, darbelerin, hükümet değişikliklerinin ana kumanda merkezi oldu.⁵⁰³ Türkiye macerası daha çok askerî darbelerdeki rolü ile bilinen CIA, 1950’li yıllardan itibaren kurduğu bağlantılar ile Türkiye’deki ge-

⁵⁰² Mehmet Eymür, Analiz, Milenyum Yayınları, İstanbul, 1991, s. 149.

⁵⁰³ Ahmet Akif Mücek, Asimetrik Savaş ve Provokasyon Süreci, Gökkuşak Yayınları, İstanbul, 2010, s. 9.

lişmeleri yakından öğrenmekte ve gelişmelere müdahale etmektedir. Adnan Menderes'in gözden düştüğü dönemde CIA, çok daha önceden devreye girmiş durumdadır. CIA, Menderes'in otokratik yönetimi karşısında Türk ordusu içindeki kaynaşmayı haber almış ve Washington'a bir hafta öncesinden hükümet darbesinin yakın olduğunu bildirmişti. İhtilali hazırlayanların çevreleri ile ilişki kurmayı başaran CIA görevlileri, gelişmeleri günü gününe Washington'a bildirmişti.⁵⁰⁴ 12 Mart öncesi Muhsin Batur, 12 Eylül öncesi ise Tahsin Şahinkaya ABD'yi ziyaret edip "faydalı görüşmelerde" bulunmuşlardı.

Amerika bu dönemde "dolaylı saldırı" kavramı üzerinden Türkiye'nin yalnızca "iç tehdit" değerlendirmesini belirlemekle kalmıyor, bunu oldukça geniş bir alana yayarak, tüm toplumsal kesimleri "düşman" tanımlaması içerisine dâhil ederek genel bir saldırı konsepti oluşturuyordu.⁵⁰⁵ Bu nedenle mesele ayaklanma safhasına kadar getirilmeden önce olayların "terör" aşamasına nasıl taşınması gerektiği, yönetimin, polisin, askerin ve yargı organlarının nasıl davranmaları gerektiğine dair öneriler getirilmekteydi. 1970'li yıllarda Türkiye'deki sol kesime yönelik pek çok eylemin arkasında CIA ve İngiliz istihbaratı iş birliği vardı. Kanlı Pazar, Kültür Sarayı yangını, Marmara Vapuru'nun batırılması gibi karanlık eylemler sol kesimin prestijini sarsmak ve sol kesime yönelik saldırı başlatmak için CIA'nın arkasında olduğu karanlık güçler tarafından yapılmıştı.⁵⁰⁶

Batılılar tarafından Türk ekonomisine ilk küresel format 1946'da atıldı ve %110'luk ilk devalüasyon ile birlikte liberalizme dönüş başladı. Türkiye, o dönemden beri bir tüketim toplumu olarak çalışmadan, öğrenmeden, üretmeden bir yaşam biçimine yönlendirilmiştir. IMF, Dünya Bankası ve NATO'ya üyelik; bu dönüşümün kurumsal gerekleri idi. İlk devalüasyon, bütçe ve ticaret açıkları bu dönemde başladı. Cumhuriyet Türkiye'sinin ilk dış borcu 1947 yı-

⁵⁰⁴ Alpay Kabacalı, Büyük Dönemeçler, Çağdaş Yayınları, İstanbul, 1990, s. 197.

⁵⁰⁵ Mücek, a.g.e., s. 43.

⁵⁰⁶ Mücek, a.g.e., s. 91.

linda İnönü Dönemi'nde 200 milyon dolar ile başladı. Bu döneme damgasını vuran, Amerika güdümünde tarımda makineleşme, tarıma dayalı küresel entegrasyon ve köyden şehir varoşlarına göç oldu. İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde, Türk ekonomisini planlayan Amerikalıların meşhur kalkınma kuruluşu AID idi. 1960-1979 döneminde "ithal ikameci" planlı, karma ekonomi uygulaması ile nispeten bağımlılık ilişkisi hafifledi. 1946'dan beri uygulanan iç pazara dayalı ithal ikameci tasarruf-yatırım=birikim modelinin sonuna gelinmişti. Gene de devletçi anlayış 1980 yılına kadar hâkim oldu. Soğuk Savaş Dönemi başlangıcında, Türkiye ekonomisinin kapitalist sisteme dönüşümü ve güvenlik birimlerinin ABD anlayışına göre dizayn edilmesinde AID'in önemli rolü oldu. AID örgütü 1961 yılında Dışişleri Bakanlığında ayaklanmalara karşı mücadelede askerî kurumların gerekli olduğu düşüncesi ile kuruldu. AID, ekonomik bir kurul olarak adlandırılmasına karşın, ezilen uluslara yürütülen özel savaşların en önemli araçlarından biri olarak işlev gördü ve halen görmeye devam etmektedir. Üçüncü Dünya ülkelerindeki polis ve özel kuvvetlerin eğitilmesi için yapılan yardım ve kursların büyük çoğunluğu AID kanalıyla gerçekleşti.⁵⁰⁷ AID, ilişkiye geçildiği ilk yıllarda, Türkiye'de Sınai Kalkınma Bankasının kuruluşunu organize etmişti.

ABD sendikalarının büyük bir bölümü Soğuk Savaş Dönemi'nde uluslararası sendikal ilişkilerde uluslararası dayanışmayı değil, ABD hâkim sınıflarının çıkarlarını korumayı amaçlamıştır. Bu amaçla, AFL-CIO (Amerikan Sendikalar Federasyonu), Amerikan iş çevreleri, eğitim ve öğretim kurumları kadar AID ve CIA ile de iş birliği yapmıştır. ABD'nin Türk sendikacılığına el atması, 1951 yılında Türk-İş'in kurulması öncesi AFL'den CIA adına çalışan ve daha sonra AFL-CIO'un Uluslararası İlişkiler Genel Müdürü olan Irwing-Brown'un Türkiye'ye gelmesi ile başladı. Ancak ABD, Türkiye'deki sendikalar ile ilişkisini 1968 yılına kadar AID, bu tarihten sonra Amerikan Hür Çalışma Enstitüsü (AAFLI) aracılığıyla

⁵⁰⁷ Erol Bilbilik, ABD Yardım Programları ve Özel Savaş, Teori Dergisi, Sayı 90, 1990, s. 20.

yürüttü. Bölgeden bölgeye değişen stratejilerin arkasındaki kişiler David Rockefeller ve Peter Grace'ti.⁵⁰⁸ ABD faaliyetleri istihbarat toplama yanında Türk-İş'in kurulması aşamasında bazı sendikacıların Amerika'ya götürülmesi ve eğitimini kapsıyordu. 1964 yılına kadar sınırlı iken 1965'te 59, 1966 yılında 102, 1967 yılında 107 sendikacı Amerika'ya götürüldü. 1965-1966 yılında Türk-İş İcra Kurulunun tamamı ABD eğitiminden geçmişti. Türk-İş'ten ayrılanlar DİSK'i kurmuştu. DİSK'in solcu olduğunu düşünmek, saf komünistlerin işi idi. Gerçekte işveren ile ağabey-kardeş ilişkisi içinde, işçi ücretlerini belirliyorlardı. Türk-İş'e bağlı 24 sendika ve 9 federasyonun icra kurulları AID ile yakın iş birliği içinde idi. 1968 yılında imzalanan sözleşme ile Amerikalılar, Türkiye'de de eğitim vermeye başladılar.⁵⁰⁹

Milli Eğitimimiz, 27 Aralık 1949'da Türkiye ve ABD Hükümetleri Arasında Eğitim Komisyonu Kurulması Hakkındaki Anlaşma'nın sonucu olarak, ABD'ye teslim edildi. Bu tür girişimleri Amerikalı senatör Fulbright başlattığından, Fulbright Anlaşmaları da denilmektedir. Atatürk'ün Köy Enstitülerinin yerini ABD'ye öğrenci gönderme furyası aldı. Eğitim Komisyonunun ABD vatandaşı olan dört üyesinden ikisinin elçilikteki CIA mensupları arasından seçileceğinden kuşku duymamak gerekir. O günden beri Milli Eğitimimizi ve daha pek çok bakanlığımızı Amerikalı uzmanlar yönlendiriyor.⁵¹⁰ 1980'lerde İhsan Doğramacı ile Bilkent Üniversitesi'nin kurulması da üniversitelere bir denge getirmek için ABD projesi idi. 1994 yılında eğitim hayatımıza giren Milli Eğitim Geliştirme Komisyonunun 60 personelinden 40'ı Amerikalı idi. Komisyonun başında L. Cook isimli bir Amerikalı bulunuyordu. Millî Eğitim Bakanlığı başdanışmanı ise Howard Reed idi.

⁵⁰⁸ A. Percy Goldrick, Philipp Jones, The International Directory of the Trade Union Movement, Facts on File, 1979, s. 1039.

⁵⁰⁹ Yıldırım Koç, Sendikaların Bağımsızlığı, Onbirinci Kitap Dizisi, ABD ve Türk-İş, Uluslararası Yayıncılık, İstanbul, 1986, s. 256.

⁵¹⁰ Haydar Tunçkanat, İkili Antlaşmaların İç Yüzü ve Amerikan Emperyalizmi ve CIA, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2001, s. 89.

ABD'nin İlimli İslam Projesi ve Gülen

1980'li yıllarda Afganistan'da İslamcılarla müttefik olan ABD, Türkiye'de gene sol ideolojiye karşı Türk-İslam sentezini 12 Eylül yönetiminin kafasına sokmuş, daha 1970'lerde Komünizmle Mücadele Derneği üyesi olan Gülen'in hareketi böylece doğmuştu. 1990'lara kadar Türkiye'yi kontrolünde tutabilmek için "şeriat" ve "Kürtçülüğü" kullanan ABD, kendi beslediği bu tehditleri artık Türkiye'de iktidara getirmenin ve kendi projelerinin bir parçası yapmanın son aşamasına gelmişti. Son 20 yılda Türkiye'deki ABD örtülü operasyonlarının hedefinde sadece Silahlı Kuvvetler yoktu. Türkiye'nin tüm kurum ve kuruluşlarıyla, idari ve hukuk yapılanması, siyasi partileri ve sivil toplum örgütleri ile yeniden yapılandırıldığı bir sürecin tamamlanması Türkiye uzmanı eski CIA yetkilisi Graham Fuller, eski Ankara Büyükelçisi Morton Abramowitz, Henry Barkey gibi isimlerin önemli roller aldığı çok daha kapsamlı, uzun vadeli bir proje ile gerçekleşecektir.

Graham Fuller, CIA'nın 1980'lerde en önemli ajanlarından biridir ve en önemli işlevi, Reagan Yönetimini Suudi Arabistan, Pakistan ve diğer ülkelerden Müslüman köktendinci Selefileri ve Cihadistleri gerilla taktikleri öğreterek Sovyet işgalindeki Afganistan'a göndermeye ikna etmek oldu. 20 yıl CIA'nın Orta Doğu sorumluluğunu üstlenen, Türkiye uzmanı Graham Fuller, Türkiye'ye ilimli İslam modelinin dayatılması ve Bağımsız Kürdistan projelerinin mimarıdır. Türkiye'yi laiklikten alıp, Orta Doğu'ya model olacak "İlimli İslam" ülkesine dönüşmesinde önemli bir rol üstlenen Fuller daha 1989 yılında Pentagon için hazırladığı raporda projesini şöyle gerekçelendirmekteydi: *"Eğer Türkiye deneyi başarıya ulaşır ve İslamcılar siyasi iktidarı kuvvet kullanarak ele geçirmeyi hedeflemek yerine demokratik hükümet şeklinin bir parçası olursa, o zaman Türkiye bölgede İran örneğine alternatif bir model olarak ortaya çıkar. Bunun başarısızlığa uğraması, ilimli İslamcı güçleri parlamento ve seçimler yoluyla siyasete dâhil etmeye çalışan Mısır gibi diğer İslam ülkelerinin çabalarını da olumsuz etkileyecek-*

*tir.*⁵¹¹ İslam'ı evrimleştirerek ABD çıkarları için kullanılmasına teorisyenlik yapan Graham Fuller, Orta Doğu'da iktidara getirilen Siyasal İslam partilerinin fikir babasıdır.

Fuller, Türkiye'nin dönüştürülmesinde emrine verilen yan unsurları iyi kullandı ve Fethullah Gülen'i payanda yaptı, onu Amerika'ya tanıttı ve Amerikan çıkarları için iş birliği yaptı. CIA, 1989'dan itibaren Gülen ile Türkiye'deki laik yönetimi ılımlı İslam'a dönüştürme çabalarını desteklemeye başladı. CIA Gülen hareketinin Orta Asya Müslümanlarını birleştirme ve böylelikle bu ülkelerin doğal kaynaklarının kontrolünü sözde onların "iyilikleri" için alma konusunda başarılı olacağı inancını besliyordu. 2001 sonrasında ise Usama Bin Ladin'in evrensel bir hilafet görüşü hayali, Fethullahçılık eliyle yumuşatılıp hayata geçirilecekti. Ancak 1990'larda Türk yetkililer Gülen'in niyetini anlayınca Gülen ülkeden kaçtı ve "din görevlisi" olarak özel bir göçmenlik statüsü edindiği ABD'ye taşındı. Eski CIA yetkilisi Graham Fuller ve Morton Abramovitz (resmî ve gayri resmî olarak) Fetullah Gülen'in ABD'de ikamet etmek için yeşil kart almasına yardım etti. Bu dönemde, üniversitelerde sözleşmeleri yenilenmeyen ve deşifre olan cemaat mensubu şahıslar ivedilikle yurt dışına çıkarıldı, ABD ve Kanada vatandaşlığına geçirildi.

Gülen'in küresel İslami hareketi, 1990'lı yılların ortasından itibaren ise Orta Asya'da CIA'ya örtü vazifesi gördü ve sadece bu dönemde Kırgızistan ve Özbekistan'da 130 kadar CIA ajanına yakınlık yaptı. İslamcı sermayeye ve CIA istihbarat ağlarına dayanan yüzlerce Fethullah Gülen okulu, özellikle Kafkaslarda ve "az gelişmiş" ülkelerde örgütlenmek istemiştir. Gülen'in etkinlik alanı Türkiye'nin tüm illerini kuşatıp tarikat okulları kanalıyla Afrika'dan Uzak Doğu'ya uzanmaktadır. Bu hızlı yükselişe rağmen Fethullah Gülen hareketi zirve noktasına son on yılda ulaştı. Gülen Cemaati, ülke içinde de TSK, MİT ve özellikle EGM içine sızma konusunda önemli adımlar atmaktaydı. Gülen'in kaçtığı ABD'den "Ulusalıcı dalga aşılacaktır" sözlerinin ardından, Emniyet, Adliye ve

⁵¹¹ Turan Yavuz, Çuvallayan İttifak, Destek Yayınları, (Ankara, 2006), 46.

MİT içinde yuvalanan F tipi yapılanma tarafından Ergenekon adı verilen operasyonlar ile "yurtsever" avı başlatıldı.⁵¹² Cemaat, Ergenekon soruşturması yolu ile rakiplerini ya tasfiye ederek ya da sindirerek iktidarın adeta gizli ortağı oldu. Bunun için dışarıdan yönlendirilen kanallar ile polis, yargı, üniversiteler ve TSK'ya örtülü operasyonlar yaptı.⁵¹³ Yargı ve polis teşkilatı içindeki etkinliği önemli mevkilerde %70'e kadar ulaşmıştır.

CIA uzmanı Graham Fuller'ın ılımlı İslam projesine destek olan CIA Türkiye Masası şefliği yapmış olan Paul Henze'ye göre "Türkiye'yi federalizm büyütecekti."⁵¹⁴ İstanbul başkentli bir Yakın Doğu Federasyonu kurulabilirdi, bunun için de yapılması gereken, ılımlı İslam ipine sarılmaktı. Özetle ılımlı İslam projesi ile Kürdistan projesi iç içe geçmiştir. Ancak projelerin önünde ortak bir engel vardı: TSK. O yüzden gerçek olup olmadığı henüz belli olmayan günlükler, andıçlar basına sızdırıldı, komutanlar ile ilgili karalama kampanyaları başlatıldı, orduya karşı psikolojik savaş başlatıldı, ordu terörle mücadelede başarısız gibi gösterilmeye çalışıldı.

1986 yılında Turgut Özal'ın lise ve üniversite mezunlarına doğrudan polis kolejine girme imkânı tanınmasının arka planında Gülen'in bir projesinin yattığı iddia edildi. 1990'lı yıllarda polis akademisi, polis koleji, polis okulları ve bazı daire başkanlıklarında etkili olmaya başladılar. 9 aylık eğitimi müteakip polis yapılan bu kişiler bugün dört yıldızlı 1. sınıf Emniyet Müdürü konumuna geldiler. 1990'lı yıllarda bir kısmı deşifre edilse de polis içindeki yapı kendini korudu ve polis kolejlerini ele geçirdi. 1990'lı yıllarda, Emniyet Teşkilatı Personel Daire Başkanlığından içindeki Fethulahçı yapı, Utah, New York, Washington ve Texas'a master-

⁵¹² Ergün Poyraz, Amerika'daki İmam, Togan Yayınları, İstanbul, 2009, s. 227

⁵¹³ Merdan Yanardağ, Kuşatılan Türkiye, Destek Yayınları, İstanbul, 2011, s. 99.

⁵¹⁴ 10 Ekim 2008'de ABD'de vizesinin uzatılması onayı verilen Gülen için referans mektubu yazarlar arasında CIA'dan emekli George Fidas, gene eski CIA ajanı Graham Fuller ve ABD'nin Ankara Eski Büyükelçisi Morton Abramowitz gibi isimler vardı. Bu tarihlerde Rusya Yüksek Mahkemesi Gülen'in Rusya'daki faaliyetlerine son verdi.

doktora için öğrenci göndermeye başladı.⁵¹⁵ Kuzey Texas Üniversitesi'nde Polis Eğitimi İçin Türk Enstitüsü (TIPS⁵¹⁶) kuruldu. TIPS, 2003 yılında Washington'da Güvenlik ve Demokrasi İçin Türk Enstitüsü'ne (TISD⁵¹⁷) dönüştürüldü. TISD ile CIA ve FBI kontrolünde –kendi deyimleri ile- yeni bir Türk polisi kuşağı yetiştirildi. Deşifre olunca Washington'daki Polis Enstitüsü TISD kapatıldı. Emniyet Müdürlüğü içindeki yeni personel alımı, tayin, terfi, sınav, yurt dışı görevlendirme gibi yerler ele geçirildi. Sicil dosyasına “Fethullahçı” yazılması bir polis için neredeyse ayrıcalık haline geldi.⁵¹⁸ Emniyetteki Fethullahçı oluşum 2006 yılına gelindiğinde “Emniyet-te F Tipi yapılanma” şeklini aldı.⁵¹⁹

Bu dönemde askerlerin bu sürece ikna edilmesi ve susturulması için CIA yönlendirmeleri ile örtülü operasyonlar başlatıldı. Kamuoyunda “Ergenekon”, “Balyoz Darbe Planı”, “Casusluk Davası”, “Poyrazköy Davası” olarak anılan davaların peş peşe soruşturmaları açıldı. Birçok TSK mensubu tutuklanarak cezaevlerine konuldu. TSK'nın yönetim kademesinin de birer birer bu soruşturmaların içlerine dâhil edilmesiyle TSK'nın emir komuta zinciri kopartıldı. Bu arada kamuoyunda algı oluşturmak üzere Sorosçu basın kullanıldı ve medyaya yapılan servis ile orduya karşı dezenformasyon ve psikolojik savaş başlatıldı. Ayrıca istihbarat savaşının yürütülmesi için devşirilen güvenlik görevlileri ve yargı mensuplarının oluşturduğu bir özel karargâh teşkil edildi. Ardı ardına başlatılan bu soruşturmalar kapsamında elde edilen bilgi ve belgelerin sahte olarak üretildikleri, birçok delilin uydurulduğu, gizli tanıkların özel olarak seçilmiş kimselerden olduğu, tüm bu davaların büyük bir komponun birer parçası olduğu bilahare yapılan yeniden yargılamalarda ortaya çıktı. Yeniden yapılan yargılamalar neticesinde haklarında mahkûmiyet

⁵¹⁵ Soner Yalçın, Bu Dinciler O Müslümanlara Benzemiyor, Doğan Kitap, İstanbul, 2009, s. 211-212.

⁵¹⁶ Turkish Institute for Police Studies.

⁵¹⁷ Turkish Institute for Security and Democracy.

⁵¹⁸ Saygı Öztürk, Okyanus Ötesindeki Vaiz, Doğan Kitap, İstanbul, 2010, s. 183.

⁵¹⁹ Nedim Şener, Ergenekon Belgelerinde Fethullah Gülen ve Cemaat, Destek Yayınları, İstanbul, 2010, s. 148.

kararları bulunan TSK mensubu sanıklar beraat edince bu davalar da çökmüş oldu.

İddialara göre Türkiye'ye 2008'de gelen 35 kişilik CIA-Pentagon karma heyeti, Emniyet Genel Müdürlüğü istihbaratının Yıldız bürosunda üslendi, yapılan tertipler ve operasyonlar bu merkez vasıtasıyla emniyet istihbaratı üzerinden yürütüldü.⁵²⁰ ABD Ankara Büyükelçisi James Jeffrey, Ergenekon operasyonlarında Emniyet İstihbaratı ile Amerikalı üst düzey subay-ajanların iş birliği, ABD-Türkiye arasındaki “karşılıklı istihbarat paylaşımı” ve “teröre karşı iş birliği” işlerinden sorumlu idi. Bu işler için Büyükelçilik içinde olan, başında bir Tümgeneral'in bulunduğu Savunma İşbirliği Ofisi (ODC⁵²¹), bir operasyon merkezi olarak işlev gördü. Bütün tertipler bu merkez tarafından planlandı. İç İşleri Bakanlığı ile bir yandan “karşılıklı istihbarat paylaşımı” diye Ergenekon operasyonları tezgâhlandı. Diğer yandan ise “teröre karşı iş birliği” mekanizması içinde demokratik açılım için yönlendirme yapıldı. Operasyonların kamuoyunu yönlendirme bölümünde Amerikan elçiliğinin başta Taraf gazetesi olmak üzere, kendi etki ajanı ağını kullandığı bilinmektedir. Amerikan Hava Kuvvetleri İstihbaratı (AFOSI) personeli de Deniz Kuvvetlerini hedef alan Kafes ve Poyrazköy tertiplerinde yer aldı.

ABD Büyükelçilikleri ve Konsolosluklarının Faaliyetleri

Soğuk Savaş'ın sona ermesinden itibaren Orta Doğu'nun Türkiye ayağında Çekiç Güç'ün Türkiye'ye yerleştirilmesi, PKK ve Irak'ın kuzeyi ile ilgili Amerikan koşullarının dayatılması, Türkiye'de askerlerin süreçten tasfiye edilmesi gibi kritik operasyonları çeşitli Amerikalı diplomatlar üstlendi. Bunlar arasında öncelikle Morton Abramowitz, Mark Grossman, Mark Parris, Robert Pearson, Eric Edelman, Ross Wilson, Elizabeth Shelton, Walter Scott Read, Eric Green, Nicholas Kass, Joseph Pennington gibi isimleri

⁵²⁰ Aydınlık: Tertipleri 35 Kkşilik CIA-Pentagon Heyeti Yönetiyor (16 Mart 2008)

⁵²¹ Office of Defense Cooperation.

sayabiliriz.⁵²² Elde edilen bilgilere göre Adana Konsoloslugu, CIA'nın önemli bir istasyonu olarak pek çok istihbarat örgütünün kesiştiği noktada, Orta Doğu'ya yönelik operasyonların koordine edildiği ya da iş birliği yapıldığı bir konumdadır. Konsolosluk aynı zamanda Kürtçü partilerin belediyeleri, İnsan Hakları Dernekleri, KADER vakfı gibi sivil toplum örgütleri ile bir araya gelip politika belirleyen diplomatların yuvalandığı yerdir.⁵²³ Son yıllarda Türkiye'nin doğu ve güneydoğusunda ikinci bir iktidar yaratarak federeasyona geçiş için gerekli sivil altyapıyı yani Kürt devletinin kurulmasını kurgulamada olağanüstü bir başarı sağlamıştır. Bununla da kalınmayıp bu yapının Irak'ın kuzeyindeki Barzani yönetimi ile entegrasyonu için gerekli tüm süreçler oluşturulmuştur.

ABD'li diplomatların Güneydoğu Anadolu sevdası, özellikle Elizabeth Shelton döneminde artmaya başlamış, CIA ajanı olduğunun ortaya çıkması ve 1997 yılında Yeniköy'de yalı komşusu olan Tansu Çiller ile iş bağlantılarının Mecliste bir soru önergesi ile gündeme gelmesi üzerine Türkiye'yi terk etmek zorunda kalmıştı.⁵²⁴ Shelton, Türkiye'den sonra Bakü'ye büyükelçi atandı. Bölge için raporlarda kullanılan ifade "Güney Kürdistan" idi ve Türk-Amerikan İş Konseyi ile iş birliği yapıyordu.⁵²⁵ Konu GAP olunca işin içinde İsrail de yer alıyor ve 2006 yılında State University of New York (SUNY) ve Dışişleri Bakanlığından pek çok uzman bölgede incelemeler yapıyordu. Shelton'dan görevi alan Mark Parris, 29 Mayıs 2000'de Van, Hakkâri, Şırnak ve Batman'ı kapsayan dört günlük bir geziye çıktı. Parris'in niyetinin Irak'ın kuzeyi ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ni daha yakından takip etmek için Diyarbakır'da yeni bir konsolosluk açmak olduğu anlaşıldı. Parris, bunun için "ticaret ve yatırım olanaklarını artırmak" bahanesi altında Güneydoğu Sanayici ve İş Adamları Derneği (GÜNSİAD) ile Diyar-

⁵²² Ceyhun Bozkurt, Amerikalı Diplomatların Güneydoğu Faaliyetleri, Kripto Yayınları, Ankara, 2010, s. 45.

⁵²³ Hasan Demir, CIA Ajanı Green ve Türk Çocuğu İbrahim, Yeniçağ Gazetesi (28 Mart 2007).

⁵²⁴ Hürriyet Gazetesi (20 Temmuz 1997).

⁵²⁵ Bozkurt, a.g.e., s. 181-183.

bakır'da bir "İş Merkezi Ofisi" kurulmasına çalıştı ama Ankara onay vermedi. Mark Parris'in yerine 2002'de büyükelçi olan Robert Pearson döneminde ise ABD'nin marifetleri oldukça arttı. Yaşanan iki ekonomik kriz sonrası Kemal Derviş Türkiye'ye getirildi. DSP parçalandı ve erken seçime gidilerek Türkiye'de iktidar değişikliği sağlandı.

22 Temmuz 2003 tarihinde büyükelçi olan Eric Edelman döneminde bir yandan PKK terörü hortlatıldı, diğer yandan İstanbul'da El Kaide saldırıları başladı. Fener Rum Patriği, ABD büyükelçiliği tarafından "Ekümenik Patrik" ilan edildi. Misyonerlik faaliyetleri artırıldı. Kürtçe İnciller ve Tevratlar basılarak, Kürt devleti projesi ile misyonerlik çalışmaları paralel hâle getirildi. Edelman'ın medyada istenmeyen adam ilan edilmesinden sonra 2005 yılında yerine atanan Ross Wilson, PKK'ya karşı sınır ötesi harekâtı önleme çabaları ile öne çıktı. 11 Aralık 2005 tarihinde Ankara'ya gelen CIA Başkanı Porter Gross ziyaretinin hemen hemen tamamını MİT'te muadili Emre Taner ile görüşerek geçirdi. 2006 yılı yaz aylarında bu göreve yeni atanan Adana Başkonsolosu Eric F. Green Batman, Van ve Elazığ gezilerinde basına kapalı toplantılar düzenledi. 27 Eylül 2006'da ise Batman eski İnsan Hakları Derneği Başkanı Avukat Sedar Özevin'i yazıhanesinde ziyaret eden başkonsolos, Batman Baro Başkanlığı seçimlerinde kendisini destekledi. Artan PKK saldırılarına rağmen Türk Silahlı Kuvvetlerinin Irak'ın kuzeyine girmesine hükümet üzerinde kurduğu baskı ile mani olan Wilson, 27 Kasım 2007'de Ankara Büyükelçilik Rezidansında düzenlediği "Kürt Yemeği"ne Barzanicilerin ağırlıkta olduğu Kürt milletvekilleri ve siyasetçileri davet etmişti. Wilson Dönemi TSK'ya yönelik psikolojik savaşın doruk noktasını da temsil ediyordu. Şemdinli İddianamesi, Danıştay Saldırısı, Atabeyler Operasyonu, Hrant Dink suikastı Wilson döneminde oldu. Bu dönemde ardı ardına yaşanan olaylar ve başlatılan soruşturmalar Türkiye'yi bir kaos ortamına soktu, Bu arada PKK eylemleri hem arttı hem de PKK siyasal taban olarak büyüdü.

Wilson'ın yerini alan James Jeffrey ise Kürt açılımının gizli mimarı hem de Ergenekon operasyonlarının kilit adamı idi. 1980'lerde Ankara ve Adana'da görev yapan ve çok iyi Türkçe ko-

nuşan Jeffrey, aynı zamanda üst düzey bir CIA yetkilisi idi. Jeffrey bir panelde şunları söylemekteydi: *“Türkiye'nin yaklaşımı daha çok 'İç işlerimize nasıl karışma cüreti gösterirsiniz' şeklinde. Evet, gösteririz çünkü siz bu kulübün bir üyesisiniz. Kendinizi izole edemezsiniz, mürekkebinin silindiği 150-200 yıllık Viyana Kongresi'ni ortaya koyup, 'İç işlere karışamazsınız' diyemezsiniz.”*⁵²⁶ Jeffrey'den görevi alan Ankara Büyükelçisi Francis Ricciardone ise daha önce *“Çekiç Güç”*ün Adana İncirlik'ten sorumlu siyasi koordinatörlüğünü yürütmüş, ABD'nin 500 Iraklı Kürt'ü, Türkiye üzerinden Guantanamo'ya kaçırma operasyonunu da Diyarbakır'dan bizzat yönetmişti. Görev süresince kamu diplomasisi stratejisi içinde Türkiye'nin özellikle güneydoğusunu bol bol gezen Ricciardone, Kürt projesinin sıkı takipçisi oldu ve her gittiği yerde ABD'nin Kürt halkının dostu olduğu mesajını verdi.⁵²⁷ ABD'nin en çok önem verdiği illerden biri de Mersin olmuştur. ABD'nin Mersin'e olan ilgisinin temelinde Irak'ın kuzeyinde ele geçirdiği petrolün Akdeniz'e bağlanması projesi yatmaktadır. Aslında bu, Kürt devleti planının da temelidir. Mersin, uzun zamandır ABD'nin bölgedeki diplomatlarının faaliyetleri için kilit nokta seçildi, ziyaretler burada devam etti ve bazı sivil toplum örgütleri de Amerikalı misafirlerini bu ilde ağırlar oldu. 1995 yılından itibaren terör örgütü tarafından planlı olarak Mersin'e büyük göç başlatıldı. PKK da bu nüfuz içinde yuvalandı. Barzani ve terör uzantılı şirketler, Mersin Serbest Bölge'de etkili olunca ekonomik ayak tamamlandı. 2002 yılından itibaren tekrar tırmanan terör olayları 2005 yılında bayrak yakma olayı ile zirve yaptı. 21 Mart 2007'den bir ay önce Mersin'e gizli bir ziyaret yapan Adana Konsolosu Eric Green, ağırlıklı olarak PKK'lıların *“kurtarılmış bölge”* yapmaya çalıştığı mahallelerde bir dizi görüşme yaptı. ABD büyükelçileri ve konsoloslarının Mersin ziyaretleri devam edegeldi. Büyükelçi Ricciardone de Doğu Akdeniz'de düşen Türk uçağını bahane edip soluğu Mersin'de aldı. Sözde ABD ope-

⁵²⁶ Tolga Tanış: ABD Dışişleri Bakanlığı: Medyaya Baskıdan Rahatsız, Hürriyet (14 Haziran 2013).

⁵²⁷ TRTTÜRK, Ricciardone: ABD Kürt Halkının Dostu (24 Haziran 2013).

<http://www.trtturk.com.tr/haber/abd-buyukelcisi-ricciardone-hakkaride.html>

rasyonları için Amerikan gemilerine yer bakmaya gelmişti.⁵²⁸ Amerikan elçilerinin diğer bir ilgi alanı ise misyonerlik faaliyetleri için hedef seçtikleri Malatya oldu. Adana Konsolosu Eric Green, 2007 yılındaki Zirve Yayınevi katliamı öncesi sık sık Malatya'ya ziyaretlerde bulunuyordu.

CIA'nın Türkiye'de Çalışma Yöntemleri

ABD, 1990'lı yıllardan itibaren Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ni kendisi için NGO ve sivil toplum örgütü üssü hâline getirdi. Böylece devlete güvensizliğin ve sivil itaatsizliğin altyapısı örüldü. ABD'nin Türkiye'de kurduğu birbirinin içine geçmiş zincirin halkalarını sırası ile CIA-ABD Dışişleri Bakanlığı-ABD Diplomatik Temsilcileri-Sivil Toplum Örgütleri olarak sıralayabiliriz. Bu yapının yoğunlaştığı faaliyet alanı Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerimiz, bunların sınır merkezi ise adeta bir ajan yuvası olan ABD'nin Adana Başkonsolosluğu'dur. Ankara'daki büyükelçilik ise ABD Dışişleri Bakanlığı adına ülkemize yönelik demokratik (!) çözümlerin ikna merkezi olarak, büyükelçinin başrolde olduğu yaklaşık 1500 kişilik bir ekiple çalışmaktadır. CIA elemanları daha çok ABD Büyükelçiliği bünyesinde legal olarak, diplomat sıfatı ile çalışır ve Türk hükümeti ile doğrudan muhatap olmak yerine Büyükelçilik kanalı ile resmi kanaldan ilişkide bulunur. CIA, kadrolarının bir kısmını diplomatik görünüm altında büyükelçilikte, konsolosluklarda istihdam ederken (bunlara konsolosluklara yerleştirilen kültür, ticaret vb. ataşelerini de dâhil etmek gerekir) ülkeye işadamları, teknisyen, hatta öğrenci olarak gelenler de CIA'nın kadrolarını oluşturmaktadırlar. ABD büyükelçisinin Ankara'da neredeyse resmî bir arabulucu konumuna yükselmesi; ABD Büyükelçiliğinin Ankara'nın siyasi trafiğini idare edebilmek için Washington'dan fazladan stajyer CIA ajanı getirecek konuma gelmesi; Türkiye Cumhuriyeti Devleti içinde oynanan gölge oyunlarının ne kadar geniş bir ağa sahip olduğunun acı bir göstergesidir.

⁵²⁸ Yeni Çağ, Francis, Mersin'de Liman Keşfine Çıktı (21 Eylül 2013).

Batılı ajanların sızdığı sivil toplum örgütleri; istihbarat işlevlerinden daha çok Türkiye’de kitle örgütlerini, meslek odalarını, sendikaları giderek eritip bitirdiler, Türkiye’yi teslim almanın vasıtası hâline getirdiler. Bunlar olmadan Türkiye’de iç dinamikleri kontrol etmek ve kendi amaçları doğrultusunda dönüştürmek mümkün değildi. Bu yapılar vasıtası ile Türkiye bugün tarihinde hiç olmadığı kadar yaygın ve etkili bir istihbarat ağı ile sarılıp sarmalanmıştır. Bu ağ Türkiye’yi bölmek ve dönüştürmek isteyen ABD ve AB’nin emrindedir. Bunlar vasıtası ile toplum ve değerleri yozlaştırılıp çürütülmekte, ulusal değerler yıkılmaktadır. Açıkça ulus-devlet, milli egemenlik ve bağımsızlık düşmanlığı yapılmakta, Amerikancılık, AB’cilik ve vatansızlık meziyet hâline getirilmektedir. Demokrasi geliştirme görüntüsü altında ABD’nin çeşitli ülkelere sızma kutusu olan parti örgütü NED ve NDI’nın Türkiye’de çalıştığı pek çok yapı bulunmaktadır. Bu yapılar içinde öne çıkan isimler saymakla bitmez. İş çevreleri, düşünce kuruluşları ve çeşitli Türk-Amerikan dernekleri NED ve NDI ile iş birliği içindedir.⁵²⁹ Bunun yanı sıra daha çok siyasi ve sosyal boyutta ABD’deki NDI’nın istekleri doğrultusunda hükümeti etkilemek için rapor hazırlamakta, araştırma yaptırmakta ve fon almakta olan araştırma merkezleri de vardır. Ayrıca Brookings Institution, German Marshall Fund, CFR gibi önde gelen, görünüşte düşünce merkezi olan istihbarat teşkilleri ile Türkiye programları oluşturmaktadır. Önceki adı İŞHAD olan, Gülen cemaatinin Türk İşadamları ve Sanayicileri Konfederasyonu (TUSKON) ise Pekin, Brüksel ve Moskova’dan sonra 2008’de Washington’da temsilcilik açmıştır. Bu kuruluş, kendi gündemine uygun Amerikan yatırımcıları, düşünce çevreleri ve idari kurumlar ile iş birliği yapmaktadır.

Wikileaks’te yer alan üç belgede, Fulbright’ın Türkiye’den 2008, 2009 ve 2010 yıllarında geleceğin liderleri olarak yetiştiril-

⁵²⁹ Füsün Türkmen, Kırılgan İttifaktan “Model Ortaklığa” Türkiye ABD ilişkileri, Timaş Yayınları, İstanbul, 2012, s. 222.

mek üzere seçtiği 100'den fazla isim yer almaktadır.⁵³⁰ Fulbright'in her sene Türkiye'den Amerika'ya taşıdığı 250 öğrenciden en azından 50'sinin CIA tarafından devşirildiği sır değildir. Keza ABD'deki York Trade'in, eğitim danışmanlığı görüntüsü altında seçkin elemanlar toplandığı da ayrı bir gerçektir. Ne yazık ki bugün bir kısım akademisyen; sözde bölgesel analiz adı altında hazırladıkları raporları, millî değerleri ikinci planda tutan üniversiteler üzerinden ABD'deki iş birliği içindeki üniversite ve araştırma merkezlerine göndermektedirler. Karşılığında ise yaz aylarında akademik görüntü altında ABD'ye bedava seyahat imkânı ve atölye çalışmaları ile değerli (!) görüşlerini paylaşma ve ABD'nin tekelinde olan uluslararası dergilerde yayın yapma fırsatı bulmaktadırlar.

CIA'nın bugüne kadar Türkiye içinde uyguladığı strateji; ideolojik ayrıştırma, etnik farklılıkların körüklenmesi, laik-dinci çekişmesi yolu ile halkın birbirine düşürülmesi, sürekli bir gerilim ve çatışma havası ile toplumsal muhalefetin beslenerek rejimin gerektiğinde restorasyonu için ülkenin yeni tip hükümetlere hazırlanmasıdır. Her açıdan güvenlik ve istihbarat için buna uygun bir sosyal sistem gerekli idi. Ülke yönetimi kendi başına yönetilmemeli, en azından kendilerini bu kadar özgür (there will no free ride) hissetmemeliydiler. Ülke üzerinde korku mekanizması yaratılması ve manipülasyon için gene ülke medyası kullanılmaktadır. Yapılan işin özeti; kamuoyu algılama süzgeci yaratmak (public perception manufacturing), bunun için de içerik katma (autentification) ve başka kaynaklardan doğrulama (verification) sağlamaktır. Uyutulacak toplum, öncelikle CIA uzmanlarınca siyasi, sosyal, kültürel ve psikolojik incelemelere tabi tutulur, daha sonra elde edilen veriler doğrultusunda o topluma uygun bir "uyutma paketi" hazırlanır ve bu uyutma paketi söz konusu toplumu istenilen yönde biçimlendirmek için yavaş yavaş uygulamaya konulur. Uyutma paketi uygulamaya konulurken söz konusu toplumdaki en güzide kişiler ve kurumlar seçilerek devreye

⁵³⁰ Mehmet Bori: ABD İstihbaratı Türkiye'de Ne Kadar Yaygın Bir Ağa Sahip? <http://haber.sol.org.tr/devlet-ve-siyaset/abd-istihbarati-turkiyede-ne-kadar-yaygin-bir-aga-sahip-haberi-48101> (6 Kasım 2011).

sokulur. Zaman zaman bu kişi ve kurumlar bile "neye ve kime" hizmet ettiklerinden habersiz ABD ve CIA'nın gönüllü neferleri olarak toplumun uyutulması projesinde yer alırlar. Uyutma Paketi daha çok medya iletişim araçlarıyla uygulanmaktadır. CIA'nın, Tavistock Enstitüsü aracılığıyla "uyutma paketi" uyguladığı ülkelerden biri de 1946'dan beri ABD'nin stratejik ortağı olan Türkiye Cumhuriyeti'dir.⁵³¹

CIA ve Kıbrıs

Batılıların esas amacı Kıbrıs'ın doğu Akdeniz'deki stratejik kavşak olma konumunu kullanmak ve adanın, ABD ve AB'nin Kuzey Afrika ile Yakın ve Orta Doğu'daki müdahaleleri için bir askerî üs ve ekonomik platform olarak geliştirilmesi yönünde sağlıklı ilişkiler kurmaktır. Kıbrıs'taki iki toprak parçası – Akrotiri ve Dikili – uzun bir süredir Britanya askerî üssü olarak hizmet vermektedir ve hatta Britanya egemenliği altındadır. Akrotiri dünyadaki en büyük Britanya hava üslerinden bir tanesidir ve ABD istihbarat örgütleri Kıbrıs'ta yıllardır faaliyet göstermektedir. CIA, Kıbrıs'tan Afrika'daki ve Orta Doğu'daki aktivitelerini düzenlemekte ve Arap radyo yayınlarının gözetimini yönetmektedir. İngiliz Daily Telegraph gazetesinin haberine göre İngiliz istihbarat servisi GCHQ, Kıbrıs'taki Dikelya üssünde bulunan Ay Nikola istasyonundan Kıbrıs'ta denizaltından geçen fiber optik kablolar aracılığıyla aralarında Türkiye'nin de bulunduğu birçok ülkeyi izledi⁵³². İngiliz istihbaratı GCHQ, sızdığı fiber optik kablolar vasıtasıyla başta Türkiye olmak üzere Orta Doğu'daki birçok ülkede milyonlarca elektronik posta, telefon konuşması, anlık mesajlaşma ve internet trafiğini izlemeye aldı. Yine Kıbrıs'tan Türkiye, Lübnan, Mısır, Yunanistan ve İtalya'ya ulaşan fiber optik kablolar da İngiliz ve Amerikan istihbaratı sızdı.

⁵³¹ Jim Keith, CIA'dan Medyaya Kitlelerin Kontrolü, Nokta Kitap, İstanbul, 2005.

⁵³² Dünya, Kıbrıs Üzerinden Türkiye'ye Büyük Tuzak (6 Kasım 2013).

http://www.ntv.com.tr/dunya/kibris-uzerinden-turkiyeye-buyuk-tuzak,U36R8ohokEe2PrscmcAJSQ?_ref=infinite

Annan Planı ile ilgili tartışmalar döneminde, “toplumlar arası dostluk ve barış eğitimi” eğitimi veren, “Uyuşmazlıkların Çözümü-CR” grupları oluşturan, “çözüm ve AB” hedefiyle on binlerce Kıbrıslı Türk’ü USAID’in paraları ile sokaklara döken NGO’lar bugün sessizce beklemektedir. ABD Kongresi tarafından onaylanmış olan toplam 60 milyon dolar, Rum kesiminden 40, Türk kesiminden de 41 “Sivil Toplum Örgütü” tarafından kullanılmıştı. Raporda da belirtildiği üzere, her iki toplumdan örgütler, NGO’lar ve yurttaşlar arasında temas ve iş birliğini teşvik etmeyi amaçlayan politik bir program, Lefkoşa’daki ABD Büyükelçiliği tarafından yürütüldü. Annan Planı’na karşı çıkışlarıyla tanınan ve bünyesinde, günlük Simerini gazetesi, SİGMA TV, Radyo Prodo ve 25 dergiyi barındıran Güney Kıbrıs’taki DİAS medya grubu patronu ünlü iş adamı Kostas Hacıkostis’in 43 yaşındaki oğlu Andi Hacıkostis, motosikletli iki kişi tarafından vurularak öldürüldü.⁵³³ CIA adına görev yaptığını gizlemeyen Vamık Volkan’ın “Kürt Açılımı” çalışmalarından sonra, Kıbrıs Türk’ü ile Türkiye Türklerini ayrıştırma faaliyetine soyunduğu görüldü. 2009 yılı içinde Girne’de, ekibiyle ve Kıbrıs katılımcılarıyla iki kez “Gizli Kuşatılmışlık” çalıştayı düzenledi. Çalıştay raporuna yansıyan görüşler içinde “1974 sonrası gelenler Kıbrıslılara benzemektense, Kıbrıslıları kendilerine benzetmeye çalışmışlardır”, “Kıbrıs Türkleri kendilerini Rumlarla birlikte yaşama fikrine alıştırmalı ve Rumlarla STK faaliyetleri içerisinde bulunulmalıdır” gibi görüşler yer almakta idi.⁵³⁴

Atatürk ve Misak-ı Milli

Birinci Dünya Savaşı’nda büyük bir mağlubiyete uğrayan Osmanlı İmparatorluğu, 30 Ekim 1918’de Mondros Ateşkes Antlaşması ile teslim oldu. Yapılacak barış anlaşması için Mondros’un imzalandığı gün savaşın durduğu hatlar esas olacaktı ama İngilizler savaşa altı gün daha devam edip Kerkük ve Musul’u da içine alan

⁵³³ Yeniçağ Gazetesi, CIA Kokulu Suikastler (12 Ocak 2010).

⁵³⁴ Mehmet Ali Güller, CIA’nın “Birleşik Kıbrıs” Operasyonu Nasıl İşliyor?”, odatv.com (13 Temmuz 2011).

bölgeyi de işgal ettiler. İşin esası, İngilizler yıllarca tüm bölgeyi gezmişler ve Musul'dan kuzeyde petrol olmadığını tespit etmişlerdi. Böylece Musul'un 80 km kuzeyinden geçen bir hat çizip, bugünkü sınırlara kadar olan yerleri de işgale devam ettiler. Ancak son Osmanlı Mebusan Meclisinin, 28 Ocak 1920'de yaptığı toplantıda kabul ettiği "Misâk-ı Millî", Türk milletinin çekilebileceği son noktayı gösteriyor ve 30 Ekim 1918 tarihli Mondros Ateşkes Antlaşması sonrasında yapılan tüm işgalleri reddediyordu. Nisan 1920'de yapılan San Remo Konferansı ile Irak, İngiltere mandasına verildi. Kurtuluş Savaşı sonunda Misâk-ı Millî sınırları içerisindeki bütün topraklar kurtarılamamıştı, Atatürk, İngilizlerin bölgedeki faaliyetlerini engellemeye ve Irak'ın kuzeyini Kurtuluş Savaşı'na dâhil etmeye çalışmıştır. Bu amacını gerçekleştirmek için aşiretlerden ve onların birbirleriyle olan ilişkilerinden yararlanmıştır.⁵³⁵ 1924'te Meclis'te dağıtılan haritaya göre (Harita 1) Batum, Halep, Rakka, Deyr-i Zor, Musul ve Kerkük (Revandiz, Erbil) gibi bugün Türkiye sınırları dışında olan vilayetler Türkiye toprağı olarak gösterilmektedir⁵³⁶. 1923-1926 yılları genelde Türkiye Irak ilişkileri, İngilizlerle Türkler arasında barış görüşmelerinin yapıldığı bir dönemdir. Kurtuluş Savaşı sonunda yapılan Lozan Barış Antlaşması ile Türkiye Cumhuriyeti'nin siyasi sınırları belirlenmişse de Irak sınırı daha sonra yapılacak anlaşmalara bırakılmıştı. İki ülke arasında dokuz ay içinde mevcut sorun ile ilgili bir anlaşmaya varılamadığı için çözüm, Milletler Cemiyetine havale edildi.

Lozan'da Türkiye'den Musul'u alamayan İngiltere, 1925 yılında Doğu Anadolu'da bir Kürt ayaklanması tertipledi. Milletler Cemiyeti 1925 sonunda Musul'un Irak'ta, Hakkâri'nin Türkiye'de kalmasına karar verdi. Irak 1932'ye kadar İngiliz mandası altında kalacaktı. Türkiye, tüm hoşnutsuzluğuna rağmen içeride bekleyen ekonomik ve sosyal sorunlar yüzünden 05 Haziran 1926'da İngiltere ile yapılan anlaşma çerçevesinde, Milletler Cemiyeti kararını tanıdı.

535 İsmail Çopur, 1923 Lozan Anlaşması Sonrasında Mustafa Kemal Atatürk'ün Irak'ta Yürüttüğü Faaliyetler, SAREM Başkanlığı, Ankara, 2003, s. 2.

536 Nejat Kaymaz, Misak-ı Millî Üzerinde Yapılan Tartışmalar Hakkında, VIII. Türk Tarih Kongresi, Ankara, 1977, s. 2.

CIA VE ORTA DOĞU

İngilizlerin gizlice organize ettikleri Nasturi ve Kürt ayaklanmaları Türkiye'yi zor durumda bırakmış, 1925 yılında ortaya çıkan Şeyh Sait ayaklanması Musul üzerine yürümeye hazırlanan Türk ordusunun büyük bir bölümünün bu ayaklanmayı bastırmakla meşgul olmasına neden olmuştur. Nitekim Musul'un kaybedilmesinde en büyük etken bu isyanlar oldu. Atatürk, 1926 Ankara Antlaşması sonrasında Musul ve Kerkük'teki aşiretlerin faaliyetlerini izlemeye devam etmiştir. Bölgeye gizli görevlerle gönderilen Türk istihbarat personeli, Türkiye'nin güvenliğini tehlikeye sokabilecek oluşumları günü gününe rapor etmeye devam etmişlerdir.

Harita 7: Misak-ı Milli

Mustafa Kemal'in düşüncesine göre Musul Sorunu 1926'da bitmemişti, geçici bir süre için ertelenmişti. Türkiye, Musul'la ilgili beklentisinden hiçbir zaman vazgeçmemiştir. O dönemin Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras'ın 1970 yılında verdiği şu demeç düşündürücüdür. *"Türkiye, Musul'u Irak'a terk ederken, İngiltere ile arasının açık olması karşısında başka ülkelerin Türkiye ile ilişkilerini geliştirmekten duydukları endişeyi gidermek istediği gibi; Musul'u*

*Irak'a verip, bu ülkeyi memnun bırakarak ileride onunla bir konfederasyon yapmayı da düşünmüştür. Fakat Irak'ta bu işi gerçekleştirecek Türk yanlısı devlet adamları suikasta uğradılar.”*⁵³⁷ 1933 yılında Kral Faysal'ın ölümü ile yerine oğlu Kral Gazi geçti ve iç kaynaşmalar başladı. 1936 yılında Irak'ta General Bekir Sıtkı önderliğinde yapılan askerî darbe ile Türkiye taraftarı bir hükümet kuruldu. Türkiye ile yakın ilişkiler kuran Irak, 1937 yılında aralarında İran'ın da bulunduğu Sadabat Paketi'ne katıldı. General Bekir Sıtkı, Ekim 1937'de Musul'da öldürüldü ve yerine 1938 yılında İngiliz taraftarı Nuri Said başbakan oldu. Batı yanlısı politika izlediği için Arap dünyasından dışlanan Irak'ta 14 Temmuz 1958'de meydana gelen General Kasım liderliğindeki darbe ile monarşi yıkıldı. Türkiye'nin Irak ile olan iyi ilişkileri 1958 yılında yapılan General Kasım darbesi ile son bulmuştur. Bu dönemde, Türkiye'nin askerî müdahale fikrine ABD ve İngiltere destek vermediler.

Irak'ta Kürt İsyanları ve Barzani Ailesi

Osmanlı Türkiye'si içindeki fikri anlamda ilk Kürt isyanını başlatan, Nakşibendî-Halidi Şeyhi I. Abdüsselam Barzani, müritleri tarafından Mehdi olarak kabul ediliyordu. I. Abdüsselam İstanbul'u ele geçirerek halife koltuğuna oturmak rüyaları içindeydi. Ancak müritleri tarafından uçuğuna inanılan I. Abdüsselam Barzani pencereden fırlatılınca yere çakılarak öldü. Şeyh II. Abdüsselam Barzani ise Osmanlı Türkiye'sine karşı silahlı isyana teşebbüs eden ilk Nakşibendî-Halidi Kürt şeyhidir. Barzaniler 1900'lere kadar Barzan köyünde kurdukları tekkelerde pek çok Nakşibendî-Halidi mürit yetiştirdiler. Barzan, Türkiye sınırına 15, İran-Irak sınırına 70 kilometre mesafede yer alır. Barzan şehri, önce Yahudi hahamlar sonra da Nakşibendî tarikatı şeyhleri ile ve Kürt milliyetçiliğinin cazibe merkezi olarak varlığını sürdürdü. Barzani aşireti her fırsatta Osmanlı Türkiye'sine isyan etti. Kürt isyanları ile Barzani aşiretinin ortaya çıkışı hemen hemen aynı zamanlara denk gelmektedir. Bar-

537 Şerafettin Yamaner, Misak-ı Milli ve Musul Sorunu, Harp Akademileri Komutanlığı Yayınları, İstanbul, 2000, s. 194.

zani aşiretinin yaklaşık 200 yıllık geçmişi Osmanlı Türkiye'sinin zayıflaması ile başlar. 1. Dünya Savaşı esnasında Irak'ta Osmanlılar'ın Orta Doğu'dan çekilmesine neden olan bazı isyanlar olmuştur. İngilizlerin ilgi odağı hâline gelen bölgede, İngilizler Basra bölgesini ele geçirerek propaganda etkinliği ile Arapları Türklere karşı kıskırtmıştır.⁵³⁸ Osmanlı'nın parçalanmasından sonra Cumhuriyet Türkiye'sine karşı kullanılmak üzere Barzani aşireti, değişen dünya konjonktürüne uygun olarak ABD-İsrail-İngiltere üçlüsünün beslediği bir "mayın eşiği" olarak görülmüştür.

Muhammet Barzani'nin büyük kardeşi Abdüselam Barzani Osmanlı İmparatorluğu'na karşı ayaklanması nedeniyle dönemin Musul Valisi Süleyman Nazif tarafından 1915'te idam edilmiştir. İstiklâl Savaşı yıllarında İngiltere Krallığı'nın Kürt uzmanı ve aynı zamanda Türk düşmanı olan İngiliz istihbaratçı Edward William Charles Noel'in rehberliğini ve tercümanlığını yapanlar ise Kürt Bedirhan aşiretidir. Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'nda yenilmesinden sonra Mustafa Kemal Atatürk'e suikast girişimini planlayan Bedirhan aşireti soyundan gelen Dr. Kâmuran Ali Bedirhan İran istihbarat örgütü SAVAK tarafından desteklenerek Barzani ile İsrail'in arasını yapmak üzere gönderilmiş, başarılı olarak Barzani emrindeki Kürt milislerin İsrail subaylarınca eğitilmelerini sağlamıştır. Kürtçülük hareketinin önde gelen şahsiyetlerinden biri olan Kâmuran Ali Bedirhan, Kürdistan Teâli Cemiyeti üyesiydi. 1940 yılından sonra Paris'e yerleşerek Polonyalı Yahudi bir kadın ile evlenen Kâmuran Ali Bedirhan ölümüne kadar da Paris'te yaşad.

Kürtler, Birinci Dünya Savaşı'nı izleyen 1919-1930 yılları arasında İngiltere'ye, 1932-1935 ve 1943-1945 tarihleri arasında ise Haşimi hanedanına karşı ayaklanmışlardır. Ayaklanmaların başını Barzani aşireti çekmekteydi. Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılış döneminde (1922-1924) Iraklı Kürtler yarı bağımsız devlet kurmaya çalıştılar. Mahmut Berzenci 1922 yılında arasında Kürdistan

⁵³⁸ David McDowall, A Modern History of the Kurds, I. B. Tauris, Londra, 1996, s. 48.

Krallığı'nı ilan etti. Ancak, İngiltere Lozan'dan sonra Irak'ın bütün bölgelerini birleştirmek isteyince Şeyh Mahmut Berzenci buna karşı çıktı. Mahmut Berzenci ve hükümetin teslim olmaması üzerine Birleşik Krallık Hava Kuvvetleri Süleymaniye ve çevresini bombaladı. Devam eden çatışmalar sonrası 24 Temmuz 1924'te bu bölge Irak'a bağlandı.⁵³⁹ 1943 yılında Barzani aşiretinin lideri Molla Mustafa Barzani olmuştur. 1943'te Barzaniler Irak yönetimine karşı isyan etti. Ancak İngilizlerin desteğini alan Irak ordusu, saldırıya geçip Barzanileri bastırdı. Kasım 1945'te Mustafa Barzani 10 bin aşiret mensubuyla birlikte İran'a sığındı. 22 Ocak 1946'da İran'da Kadı Muhammed'in önderliğinde Mahabad'da Kürt Cumhuriyeti kuruldu. Devlet başkanlığını Gazi Muhammed ve savunma bakanlığını Molla Mustafa Barzani üstlendi. Cumhuriyet'e 17 Ocak 1947 yılında İran rejimi tarafından son verildi ve 31 Mart 1947'de Gazi Muhammed idam edildi. Kürt Cumhuriyeti'nin yıkılmasıyla Molla Mustafa Barzani çatışmalardan sağ kalan yandaşlarıyla Sovyetler Birliği'ne geçti.

Mustafa Barzani, Sovyetler Birliği'nin İran'dan güçlerini çekmesi nedeniyle Türkiye üzerinden 52 günlük bir yürüyüşün ardından 1947 yılında Sovyetler Birliği'ne ulaştı. Sovyetler Birliği, Molla Mustafa Barzani ve yandaşlarını askerî kampa yerleştirdi ve yandaşlarını sokakları süpürme, kar kürüme gibi işlerde çalıştırdı. Molla Mustafa Barzani'nin isteği ile Kürt milislerden bazılarını Sovyetler Birliği tarafından askerî eğitim verildi. Molla Mustafa Barzani, Sovyetler Birliği'nce siyasi mülteci sayılmıyordu, önce kasaplık yaptı sonra değirmende çalıştı. Moskova'ya giderek Devlet Başkanı Joseph Stalin ile görüştü ve Stalin'in emri ile Askerî Akademiye kabul edildi. Buradaki eğitimi tamamlayarak general rütbesi aldı. Stalin'in 1953 yılında ölümünden sonra, yeni Sovyet lider Nikita Kruşçev, Molla Mustafa Barzani'ye bir ev tahsis etti ve Rusça öğrenmesi için özel kurslar düzenletti. 1958'de Irak'ta gerçekleşen devrim ile Kral Faysal'ın devrilmesi Mustafa Barzani'nin kaderini değiştirdi. Darbenin lideri Abdülkerim Kasım, Mustafa Barzani'ye

⁵³⁹ Altan Tan, Kürt Sorunu, Timaş Yayınları, İstanbul, 2009, s. 285-286.

bir heyet göndererek Irak'a dönmesini istedi. Arap ve Kürtlerin Irak Devleti'nin ortağı olduğuna dair bir kanun çıkarttı. Molla Mustafa Barzani'nin partisi KDP'ye (Kürdistan Demokratik Partisi) meşruiyet tanıdı ve 14 Kürtçe gazete yayınlanmasına izin verdi.

1958 yılındaki Kasım darbesi ile Irak'a dönen Molla Mustafa Barzani, 1963 yılında Baas Partisi iktidara gelene kadar SSCB tarafından desteklenmiştir. Kürtler, 1960'ların sonlarında ABD ve onun bölgedeki müttefiki İran tarafından desteklenmiş, bu destek Irak'ın 1972'de Sovyetler Birliği ile Dostluk ve İş Birliği Antlaşması yapması üzerine daha da artmıştır. 1970 yılında ABD, İsrail ve İran'ın baskısı ile Kürtlere azınlık hakları veren Irak hükümeti 1975 yılında İran ile anlaşarak bu hakları geri almış, İran'a kaçan Barzani 1979'da Washington'da ölmüştür. 1975 yılında Cezayir Antlaşması ile İran, Irak'tan istediğini alınca Kürtlere verilen destek ortadan kalkmıştır. Irak Kürtleri ile Irak ordusu arasındaki çatışmalar özellikle 1970 sonrası hızlanmaya başlamıştır. İran-Irak Savaşı'nda da İran'ın yanında yer alan Kürtler bu desteğin karşılığında da bir şey alamadıkları gibi 1988'de Halepçe katliamını yaşamışlardır. Saddam Hüseyin 1988 yılında Irak'ın kuzeyinde İran-Irak Savaşı'nda İran'ın yanında yer alan ve El-Enfal Harekâtı isyanını bastırmak adına Kürtlere karşı kimyasal silah kullanmıştır ve Halepçe katliamında beş bin kişi ölmüştür.⁵⁴⁰

Molla Mustafa Barzani-İsrail İlişkileri

Molla Mustafa Barzani, 1950'den beri sık sık ziyaret ettiği İsrail'de her zaman Kuzey Irak kökenli, Kürtçe konuşan bir Yahudi hahamın evinde kaldı. İsrail ile Irak yerel yönetimlerinin ilk teması, 1963 yılında Barzani ile MOSSAD Başkanı General Meir Amit'in Kürtlere yardım konusunda görüşmeleri ile başlamıştır. 1967 yılında, Arap - İsrail Savaşı'nda ele geçirilen Sovyet yapısı silahlar, İsrail tarafından KDP'ye verilmiştir. Körfez Savaşı sonrasında Barzani bölgenin geleceği için İsrail ile temaslarda bulundu. Molla

⁵⁴⁰ Yılmaz Kalkan, Bir Ortadoğu Gerçeği Irak ve Saddam Hüseyin, Beyan Yayınları, İstanbul, 1991, s. 34.

Mustafa Barzani, ilk kez 1967 yılında İsrail'e gittiğinde kendisini kabul eden İsrail Savunma Bakanı Moşe Dayan'a, hediye olarak bir "Kürt hançeri" ile birlikte, Kerkük petrol rafinelerinin planlarını da getirir. Mart 1969'da yapılan bir operasyonda da Barzani-MOSSAD iş birliğiyle Kerkük rafinerileri bombalandı ve çalışamaz hâle getirildi. Barzani ikinci olarak 1973 yılında İsrail'i ziyaret etti. Bu ziyaretinde de, ilkinde olduğu gibi, 1950 ortalarında İsrail'e göç etmiş Kürt Musevisi David Gabay'ın evinde kalmış, hediye olarak da Moşe Dayan'ın eşi için altın bir kolye getirmiştir.

1967'deki Altı Gün Savaşı'ndan kısa bir süre önce İsrailliler, Irak Hava Kuvvetlerindeki bir pilotla gizlice bağlantıya geçmişler ve onu bir deneme uçuşu sırasında aniden İsrail'e uçmaya ikna etmişlerdi. Iraklı pilotla İsraillilerin bağlantısını kuran araçlar ise Kürtlerdi. Ağustos 1966'da Tel-Aviv'e inen söz konusu MIG, bu Sovyet yapımı uçak hakkında daha önce yetersiz bilgiye sahip olan İsrail'e ve onun Batılı müttefiklerine büyük bir avantaj sağladı. Hatta bazı yorumlara göre, İsrail'in Altı Gün Savaşı'nın ilk gününde Mısır Hava Kuvvetlerine yaptığı büyük baskın, MIG'lerin teknik özellikleri hakkında edinilen bilgi sayesinde mümkün olmuştu. Ian Black ve Benny Morris'e göre, Kuzey Irak dağları ile Tel-Aviv arasındaki ilişki giderek "Orta Doğu'nun en kötü saklanan sırrı" sıfatını kazandı. İsrail 1967 yılında Arap ordularından ele geçirdiği çok sayıda Sovyet silahını Kürt ayaklanmacılara yolladı. Kendilerine verilen Doğu Bloku silahlarına önce şaşırان daha sonra çok sevinen Molla Barzani, ayrıca bulduğu İsrail yapımı bombalardan daha çok istemişti. Kendisini silah ve paraya boğan İsrail'in gücüne hayran kalan Barzani, İsraillilere ortak bir seferberlik de önermişti. Barzani'nin planına göre, Kürt peşmergeler Irak'ı zapt ettiğinde İsrail de Suriye'yi işgal edebilecekti.

İsrailli eski general Rafael Eitan'ın anıları da İsrail-Barzani iş birliğinin boyutlarını açıkça ortaya koyan bilgiler sağlıyordu. Rafael Eitan, Mustafa Barzani'nin talebi üzerine, 1969 yılında Irak'a giderek ayaklanmayı yakından görmüş ve ayaklanmanın lideri Barzani ile mücadeleyi daha yaygın bir savaş hâline dönüştürme konusunu görüşmüştü. Eitan ziyaretinden sonra, İsrail Savunma Bakanlığına, ayaklanan Kürtlerin çok iyi savaşmakla beraber gelişmiş savaş araç-

ları ve silahlarından mahrum olduklarını, kendilerine yardım edilmesi gerektiğini bildiren bir rapor da yazmıştı. Ayaklanmacı Kürtlerle kurduğu bu gizli ittifak, İsrail'e Irak ordusu hakkında çok önemli istihbaratlara ulaşma fırsatı da veriyordu. İsrail, Irak'ın kuzeyindeki Kürtlerle ilişkisini hiç koparmamıştır. Hatta bu destek Türkiye gibi İsrail'in kolay kolay kırmak istemeyeceği bir ülkeyi karşısına almak pahasına da olsa "psikolojik-politik" olarak sürmüştür. Irak'ın kuzeyindeki Kürt ayaklanmacılarla İsrail arasındaki bu iş birliği, 1975 yılına kadar sürdü. O yıl, Kürt isyanının diğer büyük destekçisi olan İran, Irak ile bir anlaşmaya vardı ve bunun üzerine Kürt ayaklanmacılara yaptığı tüm yardımı kesti. ABD de İran ile birlikte hareket edince, Barzani hareketi Bağdat rejimi karşısında savunmasız kaldı. İsyan, bu rejim tarafından kanlı biçimde bastırıldı. İsrail'in durumu kabullenmekten başka seçeneği yoktu.

İsrail, Irak'ın kuzeyindeki Kürtlerin oluşturmak istediği parçalanmış Orta Doğu için en ideal "kart" olduğunu her zaman aklında tuttu ve bu kartı yeniden devreye sokmak için fırsat kolladı. Körfez Savaşı, 1975 yılından itibaren bitkisel hayatta olan KDP ve KYB adına yaşama dönmek için bulunmaz bir fırsat olmuştur. Bu aşamada, Mesut Barzani'nin gelecek stratejisi tartışmaları için gittiği yer İsrail olmuştur. Irak'ta bir Kürt devletinin kurulması için Batı dünyası desteğinin en yoğun olduğu 1990'lı yıllarda Washington'da lobi yapanların başında İsrailli politikacı Ariel Şaron gelmiştir. İsrail Dışişleri Bakanlığının eski bir görevlisi olan Oded Yinon'un Dünya Siyonist Örgütünün yayın organı olan "Kivunim" dergisinde 1982'de yayınladığı "İsrail İçin Strateji" adlı çalışmasında, Irak'ın geleceği ile ilgili ileri sürdüğü şu tespit önemlidir: *"Irak etnik ve mezhebi temeller üzerinde bölünecektir: kuzeyde bir Kürt devleti, ortada bir Sünni ve güneyde bir Şii devleti"*. Bu bölünmenin İsrail'in güvenliği açısından şart olduğu görüşü ileri sürülmüştür.⁵⁴¹ Bugünkü İsrail nüfusunun Orta Doğu coğrafyasını denetim altında tutmaya yetmeyeceğini bilen Yahudi stratejistler, bu amaca ulaş-

⁵⁴¹ Ümit Özdağ, Türkiye Kuzey Irak ve PKK, ASAM Yayınları, Ankara, 1999, s. 189-190.

mak için iki paralel politika önermektedirler; İsrail, önce yirmi milyonluk nüfusa erişmek zorundadır, diğer yandan çevresindeki ülkeleri bölerek yirmi milyon ile Orta Doğu'yu kontrol altında tutacaktır.⁵⁴²

1983 yılında Türkiye'nin Irak'ın kuzeyindeki PKK'ya yönelik harekâtı esnasında, daha 1982'de Lübnan'ı işgal etmiş olan İsrail'in Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı Şamir, Türkiye'yi "Kürdistan'ı işgal altında tutan devletlerden birisi" olarak nitelenmiştir. Ancak aradan iki sene geçtikten sonra aynı İzak Şamir, 1985 yılında Başbakan Turgut Özal'a PKK'ya karşı iş birliği önermiştir. Barzani ailesi ile MOSSAD hep ilişki içinde olmuşlardır. Kürt-Nakşibendî, Halidi tarikatı mensubu Barzani ailesine Irak'ın kuzeyinde 150 yıldır bir Judeo-Kürt devleti kurdurulmak istenmektedir. İsrail ile İkinci Dünya Savaşı sonrası özellikle istihbarat ve askerî konularda sağlanan iş birliği Türkiye gerek terör ile mücadelesinde gerekse İsrail faktörünün Orta Doğu'da Türkiye aleyhine çalışmasının frenlenmesinde önemli faydalar sağlamıştır. Ancak 2003 yılı sonrası iktidarın hatalı politikaları neticesi İsrail'in dostluğu kaybedilmiş ve gerek terör gerekse Türkiye düşmanları ile iş birliği yapmak konusunda bu ülkenin önü açılmıştır. Bunda Türk hükümetinin dış politikayı İslamcı anlayış ile şekillendirmek istemesi etkili olmuştur.

Bugün, Irak'ın kuzeyinde onlarca İsrail şirketi çalışmakta ve bu şirketler aracılığıyla ülkeye her yıl 500 İsrailli girmektedir. İsrailliler, çifte kimlik taşımakta, kimliklerde müstear isimler kullanmaktadır. İsrailliler Irak'a özellikle tüccar, iş adamı ve gazeteci sıfatıyla girmektedir. İsrail ayrıca Irak'ın kuzeyinde oluşturmaya çalıştığı finansal altyapı ve toprak satın alma girişimleri ile de gündeme gelmektedir. İsrail devletinin ikinci Devlet Başkanı İhsan Bin Tefsi; *"Yahudilerin Kürdistan'da 12 yerleşim yerinde bulunduğunu ve Kürdistan'daki Yahudi Kürt topluluğunun hahamlar ve değerli fikir adamları çıkardığını"*⁵⁴³ söylemektedir. Bazı araştırmacılara göre

⁵⁴² Özdağ, a.g.e., s. 192

⁵⁴³ Şalom Nakdimon, Irak ve Ortadoğu'da MOSSAD, Elips Yayıncılık, Ankara, 2004, s. 34.

Irak'ın Kürt kesimindeki Yahudi grup ve cemaatlerin sayısı 146'ya ulaşmıştır. Türkiye'nin de bu bölgedeki yatırımları dikkate alındığında ortaya çıkan sonuç: Kürtler, İsraililer ve Türkler elleriyle Kürdistan'ı sağlamlaştırmaktadırlar.

1990-2003 dönemi; Irak'ın Kuzeyi Sorununun Ortaya Çıkışı

Tarihte Irak ve Suriye bir devlet olmadı yani Iraklı ve Suriyeli diye bir millet yoktur. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra, Osmanlı İmparatorluğu'nun üç bölgesi olan Basra, Bağdat ve Musul bir araya getirilerek İngilizler tarafından Irak devleti oluşturulmuştur. Osmanlı Dönemi'nde Bağdat ve Basra'nın ikisine birden çok uzak anlamında "Irak" adı verilmişti. Irak'ın kuzeyi sorunu, 1990-1991 Körfez Savaşı'nın ortaya çıkardığı ve Türkiye'yi yakından ilgilendiren önemli sonuçlarından biridir. Tarihsel bir perspektiften bakıldığında Irak'ın kuzeyinin Osmanlı sonrasında hiçbir zaman istikrara kavuşmadığı, hiçbir dönemde Irak'a tam olarak entegre olmadığı görülmektedir. Irak'ın kuzeyi hem Irak devletinin iç politikasında hem de bölge ve dünya politikasında kanayan bir yara olarak devam edegelmiştir. Kürtler, bu dönemde de bağımsız bir devlet kurabilmek için savaşı bir fırsat olarak görmüşler ve ABD kartını oynamak istemişlerdi. Saddam'a karşı ayaklanmak için hazırdılar ve ABD'nin silah yardımını bekliyorlardı. Fakat Kürtlerin beklentileri gerçekleşmedi ve savaş sonrası gücünün kalmadığı sanılan Irak, helikopterler ve ağır silahlarla taarruza geçerek Kürtleri yenilgiye uğrattı. Birkaç gün içinde dağılan Iraklı Kürtler çareyi Türkiye ve İran'a kaçmakta buldular.

Harita 8: Irak'ta 1990 yılında İlan Edilen Uçuşa Yasak Bölgeler

Cumhurbaşkanı Turgut Özal, göçmenlerin evlerine güvenle dönmelerini sağlamak ve Irak'ın kuzeyinde Irak ordusunun saldırılarından korunmasını sağlamak için “güvenli bölgeler (safe heavens)” kavramını ortaya çıkardı.⁵⁴⁴ Böylece Özal'ın isteğiyle Irak'ın kuzeyi için bir silahlı gücün oluşturulması ve Kürtlerin Irak saldırılarından korunması fikri ortaya çıktı. BMGK, 688 sayılı kararı çerçevesinde bölgeye Huzur Sağlama Operasyonu adı altında bir operasyon düzenleyince göçmenler geri döndü ve güvenli alanlara yerleştirildiler. Ardından Irak'ın kuzeyindeki halkın Irak saldırılarından sürekli korunması için merkezi Türkiye'de olan ve “Çekiç

⁵⁴⁴ Ramazan Gözen, Kuzey Irak Sorunu, Edt. İdris Bal, 21.Yüzyılda Türk Dış Politikası, AGAM, Ankara, 2006, s. 815.

Güç” adı verilen uluslararası hava gücü kuruldu. Çekiş Güç gölgesindeki otorite boşluğu bir yandan Kürtleri bir Kürt devleti için kendi içinde çatışmaya sürüklerken diğer yandan PKK’nın yeniden canlanmasına ortam sağladı. Irak’ta 33. paralelin güneyi ve 36. paralelin kuzeyinin Bağdat yönetiminin denetimi dışına çıkarılması ile bu bölgelerde ortaya çıkan otorite boşluğu (Harita 8) Şii ve Kürt gruplar tarafından doldurulmuş, bu gruplarla dış güçler ve merkezî yönetim arasındaki ilişkiler oynak bir zemine oturmuştur. Türkiye, 1991 Körfez Savaşı’ndan sonra Irak’ın kuzeyindeki Kürt gruplarla yaptığı görüşmelerde esas olarak ABD müdahalesini sınırlamayı hedefliyordu. Nitekim zamanın Jandarma Genel Komutanı Orgeneral Eşref Bitlis yürüttüğü bu görüşmelerde, Barzani ve Talabani’nin Bağdat hükümetiyle anlaşma sağlamasını amaçlıyordu.⁵⁴⁵

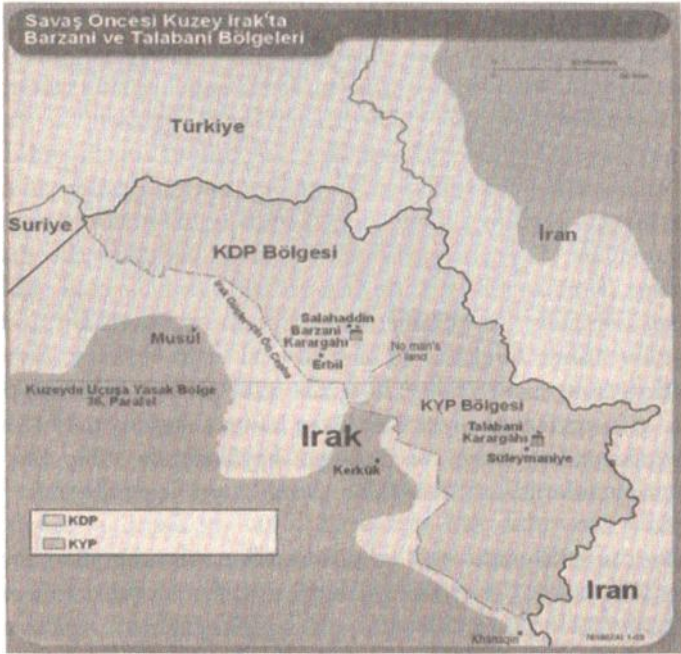
Kuzeyde tampon bölge oluşturan 36. paralel, Kürtler tarafından düz bir hat hâlinde kullanılmadı. Seçim ve referandumlarda Kürt çoğunluğunu sağlamak amacıyla Türkmen yerleşimlerini dışarıda bırakan, Kürt kentlerini içine alan zikzaklı bir sınır oldu. ABD ise petrol kaynakları ve Türkmen nüfusu nedeniyle Kerkük’ü Kürt bölgesinin dışında bırakmış ve ona özel bir statü vermişti. Daha güneydeki Süleymaniye’yi ise bölgenin içine almıştı. Yeni hazırlanan Irak’ın kuzeyindeki sözde Kürdistan haritası Bağdat’ın 150 km güneydoğusundaki petrol ve doğalgaz kaynaklarına sahip Badra ve Cassan kentlerini dahi Kürdistan topraklarının içine alıyordu (Harita 9).

Irak’ın kuzeyinde 1992 yılında kurulan müşterek yönetime rağmen KDP ve KYB arasındaki birliktelik fazla uzun sürmemiş ve bölgede 1994 yılından itibaren çatışmalar başlamıştır. Ağustos 1996 sonunda İran’dan yardım ve destek alan Talabani’nin liderliğindeki KYB’nin Erbil’e girerek burayı ele geçirmesi üzerine zor durumda kalan Barzani’nin Bağdat yönetiminden yardım istemesi sonucu Irak birlikleri, Çekiş Güç’ün göreve başlamasından beri ilk kez bölgeye girdiler ve Talabani’yi Erbil’den attılar. Dublin sürecinin başarısızlığının ardından, atak sırası Türkiye’ye gelmişti. 30-31

⁵⁴⁵ Ersal Yavi, Kürdistan Ütopyası, Yazıcı Yayınları, İzmir, 2006, s. 252

CIA VE ORTA DOĞU

Ekim 1996'da Ankara'da Türkiye, ABD, İngiltere, KDP, KYB ve ITC temsilcileri bir araya geldiler. Toplantıda, Türkmenler, Türkiye'nin garantörlüğünü ve Çekiç Güç'ün görev sahasının 35. paralele indirilmesini talep ettiler. Bu toplantıda, Türkmenler dağınık görüntülerini bırakarak ilk defa uluslararası toplantılarda temsil edilmeye başladılar. 1997 yılına kadar süren Ankara Süreci'nden de bir sonuç alınamadı.

Harita 9: 2003 Öncesi Irak'ın kuzeyinde Kürt Bölgeleri

Eylül 1998'de Iraklı Kürt liderleri Washington'a davet eden ABD, Ankara'yı sürecin dışında tuttu. 17 Eylül 1998 tarihinde yeni bir devletin kurulabileceğine ilişkin program niteliği taşıyan Washington Bildirisi, Mesut Barzani, Celal Talabani ve ABD Dışişleri Bakanı tarafından imzalanmıştır. Barzani ve Talabani ile Kasım 1998'de Ankara'da görüşmeler yapıldı. Türkmenlerin "azınlık statüsü" içinde yaşayacağı ve Kürtler tarafından yönetilmesi tasarlanan

Irak'ın kuzeyi modeline Türkiye "hayır" diyememiştir.⁵⁴⁶ Sonuç olarak, Körfez Harekâtı sonrasında Irak'ın kuzeyinde ortaya çıkan otorite boşluğu, Türkiye'nin en çok çekindiği gelişmelerden biri olan bir Kürt siyasal devletçığının doğmasına yol açtı. Böylece hem Türk-ABD ilişkilerinde bir kriz başladı hem de Türkiye, Irak'ın kuzeyinde inisiyatifini kaybetti. Kürt gruplar 1991'den beri oluşturmaya çalıştıkları fiili devleti kurumsallaştırmaya başladı.

ABD özellikle 1993 yılından itibaren Amedya, Zaho, Dohuk ve Acre bölgelerinde kendilerine bağlı Kürt milisler için yerleşim birimleri kurmuş, çeşitli kaynaklardan gönderilen maddi yardımları bu işbirlikçi Kürtlere aktarmıştı. Irak'ın kuzeyinde bir Kürt yönetim bölgesi kurmaya karar veren ABD, Körfez Savaşı ile birlikte 36. enlemin kuzeyinde Kürtlere korumalı bölge sağlarken 1992 yılında ilk Kürt Parlamentosunun açılışı yapıldı. 17 Mayıs 1992'de yapılan seçimlere KDP, KYB, Kürdistan Sosyalist Demokratik Partisi (KSDP), Kürdistan Sosyalist Parti (bu iki parti tek liste halinde katıldı), Irak Kürdistan İslami Hareketi, Kürdistan Demokrat Halk Partisi, Kürdistan Komünist Partisi ile Hristiyan Süryani Partisi katılmıştı. 105 sandalyeden 100'ünü Mesut Barzani (50) ve Celal Talabani'nin (50) aldığı seçimlerde hiçbir parti tek başına salt çoğunluğu sağlayamadı. Sonuçlar doğrultusunda parlamento başkanının KDP'den, başbakanın KYB'den olması kararlaştırıldı. Müteakiben Bakanlar Kurulu oluşturuldu. 1993 yılında Kürt kuruluşlarına para dağıtan CIA⁵⁴⁷ yeni bir Kürt istihbarat servisi (Asayesh) kurdu.⁵⁴⁸ Irak'ın kuzeyinde sadece CIA değil, MOSSAD, MI-16, SAVAK ve diğer birçok ülkenin istihbarat örgütü istihbarat ağı kurmuştu. CIA ajanları 4 müstakil ev kiralayarak kriptografik ve uydu haberleşme sistemi yerleştirdiler. Evlerin korunmasını maaşları CIA tarafından ödenen Kürt milisler sağlıyordu. Yerel halk bu evlerin CIA ajanları tarafından kullanıldığını biliyordu.

⁵⁴⁶ Ümit Özdağ, strateji.cukurova.edu.tr/Orta_Dogu/06.php (10 Temmuz 2007).

⁵⁴⁷ Joel Brinkley, Ex-C.I.A. Aides Say Iraq Leader Helped Agency in 90's Attacks, New York Times (June 09, 2009).

⁵⁴⁸ David Wurmser, Iraq Needs a Revolution, Wall Street Journal (December 11, 1997).

CIA ajanları faaliyetlerini yürütürken ABD'nin uluslararası insani yardım çalışmalarını yürüten Dış Felaket Yardımları Ofisi'nden (OFDA⁵⁴⁹) yararlanmaktaydı. Kürt ajan ve muhbirlerine maaşlarını bu ofisten sağladıkları gelir ile ödüyorlardı. Bu kişilere ABD Hükümeti adına çalıştıklarına dair kimlik belgeleri bile düzenlenmişti. ABD yaklaşık 200 CIA görevlisi ile diğer istihbarat uzmanlarını finanse etmek için Irak'ta milyonlarca dolar harcamıştır. Askerî Koordinasyon Merkezi (AKM) ve NGO'larda istihdam edilen CIA personeli 5 yıl boyunca yoğun gayretler sonucunda bölgede bu istihbarat ağını kurabilmişlerdir. 1994 yılında Talabani'ye bağlı güçlerin Erbil'de denetimi ele geçirmesi ve yoğunlaşan çatışmalar ile hükümet ve parlamento çalışmaları sona erdi.⁵⁵⁰ 1996 yılında iki grup arasındaki çatışmaların şiddetlenmesi üzerine Saddam'ın ordusu Erbil'e kadar gelerek Talabani'ye karşı Barzani'yi desteklemiştir. Temmuz 1998'de ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı David Welch Irak'ın kuzeyinde görüşmeler yaptı. 17 Eylül 1998 tarihinde yeni bir devletin kurulabileceğine ilişkin program niteliği taşıyan Washington Bildirisi Mesut Barzani, Celal Talabani ve ABD Dışişleri Bakanı tarafından imzalanmıştır. Ankara, Washington sürecinin özellikle dışında tutulmuştur. Bundan sonra 2003 Nisan'ına kadar bölgede yeni bir yapı oluşturulamamış, her iki grup kendi bölgelerinde fiili yönetimlerini kurmuşlardır. Saddam Hüseyin'e bağlı birliklerin Irak'ın kuzeyinde kontrolü eline geçirmesi ABD tarafından finanse edilen Kürt ajanları tehlikeye düşürdü ve ABD Kürt milislerini Türkiye üzerinden tahliye etmek istedi. OFDA'nın 1500 yerel görevlisi ve aileleri ile birlikte, Zaho'daki Askerî Komite Merkezi'ndeki yaklaşık 1000 yerel görevlisi ve aileleri olmak üzere toplam 2500 kişinin Türkiye üzerinden ABD Başbakanı Bill Clinton'ın isteği ile tahliye edilmiştir. CIA Peşmergeleri 7-8 bin Kürt, Arap, Türkmen ve Asuri'den seçildi ve Türkiye'nin kontrolündeki Silopi hac tesislerinde toplandıktan sonra, Diyarbakır üzerinden ABD'ye

⁵⁴⁹ OFDA: Office of US Foreign Disaster Assistance.

⁵⁵⁰ Sa'di Berzenci, Irak Kürdistanında Mevcut Durum Hakkında Görüş, Avrasya Dosyası, Cilt:3, Sayı:1, İlbahar 1996, 198.

götürüldü⁵⁵¹. ABD, farklı diller bilen bu kişilerden 2003'teki harc-kât esnasında çeşitli şekillerde yararlandı.

2003-2011 Dönemi

CIA Özel Faaliyetler Başkanlığı (SAD⁵⁵²) yarı askerî timleri Temmuz 2002'de Irak'a gelmeye başladılar. Bu timlerin görevi daha sonra gelecek Amerikan birlikleri için hazırlık yapmaktır. SAD timleri Özel Kuvvetler (10. Özel Kuvvetler Grubu) ile birleşerek Kuzey Irak İrtibat Unsuru (NILE⁵⁵³) adını aldılar ve Kürt peşmerge gruplarını organize etmeye başladılar.⁵⁵⁴ 2003 harekâtı öncesi Irak'ın kuzeyine gönderilen ilk Amerikan timi 07 Temmuz 2002'de İncirlik Üssü'ne indikten hemen sonra Türk sınırlarından bir ciple aşarak 10 Temmuz'da Zaho'ya geldi ve Kürtler tarafından heyecanla (!) karşılandı.⁵⁵⁵ Mike Tucker ve Charles Faddis'in kendilerini anlattıkları kitabında yer alan ifadelerden sekiz kişilik bu timin yarısı Kürtçe ve Arapça bilen kişilerden oluşmaktadır. Bu tim, Kürtlerin yol göstermeleri ile sözde El Kaide ve Ensar El İslam'a karşı operasyonlar düzenledi. CIA'ya bağlı 10. Özel Kuvvetler Grubu, Ekim 2002'de gene Türkiye üzerinden bölgeye gelir. Önce ikiye sonra üçe bölünen grup Selahattin, Dohuk ve Qal'ah Chulan'da üstlenir. Bu arada Amerikalılar savaş esnasında Irak hedeflerini karada yok etmek üzere kuzey bölgede (Ahmet Çelebi aracılığıyla) Sünni Araplardan "Akrepler" diye bir grup kurmuştur. Bu grupların eğitimini üstlenmekten tim mutsuz olur çünkü Kürtlere rakip çıkmıştır. Türkiye'de 1 Mart Tezkeresi'nin onaylanmaması ile tim tamamen ikmalsiz kalır. Hayatları Kürtlerin korumasına bağlıdır ama Saddam'dan kaçış planlarında sadece Türkiye vardır. Kürtlerin korkusu ise bir yandan Türkiye diğer yandan Saddam'ın kimyasal silah kul-

⁵⁵¹ Hüsnü Mahalli, Maniki Dünya İslam Coğrafyasının Kanlı Yüzü, Destek Yayınları, İstanbul, 2016, s. 111.

⁵⁵² SAD: Special Activities Division.

⁵⁵³ Northern Iraq Liaison Element.

⁵⁵⁴ Mike Tucker & Charles Faddis, Kürdistan'da Amerikan Operasyonu, Operasyon Otel California, Kuzey Yayınları, İstanbul, 2009, s. 14.

⁵⁵⁵ Tucker & Faddis, a.g.e., s. 21.

lanmasıdır. Savaş için Kürtlere verilen görev Saddam bölgesine sı-
zarak Saddam'ın füzelerini bulmaktır.⁵⁵⁶

15 Mart 2003'ten itibaren Kürt keşif birlikleri harekete geçer. Musul'daki Irak Tugayı'nın hareketleri de bu keşif birliklerince rapor edilir. Türkiye izin vermediği için patlayıcılar ve düzenekleri kaçak yollardan bölgeye getirilmiştir. Irak ordusunu teslim olmaya çağıran radyo yayınları yapılmaya başlanır. 26 Mart 2003'te kuzeye ABD 173. Hava İndirme Tugayı iner. Tugay Komutanı Albay Mayfield'in ne CIA timinden ne de raporlarından haberi vardır ve timi ciddiye almaz. Amerikan Savunma Bakanlığı, Afganistan'dan beri CIA'ya kızgındır ve onun öne çıkmasını istememektedir. CIA timinin son ve en esaslı numarası Musul'un savaştan teslim olmasını sağlamaktır. Ancak o bölgeden sorumlu Tabur Komutanı Yarbay Waltemeyer, CIA timinin şehrin ileri gelenleri ile ayarladığı görüşmeye geç gelir ve kabul edilmeyecek şartlar öne sürer. Böylece son başarı şansını da kaybeden CIA timinin asıl derdi Kürtleri Musul'da hâkim duruma sokmaktır. Nitekim özellikle 2004 ve 2005 yılının Eylül aylarında, ABD ordusu ve Kürtlerden oluşan güçler, Telafer'e düzenlenen operasyonlar ile Kürt grupların Irak'ın kuzeyindeki tüm bölgelere yayılması ve çevre ülkelerde yaşayan Kürtlerle irtibatlandırılması amaçlanmıştır. ABD güçleri, 2004'te Irak Türkmen Cephesi'ne operasyon düzenlemiş, önce 200 kişiyi gözaltına almış, sonra 130'unu serbest bırakmıştır. Operasyonlar Telafer'in siyasal ve sosyal yapısında çok derin yaralar açmıştır.

ABD'nin Çekiç Güç döneminde PKK terör örgütü ve Kürt grupları ile özel ilişkileri zaten bilinmekteydi. Kasım 2002'de Türkiye'yi ziyaret eden Paul Wolfovitz'e Türk askerî yetkililer tarafından Irak kuzeyinde 140 kilometrelik bir bölgede Türk askerinin hâkimiyet sağlayacağı plan önerisi yapıldı ancak bu istek kabul edilmedi. ABD, 2003'teki Irak Harekâtı esnasında, Irak kuzeyine girecek Türk birliklerine düşman güç muamelesi yapılacağını Ankara'ya bildirdi. Türkiye'nin Irak'taki çıkarlarını koruyabilmek ve sorumluluklarını yerine getirebilmek için 2002 yaz aylarından itibaren

⁵⁵⁶ Tucker & Faddis, a.g.e., s. 140.

Irak'ın kuzeyinde mutlaka kuvvetli bir askerî varlık bulundurulması ve bunu yapabilmek için bazı riskleri göze alması gerekirken, böyle bir varlığın bulundurulmasının yaratacağı meşruiyet sorunu dolayısıyla sadece hudut bölgesinde küçük bir askerî varlıkla yetinilmesi tercih edilmiştir. Savaş, ABD'nin öngördüğü gibi kısa bir sürede sona erdi ve Saddam rejimi yıkıldı. Kürt milisler (peşmerge⁵⁵⁷) Mosul ve Kerkük'e girdi, Türkiye'nin kırmızı hatları aşıldı.

Süleymaniye'deki Türk Özel Kuvvetler bürosunun ABD askerlerince basılıp askerlerimizin rehin alınmasıyla başlayan Türk-Amerikan güvensizliği unutulması zor bir acı anı olarak hafızalardadır. Türk-ABD ilişkilerinin Irak'ta Türkiye'nin de istediği barışa uygun bir çözüme ulaşılmadan kolay kolay düzelme zeminine girmeyeceğini göstermektedir. ABD, Türkiye'nin Irak'ın kuzeyine yapabileceği karadan geniş çaplı bir operasyon ihtimalini bugüne kadar istihbarat desteği ve benzeri yöntemler ile sadece PKK'ye yönelik hava harekâtına indirgemiş, Kürt grupları önceliğe alan politikasını sürdürmüştür. ABD'nin 2003 yılındaki Irak'a müdahalesi, bu müdahale sonrasında Türkiye'yi bölgede etkili olmaktan uzak tutması, Irak'ın kuzeyinde kendine müttefik bir yapı oluşturması ve Türkiye'ye yönelik düşmanca hareketlere duyarsız kalması, hatta bu tutumunun teröre dolaylı destek oluşturması, PKK terör örgütünün bölgede güçlenmesine de yardımcı olmuştur.⁵⁵⁸ 15 Ekim 2005 tarihinde Kürt Bölgesi'ni Irak'ın ilk federal bölgesi olarak tanıyan, kalıcı Anayasa kabul edildi. 14 Haziran 2005'te Kürdistan Demokratik Partisinin lideri Mesut Barzani, "Federal Bölge Başkanı" olarak seçilmiştir. Kürtler, % 18 civarında bir nüfus ile Irak'ın siyasal gücünün % 50'sine yakın bir bölümünü ABD desteği ile ele geçirmiştir. Temmuz 2005'te Kürt bölgesi yöneticilerinden Molla Bahtiyar, şöyle demişti: "*Federal Irak'ta Kürdistan sınırını gösteren resmi*

557 Peşmerge, ölüm öncüsü anlamına gelmekle beraber Kürt savaşçılarına verilen isimdir. Bu kitapta Kürt militanlar için Peşmerge yerine "Kürt milis" terimi kullanılmıştır.

558 Fikret Bila, Sivil Darbe Girişimi ve Ankara'da Irak Savaşları, Ankara, Ümit Yayıncılık, 2004, s. 27.

bir haritaya ihtiyacımız var. Yeniden çizilen harita tarihi ve coğrafi gerçeklere dayanıyor ve bu haritaya bağlı kalmaya kararlıyız.”⁵⁵⁹

Irak, 2005 yılında Amerikan askerlerinin yazdığı Anayasa ile birlikte de facto olarak Araplar ve Kürtler arasında ikiye bölünmüş bir ülke konumunu devam ettiriyor. ABD’nin Irak’taki en önemli çıkarı olarak kuzeydeki petrol bölgeleri seçildi. Buradaki doğal müttefikleri Kürtler de bu çıkarların gönüllü bekçileri oldu. Nitekim Irak nüfusunun %15-20’sine sahip olmalarına rağmen, yeni anayasa ile egemenliğin (Cumhurbaşkanlığı, Dışişleri Bakanlığı ve pek çok önemli mevki) %50’sine sahip olan Kürtler, kuzey bölgede Kürt Bölgesi Yönetimi (KBY) ile ayrıca kendi egemenlik alanlarını da oluşturdular.⁵⁶⁰ ABD, Orta Doğu’yu yeniden yapılandırmak istiyor ve önceliği Irak; kuzeyde Kürtleri, orta kesimde ise IŞİD’i kullanarak haritayı şekillendirmeye başladı. Amerikalılar, Kürtlere uzattığı havuç Irak’ın Kürdistan, Sünnistan ve Şiistan olarak üçe bölünmesi. 2005’te ABD’li askerler Irak Anayasa’sını yazarken Kürtlere otonomi verdi ve büyük planın temelleri atıldı. Kürtlerin aklına şunlar sokuldu: Skyes-Picot, Kürtlerin haklarını elinden aldı. Bölgenin petrolü de kendilerine ait olmalı ve satabilmeliler. ABD bunları tabii ki karadaki gönüllü bir gücü kullanmak için söylüyor. ABD, IŞİD hedeflerini Ağustos 2014’te bombalamaya başladı, Barzani’nin yuvası Erbil, IŞİD’in elinden kurtarıldı. Bunu daha sonra Sincar ve Amirli kasabasındaki hava desteği izledi. Gelinek noktada ABD; geleneksel müttefikleri Türkiye, S. Arabistan ve Katar’ın yerine sahada kendine Kürtlerden başka güvenilir bir vekil bulamıyor.⁵⁶¹

Molla Mustafa Barzani-CIA-MOSSAD İlişkisi

Barzani CIA ilişkisi 1972 yılında başlamıştır. Bir Kürt heyeti ihtiyaç duydukları yardımların mahiyeti hakkında ABD’li yetkilerle

⁵⁵⁹ Yavi, a.g.e., s. 165.

⁵⁶⁰ Irak ile ilgili tüm gelişmeler için bakınız; Sait Yılmaz, Irak Dosyası, Kum Saati Yayınları, İstanbul, 2010.

⁵⁶¹ Joe Allen Gay, Restoring America’s Foreign-Policy Debate, National Interest (September 11, 2015).

görüşmek üzere İsrail üzerinden Washington'a gitmiştir. Heyet üyeleri Washington'da dönemin CIA Operasyonlar Başkanı Helms ve Kissinger'in yardımcısı Albay Richard Candy ile görüşmüşlerdir. Amerika, Kürtlerin isteklerini sıcak bir şekilde karşılamış, 5 milyon dolarlık Rus yapımı silah yardımı sözü vermiştir. ABD, aslında Kürtlerin bağımsızlık özlemini paylaşmıyor, Kürtleri Irak'a karşı bir araç olarak görüyordu. Barzani, İran-ABD-İsrail üçgeninde ve İsrail'den sürekli açık destek alan bir yapıda gözükse de İsrail'in asıl amacı Arap tehlikesini İsrail üzerinden uzak tutmaktı. Barzani ABD desteği ile bağımsız bir Kürt devleti kuracağına o kadar inanıyordu ki, Irak'taki CIA yetkilisine gönderdiği mesajda "*Şayet davamızda başarılı olursak ABD'nin 51. Eyaleti olmaya hazırım*" demiştir.⁵⁶² ABD ve İsrail desteğini yanına alan Kürt milisler Mart 1974'te Irak Baas rejimine karşı ayaklanmış ancak Irak Devleti'nin İran ile anlaşma yapması üzerine hayal kırıklığına uğramış, planları altüst olmuştur. Ünlü Amerikalı gazeteci Jack Anderson, Washington Post'taki bir makalesinde şöyle yazıyordu: "Her ay kimliği belli olmayan bir İsrail yetkilisi İran sınırından Irak'a gizlice girerek Kürt lider Molla Mustafa Barzani'ye 50 bin Amerikan doları veriyor. Bu para Kürtlerin, İsrail karşıtı olan Irak hükümetine karşı faaliyetlerini sürdürmelerini sağlıyor." Anderson'ın o sıralarda yayınlanan bir CIA raporuna dayanarak verdiği bilgiler arasında, Molla Mustafa Barzani ile dönemin MOSSAD Şefi Zvi Zamir arasındaki yakın ilişki de vardı.

ABD özellikle 1993 yılından itibaren Amedya, Zaho, Dohuk ve Acre bölgelerinde kendilerine bağlı Kürt milisler için yerleşim birimleri kurmuş, çeşitli kaynaklardan gönderilen maddi yardımları bu işbirlikçi Kürtlere aktarmıştı. 1994 yılında Irak kuzeyindeki kaosta Talabani'ye bağlı güçler Barzani'nin elindeki Erbil'de denetimi ele geçirmişti.⁵⁶³ 1996 yılında iki Kürt grup arasındaki çatışmaların şiddetlenmesi üzerine Saddam'ın ordusu Erbil'e kadar gelerek Talabani'ye karşı Barzani'yi desteklemiştir. Saddam Hüseyin'e

⁵⁶² Özkan, a.g.e., s. 87.

⁵⁶³ Berzenci, a.g.e., s. 198.

bağlı birliklerin Irak'ın kuzeyinde kontrolü eline geçirmesi ABD tarafından finanse edilen Kürt ajanları tehlikeye düşürdü ve ABD Kürt milislerini Türkiye üzerinden tahliye etmek istedi. OFDA'nın 1500 yerel görevlisi ve aileleri ile birlikte, Zaho'daki Askerî Komite Merkezi'ndeki yaklaşık 1000 yerel görevlisi ve aileleri olmak üzere toplam 2500 kişinin Türkiye üzerinden ABD Başbakanı Bill Clinton'ın isteği ile tahliye edilmiştir. Bundan sonra 2003 Nisan'ına kadar bölgede yeni bir yapı oluşturulamamış, her iki grup kendi bölgelerinde fiili yönetimlerini kurmuşlardır.

Irak'ın kuzeyi ile ilgili değerlendirmelerinde Batılı ve özellikle İngiliz ve Amerikalı yorumcu ve yazarlar bölgenin gerçek resmini yansıtmaktan uzak durmuşlardır. Kürt hayranlığı ve mazlum Kürtler ile donatılmış yorumların ana teması, Irak'ın kuzeyinde bir Kürt devletinin zaten var olduğu ve Batı'nın bunu gerçekleştirmekte geç kaldığıdır. Dört milyon civarındaki Kürt'ün Irak kuzeyinde sahip oldukları toprakların İsviçre büyüklüğünde olduğu vurgulanırken, Türkmen varlığı göz ardı edilmekte ya da küçümsenmektedir. Hatta Kerkük de dâhil olmak üzere anlaşmazlık konusu olan şehirlerden daha önce sürüldüğü iddia edilen bir milyon Kürt'ün eski topraklarına dönmesi gerektiği ifade edilmektedir. Bununla da kalmayıp çoğu zaman Türkmen bahsine bile yer vermeden Irak'ın kuzeyindeki gerginlik Arap-Kürt anlaşmazlığı olarak tanımlanmaktadır. Kerkük'ün Irak Anayasa'sı ile Kürtlere verildiğinden bahisle Kürt milislerin gücü oldukça abartılmakta, Türkiye'nin müdahalesinin ise sağlanan istikrarı tehdit edeceği iddia edilmektedir. İlginç olan Türkiye'nin Kürdistan'ın kurulması ve Kerkük gibi hayati önem verdiği hususlara müdahale etmekten, ikna edilerek vazgeçirilebileceğine ilişkin yorumlardır.⁵⁶⁴

2011 Sonrası Suriye-Irak Denkleminde Neler Oldu?

PKK yanlısı Suriyeli Kürtler ABD'nin Irak'ı işgal ettiği 2003 yılında PYD'yi kurdular. Ancak Türkiye ve Irak'ta olduğu gibi birçok

⁵⁶⁴ Gwynne Dyer, *After Iraq*, Yale University Press, New Haven and London, 24-25; William Polk, *Irak'ı Anlamak*, NTV Yayınları, İstanbul, 2007, s. 6.

Kürt parti ve grubu; Öcalan, PKK ve PYD'ye karşı idi. 35 kadar Kürt parti ve grubu içinde en örgütlü ve güçlü olanı PYD idi. Çünkü tüm Kürt parti ve grupları yasaklı iken PKK rahatça çalışıyor, devletten destek alıyordu. PKK yönetimi ve kadrolarında da yüzlerce Suriyeli Kürt var. Suriye Kürt hareketi içinde PYD %70, geri kalanlar %30'dur.⁵⁶⁵ Irak kuzeyinden Kobani'ye Türkiye üzerinden takviye yapıldı. 133 gün süren IŞİD işgalinden sonra Türkiye üzerinden giden Kürt gruplar ile Kobani düşünce, Türkiye'deki bölücülerin sloganı "Kobani Özgür, Sıra Öcalan'da" oldu. Türkiye ve ABD, 2012'den beri IŞİD ve Esat'ın kaderi konusunda yollarını ayırmıştı. O dönemden beri Esat'ın peşini bırakan ABD, bunu İran ve Rusya karşısında bir koz hâline getirdi. Irak ve Suriye'nin kuzeyinde IŞİD'i frenlemek ve Doğu Akdeniz'e bir enerji hattı kurmak için Kürtler seçildi. İlimli İslamcı bulamayınca ABD'ye de YPG'yi daha çok desteklemek kaldı. YPG'nin siyasi kanadı olan PYD'nin başkanı Asiyah Abdullah, Kobani'nin düşmesinde ABD hava harekâtının çok büyük desteği olduğunu söylüyordu. Suriyeli Kürtlerin kurduğu PKK uzantısı YPG ve onları temsil eden siyasi parti PYD; Temmuz 2012'den başlayarak Afrin, Kobani ve Cezire'yi (hepsine birden Rojova denmektedir) kontrol altına aldı. Ocak 2015'te YPG, Ayn el-Arab bölgesini ele geçirdi ve Türkiye'nin güneyindeki koridor oldukça genişledi. O zamandan beri sınırı kapatan Türkiye, PYD'yi Esat'a karşı savaşa çekmek için Barzani ile birlikte baskı yapmaya başladı. ABD ise IŞİD'e karşı kuzeyden koridor ile çevreleme stratejisi izlediğini iddia ediyordu.⁵⁶⁶

ABD'nin Irak'ı zamana yayarak ve kontrollü bölme niyeti işgalin hemen sonrasında ortaya çıkmıştır. Irak'ın bölünmesi 1991'den başlayarak 2015-2020'ye yayılan bir süreçte gerçekleştirilecekti. Arapların korkup sindiği, İran'ın hareketsiz kaldığı bir ortamda, nasıl 1991'de Irak'ın kuzeyi bir siyasal boşluk yaratılıp "Kürt bölgesi" olarak Orta Doğu'ya kabul ettirildi ise 2020'lere uzanan süreçte

⁵⁶⁵ Mahalli, a.g.e., s. 226.

⁵⁶⁶ Daniel Byman, Containing Syria's Chaos, *Brookings Institution* (October 20, 2015).

sözde federal aslında konfederal Irak çatısı altında birleştirilmiş millî devletlerin oluşması sağlanacak ve parçalanma yavaş yavaş gerçekleştirilecekti. Ancak olaylar ABD'nin istediği gibi gelişmedi. Irak'ın parçalanması süreci ABD'nin arzu ettiğinden çok daha hızlı gelişmeye başladı. Öte yandan İran, ABD'nin düşündüğünün çok ötesinde Irak'ta ve Orta Doğu'da güç kazandı. “Şii Uyanışı” diye adlandırılan İran'ın ve Şiilerin güçlenmesi süreci ABD'nin Orta Doğu'daki önemli müttefikleri Suudi Arabistan, Ürdün, Kuveyt, Körfez Emirlikleri ve Mısır gibi ülkeleri korkuttu ve karşı önlemler aramaya sevk etti. Bölgede ittifakların doğası karışmaya başladı. ABD'nin müttefiki Suudi Arabistan Irak'ta ABD ile çarpışan Sünnileri desteklerken, baş düşmanı İran'ın Irak'taki müttefiki ise El Hakim'in adamları oldu. ABD'nin esas yenilgisi Irak'ta uğradığı değil, Büyük Orta Doğu Projesi'nde uğradığı sarsıntıdır.

Irak'ta İran yanlısı Şii bir hükümeti içine sindiremeyen ABD, müteakiben Saddam'dan geride kalan Sünni Araplar ile yeni planlar peşine düşünce Şiiler savaşa tekrar girdiler.⁵⁶⁷ Sonuçta 2011 yılında Irak'tan çekilirken, yönetimi Şiilere bıraktı, Kürtlere bağımsız olması için önü açık otonom bir bölge bırakırken Sünni Araplara düşen ise bir Cumhurbaşkanlığı Yardımcılığı (Tarık El Haşimi) ve birkaç önemli sayılmayacak makam idi. Maliki, ABD çekilir çekilmez Haşimi'yi vatana ihanet ile suçlayıp idam etmeye kalkınca, Haşimi'nin yeni adresi Türkiye oldu. Irak, güneydeki Şiiler, Orta Irak'taki eski Haşimi Krallığı'nın Sünni Arapları ve kuzeydeki Kürtler arasında bölünme tehlikesi yaşarken, bir anda Sünni Arap denklemini zayıflamış, bundan da başta Suudi Arabistan, Katar ve Irak'ı Şiilere bırakmayı istemeyen ABD memnun olmamıştı. Irak'taki bu çıkmaz, Suriye'de seçimleri Esat'ın kazanması ile bölge için tam bir açmaza dönüştü ve artık İran etkisinin kırılması için hem Irak hem de Suriye'de etkili olacak yeni bir strateji ve aktöre ihtiyaç vardı. İşte bu dönemde ABD yeni bir strateji açıklarken 2013 yılından itiba-

⁵⁶⁷ Bu dönemde, Amerikalıların Şii lider Ayetullah Ali el Sistani ve Sünni liderler ile yaptığı pazarlıklar için bakınız: George Friedman: Amerika'nın Gizli Savaşı, Çev.: Enver Gürsel, Pegasus Yayınları, İstanbul, 2014, s.351-353.

CIA VE ORTA DOĞU

ren yeniden dizayn edilen IŞİD'in düğmesine de basıldı ve yanına pek çok irili ufaklı örgüt de katıldı.

Harita 10: Kürt Bölgesi Yönetiminin De Facto Olarak Genişlettiği Sınırlar

Arap Baharı başladığında Suriye'deki Kürtler hakkında en uzman geçinenlerin dahi fazla bilgisi yoktu. Türkiye'de yaklaşık 15 milyon Kürt'e karşılık, İran'da 7, Irak'ta 5, Suriye'de 3 milyon Kürt var. 23 milyon Suriye nüfusunun ancak %10-12'si Kürt'tü. Suriye devletine göre ülkelerindeki Kürtlerin büyük bölümü Türkiye ve Irak'taki isyanlardan sonra kaçıp gelenlerdi. Böyle olunca Suriye devleti Kürt bölgesinde 1962 yılında aniden bir sayım yaparak son dönemde gelenlerin kimlik kartlarını iptal etti. Kimliksizlerin kal-

masına izin verildi ama mülk edinme, devlet dairelerinde çalışma ve pasaport alma gibi hakları olmadı. Sayıları abartıldığı gibi değildi. 7 Nisan 2011'de Esat, yasa çıkardığında kimlik alanların sayısı 60 bin civarında idi. Kürtlerin en iyi dönemi Öcalan'ın Suriye'de olduğu dönemdi. Baba Esat'ın desteğini alan Öcalan, Kürtler arasında rahatça dolaşıyordu. Suriyeli Kürtler, Türkiye gibi ABD ve NATO dostu büyük bir ülke savaştığı için PKK propagandasından etkileniyordu.

Kobani'deki PKK güçlerine ilk yardım 19 Ekim 2014'te Amerikan C-130 uçakları ile atılan silahlar ile başladı.⁵⁶⁸ ABD'nin Suriye'deki hava harekâtının dörtte üçü Ayn el Arap'ta Kürtlerin desteklenmesi için yapıldı.⁵⁶⁹ Amerikan özel kuvvetleri Suriye'nin kuzeyinde PYD bölgesi içinde Rmelian Hava Üssü'nü ele geçirdikten sonra havaalanı altyapısı geliştirildi. Amerikalı danışmanlar, özel kuvvetler ve helikopterler burayı kullanıyor. Buradan Kürtlere silah ve malzeme ikmal yapıyor.⁵⁷⁰ ABD'nin başka planları vardı: yarattığı canavar IŞİD'e karşı Kürtleri kullanarak Orta Doğu'yu şekillendirmeye çalışmak. 1 Aralık 2015'te ABD Savunma Bakanı, Kürtleri desteklemek için özel bir sefer kuvveti gönderdiklerini açıkladı. Bu kuvvetin görevleri; baskınlar yapmak, rehine kurtarmak, istihbarat toplamak ve IŞİD liderlerini ele geçirmek olarak açıklandı. Bu güce aynı zamanda Suriye'de tek taraflı yani kimseye danışmadan operasyonlar yapma yetkisi de verildi.⁵⁷¹ Aralık 2015'te ABD, bu bölgeye 50 özel kuvvet gönderdi ve bunlar ABD hava kuvvetleri operasyonlarını karada koordine etmekten, muhalif grupları yönlendirmeye pek çok görev almaktalar.⁵⁷² Muhalif grup-

⁵⁶⁸ Amberin Zaman, Kurdish Victory in Kobani Defeat for Turkish Policy, Al Monitor (January 28, 2015).

⁵⁶⁹ Aron Lund, Why the Victory in Kobane Matters, Carnegie Endowment (February 13, 2015).

⁵⁷⁰ David Majumdar, Are U.S. Special Forces Facing a Syrian 'Black Hawk Down'? National Interest (Jan 22, 2016).

⁵⁷¹ Daniel L. Davis, Beware Biden's 'Trial Balloon' on Escalation in Syria, National Interest (January 25, 2016).

⁵⁷² Majumdar, ibid (Jan 22, 2016).

lara eğitim veriyor, operasyonlara katılıyorlar. Rmelian Hava Üs-sü'nde ABD hava muharebe kontrol elemanları, kurtarma timleri var ve bunlar özel kuvvetler ile koordineli çalışıyor. Helikopterler 160. Özel Kuvvetler Havacılık Alayı'ndan geldi.

Mesut Barzani, Irak'ın kuzeyinde bağımsız bir devlet kurmak için yıl sonuna kadar bir referandum yapacaklarını açıkladıktan sonra 17 Mart 2016'da Suriyeli Kürtler de Suriye Kürdistan'ı adı ile federal bir bölge kurduklarını beyan ettiler. *Kürtler, Suriye nüfusunun sadece %7-10'unu temsil ettiği halde PYD ülkenin %20'sini istemektedir. Öte yandan federalizm istenen bölgede Suriye petrolünün %34'ü üretilmekte ve PYD/YPG/PKK bu bölgeye tek başına sahip olmak hevesindedir. Yani 1.5 milyon nüfus ülkenin %34 petrolüne sahip olacaktır.*⁵⁷³ Eski CIA Direktörü William Hayden, özerk bir Kürt bölgesinin Orta Doğu'da yeni bir siyasi çerçeveye yardımcı olacağını söylemektedir. Hayden'a göre 20. yüzyılın haritası çöktüğüne göre yenisi çizilmelidir. Hayden, Temmuz 2015'te Irak ve Suriye'nin artık mevcut olmadığını, başarısız bir devlet olan Lübnan'ın ise muhtemelen Libya gibi olacağını ifade ediyordu. Hayden, önümüzdeki 20-30 yıl bölge istikrarsızlığı devam edecek ve mevcut ülkeler kullanışsız hâle gelecek, demektedir.⁵⁷⁴ ABD araştırma merkezlerinin çalışmalarına göre 5 Arap ülkesinden Libya 3, Irak 3, S. Arabistan 4, Yemen 2 ve Suriye 3 devlete bölünebilir. Önümüzdeki 10-15 yıllık dönemde harita ortaya çıkacak. Suriye'deki Kürtler ya Esat yönetimi altında özerk olacak ya da parçalanmış Suriye'de başlarının çaresine bakacaklar. Irak'ın kuzeyinde Kürtler çoğunlukta ama Suriye'nin kuzeyinde %40-45 civarındalar.

Pentagon, Kürt bölgeleri içinde koordine sağlamak için özel kuvvetlerini kullanıyor. Geçen yıl kurduğu ve %80'i Kürt olan Suriye Demokratik Güçleri (SDG), sözde IŞİD ile savaşmak için kuruldu. Arap grupların YPG bölgesinde Kürtlere katılma nedeni ise işgal edilen bölgeleri onlara bırakmamak. CIA'nın bu grupları des-

⁵⁷³ Maram Susli, Why A Kurdish Enclave in Syria Is a Very Bad Idea, Global Independent Analytics (6 April 2016).

⁵⁷⁴ Sputnik News, Former CIA Chief Says Kurdish Autonomy Could Help Establish a New Political Framework (March 26, 2016).

teklemek için Türkiye içinde üssü var ve Suudi Arabistan'daki üssünden TOW tanksavar füzeleri veriyor. Pentagon'un desteklediği SDG, Halep'in kuzey doğusunda, CIA grupları ise batısında savaşıyor. Rusların CIA'nın desteklediği İslamcıları vurması ve zayıflatması, kuzeyde Pentagon'un desteklediği Kürtlerin önünü açtı ve ilerlemeye devam ediyorlar. Bu savaş Türkiye'deki Müşterek Operasyon Merkezi'nden idare ediliyor. Türkiye bu dönemde bir yandan Azez-Cerablus hattının PYD'nin (Rusya-PYD-Esad rejimi) eline geçerek Suriye sınırında bir Kürt kantonal bölgesi oluşmasını engellemeye, diğer yandan Fırat Kalkanı Harekâtı ile IŞİD'e ait bölgede Kürt güçlerinin önünü kesmeye çalıştı. PYD konusunda Türkiye, ABD ve Rusların arasında kaldı. Çünkü her ikisi de koridorun birer ucundan Kürt kartını oynamaya çalışıyor. ABD ve Rusya'nın gönlünde farklı nedenler ile Suriye'deki Kürtlere otonomi verilmesi var. Amerikalıların niyeti, kendilerine sadık bir grubu çok maksatlı olarak kullanmak ve güneyden Türkiye'yi kuşatmaktır.

ABD'nin koyduğu sınırlamalar ile Irak'ın kuzeyinde PKK ile mücadele, hava harekâtına indirgenmiş durumda yani 2007 yılından beri kapsamlı bir harekât yapamıyoruz. Bağımsız devlet kurma hayallerinin her gün yaklaştığını düşünen Barzani'nin en yakın dostu ve yaşama nedeniyiz. Son 13 yılda Irak'taki Türkmen varlığının ve siyasi kimliğinin parçalanmasına ve Barzani tarafından asimile edilmesine göz yumduk. Bununla da kalmadık, başta Musul ve Kerkük olmak üzere Türkmenlerin yoğun olarak yaşadığı yerlerin demografilerinin zorla değiştirilmesine engel olmadık. Türkiye, ABD'nin baskısıyla 2015'te IŞİD'e karşı daha açık bir pozisyon almak zorunda kaldı. ABD ile terörle mücadele konsepti üzerinde pazarlıkları sürdürürken, İncirlik Üssü'nün Suriye'deki askerî operasyonlar için açılması konusunda varılan mutabakatın hemen ardından rotayı birdenbire IŞİD'den PKK'ya çevirdi. Buna paralel olarak, Rojava özerkliğinin siyasi aktörü PYD ve askerî gücü YPG'yi IŞİD'le eşitleyen bir propaganda yürütüldü. Türkiye'nin 2012'den beri Suriye'de yürüttüğü hatalı politikaların sonucu, PYD'nin doğuşu oldu. Suriye'nin bölünmesi ülkenin terör bataklığına dönüşmesine ve güneyimizde bir PKK devletçğine neden olabilir.

Ortaya çıkan kaostun dört faydalanıcısı oldu: İsrail, İran, Kürtler ve Esat. IŞİD ile Kürtler toprak hayallerini kolayca gerçekleştirdiler, etki alanlarını genişlettiler. Barzani'ye Batı yardımı meşru hâle gelirken ve oynadığı rol bağımsızlık fikrini de güçlendirdi. Barzani ve PKK'nın IŞİD'e karşı geliştirdiği taktik iş birliği, PKK'ya meşruiyet sağladı. Kürtler, bu dönemde iki sistemli bir Irak istemekteydi:⁵⁷⁵ Arap tarafı federal, Kürt tarafı konfederal. Böylece Kürt tarafı ele geçirdiği toprakları yönetecek, kendi hava sahasını kontrol edecek, silah alacak ve petrolünü ihraç edecektir. Eğer bu pazarlık sonuç vermezse o zaman egemenlik ve bağımsızlık isteyeceklerdir. Bu yüzden Barzani, bu isteklerinin Irak'ın bütünlüğü için son fırsat olduğunu söylemekteydi. Pentagon, şimdiye kadar başta Erbil ve Musul bölgesindekiler olmak üzere Peşmerge güçlerine silah ve mühimmat verdi. Silahlandırma işinde ABD'ye Fransa, İngiltere, Arnavutluk, İtalya ve birkaç ülke daha yardım etmektedir. Irak güvenlik güçlerine giden güvenlik yardımının önemli bölümü kuzeydeki Kürtlere gitmektedir. İngiltere Dohuk'ta kamp işletiyor ve Suriye'nin kuzeyinde IRC'nin açtığı kampa para ve gıda desteği sağlıyor. Fransa, Kürt gruplara ağustos ayında silah ve mühimmat dağıttı. Almanya'nın yardımı ise ABD operasyonuna soğuk bakması nedeni ile Kürt bölgesine 32.2 milyon dolarlık insani yardım ile sınırlı kaldı.⁵⁷⁶ Görüldüğü gibi Batı'nın desteği merkezî hükümete değil, doğrudan Erbil'e gidiyordu. Türkiye'nin rolü sınırlardan yabancı savaşçıların geçmesinin engellenmesi, İslamcı devletin finans desteğinin kesilmesi, insani ve lojistik destek sağlamaya indirgendi.

⁵⁷⁵ Zalmay Khalilzad, A Five-Step Plan to Destroy the Islamic State, aina.org (August 22, 2014).

⁵⁷⁶ Daniel R. DePetris, What Is Europe Doing to Stop the Islamic State? Journal on Terrorism and Security Analysis, (August 20, 2014).

ONUNCU BÖLÜM

ORTA DOĞU VE GELECEK

ABD'nin Orta Doğu Politikasında Geldiği Aşama

Son 50 yıldır ABD'nin Arap dünyasına yönelik politikası, büyük ölçüde bölgedeki statükonun korunmasının ABD çıkarlarına en iyi hizmet edeceği yönündeydi. Mısır, Suudi Arabistan, Ürdün, Bahreyn, Kuveyt ve Fas gibi ülkeler ABD ile iyi ilişkiler içinde idi. ABD'nin bu dönem boyunca bölge ile ilgili çıkarları; petrolün serbest akışının korunması, İsrail'in güvenliği, serseri devletlerle mücadele, terörizmle savaş ve Soğuk Savaş süresince bölgede Sovyet nüfuzunun kontrole alınmasını kapsamaktaydı. 11 Eylül saldırıları, ABD'nin Orta Doğu politikası için de yeni bir dönemin başlangıcı oldu. Bush yönetimi terörizmin kaynağı olan siyasi olguları ortadan kaldırmak için en iyi yolun bölge ülkelerine demokrasi getirmek olduğuna inanmaktaydı. Bu kapsamda, ABD Dış İlişkiler Konseyinin (CFR) Amerikalı ve Arap entelektüellerin yer aldığı bir çalışma grubu, eski ABD Dışişleri Bakanı Madeleine K. Albright'ın başkanlığında 26-28 Ocak 2005 tarihlerinde Kahire'de bir araya gelerek Arap dünyasına demokrasiyi getirme konularını tartıştı. Arap düşünürlerin çoğunlukta olduğu çalışma grubu Arap ülkelerine demokrasiyi getirmek için uzun dönemli olarak demokratik kurum ve faaliyetlerin desteklenmesi gerektiği ancak travmatik değişikliklerin gereksiz ve istenen bir yöntem olmadığı sonucuna vardı. Kısaca ABD'nin demokrasi yayma stratejisi devrimsel değil evrimsel olmalıydı.

11 Eylül saldırıları sonrası yanlış adımlar atan ABD, psikolojik harekât timlerinden CIA'nın örtülü operasyoncularına, açıkça finanse edilen medya ve think-tank kuruluşlarına kadar bir yapılanma içinde, Orta Doğu'da Müslüman toplumların çehresini değiştirmek

için on milyonlarca doların harcanmakta olduğu bir kampanya başlattı.⁵⁷⁷ Uygulanmakta olan plan ılımlı Müslüman ülkelerdeki vakıflar, reform grupları gibi üçüncü taraflarla iş birliği yaparak demokrasi, kadın hakları ve tolerasyon gibi değerlerin geliştirilmesini öngörmekteydi. En az iki düzine ülkede bu maksatla ABD; İslamcı radyoları, TV şovlarını hatta okul müfredatlarını değiştirmek, İslamcı think-tank kuruluşlarını ve politik atölye çalışmalarını desteklemek için fonlar kullandı. Camilerin onarılmasına, dinî kurumlara, hatta İslami okulların inşasına kaynaklar aktardı. ABD görevlileri geniş bir coğrafya içinde sessizce medrese hocalarını eğitti. Amerika'nın yeni ideolojik düşmanı artık radikal İslam'dı. Birçok Arap muhalif sadece ABD'nin çizdiği yönde hareket edebilen Amerikan oyuncaklarına dönüştüğü Arap basınında yer aldı. Bu tür muhalif partiler arasında şunlar sıralanmaktaydı:⁵⁷⁸ ABD'de faaliyet gösteren İran Ulusal Direniş Konseyi, Mısır'da Eymen Nur'un liderliğini yaptığı Yarın Partisi, Tunus'ta Demokratik Kalkınma Partisi.

CIA, Soğuk Savaş Dönemi'ne benzer şekilde İslamcı medya, dinî liderler ve politik partileri hedef alan bir örtülü operasyon programı başlattı. Bütün bunlar, bizzat ABD'liler tarafından "dolar ile kalpleri ve düşünceleri satın almak" olarak özetlenmekte ve yasal olup olmadığı ABD içinde tartışılmaktadır. İslami ülkelerdeki toplumların değişimi için ortaya konan program Ulusal Güvenlik Konseyi (UGK) tarafından stratejik iletişim ve küresel erişimden sorumlu Ulusal Güvenlik Danışman Yardımcısı pozisyonunun doğmasına yol açtı. CIA'nın örtülü operasyonları politik etki ve propaganda amacıyla yönelik iken Dışişleri Bakanlığı da kamu diplomasisi ile programa katılmaktadır.

UGK, "Terörle Savaş Ulusal Stratejisi"ni oluşturmaya başladı. Amerika'nın "Müslüman Dünyaya Erişim Stratejisi (MWOS)"⁵⁷⁹ Müslüman devletler, özel vakıflar ve sivil toplum örgütleri-NGO'lar ile iş birliğini öngörüyordu. CIA; para, insan ve vasıta konusunda oldukça desteklenerek MWOS uygulamasına başladı. Pa-

⁵⁷⁷ David E. Kaplan, Hearts, Minds, And Dollars, US News (8 May, 2005), 1.

⁵⁷⁸ Ahmed Zmrabi, Arap Muhalifler Amerikan Oyuncağına Dönüştü, Beyan gazetes, B.A.E. (03 Ekim 2007).

⁵⁷⁹ MWOS: Muslim World Outreach Strategy.

ralar yurt dışındaki CIA istasyonları kullanılarak aktarılmaya başlandı. İstihbarat operatörleri web sayfaları ve Arap haber medyası ile işe başladılar. Ancak hâlâ yetenekli memur ve çevirmen sıkıntısı çekiliyordu. CIA'nın Ulusaşan Konular Ofisi ise çeşitli kilit ajansların gönderdiği değerlendirmeleri birleştirmek için Küresel İletişim ve Etki Timi kurdu. CIA, bu işte yalnız değildi. 1.3 milyar dolarlık bir bütçe alan Kamuoyu Diplomasisi altı ülkenin (Çin, Mısır, Fransa, Endonezya, Nijerya ve Venezüella) nasıl etkilenebileceğini belirlemek üzere strateji konferansları düzenledi. Bunları, CIA'nın düzenlediği teröristlerin interneti kullanmasına mani olma konulu konferanslar takip etti. Bu dönemde CIA ve Dışişleri Bakanlığından daha etkin gözükene ise ABD Kalkınma Ajansı (USAID) idi. 11 Eylül'den itibaren 21 milyar dolar dağıtan ajans, bu paranın yarısından fazlasını Müslüman ülkelere vermişti. USAID, 24 ülkede İslamcı projelere girişti. Mısır, Pakistan, Türkmenistan, Kırgızistan, Özbekistan, Madagaskar, Endonezya gibi ülkelerde paralar cami yapımından İslamcı medyanın desteklenmesine kadar pek çok projeye gitti. Arap ülkelerinde yayınlanan Susam Sokağı gibi programlar bile dini tolerans mesajları için kullanıldı. ABD'nin harcadığı paralar genellikle belirsiz amaçlara gittiği için para ile kurulan bu yakınlaşma ABD'liler tarafından "Muppet (kermit) Diplomasisi" olarak adlandırıldı.

ABD'nin Orta Doğu ile ilgili demokrasi talepleri daha özgür bir yaşamı teşvik etmek için değil iki amaçla yapılmaktadır. Birincisi mevcut siyasi kadroların el değiştirmesi, ikincisi buradaki demokrasilerin gelecekte ideolojik farklılıklara değil, yeni haritalara ve ülke inşalarına yol açacak ırk ve din temeline dayanacak olması. Böylece bir yandan organize olan, parası olan, medyayı kontrol eden seçilme şansına kavuşurken diğer yandan ırk ve din temelinde farklılaşma ve ayrışan toplum nedeni ile o ülkeye has güçlerin oluşması mümkün olmadığından dışarının manipölasyonu kolaylaşacaktır.⁵⁸⁰ Örneğin Irak Baas rejimi aslında bir bütündü ama demokrasi geldiği zaman üç parçalı oldu. Grupların herhangi birine nüfuz ederek, ittifak yaparak başka grupları bertaraf etme imkânı doğmuştur. Orta

⁵⁸⁰ Mahir Kaynak, Emin Gürses, Yeni Orta Doğu Haritası, Profil Yayıncılık, İstanbul, 2007, s. 134-135.

Doğu'nun demokratikleşmesinin önündeki gerçek engeller; petrol ve oraya demokrasiyi getirmeye kalktığınızda "kötü adamlar"ın kazanacak olması ihtimali oldu. Bazı ülkelerde demokrasi, Batı'ya düşman güçlerin zaferine yol açmaktaydı. ABD için demokrat olmak, Batılı güçlerin müvekkili olmanızı gerektirir.⁵⁸¹ Bu yüzden Türkiye, İsrail ve Lübnan'ın dışında Orta Doğu'da otoriter rejimler hüküm sürmektedir.

Orta Doğu'da geline aşama üç önemli olguyu ortaya çıkarmaktadır. Bunlardan birincisi ABD'nin yanında oldukları Filistin, Lübnan ve Irak'ta olduğu gibi artık hep kaybedenlerdir. Bölge ülkeleri ve siyasi oluşumlarını bir araya getiren İslam ve Amerikan karşıtlığıdır.⁵⁸² İkinci önemli olgu ise Orta Doğu'da laik (seküler) kesimin sürekli zemin kaybetmesi ve bölge insanın Batı ile yabancılaşmasının zirve yapmasıdır. Diğer yandan İslam artık yegane siyasi güç hâline gelmiş ve Batı'nın yanlış politikaları laik Türkiye'nin bile Batılı yüzünü değiştirmiştir. Sırada Mısır vardır ve Orta Doğu'da demokratikleşen hiçbir şey yoktur. Bugün geline noktada siyasal İslam, Mısır'da Müslüman Kardeşler, Türkiye'de Millî Görüş ve Kuveyt'te İslam Anayasal Hareketi örneklerinde görüldüğü üzere toplumun geniş kesimlerini içine alacak şekilde tabakalaşmıştır.⁵⁸³ Bu bağlamda, şunu da belirtmek gerekir ki demokrasinin konjonktürel bir ihtiyaç olmaktan çıkarılıp kalıcı yapıya kavuşturulması gerekmektedir. Dışarıdan empoze edilmeyen otantik değerlerin çoğulcu topluma yönelik öğelerine dinamizm kazandıran projeler Orta Doğu'nun uzun dönemde demokratikleşmesine katkıda bulunacaktır. Irak örneğinde olduğu gibi dışarıdan fiziki güç kullanılarak demokrasi inşası, demokratikleşmeyi sağlamadığı gibi İslam üzerinde şiddeti motive etmektedir. Uzun dönemli kalıcı hasarlar üretmektedir. Bu hasarların en önemlisi İslam ile Batı arasında ça-

⁵⁸¹ Noam Chomsky, Gilbert Achar, Tehlikeli Güç, İthaki Yayınları, İstanbul, 2007, s. 81.

⁵⁸² Timothy W. Brown, Losing on Democracy Promotion in the Middle East, American Chronicle (August 28, 2007).

⁵⁸³ Shadi Hamid, Democracy in the Middle East", Ideas Primary (October 30, 2007).

<http://www.ideasprimary.com/?p=317>,

tışmacı bir üslubun oluşmasıdır. Orta Doğu'da demokratikleşme iç ve dış dinamiklerin birbirini besleyeceği uzun döneme yayılmış bir proje kapsamında, sosyal ve ekonomik zeminin inşası demokrasiyi kolaylaştıracaktır.

Orta Doğu'da Son Durum..

Orta Doğu'da bir kez daha kısa vadeli kazançlar için uzun dönemli çıkarlar yok ediliyor. IŞİD ile mücadele ya da isyancı grupların kendi arasında çatışma derken ölenlerin tamamına yakını büyük hayaller peşindeki Sünnilerdir. Arap toplumları şiddetle yenileniyor; Arap hareketleri en az dokuz ülkede çatışmalara yol açtı ve halen Irak, Suriye, Yemen ve Libya'da devlet kontrolü yok, İslami Devlet (IŞİD) en önemli sorun olarak coğrafyanın ortasında kontrolsüz güç gibi duruyor. Yezidiler, Hristiyanlar, Şabak ve diğer etnik gruplar binlerce yıllardır yaşadıkları topraklardan başka yerlere sürgüne zorlanıyor ve gittikleri Lübnan, Ürdün ve Tunus gibi ülkelerin demografisini değiştiriyor. Mısır, Yemen, Libya, Suriye, Irak ve diğer ülkelerde ideolojik, dinî, mezhepsel, etnik ve kabilesel farklılıklar toplumları gittikçe kutuplaştırıyor. Arap devletlerinde yönetimler çatırdıyor. Ayaklanmalar mevcut hükümet sistemlerinden memnuniyetsizliğin yayılmasına neden oldu. Bağdat, Sana, Tripoli ve Şam gibi başkentler ülkede kontrol kaybediyor; devlet, kimlik ve toplum konusunda yeni çözümlere ihtiyaç duyuluyor.⁵⁸⁴ Her ne kadar İran'a karşı Suudi Arabistan ve İsrail aynı cephede gibi gözüксе de Mısır, İran ve Körfez ülkelerinin silahlanması her zaman İsrail'in yakın takibi altında oldu. Bununla beraber İsrail için Amerika kontrolünde silahlanan Sünniler henüz tehlike olmaktan çok uzaktadır. Sünni Arap orduları tarihte birbiri ile savaşan prenslerin kabilelerinden oluşuyor. Millî bir bakıştan ziyade kabile esasına göre bir araya gelmiş bu birliklerde komuta kademeleri de profesyonelliğe göre değil, siyasi tercihlere göre kendi aile efradını birbirine bağlayan bir anlayışla oluşturulmuştur. Suudi ordusu bile Körfez güvenliği için ciddi bir güç sayılmaz, Yemen'deki harekâta amaçlı Husileri güneyde sınırlayarak masaya çekmekten öteye gi-

⁵⁸⁴ Maha Yahya, 3 Big Trends That Will Shape the Arab World, *Carnegie Middle East Center* (May 11, 2015).

demiyor. On yıllardır Körfez ülkeleri başta ABD olmak üzere Batı'dan aldıkları silahlarla sürekli ordularını büyüttüler.

Orta Doğu'da ilişkiler her zaman daha iyi bir çıkar için değişebilir, sadakat yoktur. Sünniler için en büyük tehdit algısı İran ve İsrail'den geliyor. Bu yüzden 1980-1988 arasında İran ile savaşında Irak desteklendi hatta kışkırtıldı. Orta Doğu'da rejimler ayakta kalmak için ABD'ye ABD'nin onlara duyduğundan daha fazla ihtiyaç duyuyor. ABD, silah karşılığı onlara demokrasi dayatmaya hazırlanırken artık petrol de Arap silahı olarak görülüyor çünkü petrolün akışı ve fiyatı artık onların kontrolünde değil. Bu nedenle Arap ülkelerinin İran ile yaptığı nükleer anlaşmayı şikâyet etmeleri ABD'nin umurunda değil. ABD'nin bir tarafı tutması için din, etnik kimlik ya da bölgesel rekabet değil, köpeğinin olmadığı bir savaşta kendi çıkarlarına hizmet etmesi önemlidir.⁵⁸⁵ Örneğin Yemen'de ABD'nin hedefi ülkenin doğusundaki Arap yarımadası El Kaide'si iken Suudi Arabistan'ın El Kaide ile daha önce mücadele eden Husilere karşı harekâtı onu çok ilgilendirmemektedir. Arapların yeni planında İran'a karşı içeride Kürtleri ve Pakistan sınırındaki Belucileri ayaklandırmak var.⁵⁸⁶ İran ise buna Sünni ülkelerdeki Şii azınlıkları harekete geçirerek cevap verecektir. Suudi Arabistan'daki Şiiler, Yemen sınırına yakın bir stratejik bölgede yaşamakta ve ülke nüfusunun %10-15'i civarındadır. Suudi Arabistan, Selefi cihatçılığa karşı ve onunla mücadele ediyor görünmesine rağmen ülke içinde ve dışında cihatçıların kaynağı olan okulları desteklemeye devam ediyor. Suudi monarşisi artık Vahabilikle de ittifakında bir yol ayrımına geliyor. ABD ise bütün bu ideolojik çelişkileri şimdilik Suudi Krallığı'nın ayakta kalması adına izlemeye devam ediyor.⁵⁸⁷ Suudi koalisyonunun Yemen'deki hava harekâtı El Kaide'nin güçlenmesine ve topraklarını genişletmesine yol açtı.⁵⁸⁸

⁵⁸⁵ Paul R. Pillar, Currying Favor at Camp David, National Interest (May 12, 2015).

⁵⁸⁶ Brian M. Downing, Gulf Armies Are Doomed in Yemen, National Interest (April 13, 2015).

⁵⁸⁷ Robert G. Rabil, Why America Needs to Beware of Saudi Wahhabism, *Florida Atlantic University* (May 18, 2015).

⁵⁸⁸ Amir Handjani, Obama's Nightmare in Yemen, National Interest (May 4, 2015).

ABD Ne Yapmak İstiyor?

Carter ve Reagan doktrinleri ABD'yi Orta Doğu'da güvenliğin garantörü olarak tanımladı. Bu ABD barışının yani müvekkil ülkelerde rejimlerin korunması demekti. Ama 11 Eylül 2001'den bugüne Orta Doğu'da rejim değişiklikleri kurgulanıyor ve bölge bir kaostan öbürüne geçerken gittikçe ufanıyor, minyatürize oluyor. Yani Orta Doğu'daki büyük oyun bölgenin Balkanlaştırılmasıdır. BAE'nin ABD büyükelçisi Yusuf el Katib'in dediği gibi "Tüm bölge parçalara ayrılıyor."⁵⁸⁹ İşin asıl yüzü ABD, eskisi gibi istikrarlı ve güvenli bir Orta Doğu istemiyor. IŞİD'i yaratıyor ama daha sonra onu yok etmeye güçlerinin yetmeyeceğini söyleyerek⁵⁹⁰ sadece çevrelemeye ve kontrol etmeye yönelik bir askerî stratejiye geçiyor. Ve bu strateji bugüne kadar sorunları daha da büyütmekten, Irak'taki bölünmeyi derinleştirmekten, Kürtlere toprak sağlamaktan başka bir şeye yaramadı. ABD'nin "geriden liderlik anlayışı" mümkün olduğu kadar az asker bulundurarak bölgesel işbirliklerinden faydalanmayı öngörüyor. ABD'nin bu askerî faaliyetleri ise drone kullanımı, istihbarat, siber faaliyetler ve özel kuvvetler ile sınırlandırılıyor.⁵⁹¹ Hava harekâtı sadece Kobani ve Musul'da Kürtlerin harekâtını desteklemede işe yaradı. IŞİD pek çok örtülü siyasi hesabın vasıtası olarak yaşatılıyor, yönlendiriliyor. IŞİD ne işe yarıyor?

- ABD'nin liderlik ettiği devletleri ve devlet dışı aktörleri bir arada tutmaya yarayan ve ne iş yaptığı belli olmayan bir koalisyonun tutkalı,
- Esat rejimi bir kenarda bekletilirken İran ile yakınlaşma vasıtası,
- Suriye ve Irak'tan başlayarak uzun vadede tüm Orta Doğu'nun yeniden dizaynı,
- Bölge ülkelerinin ihtiraslarının frenlenmesi,

⁵⁸⁹ Wall Street Journal, Unscathed by Mideast Turmoil, Gulf Monarchies Try to Lead Arab World (April 16, 2015).

⁵⁹⁰ Reuters, Islamic State Threat 'Beyond Anything We've Seen', Pentagon (August 21, 2014).

⁵⁹¹ James Cook, Why 'Leading from Behind' in the Middle East, U.S. Naval War College (April 27, 2015).

- Radikal İslamcılarının bir çember içinde toplanarak, çarpıştırmak sureti ile imha edilmesi.

Orta Doğu'da güç dengeleri 2003'teki Irak Savaşı, Arap Baharı ve IŞİD'in ortaya çıkışı ile sürekli bir değişim içindedir. Sürekli olarak bazıları daha güçlenirken, öbürleri kendini zayıflamış hissetmektedir. Karşılıklı güvensizlik sürerken şimdilik taraflar IŞİD'e karşı bir araya getirildiler. IŞİD, El Kaide'nin yeni, gelişmiş ve daha esnek bir mutasyonu ve dünya üzerinde önemli sarsıntılar yaratacak potansiyele sahiptir. El Kaide'den farklı olarak doğrudan ABD ve İsrail ile onların koalisyon ortaklarını hedeflememektedir.⁵⁹² IŞİD'in stratejisi yakın düşman konsepti altında halifelikğin topraklarını genişletmek, bunun için de Şii bağlantılı Şam ve Bağdat rejimlerine saldırmak ile sınırlı tutulmuştur. IŞİD'in hem Irak hem de Orta Doğu için giderek artan bir tehdit hâline gelmesiyle Irak'taki siyasi dengeler ve güvenlik dengeleri değişmeye başlamış; yeni ayrışmalar, ittifaklar, denklemler ve aktörler Irak siyasetinin yönünü belirlemiştir. Başlangıçta Irak güvenlik güçlerine destek vermek amacıyla ortaya çıkan Haşdi Şaabi oluşumu, daha sonraki süreçte IŞİD'le mücadelenin ana aktörü ve yönlendiricisi konumuna yükselmiştir.

ABD dün olduğu gibi bugün de otoriter rejimleri destekliyor, diktatörü kovma oyunu ile Arap ülkeleri içinde senaryolar üretiyor. Orta Doğu haritasında Afganistan, Libya, Suriye, Yemen, Somali ve diğerleri ABD'nin demokrasi getiren savaş uçakları sonucu imha oldular ve artık barış bu ülkelerde hiçbir zaman mümkün olmayacak. Tıpkı Irak, Afganistan ya da başka yerlerde olduğu gibi Orta Doğu'ya hiçbir zaman istikrar gelmeyecek, çünkü geleceğin istikrarsızlık tohumları ekilecek. Böylece yeni müdahalelere gerekçe bulunacak, bölge ayarları kalibre edilecek, söz dinlemeyenler alaşağı edilecektir. Orta Doğu toprakları Selefi ideolojiler ile yeni teröristlerin ve ayaklanmaların yeşermesi için oldukça verimlidir. Katar, uzun bir süredir zenginliğini Mısır'da Müslüman Kardeşler, Tunus'ta Ennahda, Suriye'deki isyancılar gibi pek çok İslamcı grubu

⁵⁹² Kumar Ramakrishna, Revealed: The Islamic State's Two Most Powerful Weapons, *ASPI's The Strategist* (May 20, 2015).

desteklemekte kullanmaktadır. Suudi Arabistan oldukça hassas bir konumdadır ve şimdilik durumu kontrol ediyor olsa da diğerlerinin başına gelenin onun da başına gelmesi önemli bir olasılıktır. Çünkü diğerleri ile demografileri aynıdır. Sonuç olarak İslam dünyası içine sokulan fitnelerle birbirine düşürülürken, bu kaosta Batılılar ve İsrail kendi çıkarları için gerekli ortam ve fırsatları kullanacaklardır.

11 Eylül 2001 sonrası ABD anavatan güvenliğini sağlamak gerekçesi ile “(düşmandan) önce davranma (pre-emptive)” ve “önleyici vuruş (preventive strike)” stratejilerini uygulamaya başlamıştır.⁵⁹³ Hâlen devam eden hedefli öldürme (targeted killing) sistemi içinde üç tür (Drone, CIA ve Özel Kuvvetler) uygulama ile devam etmektedir:

- Ajan ağı ve medya taraması ile belirlenen hedeflerin insansız hava aracı ile (Washington'dan idare edilen ve çeşitli ülkelerde üsleri bulunan drone sistemi) ile yok edilmesi. ABD'nin bugüne kadar yaptığı 500 kadar drone saldırısında 2.374 kişi öldürüldü, bunların çoğu masum sivillerdi.

- Drone ile vurulması mümkün olmayan siyasi hedeflerin yok edilmesi için CIA'nın suikast yöntemleri kullanılmaktadır. Bu yöntem ile şüpheli görülen pek çok insan çeşitli yollardan öldürüldü, bundan radikal İslam kadar İranlı nükleer fizikçiler de nasibini aldı.

- Özel Kuvvetler ile ABD çıkarlarına uygun davranmayan ülkelere (Libya, Suriye, Somali, Sudan, Mali vb.) iç karışıklık ve savaş çıkarılması yolu ile rejim değiştirilmesi. Bu amaçla, El Kaide bağlantılı gibi çeşitli terör örgütleri kurularak karışıklık çıkarmakta, bazen de dost gösterip eğit-donat programı ile kullanmaktadır.

ABD'nin Orta Doğu ile ilgili demokrasi talepleri daha özgür bir yaşamı teşvik etmek için değil, iki amaçla yapılmaktadır: mevcut siyasi kadroların liberaller ile el değiştirmesi, bölgedeki demokrasi-lerin ideolojik farklılıklara değil ırk ve mezhep temeline dayanacak olması. Böylece bir yandan organize olan, parası olan, medyayı kontrol eden seçilme şansına kavuşurken diğer yandan ırk ve din temelinde farklılaşma ve ayrışma nedeni ile ülkeye has homojen güçlerin oluşması mümkün olmadığından, dışarının manipülasyonu

⁵⁹³ A. İhsan Gürler, Bush Doktrini, IQ Yayınları, İstanbul, 2005, s. 404-405.

kolaylaşacaktır.⁵⁹⁴ Ancak Orta Doğu'yu demokratikleşmeye kalktığınızda Maliki, Müslüman Kardeşler ya da Libya'daki gibi "kötü adamlar" kazanmaktadır. Büyük Orta Doğu'da 11 Eylül 2001'den beri hep aynı senaryo oynanıyor: hukuksuz savaşlar, iç işlerine müdahale, rejim değiştirme, El Kaide'ye CIA desteği, iç savaş çıkarmak için yeni terörist gruplar kurma, sivil katliamı, göçler, propaganda ve ajitasyon, yasal olmayan yaptırımlar, iki yüzlülük, yalan, işkence ve kanunsuz tutuklamalar. ABD'nin demokrasi getirmek için savaş çıkardığı Irak bölünürken, Afganistan'ın geleceği karanlık, Libya bölünmek üzere, Mısır'a Mübarek'ten daha otoriter bir lider geldi, Suriye iç savaşla harap edildi.

ABD, terörü araç hâline getirdi. Orta Doğu ve Afrika'daki yeni terör örgütlerinin ve terör vasatının ortaya çıkışında Amerikalıların izlerini bulmak zor değildir. 2003 yılında ABD koalisyonun işgali ile doğan Irak El Kaidesi, daha sonra IŞİD'e dönüştü. Libya harekâtı öncesi CIA/MI6 doğrudan Bingazi'deki El Kaide'yi destekliyordu. Libya'daki savaşın muhalif kanadının askerî çatısını oluşturan Libya İslamcı Savaş Grubu'nun lideri Abdul Hâkim Belhadj Afganistan'daki CIA kampında eğitim almış, uzun yıllar CIA vasıtası (asset) olarak çalışmış ve Libya'daki harekâta komuta etmişti.⁵⁹⁵ Savaş öncesi El Kaide bağlantılı terör örgütü olarak BM listesinde yer alan bu örgüt, NATO harekâtı ile birlikte Batılı güçlerin yanında savaşa girdi. El Kaide uzantısı İslamcılar, demokrasi adına Libya'daki isyanının belkemiği idi.⁵⁹⁶ Bugün Libya, Suriye gibi El Kaide ve IŞİD'in yetiştiği bir ülke oldu.

Radikal İslamcılara göre çare, Batı'yı bu topraklardan kovmak, onlarla iş birliği yapanları devirmek ve nihayet İslami esaslara göre yeni bir düzen kurmaktır. Öğretilen dinî boşluklar yanında, işsizlik, suç, uyuşturucu ve yaşadıkları ülkelerdeki ırkçı baskı onları yeniden doğacakları bir arayışa itmektedir. Cihatçı yani zaten kaybedecek bir şeyi kalmamış biri, din savaşçısı olarak kolay kahraman olma

⁵⁹⁴ Kaynak & Gürses, a.g.e., s. 134-135.

⁵⁹⁵ Globe and Mail: Libyan Rebels at Pains to Distance Themselves from Extremists (March 12, 2011).

⁵⁹⁶ Michel Chossudovsky, The "Liberation" of Libya: NATO Special Forces and Al Qaeda Join Hands, Global Research (August 28, 2011).

yolunu seçmekte, yeni bir kimlik edinmektedir. Bu dünyanın yalan olduğunu, ölünce cennete gideceklerini düşünmekte, bu yüzden ölmekten korkmadan öldürmektedirler. Bu yolu onlara açan ise El Kaide'nin propagandası olduğu kadar, Batı'nın emperyalist ve ayırımı politikalarıdır. Radikal İslamcılarının, özelde El Kaide ve bağlantılı örgütlere katılımı cazip kılan en önemli neden, bu kişilerin algıladıkları dünya içinde başka bir çözüm görmemeleridir. Yaşadıkları yalnızlığın, geri kalmışlığın ve fakirliğin ilk nedeni Batılıların kendi ülkelerini sömürmeleri ve işgalleri, daha sonra kendi ülke yöneticilerinin iktidarlarını korumak için onlarla iş birliği yapması, nihayet gerçek İslam'ı ve kutsal değerleri hiçe saymalarıdır. Onları bu karamsar algıya iten temel nedenleri şu şekilde sıralayabiliriz:

- İslam dünyasındaki devletlerin oluşum sürecinde yaşanan sıkıntılar; sınırların suniliği, ülke rejimlerinin tipi (monarşi) ve meşruiyeti, modernleşme sorunu gibi köklü nedenler.

- Ülkeyi yönetenlerin Batılıların kuklası olduğuna, Batılıların ülkelerine karşı çifte standart uyguladığına ve İsrail'i koruduğuna dair yaygın inanç ve Filistin'de devam eden işgal,

- Ülke yönetimlerinin yolsuzlukları ve yozlaşması, devlet fonksiyonlarının yetersizliği nedeni ile yönetime ve adalete olan güvenin kalmaması,

- Müslüman ülkelerde eğitimin başarısızlığı; modern, laik ve yenilikçi bir eğitim sistemi kurulamamış olması, verilen eğitimin bu insanları topluma sıkı sıkıya entegre edecek, iş ve gelecek vadedecek nitelik taşınamaması,

- Bununla bağlantılı olarak ülke ekonomisinde fırsat eşitsizliği, işsizlik, gittikçe zayıflayan sosyal güvenlik ve refah düzeni,

- Arap uyanışı ile birlikte artan sosyal kutuplaşma ve mezhep gerilimi.

Orta Doğu içinde ve dışında IŞİD'in büyümesi 21. yüzyılda İslam'ın barışçı yüzü diye ortaya sürülen "Siyasal İslam" fikrini birkaç istisnanın dışında çürüttü. Bunlardan birisi Tunus'un Ennahda Partisidir. Ennahda, 2014 sonundaki seçimler ile iktidardaki koalisyonun ikinci partisi oldu. Mısır'ın Selefi Nur Partisi, 2011'de 121 sandalye kazanmışken 2015'te sadece 12'sini kazanabildi. Ceza-yir'in Barış Toplumu Hareketi, eski gücünü kaybetti. Ürdün'ün İslamcı Eylem Cephesi iç bölünmeler nedeni ile zayıfladı. Fas'ın Si-

yasal İslamcı Partisi hâlâ parlamentoda en büyük parti olmasına rağmen siyasi etkisi oldukça sınırlıdır. 11 Eylül 2012’de Libya-Bengazi’de CIA üssüne bir buçuk km mesafede bir diplomatik binada ABD Büyükelçisi J.Christopher Stevens’in öldürülmesi ABD’nin dönüm noktası oldu ve ılımlı İslam’a bakışında şüpheyi düştü ve nerede hata yaptığını daha fazla sorgulamaya başladı. Bu saldırı, Obama yönetiminin dış politika stratejisinin başarısız olduğunun en önemli kanıtı olarak gösterildi. Afganistan’da ABD askerlerine saldıranların Mısır’da ABD’nin iktidara gelmesine göz yumduğu Müslüman Kardeşler tarafından eğitildiği ortaya çıktı.⁵⁹⁷

CIA’nın Orta Doğu’daki 70 yıllık faaliyetleri tüm bölgeyi felakete sürüklemekte olan istikrarsızlık ve kaos getirdi. CIA eski başkanlarından Michael Hayden, CNN’e yaptığı açıklamada Versay ve Skykes-Picot’un sınırlarının değişmekte olduğunu söyledi. Hayden, sözlerine şöyle devam ediyordu: “İrak ve Suriye artık olmayacak, Lübnan sallanacak ve Libya yok olacak. Halen Orta Doğu’da tektonik (depremlerle yeniden oluşum) dönemdeyiz. Savaşın iki cephesi var. Biri yakın savaş diğeri derin savaş. Yakın savaşı her gün izliyoruz. Derin savaşta ABD iyi değil, buradan gelen insanlar 3, 5 veya 10 yıl sonra bizi öldürmeye gelecek.”⁵⁹⁸ Askerî güce mümkün olduğu kadar başvurmak istemeyen ABD, bölgede on yıllardır geliştirdiği demokrasi geliştirme kurgusu içinde yer alan yerel ajanlarına, Dışişleri memurlarına, özel kuvvetlerine ve CIA istasyonlarına, sosyal medya uygulamalarına daha çok yatırım yapacaktır. Batı için Yeni Orta Doğu; radikal İslam ve İslami terörü besleyen kaynakların ve nihayet İslam’ın sonu anlamına gelmektedir. Artık tehdide müdahale etmektense işi, bölgesel güç dengelerine bırakmayı tercih etmektedir. Orta Doğu’da harita değişiklikleri için saatler hızla ilerlemektedir ya da diğer bir deyişle bölge için tarih hızlanmıştır. Batılı politikacılar ve istihbarat teşkilleri uzun zamandır muhtemel bir İran operasyonu için çalışmaktadır. Orta Doğu’nun her yerini Batılı istihbarat teşkilleri ve özel kuvvetleri sarmıştır. ABD, Türkiye’nin

⁵⁹⁷ Roy Blunt, Dazed and Deceptive on Libya, National Review (October 17, 2012).

⁵⁹⁸ Aletho News, Middle East Borders Will Change, Claims Ex-CIA Director (February 26, 2016). <https://alethonews.wordpress.com/2016/02/26/middle-east-borders-will-change-claims-ex-cia-director/>

de dâhil olduğu bu coğrafyada güç merkezleri ve direnç noktalarını yok etmeye çalışan bir süreç içindedir. Rejim değişiklikleri yanında harita değişiklikleri için de sular ısınmaktadır.

Amerikan istihbaratı için yabancı bir istihbarat servisi ile iş birliği yapmaktan daha doğrusu onu dost edinmekten değerli bir şey yoktur. Dost yabancı istihbarat servisi ile iş birliği sayesinde hem servis içine girilir hem de adam devşirilir ama asla tam olarak güvenilmez.⁵⁹⁹ CIA, bu ülkelerde sadece çok büyük cylem yapamaz, özel operasyon timleri açıkça kapıları tekmeleyemez. Bugün CIA tarafından arkadan vurulan Hüsnü Mübarek ve Muammer Kaddafi de bu müttefiklerin arasında idi. Libya'da Kaddafi'nin istihbaratının başındaki adam Mussa Kussa, Kaddafi'ye karşı NATO harekâtında CIA ile iş birliği yapmış hatta kabileleri kışkırtmıştı. Amerika ve Libya istihbaratı Kaddafi Dönemi'nde öyle yakınlaşmıştı ki CIA Direktörü Porter Goss, Mussa Kussa'ya yılbaşı hediyesi olarak gönderdiği portakallar için teşekkür mektubu yazmıştı. Kaddafi, ülkesi için yaptırımları hafifletmek hayali ile Batı ile iş birliğine razı olmuş; bu onun ölüm öpücüğü olmuştu. Aynı hatayı Beşar Esad, Suriye'de yapınca kısa zamanda CIA ülkede bir iç isyan başlatacak altyapıyı kurdu. Daha Irak ile ilgili savaş planları yapılırken Afganistan'dan sonraki rejim değişikliğinin Suriye'de yapılması konusunda yönetim ikiye ayrılmıştı.⁶⁰⁰ Hâlen ABD'nin yakın müttefiki olan Mısır, S. Arabistan ve Bahreyn gibi ülkelerdeki operatör ve casusları, çalışmalarını yöneticiler ve elit kesim ile kurdukları yakın bağlara dayandırmışlardır⁶⁰¹. Casusların bu bağlardan getirdikleri kısa dönemli bilgiler mezhepçilik, yolsuzluk ve yanlış ekonomik politikalar gibi analizcilerin uzun vadeli ihtiyaçları ile uyumlu olmadığı görüldü. CIA, öldürmekte uzmanlaştıkça, casuslukta zayıflamaktadır. Üstelik sonuçta ABD, terör tehdidine karşı daha hassas hâle gelmiştir ama bu arada serseri devletler (İran ve Kuzey Kore), yükselen güçler (Hindistan, Brezilya vb.), rakip güçler (Çin ve

⁵⁹⁹ Mark Mazetti, *The Way Of The Knife, The CIA, A Secret Army, And A War At The Ends Of The Earth*, Penguin Books, New York, 2013, s. 25.

⁶⁰⁰ Mazetti, a.g.e., s. 78.

⁶⁰¹ Emile Nakhleh, *The CIA Reorganization and the Middle East*, Lobelog Foreign Policy (March 13, 2015).

Rusya) ve Hizbullah gibi devlet dışı aktörler ihmal edilmiştir. Bugünkü CIA, daha fazla öldürmeye, daha az insan istihbaratı ve analize odaklanmış durumdadır. ABD büyükelçileri de CIA operasyonlarında etkin rol aldı. Mısır'daki ayaklanmayı tezgâhlayan Francis J. Ricciardone, kovulduktan sonra Türkiye'ye gelerek 2011-2015 arasında Türkiye'de iç siyaset ve PKK ile görüşmeleri kurguladı. Irak'taki iç savaşı idare eden meşhur ayaklanma uzmanı John Negroponte'nin yardımcısı Robert Ford ise Suriye ayaklanmasını idare etti.

Bugün Orta Doğu'nun gerçeği; tüm demokrasi ve özgürlük söylemine rağmen, ABD'nin dünyanın en kötü rejimleriyle ittifak hâlinde nispeten modern ve laik rejimlerini uzun süredir İslamcılar ile değiştirmekte olması ve bölgenin açık ve örtülü savaşlarla kan gölüne hâline getirilerek Müslümanların birbirine kırdırılması ve göçler yolu ile soykırım uygulanmasıdır. Arap dünyasındaki son ayaklanmalar, İslamcılığı artırdı ve pek çok Batılı idealden daha da uzaklaştırdı. Orta Doğu'daki istikarsızlığa liberal modernite, dinî köktencilik, güçlü mezhep bölünmeleri ve ayakta kalmaya çalışan otoriter rejimler arasındaki çelişkiler damgasını vurmaktadır. Ayaklanmalar ile diktatörleri göndermenin hiçbir şeyi iyiye götürmediği de açıktır. Kabilecilik, petrol ve İslamcı köktencilüğün karışımı ne Amerikalılara ne de Orta Doğu halkına yaradı. Laik Müslüman ülkeler azınlıktadır ve İslamcı partiler tarafından din ve devlet arasındaki açık gittikçe kapatılmaktadır. İdeolojik boşluk ancak laik düşünce tarzı ve güçlü devlet yapıları ile çözülebilir ve bu ideolojik barışma ve reformlar İslam dünyasının kendi içinde yapacağı çalışmalar ile mümkün olabilir. Atatürk'ün getirdiği Türk modelinin varlığı, bir Müslüman ülkede laik bir yönetimin başarılı olabileceğinin kanıtıdır. İslamcılar ile laikler arasındaki köprü'nün kurulması, reform gayretlerinin başarılı olmasının kritik halkasıdır. Her şeyden öte, Orta Doğu'nun geleceğinde ve kaynaklarının kullanımında söz sahibi olması gereken Batılılar değil, bölge ülkeleri olmalıdır. Bunun için Suudi Arabistan, İran, Türkiye ve Mısır gibi lider ülkelerin bir araya gelip kalıcı bir Orta Doğu barışı ve büyük güçlerin emperyalist altyapısının bölgeden arındırılması için ortak bir anlayış ve eylem planı geliştirmeleri gereklidir.

KAYNAKÇA

- Aburish, Said K. Lost Victories, The CIA in the Middle East, iiwds.com (2004).
- Aburish, Said A Brutal Friendship - The West and the Arab Elite, St. Martin's, New York, 1998.
- Ahmad, Eqbal, Terrorism: Theirs and Ours, A Presentation at the University of Colorado, Boulder (October 12, 1993) <http://www.sangam.org/ANALYSIS.htm>;
- Ahmed, Nafeez Mosaddeq, Whistleblower: Al Qaeda Chief Was US Asset, Huffington Post (May 21, 2013).
- Akbar, İmran, Gulbuddin Hekmatyar Had Links with KGB, The News International (October 8, 1992).
- Akdoğan, Lütfü, Krallar ve Başkanlarla 50 yıl, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, Ankara, 2011.
- Aktaş, Hüsnü Mısır'da Yaşanan Hükümet Darbesi ve Silahlı Zorbaların İhtirasları, Misak Dergisi, İstanbul (Ağustos 2013).
- Akşam: Nijer'e Üs Kuracaklar (23 Şubat 2013).
- Al-Zawahiri, Ayman, Knights Under the Prophet's Banner, Azlin Files, 2010.
- Aletho News, Middle East Borders Will Change, Claims Ex-CIA Director (February 26, 2016).
- Almeghani, Rami, Gaza Celebrates Fall of Mubarak, The Electronic Intifada (Feb 12, 2011), www.electronicintifada.net/content/gaza-celebrates-fall-mubarak/9229
- Amnesty International, Saudi Arabia: Protesters and Reformers Targeted in Name of Security, amnesty.org (Dec 1, 2011).
- Armaoğlu, Fahir, 20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1995), Alkım Yayınevi, Cilt 1-2, İstanbul, 2011.
- Auken, Bill Van, Iraq Crisis Threatens to Ignite Regional War, Global Research (June 13, 2014).
- Aydınlık: Tertipleri 35 Kkışilik CIA-Pentagon Heyeti Yönetiyor (16 Mart 2008).
- Bandow, Doug, Donald Trump Is About to Become America's President. Here's What His Foreign Policy Should Be, Cato Institute (November 10, 2016).
- Barandi, Bassam, Sasha Ghosh-Siminoff, Syria's Next Election: A Practical Path Forward, National Interest (January 25, 2016).
- Barger, Deborah G. Toward A Revolution in Intelligence Affairs, National Security Research Division, Rand Corporation, Arlington/VA, 2005.
- Bar-Zohar, Michael & Nissim, Mishal, MOSSAD, Koton Kitap, İstanbul, 201).
- Baskin, Marcus G. The Politics of National Security, Simon & Schuster, New Jersey, 1979.

- Bearak, Barry, Leaders of the Old Afghanistan Prepare for the New, New York Times (October 25, 2001).
- Beaty, Jonathan S.C. Gwynne, The Outlaw Bank: A Wild Ride into the Secret Heart of BCCI, Beard Books, 1993.
- Belleten, Türk Tarih Kurumu, Ekim 197, No:148, C.7.
- Benjamin, Daniel and Steven Simon, The Age of Sacred Terror, Random House, 2002.
- Benjamin, Daniel, Strategic Counterterrorism, Brookings Institution Policy Paper No.7, Oct 2008.
- Bensaada, Ahmed, The Arab Spring: Made in the USA, Dissident Voice (October 25, 2015).
- Bernstein, Carl, Arms for Afghanistan, *The New Republic* (July 18, 1981).
- Berzenci, Sa'di, Irak Kürdistanında Mevcut Durum Hakkında Görüş, Avrasya Dosyası, Cilt:3, Sayı:1, İlkbahar 1996.
- Betts, Richard K. The New Politics of Intelligence: Will Reforms Work This Time? Foreign Affairs, June 2004.
- Betts, Richard K. U.S. National Security Strategy: Lenses and Landmarks, Princeton University Press, Princeton, Nov 2004.
- Bila, Fikret, Sivil Darbe Girişimi ve Ankara'da Irak Savaşları, Ankara, Ümit Yayıncılık, 2004.
- Bilbilik, Erol, ABD Yardım Programları ve Özel Savaş, Teori Dergisi, Sayı 90, 1990.
- Bird, Kai, The Good Spy: The Life and Death of Robert Ames, Broadway Books, New York, 2015.
- Blanche, Ed, Iran-Israel Covert War', *The Middle East*, July 2009.
- Blum, William, Killing Hope: U.S. Military and CIA Interventions since World War II, Common Courage Press, Monroe, Maine, 1995.
- Blunt, Roy, Dazed and Deceptive on Libya, National Review (October 17, 2012).
- Bodansky, Yossef, Bin Laden: The Man Who Declared War on America, Blackstone Audiobooks, 2002.
- Bokhari, John and Farhan, Traditional Leaders Call for Peace Jihad, Financial Times (October 25, 2001).
- Bond, Patrick, Talk Left, Walk Right: Rhetoric and Reality in the New South Africa, Pietermaritzburg, KwaZulu University, Global Dialogue, 6 (4), (2004).
- Boot, Max, A False Sense of National Security, Los Angeles Times (August 8, 2011).
- Bori, Mehmet, ABD İstihbaratı Türkiye'de Ne Kadar Yaygın Bir Ağa Sahip? <http://haber.sol.org.tr/devlet-ve-siyaset/abd-istihbarati-turkiyede-ne-kadar-yaygin-bir-aga-sahip-haberi-48101> (6 Kasım 2011).
- Boucek, Christopher, The United States, Saudi Arabia, and the Arab Spring, Carnegie Endowment (June 21, 2011).
- Bowen, Andrew J. Dual Engagement, The Saudi Factor in an Iran Rapprochement, *James A. Baker III Institute*, (December 24, 2014).

- Bozkurt, Ceyhun, Amerikalı Diplomatların Güneydoğu Faaliyetleri, Kripto Yavınları, Ankara, 2010.
- Bramhall, Stuart Jeanne, The CIA and Nonviolence, normanpillon.com (May 22, 2015).
- Braun, Stephen, Court Case Lifts Lid on Secret Detainee Flights, The Associated Press (Aug 31, 2011).
- Briley, Patrick B. AL Fuqra: U.S. Islamic Terror Network Protected by FBI, U.S. State Department, Liberty Post (July 28, 2006).
- Brinkley, Joel, Ex-C.I.A. Aides Say Iraq Leader Helped Agency in 90's Attacks, New York Times (June 09, 2009).
- Brookings Institution, Managing Reform? Saudi Arabia and the King's Dilemma, Saban Center Policy Forum (On June 28, 2011).
- Brown, Ellen, Hodgson Web of Debt, Third Millennium Press, (2007).
- Brown, Timothy W. Losing on Democracy Promotion in the Middle East, American Chronicle (August 28, 2007).
- Brzezinski, Zbigniew, Tercih, Çev.C.Küçük, İnkılap Kitapevi, İstanbul, 2004.
- Bubalo, Anthony, U.S.-Saudi Relations: Salman Snubs, Obama Shrugs, Lowy Institute for International Policy (April 22, 2016).
- Buren, Peter Van, CIA Proxy Wars In The Middle East Can Only Lead To Chaos, Xpat Nation (November 12, 2015).
- Burwen, Daniel and Mike De Seve. Operation Ajax: the Story of the CIA Coup That Remade the Middle East, Verso, New York, 2011.
- Byman, Daniel, Containing Syria's Chaos, Brookings Institution (October 20, 2015).
- Cagaptay, Soner, United States: How Turkey Fell Out of Favor, The Washington Institute for Near East Policy (October 6, 2015).
- Carden, James W. Ally, Saudi Arabia, The National Interest (October 14, 2014).
- Callinicos, Alex, The return of the Arab revolution, International Socialism (April 1, 2011).
- Cartalucci, Tony, Confirmed: US CIA Arming Terrorists in Syria, Global Research (June 22, 2012),
- Cassata, Donna, U.S. Insists Mission is Limited for Africa Ops, Associated Press (Oct 25, 2011).
- Chomsky, Noam Necessary Illusions: Thought Control in Democratic Societies, Türkçesi "Medya Gerçeği", Çev. A. Yılmaz, Everest Yayınları, İstanbul, 2001.
- Chomsky, Noam The War on Afghanistan, Znet (December 30, 2001). <http://www.globalpolicy.org/wtc/targets/1230chomsky.htm>
- Chomsky, Noam, Gilbert Achacar, Tehlikeli Güç, İthaki Yayınları, Çev.: Yavuz Alogan, İstanbul, 2007.
- Chossudovsky, Michel, The Protest Movement in Egypt: "Dictator do not Dictate, They Obey Orders, Global Research (January 29, 2011).
- Chossudovsky, Michel, The "Liberation" of Libya: NATO Special Forces and Al Qaeda Join Hands, Global Research (August 28, 2011).

- Chossudovsky, Michel, The Engineered Destruction and Political Fragmentation of Iraq. Towards the Creation of a US Sponsored Islamist Caliphate, Global Research (June 14, 2014).
- Chossudovsky, Michel, "Going After" the Islamic State. Guess Who is Behind the Caliphate Project?, Global Research (September 12, 2014).
- Chossudovsky, Michel, Who is Abu Musab Al-Zarqawi? From Al-Zarqawi to Al-Bagdahdi: "The Islamic State" is a CIA-MOSSAD-MI6 "Intelligence Asset", Global Research (October 18, 2015).
- CIA Library, CIA Support to the US Military During the Persian Gulf War (16 June 1997), <https://www.cia.gov/library/reports/general-reports-1/gulfwar/061997/support.htm>
- CIA World Factbook, <https://www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/eg.html> (28 March, 2010).
- CIA Web Sitesi, Mission Centers (Oct 01, 2015). <https://www.cia.gov/offices-of-cia/mission-centers/>
- CIA Web Sitesi, Organization (February 3, 2017). https://www.cia.gov/about-cia/leadership/Org_Chart_Oct2015.JPG/image.jpg
- Clapper, James R. Testimony to the House Permanent Select Committee on Intelligence (April 11, 2013).
- Cleveland, William L. A History of the Modern Middle East, Westview Press, San Fransisco, 1994.
- Cockburn, Alexander, Julian Assange, İmparatorluk Tarafından Aranıyor, Ölü veya Diri, CounterPunch (05 Aralık 2010).
- Cockburn, Andrew, Secret Bush "Finding" Widens War on Iran', Counterpunch (May 2, 2008).
- Cole, Matthew, Brian Ross, Exclusive: CIA Spies Caught, Fear Execution in Middle East, ABC News (November 21, 2011).
- Coleman, John, What Really Happened In Iran, Special Report, World In Review Publications, Nevada, 1984.
- Coleman, John, Conspirators' Hierarchy: The Committee of 300, World Intelligence Review, 2010.
- Cook, James, Why 'Leading from Behind' in the Middle East, *U.S. Naval War College* (April 27, 2015).
- Cook, Steven A. The Long U.S.-Egypt Goodbye, *CFR* (April 6, 2015).
- Cooper, Robert, Ulus Devletin Çöküşü, Güncel Yayıncılık, İstanbul, 2005.
- Cordoba, Ali, Energy War: NATO meddling in Sudan to block China, Global Research (18 January, 2009).
- Craner, Lorne W. and Kenneth Wollack, New Directions for Democracy Promotion, NDI.or, (January 31, 2011).
- Crile, George Charlie Wilson's War, Grove Press, 2003.
- Cunningham, Finian, Cold-Blood Mass Murder in Syria by the West's "Pro-Democracy Opposition", Global Research (August 2, 2012),
- Curtis, Mark, Secret Affairs, Serpent's Tail, London, 2011.

- Çopur, İsmail, 1923 Lozan Anlaşması Sonrasında Mustafa Kemal Atatürk'ün Irak'ta Yürüttüğü Faaliyetler, SAREM Başkanlığı, Ankara, 2003.
- Dagne, Ted, Africa and the War on Terrorism, CRS Report For Congress (January 17, 2002).
- Dağlı, Kerem, Afrika'da Yürüyen Emperyalist Kapışma (Kasım 2013), http://marksisttutum.org/afrikada_yuruyen_emperyalist_kapisma.htm
- Daily Beast, America's Allies Are Funding ISIS (June 14, 2014).
- Daily Mail, Cameron Tells European Leaders to 'Be Good to Their Word' (Sep 3, 2014).
- Daugherty, William J. The Role of Covert Action, in Loch K. Johnson: Handbook of Intelligence Studies, Routledge, 2007.
- Davis, Daniel L. Beware Biden's 'Trial Balloon' on Escalation in Syria, National Interest (January 25, 2016).
- DEBKAfile: NATO to Give Rebels Anti-Tank Weapons (August 14, 2011).
- Deknatel, Frederick, The Secret World of American Spies in the Middle East, New Republic (January 7, 2014).
- Demir, Hasan, CIA Ajanı Green ve Türk Çocuğu İbrahim, Yeniçağ gazetesi (28 Mart 2007).
- DePetris, Daniel R. What Is Europe Doing to Stop the Islamic State? Journal on Terrorism and Security Analysis (August 20, 2014).
- Der Spiegel, The United States is Training Syrian Rebels in Jordan (March 11, 2013). Guardian (March 2013).
- Director of National Intelligence, Report on the Progress of the Director of National Intelligence in Implementing the "Intelligence Reform and Terrorism Prevention Act of 2004", May 2006.
- Doğan, Bedirhan, IŞİD Gerçeği, Sıradışı Akademi Yayınları, İstanbul, 2014.
- Dorrl, Stephen, MI6-Inside the Cover World of Her Majesty's Secret Intelligence Service, Free Press, 2002.
- Downing, Brian M. Gulf Armies Are Doomed in Yemen, National Interest (April 13, 2015).
- Dozier, Kimberly, Petraeus Sworn in as CIA Director, The Associated Press (Sep 6, 2011).
- Dozier, Kimberly Spec ops, CIA first in, last out of Afghanistan, The Associated Press (Oct 8, 2011).
- Draitser, Eric, Choosing Hegemony: Turkey, NATO and the Path to War, Centre For Research on Globalization (August 2012).
- Dreazen, Yochi and Seán D. Naylor, Mission Unstoppable, Foreign Policy (May 18, 2015).
- Durden, Tyler, This Is Going To Get Very Ugly - Former Top CIA Officer Says "Obama Has Lost Control Of The Middle East", Zero Hedge (July 16, 2016).

CIA VE ORTA DOĞU

- Dünya, Kıbrıs Üzerinden Türkiye'ye Büyük Tuzak (6 Kasım 2013).
http://www.ntv.com.tr/dunya/kibris-uzerinden-turkiyeye-buyuk-tuzak,U36R8ohokEe2PrscmcAJSQ?_ref=infinite
- Dyer, Gwynne, After Iraq, Yale University Press, New Haven and London.
- Dyhouse, Tim, Black Ops' Shine in Iraq War, VFW Magazine (Feb, 2004).
- East, Adam K. The Anglo-American Support Apparatus Behind the Afghani Mujahideen, Executive Intelligence Report (October 13, 1995).
- Edmonds, Sibel Know Your Terrorists: Ayman al-Zawahiri, Boiling Frogs Post (February 16, 2013).
- El-Amin, Esam, The Grand Scam: Spinning Egypt's Military Coup, Counterpunch (July 19, 2013).
- El Fassed, Arjan, Who is Mohammad Dahlan? Electronic Intifada (Dec 20, 2006).
- Engdahl, F. William A. Century of War: Anglo-American Oil Politics and the New World Order, Progressive Press, 2012.
- English, Alakbar Al-Qaeda's 20-Year Plan: From 9/11 to Final Victory (January 29, 2014). <http://english.al-akhbar.com/node/18437>
- Escobar, Pepe, Obama Authorizes Covert US Support for Syrian Rebels, RT (02 Agu 2012). <http://www.rt.com/news/us-support-syrian-rebels-obama-650/>
- Etzioni, Amitai, Religion and Social Order, Policy Review, No. 148 (March 28, 2008).
- Evans, Mike, Jimmy Carter, The liberal Left and World Chaos, Crossstaff Publishers, 2009.
- Eymür, Mehmet Analiz, Milenyum Yayınları, İstanbul, 1991.
- Fahri, Macit, Amerikan Harp Doktrinleri, Yön Yayınları, 1966.
- Filkins, Dexter, The Fight Of Their Lives, New Yorker (September 29, 2014).
- Fisher, Max, CIA Outsmarted by Hezbollah: Is This the Cost of Counterterrorism?, The Atlantic (Nov 21, 2011).
- Fisk, Robert, Sunni Caliphate Has Been Bankrolled By Saudi Arabia, ICH (June 13, 2014).
- Floyd, Chris, 'Into the Dark: The Pentagon Plan to Promote Terrorist Attacks', Counterpunch, 1 November, 2002.
- Friedman, George, The Importance Of the Plame Affair, Stratfor: Geopolitical Strategic Report (17 Oct 2005).
- Friedman, George Amerika'nın Gizli Savaşı, Pegasus Yayınları, İstanbul, 2014.
- Friedman, George Iraq and Syria Follow Lebanon's Precedent, Geopolitical Weekly (Aug 26, 2014).
- Friedman, George, The Virtue of Subtlety: A U.S. Strategy Against the Islamic State, Geopolitics Weekly (September 9, 2014).

- Friedman, George, The Middle Eastern Balance of Power Matures, Stratfor (March 31, 2015).
- Fromkin, David, *A Peace to End All Peace – The Fall of the Ottoman Empire and the Creation of the Modern Middle East*, Holt Paperbacks, 2009.
- Fuller, Graham E. Demokrasi Tuzağı. Çev.: M.Gaspıralı, Alın Kitaplar, İstanbul, 1996.
- Fuller, Graham, Turkey and Arab Spring, Leadership in the Middle East Paperback, Bozorg Press, 2014.
- Gady, Franz-Stefan, The Real Story of How the Middle East Became Such a Disaster, The Nation (April 7, 2017).
- Galbraith, Peter W. The True Iraq Appeasers, The Boston Globe (August 31, 2006).
- Galbraith, Peter, Karzai, a Corrupt Partner, Time (Oct. 07, 2011).
- Gambrell, Jon, AFRICOM Commander Sees Nigeria Terror Link, The Associated Press (Aug 17, 2011).
- Gaunt, Johnny, Saudi Arabia: Britain's Hand in the Making of a "Terror State", Global Research (April 13, 2016).
- Ganguly, Sumit, Manjeet S.Pardesi, Politico-Economic and Radical Islamic Challenges to Democracy in Asia, in A.J. Tellis, A.Marble, and T.Tanner, Eds., National Bureau of Asian Research, Seattle, 2010.
- Gay, Joe Allen, Restoring America's Foreign-Policy Debate, National Interest (September 11, 2015).
- Gayle, Damien 'I'm Not Going Back Until the Fight is Finished': American Soldier who Joined Kurdish Militants Vows to Continue Waging War on ISIS, Daily Mail (4 February, 2015).
- Gerecht, Reuel Marc, How to Fix the CIA, Hoover Digest (Oct 30, 2006).
- Gèze, François & Salima Mellah, Al-Qaida au Maghreb, ou la très étrange histoire du GSPC', Algeria-Watch (22 September 2007).
- Gibson, Bryan R. Sold Out? US Foreign Policy, Iraq, the Kurds, and the Cold War. Palgrave Macmillan, 2015.
- Giritli, İsmet, Kaynayan Kazan: Orta Doğu, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası 48, 2011.
- Gjeltén, Tom, The CIA And The Hazards Of Middle East Forecasting, NPR Org (February 4, 2013).
- Gladstone, Rick, U.S. Boradens Sanctions on Joseph Kony and His Group, The New York Times (March 8, 2016).
- Gilaser, John, America's Toxic Middle East Allies, The National Interest (December 28, 2014).
- Gilenn, Cameron, Does Political Islam Have a Future? U.S. Institute of Peace (January 3, 2016).
- Globe and Mail: Libyan Rebels at Pains to Distance Themselves from Extremists (March 12, 2011).
- Giolan-Viella, Robert, Authorization for Use of Military Forever, National Interest (September 11, 2014).

CIA VE ORTA DOĞU

- Goldrick, A. Percy & Philipp Jones, The International Directory of the Trade Union Movement, Facts on File, 1979.
- Goodby, James, Kenneth Welsbrode, Limit the Pentagon's Takeover of CIA, Defense News (June 5, 2006).
- Gözen, Ramazan, Kuzey Irak Sorunu, Edt. İdris Bal, 21.Yüzyılda Türk Dış Politikası, AGAM, Ankara, 2006.
- Güller, Mehmet Ali CIA'nın "Birleşik Kıbrıs" Operasyonu Nasıl İşliyor?", odatv.com (13 Temmuz 2011).
- Güney, Çetin Büyük Orta Doğu Çerçevesinde İslam ve Demokrasi, Avrupa Dosyası İslam ve Demokrasi, Cilt: 11, Sayı:3, Ankara: ASAM Yayınları.
- Gürler, A. İhsan, Bush Doktrini, IQ Yayınları, İstanbul, 2005.
- Haaretz, Lieberman, İsrail'in Güney Sudan'a Desteği Sürecek (24 Aralık 2013).
- Haas, Ed, FBI Says, It Has 'No Hard Evidence Connecting Bin Laden to 9/11', Muckraker Report (June 6, 2006). <http://www.teamliberty.net/id267.html> Thornhill,
- Hahn, Partrick de 7 Ways the CIA Helped Totally Screw Up the Middle East (July 16, 2014).
- Halliday, Fred, Revolution in Afghanistan, New Left Review, No.112, 1978.
- Hamid, Shadi, Democracy in the Middle East", Ideas Primary (October 30, 2007).
- Handjani, Amir, Obama's Nightmare in Yemen, National Interest (May 4, 2015).
- Hanieh, Adam, Lineages of Revolt: Issues of Contemporary Capitalism in the Middle East Haymarket, 2013; Ali Abunimah, The Battle for Justice in Palestine: The Case for a Single Democratic State in Palestine, Haymarket, 2014.
- Hanson, Victor Davis, We Give Up, Americans Are Sick and Tired of the Middle East, National Review (March 8, 2012).
- Hass, Richard, Congressional Power; Implications for Amerikan Security Policy, Adelphi Papers, No. 153, IISS, Summer, London, 1979.
- Hayden, Michael V. CIA Director's Remarks at the INSA Dinner, Celebrating the 60th Anniversary of the National Security Act of 1947 (September 18, 2007).
- Hayden, Michael Playing to the Edge: American Intelligence in the Age of Terror, Penguin Audio Books, 2016.
- Hegseth, Pete, Which is More Provocative to America's Enemies – Strength or Weakness? National Review (October 9, 2012).
- Heistein, Ari, ISIS's Fight with Al Qaeda is Making Both Stronger, CFR (January 7, 2016).
- Henderson, Dean, Big Oil & Their Bankers in the Persian Gulf, CreateSpace Independent Publishing Platform, 2010.
- Henningsen, Patrick, Middle East: The CIA Operating behind a Web of "Pro-Democracy" NGOs, Global Research, Infowars (20 March 2012).

- Henningsen, Patrick, US-UK Dirty War: 'Latin American-style' Death Squads in Iraq Revealed Through Chilcot, 21 st Century Wire (14 July, 2016).
- Hersh, Seymour, Annals of National Security: The Redirection, New Yorker (March 5, 2007).
- Hersh, Seymour, Benghazi Attack A Consequence Of Weapons "Rat-Line" To Syria, MintPress News (April 21, 2014).
- Hillhouse, R.J. Outsourcing Intelligence, The Nation (July 24, 2007).
- Hopkins, Terence K. Immanuel Wallerstein, Geçiş Çağı, Dünya Sisteminin Yörüngesi: 1945-2025, Avesta Yayınları, Çev. N. Ersoy, İstanbul, 1999.
- House Committee on Foreign Affairs, Possible Violation or Circumvention of the Clark Amendment, Subcommittee on Africa, Hearing (USGPO 1987).
- House, Karen Elliott, The Saudi Succession Stalemate, Belfer Center for Science and International Affairs (April 9, 2016).
- Hür, Ayşe Terör, İslam ve Amerika (2), Ünlü Yeşil Kuşak Projesi, Sabah gazetesi (8 Aralık, 2003).
- ICG: Popular Protest in the Middle East and North Africa (III): The Bahrain Revolt, Middle East Report 105, Brussels, 2011.
- ICG: Popular protest in the Middle East and North Africa (VIII): Bahrain's Rocky Road to Reform, Middle East Report 111, Brussels, 2011.
- Ignatus, David, A Sectarian Spy Duel in Baghdad, The Washington Post (June 14, 2007).
- Ignatus, David, Will John Brennan's Controversial CIA Modernization Survive Trump? Washington Post (January 17, 2017).
- IMF, IMF Audit Reveals Arafat Diverted \$900 Million to Account under his Personal Control, Electronic Intifada (Sep 20, 2003), <http://tinyurl.com/pmhepq5>
- Indyk, Martin S. Amid the Arab Spring, Obama's Dilemma Over Saudi Arabia, The Washington Post (April 07, 2011).
- Intelligence Online, Contracts: Riyadh Rewrites the Rules (Sep 29, 2011).
- Iqbal, Muhammed, The Reconstruction of Religious Thought in İslam, Bhavan Publisher, 2000.
- ISN Publishing House, Strategic Assessment 1997, Washington D.C., 1998.
- Johnson, Loch K. America's Secret Power: The CIA in a Democratic Society, Seven Locks Press, New York, 1989.
- Joffe, Alexander, From the Ashes of Iraq: Mesopotamia Rises Again, *The Ancient Near East Today* (August 20, 2014).
- Jones, Matthew, 'The 'Preferred Plan': The Anglo-American Working Group Report on Covert Action in Syria, 1957, Intelligence and National Security, 19 (3), (2004).
- Jones, Seth G. Security from The Bottom Up, Time (Oct. 07, 2011).

- Jones, Seth G. *Hunting in the Shadows, The Pursuit of Al Qa'ida Since 9/11*, W.W. Norton, New York, 2013.
- Kabacalı, Alpay, *Büyük Dönemeçler, Çağdaş Yayınları*, İstanbul, 1990.
- Kahana, Ephraim, *MOSSAD-CIA Cooperation, International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, Vol.14, Issue: 3, (2001).
- Kalkan, Yılmaz, *Bir Orta Doğu Gerçeği Irak ve Saddam Hüseyin*, Beyan Yayınları, İstanbul, 1991.
- Kaplan, David E. *Hearts, Minds, And Dollars*, US News, (8 May, 2005).
- Kaymaz, Nejat, *Misak-ı Milli Üzerinde Yapılan Tartışmalar Hakkında*, VIII. Türk Tarih Kongresi, Ankara, 1977.
- Kaynak, Mahir & Emin Gürses, *Yeni Orta Doğu Haritası, Profil Yayıncılık*, İstanbul, 2007.
- Keenan, Jeremy, *The Dark Sahara: America's War on Terror in Africa*, Pluto, London, 2009.
- Keenan, Jeremy, *The Dying Sahara: US Imperialism and Terror in Africa*, Pluto, London, 2010.
- Keenan, Jeremy, *AFRICOM, Its Reality, Rhetoric and Future*, in David J. Francis: *US Strategy in Africa*, Routledge, 2010.
- Kennedy, Charlotte, *How Pakistan Plays the Middle East*, *The National Interest* (May 7, 2015).
- Keith, Jim, *CIA'dan Medyaya Kitlelerin Kontrolü*, *Nokta Kitap*, İstanbul, 2005.
- Kennedy, Robert F. *Syria: Another Pipeline War*, *Ecowatch* (August 08, 2016).
- Kennedy, Robert F. *Why the Arabs Don't Want Us in Syria*, *Waterkeeper, Politico* (February 23, 2016).
- Kershner, Isabel, *Sammy Ofer, Magnate and Israeli Power Broker, Dies at 89*, *The New York Times* (June 4, 2011).
- Kesselman, Mark, *Order or Movement? The Literature of Political Development As Ideology*, *World Politics* (October 1973).
- Khalilzad, Zalmay, *The War Against Islamic Terror After Paris*, *CFR* (November 15, 2015).
- Kırdı, Gökhan *Orta Doğu'dan Modern Casus Portreleri: Neo Lawrenceler, SASAM* (18 Mart 2015).
- Kilcullen, David, *Explained: Why America's Strategy Against ISIS Is Doomed to Fail*, *ASPI* (July 9, 2015).
- Kinzer, Stephen, *All the Shah's Men: An American Coup and the Roots of Middle East Terror*, *Wiley*, 2008.
- Klein, Naomi, *The Shock Doctrine, The Rise of Disaster Capitalism*, Picador, 2007.
- Koç, Yıldırım, *Sendikaların Bağımsızlığı*, *Onbirinci Kitap Dizisi*, ABD ve Türk-İş, Uluslararası Yayıncılık, İstanbul, 1986.
- Kohut, Andrew and Bruce Stokes, *America Against the World: How We Are Different and Why We Are Disliked*. Times Books, New York, 2006.

CIA VE ORTA DOĞU

- Koşar, Arif, Çin'in Afrika İstilasası, (Tarihsiz) <http://www.ozgurlukdunyasi.org/arsiv/275-sayi-241/783-cinin-afrika-istilasi> (Giriş: 21 Aralık 2013).
- Kraemer, Thomas D. Addicted to Oil: Strategic Implications of American Oil Policy, Army War College Strategic Studies Institute (Carlisle PA, 2006).
- Krauthammer, Charles, The Islamist Ascendancy, Washington Post (July 12, 2012).
- Kulish, Nicholas, South Sudan's President Condemns Ethnic Killings, New York Times (Dec 25, 2013).
- Kuttab, Daoud, The Return of Mohammed Dahlan, Al Monitor (October 30, 2013).
- Kuznetsov, Alexander, The CIA and Arms Deals in the Middle East, Strategic Culture (14 June 2016).
- Kuzu, Ali, MOSSAD, Kariyer Yayıncılık, İstanbul, 2010.
- Kürkçüoğlu, Ömer E. Türk-İngiliz İlişkileri (1919-1926), A.Ü.Siyasal Bilgiler Fakültesi, Ankara, 1978.
- Lefebvre, Stephane, The Difficulties and Dilemmas of International Intelligence Cooperation, International Journal of Intelligence and CounterIntelligence, Volume 16. No. 4.
- Lenarz, Julie, A Big Mistake: America Teaming Up with Iran in Iraq, National Interest (June 18, 2014).
- Lendman, Stephen, CIA Arming Syrian Insurgents, Global Research (June 22, 2012).
- Levesque, Julie, The History of ISIS Beheadings: Part of the "Training Manual" of US Sponsored Syria "Pro-Democracy" Terrorists, Global Research (Sep 19, 2014).
- Le Nouvel Observateur (France), How Jimmy Carter and I Started the Mujahideen: Interview of Zbigniew Brzezinski, CounterPunch (January 15, 1998).
- LeVine, Mark, The New Creative Destruction, Asia Times (August 22, 2006).
- Levy, Yael, Amos Gilad: Egypt our ally against Iran, Hamas, Yedioth Ahronoth (26 Mart 2009).
- Lewis, Bernard The Middle East: A Brief History of the Last 2,000 Years, Scribner, 1997.
- Lippman, Thomas W. Saudi King Abdullah's Foreign Policy Was a Trainwreck (January 27, 2015).
- London Daily Express, The Islamic State Terrorists Had Money and Arms Supplied by Qatar and Saudi Arabia (June 21, 2014).
- London Daily Express, The Islamic State Terrorists Had Money and Arms Supplied by Qatar and Saudi Arabia (April 24, 2016).
- London Telegraph, How Isil is Funded, Trained and Operating in Iraq and Syria (Aug 23, 2014).
- Lowry, Rich, The Obama Assassinations, Stratfor (June 1, 2012).
- Lund, Aron, Why the Victory in Kobane Matters, Carnegie Endowment (February 13, 2015).

- Lynch III, Thomas, F. Sunni and Shi 'a Terrorism: Differences that Matter, Combatting Terrorism Center at West Point (December 29, 2008).
- Mahalli, Hüsnü, Mısır Gerçeği; Mısır'da Ne ve Neden Oldu? Yurt gazetesi (02 Ağustos 2013).
- Mahalli, Hüsnü, Maniki Dünya İslam Coğrafyasının Kanlı Yüzyılı, Destek Yayınları, İstanbul, 2016.
- Mahalli, Hüsnü, Al Sana Bahar, Destek Yayınları, İstanbul, 2016.
- Majumdar, David, Are U.S. Special Forces Facing a Syrian 'Black Hawk Down'? National Interest (Jan 22, 2016).
- Makinde, Adeyinka, Debacle of a "Great Game": The Islamic State (IS) and America's War on Iraq and Syria, Global Research (August 10, 2014).
- Marfleet, Philip, Mubarak's Egypt—Nexus of Criminality, State Crime, Vol. 2, Issue: 2, 2013.
- Marfleet, Philip, Egypt Contested Revolution, Chicago University Press Books, 2016.
- Marshall, Jennifer A. Religious Liberty in America: An Idea Worth Sharing Through Public Diplomacy, Heritage Foundation Backgrounder No. 2230 (January 15, 2009).
- Marshall, Jonathan, Peter Dale Scott and Jane Hunter, *The Iran-Contra Connection: Secret Teams and Covert Operations in the Reagan Era*, South End Press, Boston, 1987, Chpts. II, V, VIII.
- Mauro, Ryan, Islamic Terror Enclave Discovered in Texas, The Clarion Project (February 18, 2014).
- Mazetti, Mark, The Way Of The Knife, The CIA, A Secret Army, And A War At The Ends of The Earth, Penguin Books, New York, 2013.
- Mazetti, Mark C.I.A. to Be Overhauled to Fight Modern Threats, *The New York Times* (March 6, 2015).
- Mazzetti, Mark, A C.I.A. Grunt's Tale of the Fog of Secret War, New York Times (April 1, 2016).
- Mazzetti, Mark, Ali Younes, C.I.A. Arms for Syrian Rebels Supplied Black Market, Officials Say, New York Times, (June 26, 2016).
- Mcdowall, David, A Modern History of the Kurds, I. B. Tauris, Londra, 1996.
- Memorandum of Conversation, Washington (October 15, 1969); How to Buy A Revolution: Talk with an Iraqi Plotter", Foreign Relations of the United States 1969–1976 Volume E–4, Documents on Iran and Iraq. 1969-08-15 (Access: March 18, 2016).
- Memorandum From the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger), Foreign Relations of the United States 1969–1976 Volume E–4, Documents on Iran and Iraq. 1972-08-01 (Access: March 19, 2016).
- Merry, Robert W. Who Is More Responsible for the Rise of ISIS? Bush or Obama? (Sep 17, 2014).

CIA VE ORTA DOĞU

- Mezran, Karim, War in Yemen = Peace in Libya? *Atlantic Council's Rafik Hariri Center for the Middle East* (April 7, 2015).
- Mezran, Karim, Lara Talverdian, Why America Needs to Support Tunisia Now, *Nationon Interest* (May 18, 2015).
- Middle East Monitor, Middle East borders Will Change, Claims Ex-CIA Director (February 26, 2016).
- Miller, Nathan, Spying For America The Hidden History of U.S. Intelligence, James Maughan Books, New York, 1989.
- Miller, Greg and Julie Tate, CIA Shifts Focus to Killing Targets, *The Washington Post* (September 2, 2011).
- Milliyet, Suriye'de Ateşkes... (12 Şubat 2016).
- Mirahmadi, Heidieh, Mehreen Farooq, and Waleed Ziad, Traditional Muslim Networks: Pakistan's Untapped Resource in the Fight Against Terrorism, World Organization for Resource Development and Education, May 2010.
- McCarthy, Coleman, The Consequences of Covert Tactics, *Washington Post* (December 13, 1987).
- McCarthy, Rory The Real Ayman al-Zawahiri, *The Guardian* (August 5, 2005).
- McCoy, Alfred, Opium History, 1979 to 1994, <http://www.alb2c3.com/drugs/opi012.htm>.
- Mooney, Chris, Back to Church, *The American Prospect* (Nov. 5, 2001).
- Mosaddeq, Ahmed Nafeez, 'Our Terrorists', *New Internationalist* (October 17-20, 2009).
- Mozgovaya, Natasha Barak, Israel facing Regional 'Earthquake' and Diplomatic 'Tsunami', *Haaretz* (March 23, 2011), <http://tinyurl.com/6kggejy>
- Mudallai, Amal, Sorry, Obama: The Arab World No Longer Needs America (April 1, 2015).
- Mücek, Ahmet Akif, Asimetrik Savaş ve Provokasyon Süreci, Gökkuşluğu Yayınları, İstanbul, 2010.
- Nakdimon, Şalom, Irak ve Orta Doğu'da MOSSAD, Çev: A. Ekinci, Elips Kitapları, 2004.
- Nakhleh, Emile, The CIA Reorganization and the Middle East, *Lobellog Foreign Policy* (March 13, 2015).
- Nayebi-Oskoui, Michael, Saudi Arabia Faces Challenges in the New Year, *Geopolitical Weekly* (January 6, 2015).
- Nazemrova, Mahdi Dairus, The Geopolitics Behind the War in Yemen: The Start of a New Front against Iran, *Strategic Culture Foundation* (30 March 2015).
- Nazemroaya, Mahdi Darius and Julien Teil, Syria's Death Squads and Islamist "Freedom Fighters", *Global Research* (October 6, 2011).
- Nazer, Fahad, Revealed: Saudi Arabia's Plan to Transform the Middle East, *The New York Times* (April 1, 2015).
- NED, US Will Be 'Satisfied' if Islamists Win Egypt's Election, *Democracy Digest* (Nov 4, 2011).

CIA VE ORTA DOĞU

- New York Times, Arms Airlift to Syria Rebels Expands, With Aid From C.I.A. (March 24, 2013).
- Nuruzzaman, Muhammed, The Myth of Saudi Power, National Interest (April 11, 2016).
- Nyren, Peter, CIA's Middle East Task Force and the 1973 Arab Israeli War, Nixon Library (30 January 2013).
- Osborne, Peter, A Powerful and Merciless Force Has Emerged on the World Stage, The Telegraph (June 12, 2014).
- Ollivant, Douglas, The Zero-Sum Game, Foreign Policy, (September 30, 2011).
- Ostrovsky, Victor, By the Way of Deception: The Making and Unmaking of a MOSSAD Officer. St. Martin's Press, New York, 1990.
- Ottoway, David B. Saudi Arabia: Immersed in Chaos, Woodrow Wilson International Center (January 29, 2015).
- Öke, Mim Kemal, Kutsal Topraklarda Siyonistler ve Masonlar, Çağ Yayınları, İstanbul, 1991.
- Özdağ, Ümit, Türkiye-AB ve Savunma Stratejileri, Yeniçağ (06-07 Şubat 2004).
- Özdağ, Ümit, Türkiye Kuzey Irak ve PKK, ASAM Yayınları, Ankara, 1999.
- Özeren, Süleyman Syrian Conflict Moves into Fourth Phase, Global Policy and Strategy (Feb 19, 2016).
- Özkan, Tuncay, Bir Gizli Servisin Tarihi-MİT, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1996.
- Öztürk, O. Metin, Türkiye ve Orta Doğu, Gündoğan Yayınevi, Ankara 1997.
- Öztürk, Saygı, Okyanus Ötesindeki Vaiz, Doğan Kitap, İstanbul, 2010.
- Parsi, Trita, Unveiling Iran: "Teheran and Jerusalem Are Not Natural Enemies, Gruppo Editoriale L'Espresso, Cassan Press, 4/2005.
- Parsi, Trita, Treacherous Alliance: The Secret Dealings of Israel, Iran, and the United States, Yale University Press, 2007.
- Penney, Matthew T. Intelligence and the 1973 Arab Israeli War, Nixon Library (30 January 2013).
- Permin, Christopher G. & Brian Nichiporuk, Dale Stahl, Justin Beck, Ricky Radaelli-Sanchez, Unfolding the Future of the Long War Motivations, Prospects, and Implications for the U.S. Army, RAND Corporation Arroyo Center, Santa Monica, 2008.
- Pero, Mario Del, The Role of Covert Operations in US Cold War Foreign Policy, in Heike Bungert, Jan G.Heitmann, Michael Wala: Secret Intelligence in the Twentieth Century, Frank Cass, London, 2003.
- Perrin, Christoper G. Brian Nichiporuk, Dale Stahl, Justin Beck, Ricky Radaelli-Sanchez: Unfolding the Future of the Long War: Motivations, Prospects and Implications for the U.S. Army, RAND Corp., Santa Monica, 2008.
- Pillar, Paul R. The Latest Cost of Islamophobia, The National Interest (September 10, 2014).

- Pillar, Paul R. Currying Favor at Camp David, *National Interest* (May 12, 2015).
- Pillar, Paul R. The Heavy Historical Baggage of U.S. Policy Toward the Middle East, *National Interest* (July 8, 2015).
- Polat, Yılmaz *Amerikan Gizli Belgelerinde İslamcı Akımlar*, Milenyum Yayınları, İstanbul, 2010.
- Polk, William, *Irak'ı Anlamak*, NTV Yayınları, İstanbul, 2007.
- Pollack, Kenneth, *The Threatening Storm: The Case for Invading Iraq*, Random House, 2002.
- Pollack, Kenneth M. Grand Strategy: Why America Should Promote a New Liberal Order in the Middle East, *Saban Center for Middle East Policy, Blueprint Magazine* (July 22, 2006).
- Pollard, Stephen, The Civil War in Iraq is Terrible Danger to Us, *Express.co.uk* (June 13, 2014).
- Poyraz, Ergün, *Amerika'daki İmam*, Togan Yayınları, İstanbul, 2009.
- Prados, John, *President's Secret Wars: CIA and Pentagon Covert Operations From World War II Through the Persian Gulf*, Elephant Paperbacks, Chicago, 1996.
- Pike, John, *Uncloaking Daggers: CIA Spending for Covert Operations*, *Covert Action Quarterly*, No.48 (Winter 1994-5).
- Pilger, John, From Pol Pot to ISIS: Anything that Flies on Everything that Moves, *johnpilger.com* (8 October, 2014).
- Price, David H. Three Pawns in the "Great Game The Early CIA in the Middle East, *Middle East Report* 271 (Summer 2014).
- Rabbani, Mouin & Lisa Hajjar, *Israel and the Palestinians, 1948-1988*, *Middle East Report*, Issue: 152, 1988.
- Rathmell, Andrew, *Towards Postmodern Intelligence*, Intelligence and National Security, London, XVII, 3, 2002.
- Rabil, Robert G. Syria's Changing Strategic Landscape, *Florida Atlantic University* (May 5, 2015).
- Rabil, Robert G. This Is What Russia Really Fears in Syria, *Florida Atlantic University* (October 7, 2015).
- Rabil, Robert G. Why America Needs to Beware of Saudi Wahhabism, *Florida Atlantic University* (May 18, 2015).
- Ramakrishna, Kumar Revealed: The Islamic State's Two Most Powerful Weapons, *ASPI's The Strategist* (May 20, 2015).
- Riedel, Bruce, Al Qaeda's Surprising New Target: Turkey, *The Daily Beast* (August 02, 2010).
- Riedel, Bruce, How the United States Enabled Al Qaeda, *The Daily Beast* (September 05, 2011).
- Roberts, Steven Reagan Sees: Fiction" in Book on C.I.A Chief, *The New York Times* (October 01, 1987).
- Robinson, Glenn, *Hamas as Social Movement*, in Quintan Wiktorowicz (Ed.), *Islamic Activism: A Social Movement Theory Approach*, Indiana University Press, 2004.

- Robinson, William I. Promoting Polyarchy: Globalization, US Intervention and Hegemony, Cambridge, 1996.
- Romirowsky, Asaf, The Early CIA and Its Anti-Zionist Maneuvering, Jerusalem Post (February 12, 2015).
- Rose, David, The Gaza Bombshell, Vanity Fair (April 2008), <http://tinyurl.com/yvlnu>
- Rozeff, Michael S. Timeline of CIA Interventions in Syria, Lew Rockwell (February 20, 2016).
- Ryan, John Terrorists or "Freedom Fighters"? Recruited by the CIA, Global Research, (December 20, 2015).
- Saatçi, Suphi, Irak Türkleri, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2003.
- Safire, William, Mr.Ford's Secret Sellout, The New York Times (February 04, 1976).
- Salami, Ismail The Role of CIA-Pampered Saudi Spymaster in Syria, Dissident Voice (August 1, 2012).
- Sanchez, Ernesto J. What Does International Law Say about Bombing ISIL in Syria?, Indian Strategic Studies (September 10, 2014).
- Sayarı, Sabri, The Prospects for Islamic Fundamentalism in Turkey, Rand Corporation, Santa Monica, 1989.
- Scott, Peter Dale, American War Machine: Deep Politics, the CIA Global Drug Connection, and the Road to Afghanistan, Rowman & Littlefield Publishers, 2010.
- Secretary of State Condoleezza Rice, Special Briefing on the Travel to the Middle East and Europe of Secretary (Press Conference, U.S. State Department, Washington D.C., July 21, 2006). <http://www.state.gov/secretary/rm/2006/69331.htm>
- Sempa, Francis P. Geopolitics: From the Cold War to the 21st Century, Transaction Publishers, New Brunswick, 2002.
- Senate Select Committee on Intelligence (1975-11-20), "Alleged Assassination Plots involving Foreign Leaders" (Access: February 1, 2016).
- Sheridan, Mary Beth, Low-Key U.S. Diplomat Transforms Syria Policy, Issue #23, Winter 2012, The Washington Post.
- Short, Randy, Al-Qaeda Created to Serve US Interests, Press TV (24 September 2013).
- Shpiro, Sholomo, No Place to Hide: Intelligence and Civil Liberties in Israel, Cambridge Review of International Affairs, Vol.19, Issue: 4, 2006.
- Smith, Jack A. Obama in the Middle East: From Bad to Worse, Global Research (June 18, 2015).
- Snyder, Jed C. Turkey's Role in the Greater Middle, JFQ Forum, 1995.
- Sobhani, Sohrab, The Pragmatic Entente: Israeli-Iranian Relations: 1948-1988, Praeger, New York, 1989.
- Sol Gazetesi, ABD-Çin-Fransa (AB): 'Tanrılar Çıldırılmış Olmalı' (23 Nisan 2008).

- Spencer, Richard, Iranian Nuclear Scientist 'Killed by MOSSAD or the CIA', Telegraph (29 November 2010).
- Sputnik News, Former CIA Chief Says Kurdish Autonomy Could Help Establish a New Political Framework (March 26, 2016).
- Stein, Aaron, Turkey's Evolving Syria Strategy, Why Ankara Backs Al-Nusra but Shuns ISIS, Royal United Services Institute (February 9, 2015).
- Stewart, Scott, Defining al Qaeda, Stratfor (October 18, 2012).
- Stiefler, Todd, CIA's Leadership and Major Covert Operations: Rouge Elephants or Risk-Averse Bureaucrats?, Taylor&Francis, Intelligence and Security, Vol.19, No.4 (Oxon, Winter 2004).
- Stratfor, The Jamaat ul-Fuqra Threat, Security Consulting Intelligence Resources (June 3, 2005).
- Stratfor, Jordan Could Be the Islamic State in Iraq and the Levant's Next Target (June 17, 2014).
- Stratfor, As Caliphates Compete, Radical Islam Will Eventually Weaken (September 7, 2014).
- Straziuso, Jason, Somalia, Libya, Uganda: US Increases Africa, The Associated Press (Oct 26, 2011).
- Straziuso, Jason, U.S. Quietly Assumes Military Posture in Africa, The Associated Press (Oct 27, 2011).
- Sudan Tribune, African Union and UN Work on New Road Map for Peace in Darfur (October 26, 2011).
<http://www.sudantribune.com/spip.php?article 40548>
- Susli, Maram, Why A Kurdish Enclave in Syria Is a Very Bad Idea, Global Independent Analytics (6 April 2016).
- Şener, Nedim, Ergenekon Belgelerinde Fethullah Gülen ve Cemaat, Destek Yayınları, İstanbul, 2010.
- Tactical Hermit, Espionage Files: A CIA Officer's Long, Futile Secret War (April 4, 2016).
- Talu, Umur, Laminat Büyük Orta Doğu, Sabah gazetesi (20 Şubat 2004).
- Tan, Altan, Kürt Sorunu, Timaş Yayınları, İstanbul, 2009.
- Tarakçı, Nejat Amerikan İmparatorluğu Gölgesindeki Türkiye, Truva Yayınları, İstanbul, 2010.
- Taniş, Tolga, ABD Dışişleri Bakanlığı: Medyaya Baskıdan Rahatsızız, Hürriyet (14 Haziran 2013).
- Taniş, Tolga Potus & Beyefendi, Doğan Kitap, İstanbul, 2015.
- Tauber, Eliezer, *The Role of Lieutenant Muhammad Sharif Al-Faruqi – New Light on Anglo-Arab Relations During the First World War*, Asian and African Studies, Vol 24, No.1, 1990.
- Tavlaş, Nezih, Türk İsrail Güvenlik ve İstihbarat İlişkileri, Avrasya Dosyası C.5, No.1, 1999.
- Taylor, Scott, A Detour with Kurdish Secret Police, Halifax Herald, (June 14, 2004).
- Times of Israel, Palestinians Said Heading to Syria, Iraq to Join Islamic State, (June 23, 2014).

- Times Online, El Salvador-Style 'Death Squads' to be Deployed by US Against Iraq Militants (January 10, 2005).
- Tokarev, Sergei Aleksandrovich Dünya Halkalarının Dinler Tarihi, Ozan Yayıncılık, Çev: Rauf Aksungur, İstanbul, 2006.
- Tovar, B. Hugh, Strengths and Weaknesses in Past U.S. Covert Action, In Intelligence Requirements for the 1980s: Covert Action, Roy Godson, Ed., National Strategy Information Center, (Washington, D.C., 1981.
- Trager, Eric, Obama Wrecked U.S.-Egypt Ties, *Washington Institute for Near East Policy* (April 8, 2015).
- Tucker, Mike & Charles Faddis, Kürdistan'da Amerikan Operasyonu, Operasyon Otel California, Kuzey Yayınları, İstanbul, 2009.
- Tunçkanat, Haydar, Amerika, Emperyalizm ve CIA, Tekin Yayınları, İstanbul. 1987.
- Tunçkanat, Haydar, İkili Antlaşmaların İç Yüzü ve Amerikan Emperyalizmi ve CIA, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2001.
- Turgut, Serdar IŞİD ve Armageddon, Habertürk (16 Kasım 2015).
- Turse, Nick, Sex, Drugs, and Dead Soldiers, *Huffington Post* (April 21, 2015).
- Türkmen, Fusun, Kırılğan İttifaktan "Model Ortaklığa" Türkiye ABD İlişkileri, Timaş Yayınları, İstanbul, 2012.
- Twair, Pat and Samir CIA and U.S. Middle East Policy Explored, *Washington Report on Middle East Affairs*, May 2014.
- Uçarol, Rıfat, Siyasi Tarih, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul, 1995.
- Ulman, Burak, Savaş ve Petrol Bağlamında Dünya Düzenini Anlamak, Foreign Policy, Sayı: 25 (Mart-Haziran 2003).
- U.S. Congress, Permanent Select Committee on Intelligence: A Compilation of Intelligence Laws and Related Laws and Executive Orders of Interests to the National Intelligence Community, U.S. Government Printing Office (Washington, D.C., July, 1985).
- U.S. Department of State: ABD Devlet Yapısı, Office of International Information Programs, Vienna, 2002. www.usinfo.state.gov
- Usher, Graham, The Politics of Internal Security: The Palestinian Authority's New Security Services, in George Giacaman, and Dag Jørund Lønning (Eds) After Oslo: New Realities, Old Problems, Pluto Press, 1988.
- Valentine, Alexandra, Obama's Order to CIA to Bring Down Assad Violates UN Resolution, Syria360 (August 2, 2012).
- Volman, Daniel, The Bush Administration & African Oil: The Security Implications of US Energy Policy, Review of African Political Economy, Vol.30 No.98 (December 2003).
- Wall Street Journal, Unscathed by Mideast Turmoil, Gulf Monarchies Try to Lead Arab World (April 16, 2015).
- Wallach, John and Janet The Man Who Knew Too Much, *Regardie's* (March 1987).

- Washington Post, WikiLeaks Cables Reveal that the US State Department Has Been Secretly Financing Syrian Opposition Groups and Other Opposition Projects for at Least Five Years (April 18, 2011).
- Watson, Mark How The West Divided Sudan (Feb 7, 2011), <http://www.minorityperspective.co.uk/2011/02/07/how-the-west-divided-sudan/>
- Weigant, Chris, 60 Years of Middle-East Meddling, Huffington Post (August 19, 2013).
- Weinberg, David Andrew, Doomsday: Stopping a Middle East Nuclear Arms Race, Foundation for Defense of Democracies (March 31, 2015).
- Weiner, Tim, Legacy of Ashes: The History of the CIA, Anchor, 2008.
- Weisgerber, Marcus IT Budget Savings Outlined for Intel Agencies, Defense News (27 Oct 2011).
- Weisman, Steven R. ABD'den Demokrasi İçin Yeni Girişimler, International Herald Tribune (Nov 14, 2005).
- Whitlock, Craig, U.S. Drone Base in Ethiopia is Operational, Washington Post (October 25, 2012).
- Wilford, Hugh, America's Great Game: The CIA's Secret Arabists and the Shaping of the Modern Middle East, Basic Books, 2013.
- Williams, Lauren Will the Iran Deal Destroy Iraq?, National Interest (April 13, 2015).
- Woodward, Bob, *Veil: The Secret Wars of the CIA, 1981-1987*, Simon and Schuster, New York, 1987.
- Woodward, Bob, State of Denial, Simon & Schuster, 2006.
- Woodward, Bob, The War Within: A Secret White House History 2006–2008, Simon and Schuster, 2008.
- World Bank: Data Arab World, <http://data.worldbank.org/region/ARB> (2014).
- Wurmser, David, Iraq Needs a Revolution, Wall Street Journal (December 11, 1997).
- Yahya, Maha 3 Big Trends That Will Shape the Arab World, *Carnegie Middle East Center* (May 11, 2015).
- Yalçın, Soner, Bu Dinciler O Müslümanlara Benzemiyor, Doğan Kitap, İstanbul, 2009.
- Yalçın, Soner, Doğan Yurdakul: Bay Pipo, Doğan Kitap, İstanbul, 2011.
- Yamaner, Şerafettin, Misak-ı Milli ve Musul Sorunu, Harp Akademileri Komutanlığı Yayınları, İstanbul, 2000.
- Yanardağ, Merdan, Kuşatılan Türkiye, Destek Yayınları, İstanbul, 2011.
- Yavi, Ersal Kürdistan Ütopyası, Yazıcı Yayınları, İzmir, 2006.
- Yavuz, Kemal, Büyük Orta Doğu, NATO ve Türkiye (1), Akşam (22 Şubat 2004).
- Yavuz, Turan Çuvallayan İttifak, Destek Yayınları, Ankara, 2006.
- Yeni Çağ, CIA Kokulu Suikastler (12 Ocak 2010).
- Yeni Çağ, Francis, Mersin'de Liman Keşfine Çıktı (21 Eylül 2013).

CIA VE ORTA DOĞU

- Yıldırım, Mustafa, Sivil Örümceğin Ağında, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul, 2004.
- Yıldız, Yavuz Gökalep, Oyun İçinde Oyun: Büyük Orta Doğu, IQ Kültür ve Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2004.
- Yılmaz, Sait, 21. Yüzyılda Güvenlik ve İstihbarat, ALFA Yayınları, İstanbul, 2006.
- Yılmaz, Sait, Irak Dosyası, Kum Saati Yayınları, İstanbul, 2010.
- Yılmaz, Sait, Türkiye'deki Amerika, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2014.
- Zakheim, Dov S. The Spin Zone: Don't Buy Obama's Hype on Iran, The National Interest (April 3, 2015).
- Zakheim, Dov S. The Only ISIS Strategy Left for America: Containment, National Interest (May 23, 2015).
- Zaman, Amberin, Kurdish Victory in Kobani Defeat for Turkish Policy, Al Monitor (January 28, 2015).
- Zmrabi, Ahmed, Arap Muhalifler Amerikan Oyuncağına Dönüştü, Beyan gazetesi, B.A.E. (03 Ekim 2007).

Haber Ajansları:

- AA, Orta Afrika Cumhuriyeti'nde Ölü Sayısı Artıyor (10 Aralık 2013).
- AA, Nasrallah: Suudi Arabistan'ın Yenilgisi Büyük Olacak (7 Nisan 2015).
- AP, Pentagon Lays Out Plan to Take Power Centers from ISIS, January 13, 2016, 3:47 PM.
- BBC News: The CIA Spy Who Could Have Brought Peace to Middle East (29 May 2014).
- BBC, Islamic State Crisis: "3.000 European Jihadists Join Fight" (Sep 26, 2014).
- CNN, Bin Laden Says He Wasn't Behind Attacks, CNN.com (September 17, 2001). <http://archives.cnn.com/2001/US/09/16/inv.binladen.denial/>
- CNN, Taliban Repeats Call for Negotiations (Oct 2, 2001). <http://archives.cnn.com/2001/WORLD/asiapcf/central/10/02/ret.afghan.taliban/>
- CNN Türk: Eski CIA Ajanından Obama Hakkında Çok Konuşulacak İddia (05 Nisan 2016).
- Press TV: The CIA was "Training the ISIL" and Now it is being Asked to "Go After the ISIL", Global Research (September 19, 2014).
- Reuters, Americans Are Training Syria Rebels in Jordan (March 10, 2013).
- Reuters, Islamic State Threat 'Beyond Anything We've Seen', Pentagon (August 21, 2014).
- Reuters, Trump's CIA Nominee: Iran Fueling Tensions in the Middle East (January 12, 2017).
- TRT TÜRK, Ricciardone: ABD Kürt Halkının Dostu (24 Haziran 2013). <http://www.trtturk.com.tr/haber/abd-buyukelcisi-ricciardone-hakkaride.html>

5.BASKI

DÜNYAYI YÖNETEN GÜÇ İSTİHBARAT BİLİMİ

SAİT YILMAZ

kr • pto

2. BASKI

İSTİHBARAT DÜNYASI

21. YÜZYILDA DEĞİŞEN VE GELİŞEN İSTİHBARAT KÜLTÜRÜ

SAİT YILMAZ

kr • pto

CIA VE ORTA DOĞU

SAİT YILMAZ - İSMAİL ALAGÖZ

1948 yılında Araplar İsrail'e yenilince Sovyetler'e Orta Doğu'ya nüfuz etmesi için büyük bir fırsat doğmuştu. Amerikalı yöneticiler, bir yandan İsrail'i koruma yükümlülüğü ve bunun Araplar üzerindeki etkisi, diğer yandan petrolün kabul edilebilir bir fiyat üzerinden garantili gelmesi arasında kalmışlardı. Amerikan ajanları, günlük işlerinde neyin uygun olup olmadığına genellikle bu durumun farkında olarak karar verdiler. Çalışma programlarında kısa vadeli işlere odaklanırken, büyük resmi ve gelecekte ne olacağını Washington'daki şeflerine ve diplomatlara bıraktılar.

ABD, bir yandan demokrasiyi destekliyor görüntüsü altında Sovyet eğilimli rejimlerin artmasını önüyor, diğer yandan kendi çok uluslu şirketlerinin çıkarlarını kollarken çirkin yüzünü gösteriyordu. Buna da "İyi Komşuluk Politikası" adını veriyordu.

Türkiye de dâhil, Orta Doğu'daki devletler "ulusal güvenlik" devletleridir. Yani istihbarat servisleri, polis ve diğer güçler, rejimin temel dayanağıdır. Ülkelerin güvenliği gibi istihbaratı da büyük gücün etkisi altındadır. Amerikan istihbaratı için müttefik ülkelerin istihbaratı ile iş birliği yapmak kadar değerli bir kaynak yoktur. Böylece hem daha az masraf yapar hem bölgeye sızmak için örtü ve üs sağlarlar. 1947'den beri Türkiye'nin içinde ve çevresindeki pek çok güvenlik sorununda CIA'nın gölgesi vardır. Bu yüzden Türkiye'nin içinde olduğu resmi anlamak ve ülkemiz çıkarlarını korumak için CIA'yı tanımak, elzem bir ön şarttır.

ISBN: 978-605-4991-57-0

20 TL

facebook.com/kriptokitaplar
twitter.com/kriptokitaplar

kripto

Kültür Mah. Ataç 2 Sk. No: 71/B Çankaya - Ankara - Tel: 0312 432 1923 - Faks: 0312 432 1933
www.kriptokitaplar.com - e-posta: kripto@kriptokitaplar.com